

**Кіровоградська єпархія
Українська Православна Церква**

Кропивницький інститут державного та муніципального управління

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ, ПРАКТИКА, СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник тез
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Кропивницький, 16 травня 2017 року)**

**Кропивницький
«КОД»
2017**

ББК 86.212 (4УКР)

Т 33

Т 33 **Тенденції розвитку соціального служіння в Україні: історія, практика, стан і перспективи:** збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (16 травня 2017 р.). Кропивницький : «КОД», 2017. – 197 с.

Видання містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Розглянуто актуальні проблеми стану соціального служіння Православної Церкви в Україні із залученням до обговорення провідних науковців, представників духовенства та фахівців-практиків галузі соціальної роботи з усіх регіонів України та зарубіжних держав.

Збірник тез розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників ВНЗ та наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, а також широкий читацький загал. Матеріали конференції надруковано в авторській редакції.

ББК 86.212 (4УКР)

Редакційна колегія:

Литвин І. І. – директор, доктор юридичних наук, доцент

Шаркова Г. Ю. – заступник директора з навчально-методичної та наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент

Степанов П. Л. – завідувач кафедри адміністративного, кримінального права та процесу, кандидат юридичних наук, доцент

Зеленко І. П. – завідувач кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук, доцент

Ігнат'єв В. А. – завідувач кафедри філософських та гуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук, доцент

Косенко В. Д. – завідувач кафедри соціальної роботи, кандидат філософських наук

Протоієрей Роман Кондратюк – секретар Кіровоградської єпархії Української Православної Церкви, кандидат богословських наук

Рекомендовано до друку Вченою радою ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління» (від 28 квітня 2017 року протокол № 10)

© Автори, 2017

© ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», 2017

© «Код», 2017

ISBN 978-617-653-020-6

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ № 1. ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

Барно О. М.

Людина – основа соціокультурних цінностей суспільства 9

Іващенко С. М.

Духовно-моральне виховання й просвітництво 17

Ігнат'єв В. А.

Проблема формування відносини між теологією і філософією 20

Косенко В. Д.

Інтелігенція – провідна сила у служінні суспільним інтересам на шляху до гуманістичного ідеалу 27

Полонская А. А.

Психологические аспекты религиозного дискурса 30

Протоієрей Андрій Бобрик

Донорство як соціальне служіння Церкви 33

Протоієрей Іван Верескун

Гріх стає звичкою 35

Самчук О. О.

Концепт «турботи» в історико-філософському дискурсі 38

Тургенєва О. Ю.

До питання про сутність соціального служіння у сучасному світі 41

СЕКЦІЯ № 2. МИЛОСЕРДЯ ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСВІДУ В СЬОГОДЕННІ

Архидиякон Зосіма (Город)

Благодійність у світлі Священного Писання та вчення Святих Отців 45

Зінов'єв О. А.

Історичний екскурс щодо благодійності та милосердя в Україні 49

Мотуз В. К. Історичні передумови появи соціокультурної місії жіночої благодійності в Україні ранньомодерної доби	52
Рацұл О. А. Благодійність як основа соціальної роботи	54
Шихненко Д. В. Соціальна місія та характеристики інноваційного лідерства	57
Шукрута Л. В. Волонтерське служіння	59

СЕКЦІЯ № 3. СУЧАСНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Акімова Н. В. Ложь в социальной работе, юриспруденции и церкви	62
Гейко Є. В. Тематизація цілісності особистості у гуманістичній психології	63
Діденко К. М. Соціальна допомога дітям, які виховуються у дитячих будинках	69
Ієрей Роман Загоруйко Пасивність у соціальній роботі пастирів і мирян. Причини і наслідки ...	72
Кареліна А. А. Перспективи та проблеми соціальної роботи	74
Комісарчик Л. Е. Телефон довіри як ефективна методика соціальної роботи	76
Котова А. С. Волонтерство як форма сучасних практик соціального служіння	78
Місюня Л. В. Соціалізація як базовий процес соціальної роботи	80
Оксенюк О. В. Аспекти здоров'язбережувальної діяльності соціального працівника ...	83

Петренко Т. А. Арт-терапия как метод помощи личности в кризисный период	85
Протоієрей Микола Ченура Духовна та соціально-гумунітарна допомога воїнам АТО та їх сім'ям Українською Православною Церквою на прикладі Кіровоградської єпархії	87
Скрипниченко Л. Й. Реалії діяльності громадської організації «Кіровоградське обласне об'єднання батьків дітей з особливими потребами і інвалідів»	94
Сябренко Г. П., Колєва Г. М. Організація роботи психологічної підтримки та реабілітації учасників АТО в Кіровоградському обласному госпіталі для ветеранів війни на прикладі роботи Центру медико-психологічної реабілітації КОМПАС	96
Тернавська Т. А. Проблеми «реальної» інклюзії	102
СЕКЦІЯ № 4. СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ДУХОВНО- МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ПРОСВІТНИЦТВО	
Бут-Гусаим С. Ф. Изучение христианской концепции имени при написании студентами филологического факультета дипломных работ по ономастике	104
Дорошенко О. М. Дидактичні аспекти розвитку мовлення школярів з вадами слуху в контексті інклюзивного навчання	107
Ієрей Ярослав Кушнірчук Освітня діяльність православного духовенства і проблема викладання предметів духовно-морального спрямування у загальноосвітніх навчальних закладах	113
Коваленко Н. Н. Особенности обучения и воспитания детей в условиях современной воскресной школы	118

<i>Кривуть М. Л.</i> Волонтерська діяльність студентів – основа формування професійних педагогічних кадрів в умовах інклюзивного освіти	122
<i>Лучишин Х. В.</i> Внесок Михайла Грушевського в розбудову українського середнього шкільництва в Галичині	125
<i>Протоієрей Дмитро Літвінов</i> Досвід духовно-морального виховання та просвітництва	128
<i>Протоієрей Іван Шемедюк</i> Дитячий православний табір як місце духовно-морального оновлення людини	131
<i>Протоієрей Сергій Новак</i> Дитяча художня студія при церкві в світлі відродження православної культури на прикладі Свято-Успенського храму УПЦ м. Кропивницький	136
<i>Савельєв А. А.</i> Науково-просвітницька діяльність протоієрея Петра Влодека	139
<i>Тараненко Р. К.</i> Застосування арт-терапії в роботі з людьми, що мають обмежені можливості здоров'я	142
<i>Шевченко О. А.</i> Християнське виховання в дошкільному навчальному закладі	145

СЕКЦІЯ № 5. СІМ'Я: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

<i>Алексєєва А. В.</i> Сім'я: виклики сучасності і шляхи вирішення	150
<i>Герасименко І. А.</i> Причини економічної нестабільності сімей України	153

<i>Герей Максим Бойчура</i> Дошлюбне виховання школярів та студентів як основне завдання для вирішення кризових проблем інституту сім'ї	155
<i>Мисаревич Н. В.</i> Отобрание ребенка у родителей как семейно-правовая санкция по законодательству Республики Беларусь	159
<i>Мосаєв Ю. В.</i> Вплив релігії на європейську футбольну індустрію крізь призму європейських першостей з футболу 1960–1964 років	162
<i>Проскурєнко Д. П.</i> Сім'я: сучасні тенденції розвитку та шляхи їх вирішення	164
<i>Протоіерей Андрей Толубец</i> Служение детям-отказникам. Организация волонтерской работы	166
<i>Протоіерей Владимир Уваров</i> Христианский семейный союз в свете священного писания и святоотеческого наследия	170
<i>Протоіерей Сергей Ткаченко</i> Любовь и покаяния, как главные движущие факторы творящих милостыню	174
<i>Скорупо В. О.</i> Проблеми, які виникають при утворенні сім'ї, та діяльність держави задля ефективного їх подолання	178
<i>Федоренко В. В.</i> Аутизм. Семья. Помощь	180
СЕКЦІЯ № 6. МОЛОДІЖНЕ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ	
<i>Дуняшенко Н. В.</i> Формування моральних цінностей учнів у ході реалізації соціального проекту «Серцем покликані до милосердя»	186

Завражна І. С.

Співпраця з місцевою громадою як запорука успішної діяльності міського парламенту дітей у вихованні національно-патріотичної свідомості учнівської молоді 189

Мирошник Д. П.

Особливості молодіжного соціального служіння в сучасних умовах 192

Мир'ян О. В.

Молодіжне соціальне служіння 195

СЕКЦІЯ № 1. ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

ЛЮДИНА – ОСНОВА СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ СУСПІЛЬСТВА

Барно Олександр Миколайович
доктор педагогічних наук, доктор філософії,
професор Переяслав-Хмельницького
педагогічного університету

Освіта як найважливіший інститут культури покликана вирішувати відповідальні в моральному сенсі завдання засобами ціннісної взаємодії, сприяти піднесенню потреб особистості відносно цінностей життя, мистецтва, культури. У більшості спроб дослідників визначити феномен «цінності» загальним є виділення їх як результативних компонентів будь-якої культури, що втілює ідеали й уявлення про еталон. Цінності являють собою такі характеристики об'єктів і процесів, які мають найважливіші позитивні значення для людей. В енциклопедичній педагогічній літературі цінностями виховання називають об'єкти, явища, загальні абстрактні ідеї, які втілюють суспільні ідеали й виступають як норми. Основні ціннісно-педагогічні розуміння системи виховання у вищій школі є елементами когнітивних, ціннісних і регулятивних парадигм освіти, тобто визначають світогляд, компетентність, творчу спрямованість, моральну основу й принципи поведінки всіх суб'єктів освітнього процесу, у тому числі їхні життєві цілі й домінуючі мотиви життєдіяльності. Метою професійної підготовки є не лише пряма трансформація загальнолюдського ціннісного досвіду, але й формування в майбутніх фахівців готовності до вибору моральних цінностей, створення моральних критеріїв, заснованих на гуманістичних ідеалах.

Педагогіка займає особливе місце серед гуманітарних наук, будучи наукою про виховання людини. Очевидно, що поняття «людина» буде для неї головним, що визначає її сутність, цілі, завдання й закономірності, усю систему її внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків. Тут доречно згадати слова, що стали крилатими, видатного педагога К. Д. Ушинського: «Якщо педагогіка прагне виховати людину у всіх відношеннях, то вона повинна спочатку пізнати її у всіх відношеннях». Інший видатний педагог, наш сучасник В. О. Сухомлинський, підкреслюючи важливість цього поняття, писав, що ефективність виховного процесу значною мірою залежить від того, що учні знають про людину [5].

Радянська педагогіка розглядала людину з позицій марксистсько-ленінської ідеології й бачила в ній, насамперед, «продукт середовища».

Обмеження його буття соціально-біологічними рамками й заперечення його головної, «метафізичної» складової – душі – призвело до однобічності в розумінні людини, ущербності «образу» і не могло не позначитися негативно як на педагогічній практиці, так і на результатах наукових досліджень. Найчастіше вони із труднощами підганялися під чисто матеріалістичне розуміння душевного життя при ігноруванні явно виражених фактів взаємодії й взаємовпливу між психічними, парапсихічними й тілесними явищами. «Ми розібрали людину на частини й добре навчилися «рахувати» кожную з них, – пише академік А. Н. Леонтьєв, – а от зібрати людину воєдино ми не в змозі» [2].

Що стосується гуманістичної педагогіки, то слід зазначити, що антропоцентрична установка на самодостатність людини, прийнята нею, визнання наявності в ній душі при запереченні її Творця – Бога, також спотворює наукову картину світу, не дозволяє об'єктивно визначити роль і місце в ній людини, а отже, правильно описати й сформулювати ефективну виховну систему.

Найбільш всеохоплююче визначення людини, її повний і цілісний образ представляє християнська антропологія – традиційне вчення Церкви про її природу й сутність. Християнська антропологія нерозривно пов'язана із християнською антропологією – вченням про походження людини – і християнською сотеріологією – вченням про кінцеву мету її буття. Згідно із цими вченнями, людина, створена за образом і подобою Творця, для якої Він і створив світ, є вінцем творіння. Її перевага над усім сущим пояснюється дуалізмом її природи, одночасною приналежністю до двох світів: видимого, фізичного – це її тіло, і невидимого, духовного (трансцендентного) – це її душа. «Та незмінна стійкість особистості, яку ми маємо на увазі під словом «Я», що створює ідентичність нашої індивідуальності, – пише митрополит Пітирим, – визначається з погляду християнської антропології саме душею, нематеріальним субстратом, у якому закладена вся інформація про наше «Я».

Світ людини (мікрокосм) настільки ж цілісний і складний, як і світ природи (макрокосм). Він суперечливий і відрізняється обмеженістю фізичної природи людини при спрямованості її духу в нескінченність.

Образ Божий людині даний, подоба задана, тому кінцева мета її земного життя – досягти ідеалу Богоуподібнення (обоження, святості) при благодатній допомозі з неба. Образ Божий «написаний» у вищих властивостях людської душі – у безсмерті, розумі, здатності до чистої, безкорисливої любові. Бути образом Божим – означає бути творінням особистісним, тобто вільним і відповідальним.

Великому російському педагогові К. Д. Ушинському належить заслуга впровадження християнського визначення людини в науково-педагогічний побут. Потім, уже в наші дні, професор і священник В. В. Зеньковський вслід за великим педагогом і вченим застосував у своїх педагогічних працях антропологічний принцип, зберігаючи, при глибокій

науковій пропрацьованості матеріалу й об'єктивності оцінок, вірність християнському вченню про людину в проекції на проблеми дитини.

Необхідно кілька слів сказати про висновки, зроблені цим ученим, оскільки вони мають принципове значення для нашої роботи.

Не взяті до уваги й вчасно не задоволені запити духу компенсуються за рахунок інших сфер. Це приводить до розладу в ієрархії психічних сил, а в соціальному житті виявляється, як усвідомлене або неусвідомлене прагнення особистості до жорстокості, фізичного або морального саморуйнування, яке виявляється в різних аномаліях поведінки (брутальність, хуліганство, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія, самогубства, участь у деструктивних сектах та ін.).

Беручи до уваги внутрішню цілісність та ієрархічність будови особистості (дух-душа-тіло), навчальні заклади повинні однаково піклуватися про всі три сфери її реального буття.

Суттєве значення має також думка вченого про те, що духовне життя саме по собі (у своєму суб'єктивному боці) не містить критерію правильності її напрямку.

Зі сказаного очевидно, що антропологічний принцип у підході до проблем виховання, послідовно використаний В. В. Зеньковським, дозволив йому зробити глибокі висновки, що мають велике науково-практичне значення, зокрема, що стосується поняття «терпимість».

Слово «духовність» у сьогоdnішньому слововживанні пов'язується із «вищою частиною людської істоти», з «внутрішнім життям» і «духовною сутністю» людини на відміну від того, що пов'язано з матеріальною, тілесною галуззю людського життя.

У світських колах під духовністю розуміється багатство внутрішнього світу особистості (С. К. Бондирева), родове визначення способу людського життя, пов'язаного з відкриттям самоцінного, очевидного і необхідного сенсу власного існування (В. І. Слободчиков, Є. І. Ісаєв), торжество ідеального початку і підпорядкування себе духовно виправданим цілям (Б. Т. Лихачов), відображення ідеального в контексті власної життєдіяльності (І. М. Іллічова). За визначенням І. М. Іллічової, «духовність – це вираження потенційної та актуальної сутності людини, принцип її життєдіяльності, психологічна якість суб'єкта, специфічна активність, спрямована на відображення ідеального (принципи, норми, цілі життя тощо), що проявляється у відповідальності, самоактуалізації, пошуках сенсу життя, наявності особливих потреб, у тому числі і потреби самопізнання».

У різноманітних пошуках природи духовності В. В. Знаков вважає можливим виділити чотири напрями [3, с. 24-26].

Перший напрям пов'язаний з пошуками коренів духовності не в самій людині, а в продуктах її життєдіяльності, в об'єктивації вищих проявів людського духу, у творчості, науці та мистецтві. Духовність розглядається в

цьому напрямку як результат прилучення суб'єкта до загальнолюдських цінностей духовної культури.

Другий напрям є вивченням ситуативних і особистісних чинників, що сприяють виникненню у людини духовних станів. Духовний стан – це психологічний феномен, коли, на думку автора, «людина тимчасово не помічає зовнішнього світу, свого тілесного, а зосереджується на осмисленні і переживанні духовних цінностей, тобто пізнавальних, етичних, естетичних аспектів людського буття». Таким чином, духовність протистоїть матеріальному світу. До вершин духовного буття людина піднімається в рідкісні хвилини інтелектуальних осяянь і вирішення морально важких етичних конфліктів. У такі хвилини в її особистісному знанні, індивідуальному досвіді саморозвитку з'являється щось більше, ніж психологічна модель зовнішніх подій: виникає їх внутрішній зміст – психологічна основа духовності, того, що стало предметом етичної та духовної рефлексії, інтелектуальної рефлексії суб'єкта.

У межах третього напрямку духовність розглядається, як принцип саморозвитку та самореалізації людини, звернення до вищих ціннісних інстанцій. Розвиток і самореалізація духовного Я суб'єкта починається тоді, коли він усвідомлює необхідність визначення для себе того, що представляють для нього такі поняття, як істина, добро, краса та інші духовні цінності. Поява уявлень і думок про ці речі говорить про психологічну можливість і готовність до їх засвоєння – формування.

Мотиваційною основою психологічної готовності є духовні потяги суб'єкта. Духовними потягами К.Ясперс називав «прагнення до пізнання певного стану буття і до посвячення себе цьому стану, що виявляється в цінностях – релігійних, естетичних, етичних, які належать до поглядів суб'єкта на істину, переживаним як абсолютні» [1]. Духовні потяги відображають складну психічну реальність, існування фундаментального переживання, «що виникає з відданості людини духовним цінностям: сум за ними, коли їх немає, насолоду від їх задоволення». Важливим моментом формування та розвитку духовних цінностей у морально-рефлексивній свідомості є поява почуття внутрішньої особистої свободи. Свобода розглядається, як духовний стан, як самовідчуття людини. Розвиток духовності як самореалізації особистості неможливий без почуття свободи. Духовний стан особистісної свободи виникає у людини при усвідомленні неонаявності зовнішніх можливостей вибору і сформованої внутрішньої готовності зробити цей вибір. Однак цього часто буває недостатньо: ми практично ніколи не здійснюємо вчинків на основі механічного перебору альтернатив, ситуація вибору завжди творчо усвідомлюється і змінюється. У цьому полягає сенс особистісної свободи і духовність людини. Для духовно розвиненого індивіда надзвичайно важливо сприймати, переживати і розуміти художні твори як засіб піднесення духу і відчуження від прози життя.

Четвертий напрям розглядає духовність як божественне одкровення: Бог є Дух. Духовне життя – це життя в Богові і з Богом.

Саме цей четвертий напрям розкривається в християнстві. Тут поняття духовності походить від Святого Духа. Духовність людини полягає в її залученні до Бога. Дух людини – це одна із складових її сутності, її природи. Дух – це неплотське, неземне і нематеріальне начало, яке пов'язує людину з вічним і неминущим світом. Це такий собі орган свідомості, в якому всі осереддя людського життя. Він є запорукою безсмертя і вічного початку в нас. Дух людський є диханням Духу Божого, і вже тому він безсмертний. Серед земних істот людина перша і єдина духовна істота [8]. У сфері духу людського – віра в Бога і любов до Нього. Духом людина прагне до Бога, духом поклоняється Йому і пізнає Його, духом осягає сенс і призначення свого життя.

За словами святителя Феофана Затворника, дух в людині проявляє себе в трьох станах:

- страх Божий (благоговійний трепет перед величчю Бога),
- совість (внутрішній суддя, або «голос Бога»),
- жага Бога (богоспілкування і богоспоглядання).

«Страх Божий» – це, звичайно, не страх у нашому звичайному розумінні цього слова. Це духовне почуття, прояв любові до Бога, яке передбачає благоговійний трепет перед величчю Божою, боязнь віддалитися від Нього через гріхи, побоювання образити Бога порушенням Його святої волі.

Плодами духу є любов, радість, мир, довготерпіння, лагідність, доброта, вірність, тихість, стриманість (Гал 5:22-23).

Відомо, що людина створена за образом і подобою Божою (Бут. 1:26-27). Крім того, Бог вдихнув в обличчя людини «дихання життя» (Побут 2:7). Що таке «дихання життя», яке Бог вдихнув в обличчя людини? Святитель Афанасій Олександрійський у створенні людини розрізняв два моменти: створення людської природи і запечатання цієї природи Богом, усиновлення людини Отцю через Сина в Дусі Святому. Таким чином, Бог через благодать стає Отцем тих, кого Він створив. Не випадково в Біблії використовується образ подиху. У давнину до дихання було містичне відношення. Майже у всіх стародавніх мовах (давньоєврейська, грецька та ін.) слова «дихання» і «дух» є спільнокореневими. Вважалося, що з диханням людини таємничим чином пов'язане життя людини, таємниця її особистості. Тому подих, особливо подих з уст в уста, в обличчя, розглядався як дія, в якій людина передає щось таємниче, частку самої себе. Ось чому святитель Григорій Богослов говорить про те, що дух людини – це частка Бога, «струмінь невидимого Божества».

Будучи створеною за образом і подобою Божою, людина відпала від Творця, людська природа була пошкоджена гріхом. Але Творець не цурається людини, а дарує спасіння. Порятунок же здійснюється через очищення серця, покаяння і надбання Духа Святого. Надбання Духа Святого відбувається за

допомогою молитви і повного віддання себе зі щирою вірою волі Божій. Святий Дух живить людський дух завдяки молитві (спілкуванню з Богом) і участі людини в таїнствах. Більше того, людина призивається уподібнитися Богу – стати святою («будьте святі, бо Я святий» (1 Пет 1:16)) і досконалою («будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний» (Мф. 5:48)). У зв'язку з цим можна вважати, що людина здатна здобувати деякі духовні властивості Бога, «нести» їх і, як наслідок, проявляти свою людську духовність.

Отже, які духовні властивості Бога може здобути людина?

Господу «властива глибина премудрості і розуму» (Рим 11:33). Він всюдисущий, знає все. Бог володіє досконалою самосвідомістю і абсолютно знає Свою триєдину природу («...ніхто не знає Сина, крім Отця, і Отця не знає ніхто, окрім Сина» (Мт 11, 27). «...Дух (Святий) усе досліджує: і глибини Божі ... і Божого ніхто не знає, крім Духа Божого» (1 Кор 2:10-11). Таким чином, можна провести паралель: в людині є потреба усвідомлювати себе, пізнавати себе. Ці людські потреби відзначають і психологи. Крім того, Бог має досконале ведення про свої справи («Відомі Богу відвіку всі вчинки Їого» (Діян 15:18)). Так, у молитві Бог відкриває людині, як їй краще вчинити, як влаштувати свої справи, який шлях обрати, який вибір зробити.

Розум і мудрість у Святому Письмі розглядаються, як Божий дар людству. Людина – істота розумна, мисляча. Однак необхідно розрізняти види розуму. М.Є.Пестов виділяє три види [5].

Перший вид – розум «інстинктивний», яким володіють і тварини і яким переважно живуть духовно нерозвинені люди та дикуни. Він зайнятий виключно завданням збереження життя і задоволення потреб тіла. Він може бути добре розвинений – «загострений», і тоді його називають хитрістю, пронозливістю і т.д. І в найдосконалішому стані цей вид розуму не облагороджує людину. Якщо лише ним живе людина, то вона не підноситься над тваринами і упускає людську гідність. У цьому випадку всі думки людини зайняті турботами про збереження життя, їжу, одяг, життєвий комфорт і т. п. Цей вид розуму вкладений у тваринний світ Богом як засіб самозахисту і підтримки життя тіла.

Другий вид розуму – це розум логіки і науки. З його допомогою людиною будується наука, рухається прогрес техніки, сплітаються наукові теорії та філософські системи. Господом він даний людині для досягнення Їого творінь і премудрості Самого Творця всесвіту. Якщо розум інстинктивний властивий всьому людству, то розвиток і користування розумом логіки і науки є долею вже порівняно вузького кола людей. Однак і не цей вид розуму є головним даром людині від Бога. Цей розум недосконалий, про що свідчить хоча б філософія, яка складається з безлічі постійно мінливих і суперечливих одна інший систем і теорій. Головним, найціннішим даром людству, як пише М.Є.Пестов, є третій вид розуму – благодатний розум. Митрополит Веніамін (Федченко) висловлюється з цього

приводу: «У душі є свій, більш глибокий розум, істинний розум, інтуїція, внутрішнє сприйняття істини». Благодатним розумом і вірою осягається існування Бога – Творця Світу, Його незбагненна премудрість, зв'язок Світу з Божеством – Промисел і любов Бога до Свого творіння, доцільність всіх законів природи і закономірність явищ в долі всього людства, народів і окремих особистостей. Лише благодатний розум віри може осягати якоюсь мірою гармонію Світу і невимовну красу Самого Божества і примиряти в душі все ті уявні протиріччя і здивування, перед якими безсилий розум науки і логіки. І саме благодатний розум воістину збагачує людину. Цей розум – це «розум Христовий», який є в людині лише через співперебування в ній Святого Духа Божого і розвивається в душі в міру його «здобуття».

Цей вид пізнання, на відміну від перших двох видів розуму, святі апостоли називали мудрістю. Апостол Яків характеризує її властивості: «Мудрість, що сходить зверху, насамперед чиста, а потім спокійна, лагідна, покірлива, повна милосердя та добрих плодів, безпристрасна та нелукава» (Як. 3:17). Цю духовну мудрість святі отці називають «духовним розумом» або «духовним vedenням», а різні письменники – «вищим розумом», «великим розумом». Не може бути справжнього розуму і справжньої мудрості, які не були б вкорінені в премудрості і розумі Божому, «Немає мудрості, і немає розуму ... всупереч Господу» (Притч. 21:30).

Святість означає, що Бог у Своїх прагненнях визначається і керується уявленнями про одне найвище добро. Оскільки Бог чистий від гріха і не може згрішити, то Він любить і в творінні добро і не сприймає зло («...Будьте святі, бо святий Я» (Лев 19:2)). Божественна святість проявляє себе у світі, як Божественне світло або, інакше, Божественна слава («Бог є світло, і немає в ньому ніякої темряви») (1 Ін 1:5)).

Всеблаженство – це ще одна властивість Бога. Бог всеблаження, тобто цілком щасливий. Про те, що творіння може стати причасницею Божественного блаженства (Божественного щастя), нам відомо з п'ятої глави Євангелія від Матвія (заповіді блаженства).

Причасниками Божественного щастя стають лагідні і чисті серцем, милостиві і миротворці, які шукають правди і її відстоюють.

Важливий для педагогіки висновок стосується співвідношення в людині духовного ядра й психічних сил – «емпірії». На думку В. В. Зеньковського, духовне життя не «твориться» через розквіт емпірії, а лише пробуджується й опосередковується нею. Вона не є похідним від емпіричної сфери, а підпорядкована своїй власній закономірності. «Не можна прийти до духовного росту через розвиток психічних сил – інтелекту, волі або почуттів, хоча духовне життя й опосередковується цим розвитком душевної периферії». І, навпаки, примат духовного початку не усуває й не пригнічує власної закономірності психофізичного життя.

Сьогодні є свідком ситуації «ножиць» у розвитку суб'єктивного і об'єктивного. Виникла ця ситуація в момент появи людського суспільства,

вона досить чітко усвідомлювалась кращими представниками людства, коли останнє вийшло зі стану первісного етапу розвитку суспільства і перейшло до першої рабовласницької цивілізації. Вже тоді стало зрозуміло, що за стрімко прогресуючим суб'єктивним повинен бути такий же суб'єктивний контроль.

Історично першою спробою свідомого творення таких механізмів у індивідів є практика формування «душі людської» світовими релігіями. Для того, щоб подібний механізм формувався потрібні такі умови:

– знання про процес і механізм привласнення і відчуження як про спосіб самореалізації людини. Ці знання можуть бути різного рівня розвитку, вони можуть мати різну форму наївно-міфічну, релігійно-містичну, науково-логічну;

– формування та застосування індивідом суб'єктивного регулятивного механізму оптимізації процесу привласнення-відчуження не лише в особистих інтересах, а й в інтересах соціального оточення (суспільства);

– самореалізація через привласнення можлива лише за умов наявності об'єкту привласнення.

Для того, щоб привласнити засіб до існування (їжа, одяг, житло), потрібно, щоб даний засіб був у наявності, був елементом соціального буття. Щоб привласнити певний рівень культури, його треба мати в соціальному середовищі. Слід пам'ятати, що чим менше особа відчужує від себе, тим менший масив культури формується в суспільстві, а звідси, менші можливості індивідуального привласнення.

Практично це досить зрозуміла ситуація. Я витрачаю менше власних, зароблених мною грошей на відвідування театру, ніж це потрібно для мого духовного розвитку. Матеріальні можливості театрального мистецтва звужуються, і саме мистецтво уповільнює розвиток. У мене звужуються можливості щось нове для себе взяти з театру.

Суб'єктивний механізм самореалізації через привласнення-відчуження в етиці отримав назву совісті, що тісно пов'язане з поняттями честі та людської гідності. Для того, щоб ці механізми працювали, необхідне відповідне ставлення до власної совісті, гідності та честі. Саме таке ставлення, що виникало в процесі історичного розвитку людини, ми й вважаємо однією з функцій релігійності. Функції, яка має економічне підґрунтя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агафонов А.Г. Человек как смысловая модель мира / А.Г. Агафонов. – М., 2000. – 180 с.
2. Акимов А. Е. Торсионные поля как космофизический фактор / А.Е. Акимов, В.Я. Тарасенко, Г.И. Шипов // Биофизика. – 40 (4). – 1995.
3. Алексюк А. М. Анімiстичні вірування [Електронний режим] // Електронна вищої освіти України. Історія. Теорія / А. М. Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 560 с. онлайн бібліотека. – Режим доступу:

[http://ualib](http://ualib.com.ua/br_1293.html)

4. .com.ua/br_1293.html.
5. Бахтин М.М. Проблемы поэтики Достоевского / М.М. Бахтин. – М. : Советская Россия, 1979.
6. Белова С.В. Диалог – основа профессии педагога: [учебно-методическое пособие] / С.В. Белова. – М. : АПКиПРО, 2002. – 148 с.
7. Бердяев Н. А. Самопознание / Н. А. Бердяев. – М. : Книга, 1991. – 575 с.
8. Бех І.Д. Виховання особистості: Наукове видання у трьох книгах / І.Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – Кн. 1 – 278 с., Кн.2 – 342 с., Кн.3, 2006. – 272 с.

ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ПРОСВІТНИЦТВО

Іващенко Світлана Миколаївна
соціальний педагог комунального закладу
«Навчально-виховне об'єднання
«Загальноосвітня школа-інтернат
I–III ступенів, ліцей «Сокіл», центр
позашкільного виховання Кіровоградської
міської ради Кіровоградської області»

Я соціальний педагог Кіровоградської школи-інтернату, член регіонального товариства «Православна просвіта».

Перш ніж перейти до конкретного досвіду, напрацьованого за шістнадцять років в навчальному закладі, хочу зупинитись на роздумах, які передували організації моєї діяльності в цьому напрямку.

Виховний процес в школі вплетений в непросте життя країни, він органічно поєднаний з усім, що відбувається навколо. Виховання – безперервний, багаторівневий та багатогранний процес, до якого входять величезна кількість людей та різноманітної інформації. Сучасний прогрес, на мою думку, став катастрофічним, тому, що розучився розрізняти області, в які можна технологічно втручатись, та ті, які належить віддати здоровому глузду та стихійному плину. Необхідні, як пише сучасний філософ А.Панарін, презумпція довіри до традиції, народного досвіду і самого життя. «Ничто в такой степени не разрушает человека, не вызывает общественной анемии, как насильственное вторжение в его систему ценностей, в его повседневный жизненный мир. Нужно защищать малый мир. Испытания большого мира может вынести личность, заботливо выпестованная в мире малом, элементы которого отличаются величайшим постоянством и сопричастностью к человеку», – вважає професор А. Панарін.

Тому, на мою думку, завданням духовно-морального оновлення

нашого сучасного суспільства та взагалі його існування є духовно орієнтоване виховання підростаючого покоління в школі. Саме захист того малого, дитячого світу. Тому що підвищення якості життя неможливе без влаштування духовно-моральних засад в першу чергу в самій людині, а через неї і в суспільстві. За останні двадцять п'ять років в нашому суспільстві не сформовано головної ідеї його розвитку, головної виховної концепції. Звичайно, це моя приватна думка, можна заперечувати та сперечатись. Все частіше звучать з вуст педагогів та чиновників від освіти слова про школу – постачальника освітніх послуг. Але традиційно наша школа – це заклад, де діти не тільки набувають освіти, але й виховуються. Тому я як православна християнка звернула увагу на те, що потрібно використовувати духовну традицію православ'я, його морально-етичні засади, Біблійні заповіді, які є незмінними дві тисячі років, а в культурі нашого народу існують понад тисячу років. Християнство є культуруотворюючою релігією нашої країни. А десять заповідей Моїсея – це моральний хребет людства. Останні роки відбуваються зміни ціннісних орієнтирів, руйнація авторитетів, зневажання історії, минулого. Багато чого з минулого, близького і більш далекого опльоване, спалплене, а що на заміну? Схиляння перед західними ідеалами, які є неприйнятними нашому культурному коду?! Ще раз нагадаю, що процес виховання безперервний, а ми постійно запинаємось й намагаємось змінювати напрямки. А в виховному процесі особливо важливо спиратись на сталі авторитети, якими є Біблія, Святе Письмо.

І тому вже шіснадцять років поспіль я запрошую православних священиків на виховні заходи до нашої школи, проводжу екскурсії до храмів міста та області, ми відвідуємо монастирі, беремо участь в різноманітних благодійних акціях, ведемо просвітницьку діяльність серед учнів молодшої школи щодо православних свят.

А тепер докладніше про все це. Виховні години зі священиками. Наприклад, два роки з кадетськими класами зустрічався протоієрей Сергій Ткаченко, який має педагогічну освіту, він викладач математики та інформатики, а зараз настоятель – храму Святого Афанасія Афонського. Тематика спілкування була заздалегідь узгоджена, це були розповіді з цікавими відео про святих покровителів воїнства, про видатних полководців, про традиції православної церкви.

Священик Сергій Новак за фахом світської діяльності викладач історії, а тепер настоятель храму Успіння Пресвятої Богородиці – виступає вже кілька років перед учнями середньої та старшої школи на морально-етичну тематику: «Милосердя», «Шануй отця та матір», «Якою повинна бути жінка?», «Яким повинен бути чоловік?», «Любов чи закоханість», про силу духу людей-інвалідів з фільмом «Цирк Баттерфляй» та інші.

Тривалий час учні молодшої школи спілкуються з отцем Євгенієм (Жабковським), відвідуючи храм Максима Сповідника в селі Суботці, на цікаві та вкрай важливі при зростанні дитини теми: «Добро та зло», «Что

такое хорошо и что такое плохо», «Чому потрібні правила?». Дітям подобається неформально організовані бесіди, наприклад, в храмі, в альтанці біля храму, в трапезній після привезеного концерту для прихожан до різних свят. В рамках уроків етики неодноразово проводились уроки-екскурсії на теми «Православні святині Кіровоградщини», «Традиції благодійництва в місті Святої Єлисавети». Учні середніх та старших класів відвідували Свято-Богоявленський, Козельщанський та Мотронінський жіночі монастирі, відвідували Києво-Печерську Лавру, Свято-Єлисаветинський монастир в Кіровограді, чимало разів відвідували старовинний Хрестовоздвиженський храм та музей генерала Миколи Миколайовича Раєвського, героя війни 1812 року, в селі Розумівка. Саме такі подорожі виховують в дітях любов до малої Батьківщини, зацікавленість в історії нашого краю, розуміння, що історія – це не щось далеке з запахом нафталіну, а те, що поруч, вчора і сьогодні.

Учні знайомляться з православними традиціями нашого народу. Про такого роду поїздки та їхнє значення для виховання учнів я писала до часопису «Благовіст» товариства «Православна просвіта».

Як соціальний педагог та член товариства «Православна просвіта» вже шіснадцять років веду просвітницьку діяльність серед учнів молодшої школи. Розповідаю про православні свята коротко, до деяких показую відео, проводжу вікторини на знання історії та традицій свят. Після розвиваючої частини діти завжди отримують солодощі від товариства «Православна просвіта».

Тривалий час учні нашої школи беруть участь у благодійних акціях «З долоньки в долоньку», «Різдвяний янгол», свято «Білої квітки».

В нашому закладі стало традицією організовувати збір іграшок, книг, фруктів, солодощів для дітей Центру соціально-психологічної реабілітації на Святого Миколая та Різдво Христове. Таким чином, вважаю, ми залучаємо учнів до справ милосердя, благодійництва. Діти самі отримують подарунки та солодощі, але продовжують естафету добрих справ. Майже десять років учениці старших класів нашої школи на уроках праці шили піжами, шорти, панамки, фартушки для дошкільнят з матеріалів, наданих товариством «Православна просвіта». Як правило, на свято Благовіщення ми разом з юними швачками відвідували дитячий будинок «Барвінок», притулок «Надія», де дівчатка дарували власноруч пошитий одяг малечі. Кожен рік це були дуже зворушливі хвилини, коли маленькі діти, одягнуті в цей одяг, тяглись до наших дівчат, просилисьна руки, називали їх т«мама», радісно фотографувались і важко нас відпускали. Дівчата ж робили висновки про те, що їхні майбутні діти ніколи не опиняться в таких закладах.

Учасники вокального гуртка «Даринка» впродовж кількох років відвідують з концертами реабілітаційний центр «Добруджа», даруючи хворим діткам та їх батькам радість та хороший настрій. Разом слухають розповіді священників про православні свята та православних святих. «Даринка» співає на концертах в притулку «Надія», бере участь в різноманітних заходах

товариства «Православна просвіта», Успенського та Благовіщенського храмів.

Таким чином відбувається співпраця з релігійними та громадськими організаціями. Якщо ви не знаєте, з чого розпочати, то можна звернутись до єпархіального відділу з питань роботи з сім'єю та молоддю. Є громадське регіональне товариство «Православна просвіта», яке допоможе організувати зустрічі з цікавими людьми, бесіди, надасть певні матеріали. Є шістнадцятирічний досвід Кіровоградської гімназії № 9. Але, звичайно, з самого початку ви повинні мати бажання цим займатись, орієнтовну тематику, певний план, узгоджений з планом роботи школи, та згоду адміністрації вашого навчального закладу на таку діяльність.

Коли я була на конференції «Біблійна історія та християнська етика» 3 лютого 2017 р. в Голосіївській пустині, то чула виступаючих на пленарному засіданні та в секціях, які використовують можливості варіативної складової шкільної програми. І в рамках цієї складової ведуться курси духовно-морального спрямування. Звичайно, від керівника школи залежить те, якими курсами буде наповнено варіативну складову. Чи це будуть уроки морально-духовного спрямування, чи «Основи здорового харчування», «Громадянська свідомість», «Видатні постаті доби неоліту», «Основи споживацьких знань», чи ще щось подібне.

Мою діяльність спрямовано на повернення до традиційних культурних цінностей нашого народу, до традиційної моральності, тому що зараз ми маємо просто катастрофічне падіння моральності в державі, наслідком якого є всі ті негативні явища, які кожен з нас може спостерігати щодня як в економіці, так і в школі, як в політиці, так і в приватному житті. Час вносить свої корективи, і керівник нашого закладу нещодавно зауважив, що вся вищевикладена діяльність не дуже потрібна, взагалі недоречна. Що ж, час розкидати каміння і час збирати каміння, час обіймати та час ухилитись від обіймів... На все свій час. Але я впевнена, що час все розставить на правильні місця! А зернятка, посіяні на духовній ниві, проростуть та дадуть добрі плоди. Тому що сьогодні – діти, а завтра – це народ.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ВІДНОСИНИ МІЖ ТЕОЛОГІЄЮ І ФІЛОСОФІЄЮ

Ігнат'єв Віталій Аркадійович
завідувач кафедри філософських та
гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Кіровоградський інститут
державного та муніципального управління,
кандидат філософських наук, доцент

Кінець XX і перша чверть XXI століття демонструє повну хибність міфу про антагонізм релігії і науки. Сучасна цивілізація інформаційного суспільства не тільки не призводить до зменшення релігійної свідомості, а й відображає підйом і навіть ренесанс релігійного світогляду в науково-філософській сфері досліджень.

А тому процес формування глобалізованого суспільства вимагає сучасного переосмислення наукового і філософського відношення до теологічного знання. З іншого боку, необхідно відзначити потужний запит сучасних богословів на важливість культури логічного мислення. Так, аналізуючи сучасний стан релігійної свідомості, А. Кураєв зауважує, що «сонце розуму сховалося за окультними хмарами. Повторювати сьогодні розхожі аргументи минулого сторіччя – все одно що рекламувати засоби від засмаги в середині дощового сезону. Раціоналізм і академічна наука сьогодні очевидно союзники Церкви. Бо не від надмірності думок і вченості народжуються сьогодні секти і ересі, а від цілком буденного невігластва і невміння мислити логічно і відповідально» [6, с. 153].

Актуальність даного дослідження полягає в тому, що тісний взаємовплив між філософією і теологією свідчить про сучасність як кардинально нові відносини між теологією і філософією.

Історико-філософський процес взаємовідношення філософії і теології починається з Античності, коли сама філософія починала отримувати статус самостійної дисципліни шляхом подолання міфологізованого синкретичного образу пізнання. Тому не випадково Античність практично ототожнювала філософію і теологію. Згідно Аристотеля, теологія – це один з предметів метафізики і всього процесу філософствування. І хоч релігійно-практичні культури відрізнялись від інтелектуально-філософських текстів античних філософів, але тенденція ототожнення спостерігається ще у піфагорійців, а пізніше у неоплатоніків. У останніх увесь процес філософствування був формою літургії та теургії.

Синкретизм Давнього світу і зокрема Римської дохристиянської імперії ототожнював суспільні відносини політики і релігії. Як зазначав В. Болотов, те, «що у християн відносилось до сфери церковної діяльності, те в Римі відносилось до сфери діяльності державної» [1, с. 14]. Тобто релігія була сферою не особистих переконань і совісті конкретних індивідів і спільнот, а безпосередньо державною справою. Тому всі закони були направлені не тільки на збереження держави, а й на її освячення, обоження. Синкретизм політики і релігії був не на користь поглиблення релігійного світогляду. Релігійність римлян перетворювалась в формальне додержання релігійного культу в сенсі громадянського обов'язку.

Не випадково, що християнство з самого початку демонструвало нетотожність політики і релігії. «Конфлікт між християнством і еллінізмом ніяк не можна тлумачити як тимчасове непорозуміння, в ньому зіткнулися два

суперечних один до іншого світовідчуття, дві полярно протилежні релігійні та психологічні установки свідомості» [11, с. 64].

Хоча в процесі такого конфлікту відбувались і спроби поєднати еллінізм і християнство, тобто знайти ідеологічний компроміс. В епоху раннього християнства ним став гностицизм. «Гнозисом або гностицизмом називають зазвичай ту суміш грецької філософії зі східним містицизмом, той дивний релігійно-філософський сплав, що виник, як результат зближення греко-римського світу зі сходом, і пишним цвітом розквітнув саме в епоху раннього християнства» [11, с. 65]. У зв'язку з тим, що імперія Давнього Риму вбирала в себе велику кількість територій з різними культурами і релігіями, то виник попит на формування єдиної «синтетичної» релігії.

Тому, починаючи вже з апостольських часів, починається відділення християнської думки від античної. «Дивіться, щоб ніхто вас не звів філософією та порожньою оманою за переданням людським, за стихіями світу, а не за Христом» [7, с. 2:8], – так попереджає ап. Павло. Таке попередження стає досить актуальним, коли християнами стають не тільки іудеї, а й представники інших народів з їхніми культурологічними і релігійними особливостями, що призводило до розвитку популярності гностицизму в християнському середовищі вчень відомих гностиків (Василід, Валентин, Сатурніл, Вардесал, Марціон, Гермоген). Тому відбувається жорстке протиставлення християнської (богословської) і античної (філософської) думки. Тертуліан сформував всім відомий риторичний вислів: «Що спільного між Афінами та Єрусалимом? Між Академією і Церквою?» [8, с. 5:7].

Богослов'я як протипага філософії мало свої підстави як внутрішнього (теоретично-фундаментального), так і зовнішнього (мовно-категоріального) характеру. Антична культура філософствування була спрямована на самопізнання як шлях досягнення чистого Розуму. Християнська культура богословствування спрямовувалась на спілкування з Христом.

Після двох століть християнської апологетики, протягом якої і були визначенні принципові позиції богослов'я і філософії, почався період патристики. Але в зв'язку з тим, що християнство укріпилося настільки, що перетворилося в державну релігію, головним об'єктом богослов'я стало не стільки протиставлення його античній філософії, скільки вільний розвиток безпосередньо християнського досвіду. Тому відбувається ширше використання елліністичної філософської мови і з зовнішнього погляду, який, до речі, закріпився в західноєвропейській філософії, складається враження «еллінізації» християнства.

При цьому до цих пір належно не осмислені глибинні духовно-практичні процеси епохи патристики, яка дійсно використовувала мову античності, але творчо формуючи дискурс містичного богослов'я. Його практично-прикладний характер став головним предметом і ядром християнства. Християнський містико-аскетичний дискурс сформував

особливості практичного способу буття, які відрізняються від інших духовних практик. Ці практичні особливості ставали причиною поглиблення християнської свідомості. Як наслідок догматичне богослов'я виступало теоретичною формою богословського наративу.

Акцент західноєвропейської парадигми на теоретичних засадах християнського світогляду призвів до фундаментального опрацювання богословських проблем. Це стало приводом виділення і навіть відділення від всього корпусу християнського дискурсу суто теоретичної сфери – теології. Але вплив античної філософської думки вимагав більш рельєфно визначити відношення між теоретичними сферами – філософією і теологією. Схоластика пропонувала декілька варіантів їхніх відносин: від м'якого і взаемокорисного їхнього співіснування у Т. Аквінського до взаемосуперечливої опозиції у С. Брабантського. Врешті-решт І. Солсберійський запропонував їхнє незалежне співіснування в зв'язку з тим, що у філософії і теології немає спільного предмету дослідження. Для філософії предметом є знання, а способом його досягнення є раціональна методологія. Для теології предметом є спасіння душі, а способом досягнення – надприродні закони Одкровення.

Як покаже надалі історія філософії і теології, такий підхід виявився небезпечним і навіть катастрофічним як для філософії, так і для теології. Як зазначав ще В.Зеньковський, «вчення про самодостатність «природного розуму» в пізнанні світу та людини є, за своєю суттю, нове, не притаманне основним течіям навіть античної думки поняття: підносячи Одкровення над «природним розумом», Аквінат водночас розсікає єдину цілісність пізнавального процесу. Вона була такою у греків, тобто, звичайно, у самих значних мислителів Греції; вона була такою і у християнських богословів ранніх і пізніх – до XIII століття. Аквінат же своїм рішенням вийшов уже на новий шлях і тим надовго вирішив для Заходу важку тему про співвідношення позарелігійного знання і віри, бо створив можливість мирного їхнього співвідношення на зразок співвідношення двох поверхів будівлі – є поверх «природного» (позарелігійного) пізнання, але є і наступний поверх – релігійного пізнання» [4, с. 16]. Далі В. Зеньковський зазначає, що відділяти розум від віри або філософію від теології є помилкою. Тому що це дозволяє стверджувати, що світло Одкровення стосується лише тієї сфери, яка спрямована до Бога. Як наслідок матеріальна природність не є предметом Одкровення і тому не здатна преображатись і рухатись до Бога.

Концепція «подвійної» істини призвела до того, що процеси секуляризації стосувались не тільки «земної сфери»: права, природознавства, мистецтва, культури, а й християнської церкви. Протестантизм став секуляризованою формою християнства, що призвело вже до епохи атеїзму.

Ідея «чистої» філософії, з точки зору свободи і творчості, сприймалась як позитивне зрушення вільного мислення. Це давало свої геніальні плоди, наприклад в філософії Декарта і Канта. Але, з іншого боку, ідея «автономності» філософії призвела до такої ж помилки, яку допустила в свій

час західна теологія, коли об'являла себе господаркою, а філософію своєю служницею.

Філософія починає абсолютизувати феномен «чистого» мислення. Символом цих процесів є, безумовно, Гегель, який вважав філософію формою богослужіння. Та, на відміну від неоплатонізму, замість містики раціоналістична філософія має бути «науковою» релігією. Так як теологія не володіє культурою мислення, то вона повинна підніматись до рівня філософії. «За суттю ортодоксальною тепер є філософія... саме вона затверджує і зберігає ті положення, ті основні істини християнства, які завжди мали силу» [3, с. 213].

Спроби повернути цілісність християнського світогляду за допомогою діалектичного поглинання теології філософією призвели до протилежного результату. «...Діалектична» або антропологічна філософія Гегеля в кінцевому рахунку є філософією смерті (або, що те ж саме, атеїзмом)» [5, с. 147].

Попри антагоністичну суперечливість неklasичної методології до класичної логоцентричної метафізики, відбувається не діалектичне, а майже механічне відкидання теологічної проблематики. Дослідниця неklasичної філософії Д. Гаспарян стверджує: «І хоча з більш ранньою версією такого «замаскованого» безбожництва, з якого, втім, досить швидко були зірвані всі маски, ми зустрічаємо у філософії Спінози, саме Гегель ознаменував собою початок відкрито атеїстичної програми, настільки характерної для неklasичної філософії» [2, с. 85].

І на підтвердження цієї думки необхідно звернутись до філософського «прапора» неklasики ХХ століття Гайдеггера. Він вже чітко усвідомлював необхідність повністю витіснити теологію за межі будь-якого онтологічного поля. Тому «у своєму сумнозвісному есе 1927 року *Phanomenologie und Theologie* він зробив найбільш сміливу в історії сучасної філософії спробу відняти у богослов'я головну підставу метафізики: дискурс про буття. Якраз саме в цьому есе він спробував, нехай в м'якій формі, звести богослов'я до статусу «онтичної науки», дискурсу про особливе ставлення віри до хреста Христа, до статусу аналітики «християнськості» [9, с. 325]. Таким чином, продовжуючи ідею гегемонії філософії для богослов'я, як помічає Д. Харт, Гайдеггер взагалі не залишає ніякого простору для богослов'я, окрім патології і психологічних пристрастей. Тому, якщо Гегель вважав філософію вищою формою християнства, то Гайдеггер започаткував напрям тотальної неможливості християнської філософії.

Але це не виглядало як просте відсторонення філософії від теології. Гайдеггер взагалі не бачив ніякої можливості навіть мати розмову філософії з теологією, відкидаючи її на аксіологічне узбіччя. При цьому фундаментальний нігілізм Гайдеггера запустив механізм самоліквідації і самої філософії, що й продемонстрував постмодернізм.

Неотомізм, в свою чергу, намагався вирвати з рук філософії онтологічну проблематику і віддати її теології. Спроба, знову ж таки, довести, що філософія повинна служити теології, призвела до ієрархічно-пірамідальної структури їхніх відношень. На вершині повинна знаходитись теологія, посередині філософія, а внизу всі інші науки. Але, попри теоцентричний задум, свідоме повернення до вчення Т. Аквінського повертало до дуалізму між божественним і матеріальним, який в свій час і призвів до секуляризації.

Саме в цей період східне християнство також почало своє повернення до раннях джерел свого формування. Богослов'я духовних практик ісихазму починало отримувати своє новітнє осмислення. В результаті протягом ХХ століття відбувається повернення до епохи патристики. Вчення Григорія Палами стає ядром патристичного освоєння. З кінця ХХ – початку ХХІ століття головною особою патристичного аналізу стає Максим Сповідник. При цьому історичний і конфесійно-богословський аналіз все більше охоплює і визначає філософську складову Отців Церкви.

Концепція «неопатристичного синтезу», засновником якої є Г. Флоровський, також обумовлена спробою аналізу філософсько-богословського поля, який розвивався російською релігійною філософією на основі класичної метафізики і новими філософськими некласичними методологіями. Як зазначає Ю. Чорноморець, «на зміну теологіям, в яких панували метафізика та раціонально-спекулятивні методи, почали з'являтися нові форми богословських вчень, в яких помітне місце займали постметафізичні методи тлумачення Одкровення – феноменологія та герменевтика» [10, с.21]. Саме Г. Флоровський демонструє евристичність некласичної методології для богослов'я і стає засновником сучасної православної теології. Д. Станіолоае, Дж. Брек. Й. Зізіулас, Х. Янарас, Дж. Манузакіс, Д. Харт – всі вони також демонструють досягнення постметафізичного феноменологічного дискурсу одночасно як в православній теології, так і в некласичній філософській парадигмі. І хоч Ю. Чорноморець вважає, що «отець Георгій Флоровський заснував сучасну православну теологію у її ортодоксальному, пост-філософському вираженні» [10, с. 21], необхідно наголосити, що саме філософія, правда в некласичному її варіанті, була основою його богослов'я.

Саме після Г. Флоровського неможливо вже говорити про протистояння між філософією і богослов'ям. Але так само не можна вже говорити і про їхнє ототожнення в різних варіантах «синтезу».

Друге «крило» неопатристики, яке більш сміливо використовувало сучасну філософію, пов'язано з православним екзистенціалізмом. Характерними для останнього є персоналістична онтологія і гносеологія. Його найвпливовішими представниками вважають В. Лоського, Х. Яннараса, а на сучасному рівні Й. Зізіуласа.

Але православна теологія як і в період раннього християнства спиралась на живий досвід літургійного життя. Саме літургійне життя є

квінтесенцією Одкровення, Передання, догматики і всіх сфер філософського осмислення. Цікаво, що прямий зв'язок теології з літургійним життям характерний не тільки для православ'я, але і для католицизму (Т. Рауш), і навіть для протестантизму (К. Ванхузер).

В якості висновку можна зазначити, що в процесі сучасного відношення між філософією і теологією йде процес взаємопроникнення. Такі неklasичні методології ХХ століття, як екзистенціалізм, феноменологія, герменевтика активно використовувались в сучасній теології.

В цілому формується неklasична філософсько-релігійна парадигма. Але якщо методологічно ця парадигма почала своє формування з середини ХІХ століття, то джерела неklasичної онтології формувались ще в епоху патристики. Це, по-перше, говорить про нелінійність парадигмального розвитку. Тому, по-друге, ні механічне використання філософських категорій до теології, ні, навпаки, теологічних догматів до філософських не є коректними. Але, з іншого боку, посилення релігійних і теологічних компонентів у філософії є вже реальним фактом, і тому радикально відділити філософію від теології не вдасться. Таким чином можна припустити, що взаємовідносини між філософією і теологією будуть поглиблюватись і ускладнюватись.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотов В. В. Лекции по истории Древней Церкви. Том 2 // В. В. Болотов – Санкт-Петербург: Аксион эстин, 2006. – 475 с.
2. Гаспарян Д. Э. Введение в неклассическую философию / Д. Э. Гаспарян. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011. – 398 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Философия религии. Т. 2 / Гегель Г. В. Ф. // Общ ред.. А. В. Гулыга. Пер. с нем. П. П. Гайденко – М.: 1977. – 573 с.
4. Зеньковский В. В. Христианская философия. / В. В. Зеньковский // Составитель и отв. редактор О. А. Платонов. – М.: Институт русской цивилизации, 2010. – 1072 с.
5. Кожев А. Идея смерти в философии Гегеля / Пер. с франц. и послесл. И. Фомина. Редакция В. Большакова. – М.: Логос, Прогресс-Традиция, 1998. – 208 с.
6. Кураев А. Окультизм в православии [Електронний ресурс] / А. Кураев. – Режим доступа: <http://lib.eparhia-saratov.ru/books/10k/kuraev/okkultizm/contents.html> – Заглавие с экрана.
7. Новый Завет. Послание к Колоссянам / – Режим доступа: <http://www.ccel.org/contrib/ru/Sbible/col.pdf> – Заглавие с экрана.
8. Тертуллиан К. О прескрипции (против) еретиков [Електронний ресурс] / К. Тертулиан – Режим доступа: http://kontrev.ho.ua/bibl/Tertullianus_1.html – Заглавие с экрана.

9. Харт Д. Красота бесконечного: эстетика христианской истины. / Д. Харт // Серия "Современное богословие". – М.: Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2010. – 673 с.
10. Чорноморець Ю. Неопатристична православна теологія отця Георгія Флоровського / Ю. Чорноморець // Філософська думка. Спецвипуск Sententiae IV – 2013. - № 4. – С. 21 – 44.
11. Шмеман А. Исторический путь Православия [Электронный ресурс] / А. Шмеман. – Режим доступа: http://odinblago.ru/istoriya_drevney_cerkvi/istoricheskiy_put_pravosl – Заглавие с экрана.

ИНТЕЛІГЕНЦІЯ – ПРОВІДНА СИЛА У СЛУЖІННІ СУСПІЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ НА ШЛЯХУ ДО ГУМАНІСТИЧНОГО ІДЕАЛУ

Косенко Володимир Дмитрович
завідувач кафедри соціальної роботи
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»,
кандидат філософських наук

Проблематика соціального служіння відноситься до тих питань, що стосуються як аксіологічної системи самої людини, так і тих ідеалів, які займають чільне місце у суспільній свідомості. Особливість генези вітчизняної філософської думки полягала у тому, що в її розвитку особливо важливу роль завжди відігравали етичні питання. Вітчизняна філософія, – за влучною характеристикою О. Ф. Лосєва, – «гостро недолюблює логічні побудови як такі, причому ця нелюбов дуже часто перетворюється в пряму та найгострішу ненависть до всякої відстороненої побудови і до самої тенденції відсторонено мислити» [4, с. 511].

Вітчизняна філософія, за відомою крилатою фразою, поставала у вигляді суцільного «тріумфу мрії над практикою», що формувала свою мету у вигляді встановлення істини як живого знання, – на противагу абстрактному пізнанню, – яка виражається у позитивних категоріях «добро», «любов», «ідеал», «справедливість» тощо та їхніх діалектичних антиподах. Цим і пояснюється розуміння мети філософії як пошуку сенсу життя. Історично склалося так, що саме вітчизняна філософія «стала не лише сферою суто теоретичної діяльності та інтелектуальної рефлексії, але і основою практичних перетворень в різних сферах: соціально-політичній, природно-екологічній, культурній, духовній тощо. Причому ці перетворення (особливо у ХХ столітті) часто робили замах на буттєві основи існування людини та суспільства» [2, с. 3].

Специфіка розвитку вітчизняної наукової традиції не означає ані неприйняття точної науки, ані нездатності до неї. Навпаки, її практична налаштованість передбачає формування загальносуспільного порядку денного, основу якого складає розуміння необхідності практичного втілення гуманістичних концепцій і змін у соціальній реальності. Фактично досягнення науки, філософії, на вітчизняних теренах і досягненнями вважатися не можуть, якщо вони не втілюються у життя. Підтвердження такої позиції знаходимо у вітчизняного науковця Г. Б. Новікова: «По мірі накопичення знань, – і досвіду пізнання, – про світ, роль наук у житті людини зростала, адже в їх (наук) особі вона (людина) отримала наймогутнішу зброю проти стихійності та несвободи. Інстинктивно відчуваючи потребу (обов'язок) її (свободу) знайти, шлях до свого порятунку та самоствердження вона побачила там, де потрібно» [5, с. 218]. Сама практична ситуація викликає до життя нові теоретичні пошуки: як тільки наукова теорія дає адекватну відповідь на соціальні запити – вона миттєво має бути втілена до життя.

Не випадково, що саме вітчизняні практики породили особливий тип особистості, – інтелігента, – який з часом перетворюється у велику суспільну групу. Специфічне соціальне положення вітчизняного інтелігента формувалося у руслі конкретно-історичного хронотопу, базові засади якого закладалися ще за часів Київської Русі. Основу даного періоду розвитку вітчизняної культури складав релігійний світогляд: монополія візантійського християнства у літературі, живописі тощо, суттєво вплинула на формування тогочасної протоінтелігенції, яка виступала своєрідним посередником між візантійською та вітчизняною культурою. Вона ввібрала до себе, – а потому: розвинула, – але вже на вітчизняному ґрунті, найхарактерніші ідеї візантійської культури – вчення про любов, співчуття, солідарність, допомогу оточуючим: саме у такому руслі формувалися витoki соціального служіння. Підкреслюючи дану тезу, Д. С. Ліхачов зауважує, що до складу слов'янської «рецензії» візантійської культури входили не лише духовні цінності [3, с. 30]. Саме у хронотопі даного періоду даний науковець вбачає витoki ідеї служіння народу та діяльності, спрямованої на задоволення загальнолюдських потреб.

Виходячи з вищенаведеного, дійсний зміст інтелігентності варто шукати не у різних традиціях, підходах до його осягнення, а у сукупності соціально-історичних умов, які змінювалися в рамках об'єктивного процесу історичного поступу людства. Нам імпонує позиція М. Горького, який побачив дійсні основи людської діяльності в адекватному, гармонійному та усебічному розвитку людини: «Життя людства – творчість, прагнення до перемоги над опором мертвої матерії, бажання оволодіти усіма її таємницями та змусити сили її служити волі людей для їхнього щастя. Йдучи до цієї мети, ми повинні на користь успіху ревно піклуватися про постійний розвиток кількості живої, свідомої та активної психофізичної енергії світу» [1, с. 90]. Сам же творчий процес являє собою актуалізацію можливостей всієї природи

та людства у цілому, що реалізується та втілюється у практичній діяльності суб'єкта.

Категорії «свобода», «добро», «справедливість» – це категорії ціннісні, власна позиція щодо них складає основу аксіологічної системи людини. Зазначимо, що для розуміння процесу становлення та опредметнення інтелігентності у конкретному суб'єкті, принциповим є положення про те, що діяльність людини опосередковується різними потребами, інтересами, мотивами, через що інтелігентність, реалізуючись на рівні індивіда, має відмінності, – у кожному індивідуальному втіленні, – від її теоретичного ідеалу.

Людство виявляє себе виключно у діяльності, праці та творчості кожної окремої людини. Враховуючи це, інтелігентність набуває особливого значення у процесі гуманізації соціуму на шляху до суспільства дійсного гуманізму, суцього у формі практичної всезагальності. Міра ж поставання гуманізму, – сутність якого і полягає в служінні інтересам кожного, багатьох, усіх, – вважаємо, цілком корелює з мірою, в якій народ стає інтелігентією. З досягненням людством нормального, – адекватного людській сутності, – розвитку можливостей кожного без виключення суб'єкта – інтелігенція перетвориться на всезагальність, постане єдиноможливою формою буття людини, актуалізованою у формі людини-творця. Людини, чийм внутрішнім покликанням виступає служіння соціальним ідеалам. Буття, яке влучно та точно характеризують слова персонажу О. С. Грибоєдова: «Служити б радий, прислужувати тошно».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горький М. Разрушение личности / Горький М.: Pro et contra // Вступ. ст., сост. и примеч. Ю. В. Зобнина. – СПб. : РХГИ, 1997 – С. 44–90.
2. Колесникова А. В. Жизнетворчество как способ бытия интеллигенции: дис. ... канд. филос. наук : спец.: 09.00.01 «Онтология и теория познания» / А. В. Колесникова. – Новосибирск, 2003. – 181 с.
3. Лихачев Д. С. Развитие русской литературы X-XVII вв.: Эпохи и стили / Д. С. Лихачев. – Л. : Наука, 1973. – 254 с.
4. Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура / А. Ф. Лосев. – М. : Политиздат, 1991. – 525 с.
5. Новиков Г. Б. Необратим ли процесс превращения обезьяны в человека? / Г. Б. Новиков // Марксизм та сучасність: контури майбутнього у працях Ф. Енгельса (до 190-річчя від дня народження Ф. Енгельса): Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (25–26 листопада 2010 р., м. Київ). – К. : НТУУ «КПІ», 2010. – С. 218–220.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕЛИГИОЗНОГО ДИСКУРСА

Полонская Анастасия Андреевна
студентка IV курса гр. 49 факультета
педагогики и психологии Кировоградского
педагогического университета
имени Владимира Винниченко

Проблема изучения психологических и психолингвистических особенностей религиозного дискурса в условиях кризиса приобретает все большую актуальность. Несмотря на всю популярность применения учеными из самых разных областей понятия религиозный дискурс, снот термин все еще недостаточно изучен – с научной, а не только богословской или философской точки зрения. Соответственно, четких его дефиниций в современной литературе встречаем довольно мало.

Е. Бобырева предлагает следующее определение религиозного дискурса: «в узком смысле религиозный дискурс представляет собой совокупность речевых актов, используемых в религиозной сфере; в широком – набор определенных действий, ориентированных на привлечение человека к вере, совокупность речевых актов и комплексов, сопровождающих процесс взаимодействия коммуникантов» [1, с. 162].

Как видим, сущность определения заключается в том, что именно через взаимодействие определенных субъектов (коммуникантов) происходит становление веры (в данном случае – религиозной) каждого конкретного человека. Другими словами, из этой дефиниции следует, что вера – как феномен и тем более процесс – не столько индивидуально-личностная, сколько диалогическая по самой своей сути.

Любой диалог предполагает, прежде всего, наличие двух или более участников как относительно равноправных партнеров. На первый взгляд, это ключевое условие диалога – равноправие, в условиях традиционного религиозного дискурса обеспечить невозможно или очень трудно.

Так, В. Карасик отмечает, что участники любого институционального дискурса, к которому он относит и религиозный, делятся на «агентов» – тех, кто играет активную роль в таком общении, и «клиентов» – тех, кто вынужден обращаться к «агентам». В нашем случае агентами выступают священнослужители (пастыри и т.д.), а также «рангом выше» – пророки; клиентами – все верующие люди. Кроме того, в рамках собственно религиозного дискурса выделяется «суперагент» – Бог [2, с. 221–222].

Действительно, с точки зрения институционализованного, традиционного религиозного дискурса о диалоге между таким «суперагентом» и его «клиентами» речь не идет. Ведь канонически, устами своих пророков Всевышний, если выражаться известными терминами социальной психологии, проявляет авторитарный стиль общения. Он – приказывает, учит

или запрещает, тогда как человек – выполняет заповеди, слушает и чит. В случае же неповиновения, то есть греха, закономерно следуют различные санкции – наказания.

Исходя из этих и многих других феноменологически ориентированных интерпретаций феномена веры, можем, следовательно, уверенно утверждать, что настоящий религиозный дискурс является одновременно и настоящим диалогом. Причем диалогом не только человека с Богом или Бога с человеком, а также с другими людьми или с самим собой. Именно в таких аспектах, по нашему мнению, и скрыт важный потенциал фундаментальных психологических изысканий.

Е. А. Кожемякин выделял параметры религиозного дискурса. Описывая когнитивный параметр, автор акцентировал внимание на том, что одной из основных особенностей религиозного дискурса является открытое представление ценностей и норм как жизнедеятельности, так и самой религиозной коммуникации, свидетельствующее о специфике религиозного познания. Религиозный дискурс выстраивается субъектами таким образом, что каждая каждая рутинная ситуация может быть оценена с позиции религиозного учения, ей может быть приписан отдельный статус, а оценочные действия подкрепляются определенной аргументацией. В коммуникативном параметре Абсолют (высшие силы) становятся одним из участников религиозной коммуникации. Говоря о коммуникации, следует упомянуть о функциях, которые выполняет данный вид общения [3].

Все функции религиозного дискурса можно объединить в два большие класса: общие и частные, последние из которых, в свою очередь, включают ряд подтипов. Среди общих следует отметить репрезентативную, коммуникативную, эмотивную, информативную функции. Все так называемые частные функции религиозного дискурса объединяются в три класса: 1) функции, регулирующие базовые принципы существования социума в целом (функция проспекции/интроспекции, функция интерпретации действительности, функция распространения информации, магическая функция); 2) функции, регулирующие отношения между членами данного социума (функция религиозной дифференциации, функция религиозной ориентации, функция религиозной солидарности); 3) функции, регулирующие внутреннее мироощущение, мировосприятие конкретного индивида, – инспиративная, молитвенная, комплиментарная функции. Учитывая свою дидактическую направленность, религиозный дискурс остается бесконечным источником ценностных предписаний человеку. Большая часть ценностей религиозного дискурса представлена абстрактными сущностями – акцентируются ценности добра, веры, истины, мудрости, любви и т. д. Вся культура есть совокупность абсолютных ценностей, создаваемых человеком, это выражение человеческих отношений в предметах, поступках, словах, которым люди придают значение, ценность.

Применительно к религиозному дискурсу можно говорить о механизме формирования ценностей, с одной стороны, и механизме их функционирования – с другой. Формирование ценностей религиозного дискурса начинается на уровне ценностного идеала или ценностного представления, которые представляют собой ориентиры развития личности. В религиозном дискурсе ценностным идеалом выступает сущность божественного, состояние умиротворения, к которому стремится и которого всю жизнь старается достичь человек. Ценностные мотивы (движущая сила, заставляющая человека стремиться к определенному идеалу), являясь промежуточным звеном, приводят в движение всю ценностную цепочку. «Можно сказать, что люди рождаются дважды: сначала физически – в акте рождения, а затем духовно – в процессе обучения, образования, воспитания, формирования духовных качеств личности, усвоения всех ценностей, созданных человечеством» [4]. При приобщении людей к религиозным нормам жизни и ценностям мироздания можно наблюдать рождение «нового человека». Вся система ценностного религиозного дискурса может быть представлена в качестве своеобразных оппозиций; практически все понятия, относимые к разряду ценностей, имеют свою абсолютную противоположность – «антиценность»: добро-зло, жизнь-смерть, истина-ложь, земное-божественное.

Религиозный дискурс представляет собой образование со сложной жанровой структурой, богатой системой ценностей и концептов, а также рядом специфических особенностей на психологическом уровне.

Выводы. Можем подытожить, что религиозный дискурс, как и любой другой дискурс – это, прежде всего, диалог, который предполагает определенный контекст, социальный или индивидуальный. Когда большее значение имеет первый, то выделяются различные типы институционального дискурса, в случае же доминирования второго речь идет еще и о бытийный дискурс. Итак, религиозный бытийный дискурс предполагает не только коммуникацию человека с Богом (пророка с Богом) или каноническое взаимодействие священника (пастора) с верующими, а и «простое» общение «обычных» людей на религиозную тематику, не только выражает, а и параллельно активно конструирует различные составляющие их веры. Именно этот аспект – диалогической динамичности религиозных понятий и идеалов – и указывает на использование термина «дискурс».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Бобырева Е. В. Религиозный дискурс: ценности и жанры / Е. В. Бобырева // Знание. Понимание. Умение. – 2008. – № 1. – С. 162–167.
2. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик – Волгоград: Перемена, 2002. – С. 221–229.

3. Кожемякин Е. А. Религиозный дискурс: Методология исследования / Е. А. Кожемякин – Белгород: БелГУ, 2011. – С. 32–47.
4. Релігійні блоги є популярними у вітчизняному Інтернеті [Електронний ресурс] / RISU: Релігійно-інформаційна служба України – Режим доступу до статті: http://theology.in.ua/ua/index/all_news/culture/religious_media_and_Internet/45420/
5. Савчин М. В. Духовний потенціал людини (Навчальне видання): [монографія]. – Вид. 2-ге, пер., доп. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 508 с.

ДОНОРСТВО ЯК СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ ЦЕРКВИ

Протоієрей Андрій Бобрик
керівник епархіального відділу благодійності
і соціального служіння Кіровоградської
епархії Української Православної Церкви,
кандидат богословських наук

В умовах розвитку медицини в області біоетики перед християнством виникають все нові виклики, на котрі потрібно дати відповідь. Питання трансплантації для Церкви є дуже важливим і неоднозначним. Тут, як і у всіх інших проблемах біоетики, результати можуть бути як позитивні, так і негативні. Навколо теми донорства органами виникають наступні дилеми: щодо часу настання смерті, ставлення до свободи донора, а також надання органів для трансплантації без фінансової експлуатації.

«Недобросовісна пропаганда донорства і комерціалізація трансплантаційної діяльності створюють передумови для торгівлі частинами людського тіла, загрожуючи життю та здоров'ю людей. Церква вважає, що органи людини не можуть розглядатися як об'єкт купівлі та продажу. Пересадка органів від живого донора може ґрунтуватись тільки на добровільній самопожертві заради порятунку життя іншої людини. У цьому випадку згода на експлантацію (вилучення органу) стає проявом любові і співчуття. Однак потенційний донор повинен бути повністю інформований про можливі наслідки експлантації органу для його здоров'я. Морально неприпустимою є експлантація, котра прямо загрожує життю донора. Найбільш поширеною є практика вилучення органів у щойно померлих людей. У таких випадках повинна бути виключена неясність у визначенні моменту смерті. Неприйнятно скорочення життя однієї людини, в тому числі і через відмову від життєпідтримуючих процедур або апаратів, з метою продовження життя іншої» [1, XII.7].

Православне християнство розглядає донорство органів з метою трансплантації іншим людям для збереження їхнього життя, або уникнення каліцтва як допустимий прояв любові та жертви, а не обов'язковий, як намагається секулярний світ донести до людства, тому що для нього сама смерть сприймається абсолютною трагедією на відмінно від християнства. При достовірній констатації смерті вилучення органів для трансплантації не є вбивством і заподіянням каліцтва живій людині, тому Церква розглядає таке донорство як можливість проявити свою любов до ближнього, навіть по завершенню земного буття. В тому випадку коли донором є жива людина і вона хоче віддати свої органи для спасіння іншого (нирку або частку печінки), це можливо лише при відсутності ризику навмисного спричинення смерті (наприклад, донорство серця), не є гріховним, але й не загальнообов'язковим. Такий прояв любові, безсумнівно, допустимий. Будь-яке тіло і його частини не є медичними ресурсами для досягнення того, що секулярний світ вважає суспільним благом [3].

У разі, якщо волевиявлення потенційного донора невідомо лікарям, вони повинні з'ясувати волю вмираючого або померлої людини, звернувшись при необхідності до його родичів. Так звану презумпцію згоди потенційного донора на вилучення органів і тканин його тіла, закріплену в законодавстві ряду країн, Церква вважає неприпустимим порушенням свободи людини [2].

«Донорські органи і тканини засвоюються людиною (реципієнтом), включаючись в сферу її особистісної душевно-тілесної єдності. Тому ні в якому разі не може бути морально виправдана така трансплантація, яка здатна спричинити за собою загрозу для ідентичності реципієнта, зачіпаючи його унікальність як особистості і як представника роду. Про цю умову особливо важливо пам'ятати при вирішенні питань, пов'язаних з пересадкою тканин і органів тваринного походження» [1, XII.7].

Безумовно неприпустимим Церква вважає вживання методів так званої фетальної терапії, в основі якої лежать вилучення і використання тканин і органів людських зародків, абортіваних на різних стадіях розвитку, для спроб лікування різних захворювань і «омолодження» організму. Засуджуючи аборт як смертний гріх, Церква не може знайти йому виправдання і в тому випадку, якщо від знищення зачатого людського життя хтось, можливо, буде отримувати користь для здоров'я.

Для християнства біологічне тіло не є абсолютним, воно недосконале, тому що пошкоджене і заражене наслідками перворідного гріха. За Церковним вченням, життя – дар Божий, сенсом котрого є подолання смерті через Воскресіння Ісуса Христа, а не через абсолютизацію фізіології. Митрополит Ієрофей Влахос говорить про це так: «Існує й інший вид трансплантації, який відбувається, коли ми приймаємо Тіло і Кров Христа, які живлять всю нашу психосоматичну природу. Життя наше набуває іншого значення, і ми радіємо цьому. З цієї причини ми бачимо кінцеву мету трансплантації не в простому продовженні біологічного життя, але в покаянні

і зціленні реципієнта з тим, щоб через очищення, просвітлення та обоження він міг би з'єднатися з Христом і пережити духовне перетворення. Без цієї основної умови будь-який вид трансплантації є експлуатуючим, утилітарним і антропоцентричним за змістом й не дає життю глибинного сенсу. Просте продовження біологічного життя не є ні осмисленим, ні правильним з богословської точки зору. Метою повинна бути перемога над смертю через спілкування з Богом» [3].

Отже, до тіл віруючих християн слід ставитися з великою повагою, їх не можна використовувати неправильно. Навіть така мета, як продовження людського життя і зменшення страждань, часто гідна схвалення, повинна розглядатися саме в цьому контексті. Всі повинні зіткнутись з людською обмеженістю, завершеністю та постати перед останнім судом Христа. Ось чому християни моляться про християнське завершення життя, безболісного, безсоромного, мирного, сповненого доброї відповіді на Страшному суді перед Христом.

Отже, донорство органів – це добра справа, і гідна поваги. Однак ідеологічний акцент на соціальній справедливості або соціальної відповідальності з метою розширення доступу до людських органів має на меті невиправдане поширення цього явища. Віруючим християнам відомо, що їх тіла – це храми Святого Духа (1 Кор 3:16-17; 1 Кор 6:19, 2 Кор 6:16), а не медичні ресурси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи соціальної концепції Руської Православної Церкви. XII розділ. Проблеми біоетики. <https://azbyka.ru/osnovy-socialnoj-koncepcii-russkoj-pravoslavnoj-cerkvi>
2. Хубулава Г. Г. Етичні аспекти «живого» донорства. <http://cyberleninka.ru/article/n/eticheskie-aspekty-zhivogo-donorstva>
3. Шапошніков Д. А. Православне розуміння донорства органів. http://cprospbda.ru/wp-content/uploads/2014/10/10.06.2014_confsoc_sbornik.pdf

ГРІХ СТАЄ ЗВИЧКОЮ

Протоієрей Іван Верескун
клірик храму Благовіщення Пресвятої
Богородиці м. Кропивницький,
бакалавр богослов'я

Дана тема не відкриває нічого нового у вченні Церкви про першородний гріх та його наслідки для людства, однак висвітлює явище гріха не тільки, як співпрацю людини зі злом, але і свідому дію, що з часом

перетворюється у психологічну залежність, зовсім не турбуючи при цьому совісті.

Часте емоційне питання: "Я вчинаю одні й ті ж самі гріхи, мені соромно говорити Богові, все те ж постійно!?" не дає душевного спокою ні вірянинові, ні священику. Часто з'являється тут відчуття безсилля й навіть відчаю.

Пропоную до вашої уваги стислий перегляд дії виникнення гріха, його реакцію на людину та навпаки.. І головне, з'ясувати, які можливості доступні людині для здолання зла.

– Про виникнення гріха говорить сам Ісус Христос: "...бо від серця виходять злі помисли, вбивства, перелюбства, любодіяння, крадіжки, лжесвідчення, хула – це сквернить людину..." (Мф. 15, 16-20). Отже, місцем зародження поганого наміру, думки та вчинку є не зовнішні обставини, якісь паранормальні чи містичні дії, навіть не винаходи сучасного ехнологічного процесу. Зло базується і розвивається, якщо знаходить для себе підґрунтя у серці людини, її волі та свідомості. Звідси навіть сучасне суспільство, в повному сенсі слова, боїться зла, його дії та наслідків і паралельно, через гріх, продовжує обирати зло за норму життя, свідомо "запрошуючи" його у власній внутрішній та зовнішній світ.

– Який світ відкриває перед Людиною життя, наповнене гріхом? Це світ дискомфорту та нестабільності у всіх розуміннях. Це те, що спустошує життя людини, перетворюючи останнє у пустелю відчаю і самотності. Пророк Ісаї говорить: "Ні! Це ваші беззаконня вас від Бога відлучили, ваші гріхи обличчя його від вас закрили, щоб вас не чути." (Іс. 59:2). Проте людині життя з гріхом симпатизує... Як не прикро, але більшість життєвого часу з легкістю витрачається на зло, натомість добро, самовдосконалення вимагають величезних зусиль і рідко увінчуються успіхом.

Як навчитися протистояти гріху? Це те, що хвилює кожного щирого християнина, адже це духовне спотворення торкається всіх: "Всі бо згрішили й позбавлені слави Божої" (Рим. 3:23). В пошуках відповіді на це питання Людина зустрічає Бога, Який Сам йшов допомогти, врятувати. Проте Бог вказує і на особисті зусилля людини, як основну перспективу у шляху до змін: "Хто заповіді Мої має та їх зберігає, той любить Мене." (Ін. 14:21) Тобто, людина, коли помічає в собі зло, відчуваючи себе грішною, не має зосереджуватись на цьому, мов на якомусь досягненні. Мета здолати гріх, "вивітрити" його зі свого життя. Отже, кожен вчинок, дію в доброму чи поганому відображенні можна повторювати безліч разів впродовж життєвого часу, і кожен з них стає звичкою, нормою (частиною особистості). Часто звучить фраза: "Дуже важко змінювати звички, особливо пов'язані зі злом, розумію, що це неправильно, але повторю знову й знову". Дослідження останніх літ в області психології відкрили, що сила волі людини може ставати виснаженою, наприклад: зранку ми повні енергії, гарних відчуттів, будемо різні плани на день і вечір, однак протягом дня доводиться зустрічатись з

ситуаціями різного морального та фізичного складу, проте ми тримаємось... Але вже на вечір насичений день дає про себе знати відчуттям втоми, роздратованістю, навіть більше того, якщо зранку ми планували стриматися від переїдання, то зараз, ввечері, це нічого не значить, і ми знову в черговий раз з важкістю в шлунку лягаємо спати. Окрім цього могли влаштувати сварку, бо "накипіло", "розслабитись" алкоголем та ін., це точно могло в наші плани зранку не входити, адже тоді наша сила волі була на місці, а на кінець дня "розрядилася". Недаремно Христос застерігає учнів: "Пильуйте й молитесь, щоб не впасти в спокусу, бадьорий бо дух, але немічне тіло" (Мф. 26:41), Господь підкреслює слабкість людської природи, просить бути напоготові. На рахунок молитви беззаперечно зрозуміло, адже покладена вона в основу спілкування з Богом, а от слово "пильуйте" теж варте уваги та людського розуміння. Святитель Афанасій Великий говорить: «Бог рятує нас не без нас». Однозначно, участь людини теж потрібна, не тільки у слові, а й на ділі. Саме тут варто поговорити про те, коли гріх стає звичкою, коли Людина втрачає обачність і багато допускає негативу у своє життя, навіть не помічаючи цього процесу.

Наприклад, розповсюдженим гріхом є засудження, осуд. З одного боку виглядає це невинно, а з другого – дає можливість вчиняти наші гріхи, часто навіть виправдовуючи їх. В повчаннях багатьох отців, вчителів Церкви звучить думка, що краще протистояти не всім гріховним намірам і діям одночасно, а зосередити всю свою волю, увагу розуму і серця на чомусь одному.

Кожна звичка, в тому числі й гріховна, складається з трьох пунктів: знак, звична дія, нагорода. Розглянемо "засудження" у зовнішньому прояві:

- Знаком є, чи виникає ситуація в якій зверхньо обговорюється людина чи група людей.
- Звичною дією є участь у цій розмові та розділення думки співрозмовника.
- Нагородою є ніби доброзичлива реакція співрозмовника, враження, що його підтримують.

Тепер розглянемо "засудження" у внутрішньому прояві, коли воно звершується в рамках свідомості й назовні не виходить:

- Знаком є подія чи поведінка, що викликає зверхнє ставлення: насмішка або невдоволення.
- Звичною дією є "прогортання" у власній свідомості події чи поведінки, що власне викликає зверхнє ставлення (це може повторюватись багато разів).
- Нагородою є переконання про особисте розуміння події чи поведінки. (яке обов'язково супроводжується зверхнім протиставленням).

Який же мотив змушує засуджувати і об'єднує ці два приклади? В чому ж гріх? Відповідь: "Я не такий, як вони, я такого не допустив би ніколи..."

Тобто, якщо комусь доведеться раптом засуджувати, керувати цим процесом буде звичка: «зверхньо протиставляти до себе подію чи поведінку».

Якщо спробувати свідомо змінити одну деталь, що знаходиться під назвою "звичадія" і наповнити його співчуттям, добрими побажаннями на адресу події чи поведінки, молитвою, зміниться повністю вигляд, і "засудження" перетвориться у співпереживання. Дослідження у психології людини в області її розпорядку дня підтверджують, якщо змусити себе напрацювати звичку лягати спати і прокидатися в один і той самий час (22:00 і 06:00), це позитивно впливає на всі процеси життя. (Зникає роздратованість, людина стає пунктуальною, рівномірно планується день та ін.)

Якщо спробувати змінити в собі звичку "засудження", це допоможе переглядати мотивацію кожного поганого наміру чи дії, знаходити її та визначати актуальність останньої у своєму житті. Роздумами допомагають запитання до себе: Що мені дає ця дія? Чи дасть мені хтось премію чи винагороду за цей вчинок? Невже моє життя стає щасливішим від цього?

На мою думку, чесним і справедливим звернення до Бога про допомогу у подоланні гріхів буде тоді, якщо приділятиметься увага їхньому аналізу, будуть спроби протистояння та відмови від них. Ця тема викликає багато різних запитань, але і вимагає уваги, якщо гріх заважає нашому життю.

КОНЦЕПТ «ТУРБОТИ» В ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Самчук Олена Олександрівна

доцент кафедри соціології та суспільних наук Академії праці, соціальних відносин і туризму Федерації профспілок України, кандидат філософських наук, доцент

В сучасному мінливому світі особливо актуальними постають історія, теорія та практики соціального служіння, які виявляються у формі соціального піклування, соціальної турботи. Важливою постає особлива філософія соціальної турботи, котра синтезує в собі історико-філософські, богословсько-етичні та антропологічні аспекти. Ядром соціального служіння є турбота. Отже, важливим питанням сьогодення є аналіз ситуації щодо визначення сутності та змісту поняття турботи в сучасному історико-філософському дискурсі.

Поняття «Турботи про себе» як практика ідентичності особистості, починаючи з промов Сократа, проходить червоною ниткою крізь античну філософію (Епікура, Платона, стоїків, кініків) до самого порогу християнства. І навіть у християнстві поняття ерімеїєї («турбота») можна зустріти в працях александрійської школи, яка живила християнство, наприклад, у Філона

Олександрійського, Мефодія Олімпійського, Василя Кесарійського, а також у Григорія Ниського у виразі матриці християнського аскетизму, піклування про себе (твір «Про блаженних» та «Про цнотливість»).

Принцип особистісної totoжності, ідентичності й турботи в епікуреїзмі розглядався крізь призму найвищого задоволення людини – спокою духу – атараксії, душевного спокою, непохитності, який можливо досягнути, підпорядковуючи пристрасті розуму. У Епікура значення практики «турботи» розширюється до дієслова *therapeuein*, яке мало сенс: піклування про здоров'я, лікування душі, лікувальна справа. Турбота про себе пов'язана з правильним тлумаченням режиму *aphrodisia* справ кохання, сексуальної поведінки, насолоди та тілесної ідентичності. У творах цих мислителів означений принцип постає основним імперативом, що відрізняв філософську поведінку від нефілософської і навіть поставав загальною умовою будь-якої розумної поведінки, особливої філософської настанови – філософських міркувань (*meletê*), що передбачало пильне особистісне самостереження.

Техніки містичного знання у середньовіччі були модусом «турботи про себе» і отримали назву *metanôia*. Християнська турбота набула рис покайного спасіння, що супроводжувалась радикальною зміною думок, духовними пошуками, які «перекроювали» людину та мали характер історично-духовної події перехідного буття-очищення від смерті до життя, від кінцевого до нескінченного, від тьми до світла, до Граду Небесного. Спосіб здобуття такої ідентичності представлений у філософії як особливий шлях уяви особистісної траєкторії, «котра поєднує нас з тим місцем її прагнень, куди людина хоче надійти, новим духовним особистісним центром-ядром. На цій траєкторії рефлексивного руху від себе до себе самого, «шлях до себе поставав завжди як певна Одісея», людини, вічного шукача скарбів особистісного Я» [1, с. 275]. Ланкою, що сполучала в античності теорію (*episteme theoretike*) та практику (*phronesis*), а у середньовіччі *mathesis* як теорію та практику *Askesis* як спосіб отримання практичного знання у одночасному самоутриманні та самоперевершенні поставала *paraskheue* як шире оповідне мовлення-дія, оповідна турбота та ідентичність (на відміну від технічно-уелстливих промов риторики) – матриця розумної поведінки, практика суб'єктивізації істинного мовлення, у якому поряд зі сповіддю відбувалося глибоке суб'єктивно-індивідуаційне осмислення самого себе та об'єктивізація себе у істинному мовленні, наближеному до Господа. У такому мовленні душа людини віддзеркалюється у Божественному сумлінні. Такі оповіді поставали «запалом світла у темних закутках душі», лікувально-духовною зброєю відваги, що допомагає долати страх. Вершиною таких вправ поставало *melete thanatou* – роздуми про смерть, за якої кожен день слід було проживати, ніби в останнє. Цей досвід занурював людину «в таку точку, звідки ставав видним всезагальний порядок, в котрий включена сама людина» [1, с. 309]. Середньовічне самопізнання пов'язане з пізнанням істини Писання, яке дане через Одркровення. Самопізнання «чистих серцем людей» потрібне

для того, щоб досягнути Слово і, пройшовши шлях екзегези, само тлумачення, досягнути спасіння.

Духовна практика турботи, набуття ідентичності в християнстві (середньовіччі як парадигмі Слова) тісно вкорінена в буттєво-онтологічні основи осягнення не лише Самототожньої основи суцього, а й прочитання особливої семіотики розуміння Слова. Відтак пов'язана з метафізично-теологічною та семіотично-онтологічною проблематикою. Амбівалентність проблематики Слова накладає подвійно-суперечливий відбиток на аналіз досліджуваного нами явища в середньовіччі. Адже сам Логос (від гр. λογος), містить і персональну ознаку, ототожнюючись з конкретною історичною релігійною особою – Ісусом Христом та трансцендентну ознаку Бог-Слово (абсолютний смисл) – трансцендентний першопочаток, що покладається в основу концептуальної системи парадигми слова. Тим самим, репрезентуючи подвійність набуття людиною досвіду турботи як наративного досвіду – як вільного слова та детермінованого. Ця ознака у витонченій деталізації оновлених концептів передається у філософію епохи Відродження, Нового часу та інших епох.

Сучасна ж філософія турботи представлена зокрема в працях М.Гайдеггера. Специфічна властивість людської екзистенції – історичність, «дотична» до світу «в-світі-буття» – Dasein, постає в центрі уваги фундаментальної онтології М.Гайдеггера. Повернення Гайдеггера до редукованої Гуссерлем соціально-часової (історичної) внутрішньої структури екзистенційного буття людини, трансформує саме буття у внутрішню апіорну структуру свідомості, у якій сама «чиста» свідомість є органічно невід'ємним моментом екзистенції Dasein у відкритості «за межовості» онтологічно вкоріненого «ось-» або «тут»-буття. Відкритість можливостям «від повноти буття до провалля у ніщо» є ознакою неозначеного людського-ось буття, яке не складається з елементів світу, а відкрите всьому, і як єдине місце, здатне «вмістити» в собі всю бездонну множину можливостей Цілого, що робить людське буття (Dasein) всеохоплювальним цілісним буттям-свідомістю. Dasein як «присутність» є одночасно спів-буттям (екзистенціал Mitsein) з іншими людьми. Людський світ не просто суб'єктивний, він у той же час спільний актуально-енергійний, дійсний світ людей. Можливість самості та зв'язку між людьми реалізується стосовно піклування (Fürsorge) – «турботи», яка постійно повинна відповідати покликами голосу совісті. У «екзистенційній аналітиці» присутності, самість – це особливий спосіб буття особистісної цілісності у турботі, яке, постаючи як буття-турбота, є умовою можливості свободи та трансценденції для екзистенційних можливостей людини. При цьому турбота як вихідна структурна цілісність – екзистенційно-апіорна «до» будь-якої присутності [2, с. 260] є способом буття не репрезентативної наявно-даної у поставі (картині світу) предметної тотожності, а самості у «ситуації» буття у провині, совісті, слові, історичному екзистуванні у бутті-з-іншими та конечності, смерті. Екзистенційне буття

людини, є, за Гайдеггером, принципово часовим (Zeitlichkeit) та історичним (Geschichtlichkeit) феноменом. Часовість, виступає у трьохчасових «екстазах» – теперішньому, минулому і майбутньому, переживається людиною як кінечність людського існування (від народження до смерті) екстази буття, якої визначаються вчинком турботи, за якого тільки і має сенс філософія. Вищезазначене засвідчує, що концепт «турботи» проходить рефреном в історико-філософському дискурсі, його осмисленням займалася велика кількість філософів. Понад те, цей концепт не втрачає своєї актуальності й нині: в час масштабних трансформацій культури, загострення різного роду соціальних та екологічних негараздів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фуко М. Герменевтика суб'єкта: Курс лекцій, прочитаних в Коллеж де Франс в 1981 –1982 году. – СПб.: Наука, 2007 – 677 с.
2. Хайдеггер М. Время и бытие: Статьи и выступления. [сост. пер. с нем. В. В. Библихин] – М. : Республика, 1993. – 447 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Тургенєва Ольга Юрїївна

*викладач кафедри філософії факультету
соціології і права Національного
університету України «Київський
політехнічний інститут ім. Ігоря
Сікорського», кандидат філософських наук*

Окреслюючи поняття соціального служіння, С. Г. Зубанова [1] наголошує, що «чітке та однозначне визначення поняття «соціальне служіння» відсутнє практично у всіх сучасних вітчизняних словниках з проблем соціальної сфери. Посилання на соціальне служіння наводяться лише в контексті історії соціальної роботи та благодійності як особливий вид діяльності Церкви» [1, с. 71]. Релігійне походження терміну, а також його вживання переважно у контексті, пов'язаному з діяльністю церкви або віруючих, чітко простежується при аналізі наукової літератури на тему соціального служіння. Нерідко термін «соціальне служіння» використовується у словосполученні «соціальне служіння християн», «соціальне служіння церкви», «соціальне служіння релігійних організацій»: «соціальне служіння християн – це діяльність, що об'єднує наш розділений світ» [4], «соціальне служіння римо-католицької церкви в сучасній Україні» [3] тощо.

На нашу думку, однак, поняття соціального служіння пододало межі релігійного контексту: змістовне наповнення терміну «соціальне служіння», а також практика соціального служіння у сучасному суспільстві свідчать про його загальнолюдський смисл. Соціальне служіння являє собою необхідний елемент соціального життя – який існує не тільки за межами конфесійних спільнот, але й повністю позбавлений будь-якої релігійної забарвленості. Це не означає, що соціальне служіння християн та церков ми виносимо за межі аналізу соціального служіння як особливого суспільного феномену: соціальне служіння, на нашу думку, є явищем, яке реалізується не тільки в контексті християнського способу життя, а в контексті людського життя як такого. Отже, сьогодні необхідно дати визначення соціального служіння зі збереженням його значущих рис, проте без посилення на релігійний характер даного феномену.

Поняття соціального служіння слід розрізняти з поняттям соціальної роботи (причому робити це не за наявності або відсутності релігійного характеру соціальнозначущого діяння – служіння або роботи). У своїй статті, присвяченій розрізненню соціального служіння та соціальної роботи, С. Г. Зубанова [1] відмічає, що «поняття соціальної роботи не може собою замінити соціальне служіння саме в силу наповнення другого особливим смисловим змістом. Робота (і соціальна теж!) – це те, за що людина отримує гроші, це її оплачувана праця. Соціальне служіння – це добровільна діяльність (жертвенна, безкорисна, неоплачувана, благодійна)» [1, с. 71].

Ми воліємо не погодитися з даним висловлюванням. На нашу думку, суттєва різниця між соціальною роботою та соціальним служінням полягає в тому, що соціальне служіння не є діяльністю, окремою від соціальної роботи, особливим видом соціальної діяльності; соціальне служіння є елементом соціальної роботи, і навіть більше – елементом будь-якої соціальнозначущої діяльності. Соціальне служіння дійсно є жертвеним, безкорисним, неоплачуваним та благодійним – остільки, оскільки неможливо оцінити та перевести у грошовий еквівалент милосердя, любов, самовіддачу, живий інтерес до людини та своєї роботи (а також – розуміння ролі своєї професії для конкретних людей та суспільства в цілому), які супроводжують щоденну робочу діяльність не тільки волонтерів, проте й медичних працівників, педагогів, викладачів, вчених тощо.

Тут слід зауважити три важливі моменти. По-перше, у нашій країні діяльність працівників соціальнозначущих сфер дійсно є малооплачуваною і часто – волонтерською, тобто працівник фактично працює більше, ніж має працювати у часовому та компетентісному смислах. По-друге, сутність будь-якої роботи, пов'язаної з людьми, їхнім здоров'ям, якістю життя та долями є такою, що з необхідністю містить компонент соціального служіння, і це мають розуміти дійсні та майбутні фахівці в означених сферах. По-третє, достойна оплата подібної роботи, яка є вкрай необхідною, не є, проте, «компенсацією» соціального служіння лікарів, вчителів, працівників відділів

соціального забезпечення тощо, – оскільки, як було зауважено, неможливо вимірити значущі елементи соціального служіння у такій роботі та перевести їх у грошовий еквівалент.

Жертвенність, яка є елементом визначення соціального служіння у християнському його розумінні («соціальне служіння – це добровільна діяльність, – жертвенна, безкорисна, неоплачувана, благодійна» [1, с. 71]), – є досить складним явищем. З одного боку, жертвенність властива християнському світорозумінню та способу життя, з іншого – якщо мова йде про соціальне служіння на регулярній підставі – жертвенність варто не стільки схвалювати, скільки брати до уваги як обов'язковий елемент соціального служіння та враховувати при профілактиці професійного вигорання серед працівників соціальних сфер.

С. Б. Омарова розглядає соціальне служіння як різновид соціальної роботи [2], як «допомогу людям, які опинилися у складних проблемних ситуаціях» [2, с. 98]. На нашу думку, соціальне служіння є не різновидом, а необхідним елементом соціальної роботи, і, як вказано вище, – не тільки соціальної роботи як такої, проте й будь-якої роботи, яка безпосередньо стосується соціальної сфери та людини як такої. Таке розуміння соціального служіння зможе по-новому розкрити зміст професій, представники яких мають, в силу специфіки своєї роботи, здійснювати соціальне служіння на повсякденній оплачуваній роботі (тут варто викреслити елемент «безоплатності» з визначень соціального служіння, замінивши його на «безкорисність»). Також нове розуміння соціального служіння допоможе суспільству переоцінити «соціальні» професії (серед іншого – в бік більш високої оплати такої роботи), а самим соціальним працівникам – переоцінити змістовне наповнення своєї професійної діяльності, яка є жертвенною та безкорисною не в силу своєї безоплатності, а через милосердя, граничне служіння людям та зацікавленість у їхніх долях.

Соціальне служіння є також важливим елементом побудови громадянського суспільства. Так, соціальне служіння «розглядається у міжнародній соціальній практиці як важливий ресурс демократичного суспільства, направлений на надання громадянам, членам місцевих громад, – можливості для активної участі в житті співгромадян та своїх громад» [2, с. 99].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зубанова С. Г. О понятийно-категориальном аппарате теории и истории социального служения: «социальное служение» или «социальная работа»? // Современные технологии и проблемы преподавания социально-экономических и юридических дисциплин в социальном университете (анализ и рекомендации). – М., 2013. – С.62–72.
2. Омарова С. Б. Теоретические аспекты социального служения как разновидности социальной работы // Социальное проектирование:

- теория и практика. – Материалы VIII заочной Международной научно-практической конференции. – Омский государственный университет им. Ф. М. Достоевского (Омск). – 15–20 января 2014. – С. 98–104.
3. Паніна Л. А. Соціальне служіння римо-католицької церкви в сучасній Україні: досвід Подільського регіону // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство». – 2014. – Вип.9. – С. 109–120.
 4. Социальное служение — это деятельность, объединяющая наш разделенный мир. – [Электронный документ]. – Режим доступа: <http://old.sinfo-mp.ru/28052015.html>

СЕКЦІЯ № 2. МИЛОСЕРДЯ ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ДОСВІДУ В СЬОГОДЕННІ

БЛАГОДІЙНІСТЬ У СВІТЛІ СВЯЩЕННОГО ПИСАННЯ ТА ВЧЕННЯ СВЯТИХ ОТЦІВ

*Архидиякон Зосіма (Город)
насельник Свято-Єлисаветинського
монастиря м.Кропивницький,
спеціаліст теології ПСТГУ*

Християнська благодійність завжди була однією із найважливіших складових у відносинах людини з Богом. Людина, котра у своїх молитвах просить у Бога для себе милості, будучи створена за образом і подобою Божою, сама у своїх ділах і поступках повинна бути милосердною до ближніх. Таким чином, саме милосердя та його практичні форми – благодійність у першу чергу – значною мірою визначають соціальну направленість біблійного вчення: допомогу ближньому. Характерно, що вперше про милосердя у Священному Писанні говориться не як про рису людського характеру, а як про властивість Божу: «Якщо візьмеш у заставу одяжу ближнього твого, то до заходу сонця поверни її, бо вона є єдиним покривом його... І станеться, коли він взиватиме до Мене, Я почую, бо Я милосердний» (Вих. 22:26-27). Як наслідок, будучи джерелом всякого милосердя, Бог і Своему найдосконалішому творінню – людині – заповідає бути милосердною: «Будьте милосердні, як і Отець ваш є милосердний» (Лк. 6:36).

У Священному Писанні благодійність прямо пов'язується із шануванням Творця: «Хто шанує Його, той милостивий до вбогого» (Прит.14:31). Старозавітня етика визначала благодійність як один із найважливіших проявів людської особистості як перший і невідкладний обов'язок людини. Пророк Ісайя днем, угодним Богу, оголошує не день посту, як думала про це більшість єврейського народу, а день, коли людина розділяє хліб із голодним, приводить у дім бідного і безпритульного, покриває нагого (Іс. 58:6-7). За словами царя Соломона, допомога бідному – це позика самому Господу (Прит.19:17). В цілому у книгах Старого Завіту зустрічаються усі види тих добродійств, котрі у всій повноті розкриті у Новому завіті: допомога бідному (Іов. 29:16; Лев. 25:35; Втор. 15:7-11), хворому і каліці (Іов. 29:15; 2 Мак. 8:28), обов'язок накормити голодного (Тов. 1:17; Іс. 58:7), напоїти спраглого (Прит. 25:21), одягнути нагого (Тов. 1:17; Іс. 58:7), підтримати вдову і сироту (Іов. 29:12-13; 31:16-17; Прит. 31:8), відкрити двері свого дому

для бездомних і подорожуючих (2Цар. 17:27-29; Іс. 58:7), потурбуватися про ув'язнених (Іс. 58:6; 61:1). Однак недосконалість Старого Завіту проявилась у тому, що він обмежував рамки благодійності лише народом Ізраїльським: «З іноземця вимагай, а що буде твоє у брата твого, прости» (Втор. 15:3). Подібний підхід, хоча й не законодавчого характеру, у більш пізні часи застосовується щодо поділу людей на благочестивих і грішних, причому не вважалось обов'язком допомагати останнім: «Якщо робиш добро, знай, для кого робиш, і буде тобі подяка за твої благодіяння. Роби добро благочестивому і отримаєш нагороду, якщо не від нього, то від Всевишнього» (Сир. 12:1-2). І лише у пророчих та повчальних книгах містяться висловлювання, що попереджують новозавітне вчення про істинну любов: «Якщо ворог твій голодний, то накорми його хлібом; і якщо він спраглий, дай йому води» (Притч. 25:21).

У Новому Завіті, як і в усій християнській традиції, немає обмежень для благодійності. Господь Ісус Христос заповідає бути милосерним, подібно до милосердя Небесного Отця (Лк. 6:36). Спаситель Сам стає прикладом у цьому. За словами ап. Павла, «Він, будучи багатим, став убогим заради нас» (Кор. 8:9), тобто прийняв людську плоть, терпів скорботи, «аби ми, – за словами свт. Григорія Богослова, – збагатились насліддям Божества» [3]. У Євангелії ми не знайдемо жодного людського страждання, на яке б не відгукнувся Спаситель. Він воскрешає, очищає, лікує людські душі. А найвищим проявом милосердя і благодійності Господа є Його молитва на Хресті за ворогів: «Господи, прости їм, бо не знають, що роблять» (Лк. 23:34). Навіть, говорячи про Страшний Суд, Господь зауважує: першими Він покличе до Себе тих, хто у своєму житті не стояв осторонь людського горя (Мф. 25:31-46). За словами Спасителя, той, хто робить благо ближньому, робить його Самому Богу: «Істинно кажу вам: так, як ви зробили це одному з цих братів Моїх менших, то зробили Мені» (Мф. 25:40). «Коли бачиш бідного, – повчає свт. Іоанн Златоуст, – згадай слова Христа, так як в образі цього нужденного Він Сам просить і приймає» [5, с.376]. Благодійність як діяльна любов до ближніх служить для християнина запорукою оправдання перед судом Божиим. Господь воздасть благодійникам, тому що «Блаженні милостиві, бо вони помиловані будуть» (Мф.5:7), і осудить на вічні муки тих, хто відмовився допомогти ближньому, як говориться про це у притчі про овець і козлів (Мф. 25:31-46).

У Священному Писанні діло благодійника порівнюється із сінням. За словами ап. Павла, «хто сіє скупю, той скупю й пожне, а хто сіє щедру, той щедру й пожне» (2Кор. 9:6). Чим щедрішою є милостиня, тим більше пожиная людина плодів своєї благодійності. Про це ж говорить і Спаситель: «Давайте і дасться вам: мірою доброю утрясенною, переповненою віддадуть вам, бо якою мірою міряєте, такою ж і відміряється вам» (Лк. 6:38).

Однак, звершувати діла благодійності повинен не лише той, хто має для цього засоби. Священне Писання зобов'язує до цього кожного

християнина. Вже старозавітній праведник закликав до звершення милостині не лише з достатку, але й з малого (Тов. 4:8). Християнство поглибило цю думку, вказавши, що величина жертви залежить не від кількості того, що жертвується, а від ступеня того нестатку, котрому добровільно піддає себе благодійник: «Бо коли є усердя, то воно приймається, дивлячись на те, хто що має, а не на те, чого не має» (2 Кор. 8:12) – так сформулював ап. Павел закон християнської милостині. Адже перед Богом будь-яка милостиня має в собі цінність, якщо звершується від повноти віри: і дві лепти вдови (Мк. 12:42-44), і чаша води, подана спраглому (Мф. 10:42), є однаково цінними перед Богом. «Подавай, що маєш; Бог не вимагає милостині понадсилу. Ти – хліб, інший – чашу вина, ще інший – одяг, і, таким чином, спільними зусиллями знищується нещастя одного» [3]. За словами того ж таки свт. Іоанна Златоуста, бідна милостиня, якщо подається убогим благодійником, доповнюється його усердям [5, с.488].

Отці та вчителі Церкви самі служили ділу християнської благодійності як пастирським повчанням, так і власним прикладом. Під час великого голоду свт. Василій Великий своїм словом спонукав заможних християн відкрити свої комори і нагодувати голодних. Він перший заснував притулок, у котрому знаходили спочинок подорожуючі, бідні та хворі, в тому числі й прокажені. Інший святитель, Іоанн Златоуст, будучи патріархом Константинопольським, будував лікарні для бідних і немічних, забезпечуючи їх усім необхідним. Церква пам'ятає тих, хто у своєму житті служив ділам милосердя: прп. Феофан Милостивий, свщчч. Зотик Сиропитатель, свт. Мартин Милостивий, прп. Самсон Странноприймець, свт. Іоанн Милостивий, свт. Воніфатій Милостивий, свт. Павлін Милостивий, прав. Філарет Милостивий – ось лише деякі імена тих, кого Церква прославила як христолюбивих благодійників, хто кожного дня втілював у життя заповідь любові й жертовності.

Разом з тим благодійність або милостиня передбачає ряд необхідних умов. По-перше, вона повинна здійснюватись від праведної праці християнина. «Милостиня від неправди – не милостиня, а жорстокість і нелюдність, – говорить свт. Іоанн Златоуст. – Бо яка користь роздягати одного і одягати іншого?» [6, с.178]. За словами свт. Василя Великого, якщо відбирати у бідних і водночас подавати бідним, то краще не відбирати і не подавати [2]. По-друге, милостиня повинна звершуватись із радістю в серці. Ап. Павел говорить: «Хай кожен дає не з гіркотою в серці і не з примусу, бо Бог любить того, хто дає з радістю» (2 Кор. 9:7). По-третє, християнин покликаний звершувати діла милосердя заради Христа, не на показ і не в похвалу собі: «Коли твориш милостиню, – говорить Спаситель, – не труби перед собою... щоб милостиня твоя була таємна; і Отець Твій, Котрий бачить таємне, віддасть тобі явно» (Мф. 6: 2-4). Свт. Іоанн Златоуст закликає брати приклад з праотця Авраама, котрий був відомий своєю любов'ю до подорожуючих: одного разу, сам того не знаючи, він зробив милість для ангелів [7, с. 797].

З іншого боку, благодіяння повинне звершуватись відповідно до потреб убогих. Воно не повинне створювати умов для неробства і ледарства. Свт. Тихон Задонський називає таких прохачів злодіями і хижачками, котрих за гробом очікує не втіха, а суровий суд Божий, якщо вони не принесуть у цьому істинного покаяння [9, с. 359]. Християнська пам'ятка кінця I-го ст. «Дідахі» щодо цього заповідає так: «Блаженний той, хто дає по заповіді, але що стосується того, хто приймає, то він невинний, якщо приймає, маючи потребу, але якщо не має потреби, то дасть відповідь, чому і для чого він прийняв» [4, 1:5].

Благодійність передбачає не лише матеріальну допомогу ближньому, але й духовну, оскільки, за свідченням прп. Ісаака Сіріна, «як людина складається з душі і тіла, так і все у ній потребує подвійної турботи, відповідно до двоскладовості її природи» [8]. Ось ця духовна благодійність доступна усім християнам, адже не вимагає матеріальних затрат. «В якій би бідності ти не знаходишся, – говорить свт. Іоанн Златоуст, – у тебе є ноги, щоб відвідати хворого і ув'язненого» [7, с. 810]. Сприяння у виправленні грішника, добра порада ближньому у важких для нього обставинах, втіха в скорботах і молитва за ближнього – ось лише деякі із доступних для кожного християнина справ духовної милостині.

Благодійність, звершення добрих справ розглядається у християнстві як результат морального вдосконалення людини, як можливість реалізації нею свого внутрішньо-духовного потенціалу, як той заповітний і єдиноможливий шлях, крокуючи котрим християнин надіється почути в день Суду милостивий голос Сина Людського: «Прийдіть, благословенні Отця Мого, наслідуйте Царство, уготоване вам від створення світу» (Мф. 25:34).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біблія. Київ: Українське Біблійне Товариство, 2011.
2. Василий Великий, свт. Беседа 25 «О милости и суде» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://azbyka.ru/otechnik/Vasilij_Velikij/Besedi/25
3. Григорий Богослов, свт. Слово 14 «О любви к бедным». [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.odinblago.ru/sv_grigorij_t1/14.
4. Дідахі. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://azbyka.ru/otechnik/pravila/didahe_rus/
5. Иоанн Златоуст, свт. Беседы на святого евангелиста Матфея. Творения в 12-ти томах. Т. 7. Кн. 1. Из-во им. свт. Игнатия Ставропольского, 2009.
6. Иоанн Златоуст, свт. Беседы на святого апостола и евангелиста Иоанна. Творения в 12-ти томах. Т. 8. Кн. 1. Из-во им. свт. Игнатия Ставропольского, 2009.
7. Иоанн Златоуст, свт. 7 слов о Лазаре. Творения в 12-ти томах. Т. 1. Кн. 2. Из-во им. свт. Игнатия Ставропольского, 2009.

8. Исаак Сирин, прп. Слово 55. Послание к прп. Симеону Чудотворцу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://azbyka.ru/otechnik/Isaak_Sirin/slova-podvizhnycheskie/55
9. Тихон Задонский, свт. Творения. Т. 2. СПб, 1996.

ІСТОРИЧНИЙ ЕКСКУРС ЩОДО БЛАГОДІЙНОСТІ ТА МИЛОСЕРДЯ В УКРАЇНІ

***Зінов'єв Олександр Анатолійович,**
практичний психолог, соціальний педагог
загальноосвітньої школи I ступеня № 37
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області*

Істотні зміни щодо соціально-політичних і культурних умов життя суспільства призвели до того, що матеріальні цінності стали переважати над духовними.

Це виявляється в захопленні людства науково-технічним прогресом, розвитком технічного потенціалу, як наслідок – в породженні технокритичного мислення, основними рисами якого є переважання коштів над метою, техніки над загальнолюдськими цінностями. У нашій сучасній країні ситуація ускладнюється перехідним станом суспільства, що зумовлює скрутне становище економіки, військові дії на сході країни, стан освіти та інших сфер життєдіяльності [4].

Ще починаючи з Київської Русі доброта, чеснота виявлялися як заступництво сильнішого слабкому. У сімейних стосунках вимагалась повага до батьків і любов до молодших і ровесників. Зачатки милосердя та благодійності суспільства, яке поки ще розвивалося, були, але вони ще допускали наявність сильного й порівняно слабкого, пізніше ця думка була спростована [2]. Термін «благодійність» походить від староруського «благое деяньє», що означало творити добро нужденним.

Зародження благодійності в Київській Русі пов'язується з прийняттям християнства. Київський князь Володимир Статутом 996 р. офіційно зобов'язав духовенство займатися громадським піклуванням, визначивши десятину на утримання монастирів, церков, богаділень і лікарень. Протягом багатьох століть церква і монастирі залишалися осередками соціальної допомоги старим, убогим і хворим. Сам князь Володимир служив для народу зразком співчуття і був «істиним батьком бідних». Наступники князя наслідували його приклад. Володимир Мономах так виклав обов'язки князя щодо бідних: «Будьте батьками сиріт; не залишайте сильним губити слабких, не залишайте хворих без допомоги» [1].

З приходом християнства громадське життя та погляд на людину змінилися. А.В.Прокоф'єв вважав, що релігії засновані на ідеї людинолюбства, але християнство єдине, яке має людину у центрі світобудови й цим дає початок гуманістичним традиціям.

Володимир Мономах у своєму «Повчанні» аналізує підхід християнства до людини. Мотивом милосердя, на його думку, є «богобоязкість і на Його милість», а проявами – допомога убогим, шанування духовних служителів і любов до ровесників і старших.

Інший богослужитель Максим Грек у «Посланні про фортуни» глибше розкриває сутність милосердя, адже воно зачіпає такий бік, як діяльність, зазначає, що співчуття й інтереси добра людині недостатньо, необхідно допомагати йому, підтримувати у скрутну хвилину як словом, так й ділом [4].

Багато філософів обговорювали мотиви скоєння добрих вчинків. Наприклад: Ніцше, одним з мотивів вважав піднесення себе у власних очах. Е.О.Смирнова як мотив виділяла бажання відповідати моральній нормі. Д.А.Ф. де Сад проголошував реакцію суспільства до вчинків мотивом прояви милосердя. В.О.Сухомлинський доводив, що мотивом скоєння добрих вчинків є почуття. Не можна стверджувати, що вищеописані висловлювання не так характеризують мотивацію, вони виділяють різні мотиви, які залежать від міри розвиненості милосердя. Педагогу необхідно йти до мотивації, який виділив В.О.Сухомлинський, бо, якщо горе іншої людини стає горем дитини, вона не відмовитися від допомоги нужденному.

Одного ведучого мотиву скоєння добрих вчинків виділити неможливо, існує безліч, серед яких можна назвати: піднесення себе у власних очах (даний мотив є негативним), бажання відповідати моральній нормі (даний мотив сприяє подальшому розвитку мотивації у позитивний бік, є підвалинами цього), реакція суспільства на вчинки (це мотив зовнішній), і найвищим щаблем розвитку мотивації вважається емпатія (внутрішній мотив).

Прояв милосердя виявляє любов до людини, він робить людину краще, розвиває її духовний світ. Найвищим рівнем розвитку душі є любов до людства загалом. Вона досягається через рішення моральних завдань, виникаючих за умови співчуття іншим і вирішується у кризовій ситуації вимоги готовності [3].

Слова «милосердя» та «благодійність» для українців впродовж останніх років набули нового змісту. Ці слова перестали бути просто одними із низки гарних слів, які для багатьох людей не мають реального наповнення. Тепер ми значно частіше про них говоримо та частіше їх практикуємо.

В Україні сьогодні милосердя та благодійність стали одним із фундаментів, який дозволяє існувати багатьом людям, навіть цілому народові. Абсолютна більшість людей в Україні (і не лише) є щирими та відкритими, люблячими та жертвними. Хоч, звісно, у кожного бувають свої «погані» дні

чи хвилини. Саме для цих людей існує кілька думок про милосердя та благодійність:

1. Милосердним та благодійним може бути кожен. Зовсім не має значення стан твого рахунку чи наявність особливих здібностей. Невелика матеріальна пожертва, трохи часу, присвяченого тим, хто цього потребує, уважне ставлення до людей, що поруч, прощення – ці дрібні знаки уваги дуже потрібні тим, хто опинився у скруті. А усе це, помножене на тисячі, створює неймовірний ефект у цілому суспільстві.

2. Милосердя потребує кожен. Кожна людина, безвідносно до її матеріального становища, статусу, посади, стану здоров'я, має якусь потребу, а ти часто маєш те, що та людина потребує. Просто потрібно помітити та почути ту людину.

3. Милосердя та благодійність повинні бути мудрими. Не йдеться про те, щоб «кинути» свою жертву. Дуже важливо спробувати довідатись, якою є справжня потреба людини і на що буде використано твій внесок, як поведуться з твоєю чуйністю та відкритістю. Але кинути щось у скриньку вуличних збирачів далеко не завжди є милосердям: інколи це проста «відмазка», заспокоєння внутрішнього голосу сумління.

4. Потребуючим є ти. Ти інколи намагаєшся спасти увесь світ, усіх врятувати, усе направити. А як з твоїми потребами? В тебе їх також немало. Але якщо ти їх ретельно приховуєш, то як хтось зможе допомогти тобі? Тому важливо бути милосердним до інших, але дозволь іншим виявити їхнє милосердя до тебе [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голимба В. І. Історія благодійництва в Україні / В. І. Голимба. – К., 2002. – 258 с.
2. Донік О. М. Благодійність в Україні (XIX – початок XX ст.) / О. М. Донік // Український історичний журнал – 2005. – № 4. – С. 160–174.
3. Лаертський Д. Про життя, навчаннях у висловах знаменитих філософів. – М. : Думка, 1979. – 619 с.
4. Поволодський П. Н. Становлення духовності// Учитель. – 2000. – № 3
5. <http://cerkva-vnls.lviv.ua/6-sliv-pro-miloserdyu/>

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПОВЯВИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ МІСІЇ ЖІНОЧОЇ БЛАГОДІЙНОСТІ В УКРАЇНІ РАНЬНОМОДЕРНОЇ ДОБИ

Мотуз Валерія Костянтинівна
доцент кафедри архівознавства та
спеціальних галузей історичної науки
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
кандидат історичних наук, доцент

У сучасному світі, в тому числі й Україні, благодійна діяльність вважається одним із вагомих джерел недержавного поповнення ресурсної бази соціокультурної сфери. Історичний аспект гендерного підходу у благодійництві в Україні відзначається здійсненням жінками на рівні з чоловіками матеріального вкладу в духовне процвітання Батьківщини, оскільки як перших, так і других об'єднувала висока громадянська позиція та бажання допомогти нужденним. Зокрема, їхня благодійна діяльність була спрямована на досягнення таких суспільно значимих завдань, як відкриття навчальних і культурно-освітніх закладів, матеріальну підтримку наукових товариств і видавництв, заснування музеїв тощо.

У руслі заявленого нами наукового пошуку та вищезазначеного, критичному осмисленню з позиції сьогодення буде піддана проблема щодо особливостей становлення та розвитку жіночої добродійної ініціативи в соціокультурному українському просторі II пол. XVI – I пол. XVII ст., із конкретним зосередженням на такій її складовій, як передумови, а точніше на внутрішніх чинниках: суспільно-політичному, соціально-економічному та національно-релігійному становищі.

Перше, на що потрібно звернути увагу, характеризуючи суспільно-політичні передумови появи жіночого благодійництва на українських теренах, так це – відсутність власної державності та перебування більшої частини українських земель у складі Речі Посполитої. Друге – політика культурної асиміляції, яку проводила польська влада, передусім стосовно української аристократії. Про вдалість заходів у цьому напрямку свідчить факт ополчення та окатоличення більшості князівських родів, у числі яких були Головчинські, Горські, Заславські, Збаразькі, Вишневецькі, Лукомські, Масальські, Сангушські, Слуцькі, Соколинські, Соломирецькі, Пронські, Ружинські, Чарторийські та ін. Іншими, не менш значимими складовими було зростання на місцях всевладдя магнатів, посилення кріпацтва, утиски козацтва та усвідомлення представниками української православної еліти необхідності протистояння колонізаторській політиці Речі Посполитої. Підтвердженням останньому є вступ гетьмана П. Канашевича-Сагайдачного з

усім Військом Запорізьким до Київського братства [1, с. 28; 3, с. 34–36]. Перераховані обставини позначались на суспільно-політичному житті українських земель у складі Речі Посполитої тим, що сприяли зміні соціокультурних орієнтирів.

Наступна група передумов, маючи соціально-економічний характер, безпосередньо забезпечувала здійснення жіночої благодійної діяльності. Так, у II пол. XVI – I пол. XVII ст. фінансово-економічне становище української жінки з вищої суспільної верстви, згідно з тогочасним законодавством, залежало від її земельно-майнової власності, якою вона володіла завдяки «материзні» та «вінованню». Відповідні обставини не тільки впливали на її соціально-економічний статус, а й сприяли усвідомленню себе як повноцінного члена суспільства та соціально творчу особистість. Крім того, шанобливе ставлення до жінки позначилось на соціальному захисті, передусім дружин і вдів, які могли вільно розпоряджатися майном, одержаним у спадок від батьків [2, с. 93; 4, с. 139-141]. Отже, в українському суспільстві досліджуваного нами періоду були створені майже всі соціально-економічні передумови, які визначали фінансову незалежність і свободу жінки, тим самим забезпечуючи її присутність у благодійному процесі в соціокультурному середовищі.

Національно-релігійні передумови становлення та розвитку жіночої благодійної ініціативи в Україні ґрунтуються на наслідках запровадження Люблінської унії (1569 р.), насамперед, утисках українських православних через конфіскацію та передачу їхньої церковної власності католикам і уніатам, а також уведення обов'язкового податку для населення на утримання церков; дискримінацію в політико-правовому становищі української православної шляхти, козацької верхівки, духовенства та українського населення в цілому, що проявилось у розподілі земель і державних посад на користь польської та полонізованої шляхти, свавілля чиновницького апарату на місцях і закріпаченні українського селянства; гальмування українського культурного розвитку заборонаю вживання української мови в установах і навчальних закладах, закриттям православних закладів освіти та перенаправленням їхніх приміщень уніатам, перешкодою в організації освітніх осередків, обмеженням видавничої справи православного спрямування та ін. [1, с. 34; 2, с. 92; 4, с. 138]. Тож, утворення Речі Посполитої, з її політикою денационалізації й окатоличення українства, викликало несприйняття й гостре незадоволення останнього та стало вихідною точкою у пробудженні його національної свідомості.

Таким чином, у ході дослідження з'ясовано комплекс передумов становлення та розвитку благодійної діяльності жінок у соціокультурній сфері України в II пол. XVI – I пол. XVII ст. Зазначені нами обставини сприяли активному залученню передової жіночої частини української еліти до благодійництва на рівні з чоловіками, яке, перш за все, проявилось у наданні

православними шляхтянками та представницями козацької еліти грошових внесків, земельних володінь, маєтностей та коштовностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добročинність в Україні: минуле, сучасність, майбутнє / під ред. В. Халецького. – Київ : Гурт, 1998. – 56 с.
2. Ільченко О. Феномен меценатства на українських землях за козацької доби / О. Ільченко // Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 1. – С. 90–95.
3. Українки в історії / За заг. ред. В. Борисенко. – Київ: Либідь, 2004. – 328 с.
4. Старченко Н. Між чоловічим дискурсом і соціальними практиками: місце жінки у шляхетському соціумі (Волинь кінця XVI ст.) / Н. Старченко // Четвертий міжнародний конгрес українців. Історія. – Ч. 1. – Одеса; К.; Л., 1999. – С. 137–142.

БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

*Рацул Олександр Анатолійович
завідувач кафедри соціальної
роботи, соціальної педагогіки та
психології Центральноукраїнського
державного педагогічного
університету ім. В. Винниченка,
доктор педагогічних наук, доцент*

Благодійність пройшла довгий шлях свого становлення і розвитку, стала основою для формування такої професійної діяльності, як соціальна робота. Вона починає формуватися на початку 90-х років минулого століття через економічну кризу та зростання соціальних проблем у суспільстві, які виникли в результаті розпаду єдиного соціального, економічного та геополітичного простору.

У суспільстві з'явилися тенденції, раніше не характерні для нього: зниження рівня життя, безробіття, професійне жебрацтво, падіння рівня народжуваності, розпад інституту сім'ї та шлюбу тощо.

Одним із важливих проявів соціальної відповідальності в суспільстві, який одночасно характеризує і перспективи становлення соціально відповідальної поведінки суб'єктів соціального розвитку, є наявність і розвиненість у ньому благодійності. Розвинена благодійна діяльність свідчить про ціннісно-мотиваційну готовність суспільства до соціально відповідальної поведінки ключових суб'єктів його розвитку та впровадження відповідних організаційно-управлінських, інституційних, нормативно-правових, фінансових та інших механізмів підтримки соціальної відповідальності – як

на державному, так і на регіональному та місцевому рівнях. Одним з ключових напрямів розробки та впровадження ефективних механізмів діяльності в сфері соціальної відповідальності та, зокрема, благодійництва є на цей час концепція соціального інвестування [1; 2; 5; 7]. Розробка та впровадження таких механізмів потребує урахування, з одного боку, стану та динаміки змін у сфері соціальної відповідальності, які існують на цей час в Україні, а з іншого — сучасного світового досвіду створення механізмів, що забезпечують соціально відповідальну поведінку ключових суб'єктів розвитку суспільства.

Наша держава має багату історію ефективної благодійної діяльності. Звернення до славного досвіду нашого минулого та його врахування дозволить, щоб благодійність стала невід'ємним атрибутом суспільства, складовою частиною суспільної свідомості, моральним обов'язком чи не кожною можливою людиною.

Тому благодійництво і благодійна діяльність потребують всілякого заохочування державою за партнерської підтримки бізнесу і тісній участі некомерційних організацій.

Бурхливий розвиток суспільства ставить перед центрами соціальної роботи відповідальні завдання.

Головною проблемою формування соціальної політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства є переоцінка матеріального чинника. Незважаючи на важке економічне становище нашого суспільства, все ж сподіватися на вирішення соціальних проблем тільки шляхом матеріальних дотацій також не раціонально. Крім матеріально-фінансових забезпечень цей процес вимагає індивідуального підходу до клієнта, а це вимагає відповідної соціально-професійної та психолого-педагогічної підготовки соціального працівника.

Проблемами соціальної сфери України займаються недержавні неприбуткові організації, які за законодавством України можуть мати такі форми: 1) громадські організації; 2) благодійні організації; 3) благодійні фонди; 4) кредитні спілки.

Таким чином, підсумовуючи, слід наголосити, що співпраця із громадськими організаціями, добровільними рухами та ініціативами взаємодопомоги має велике значення для соціальної роботи. Незважаючи на те, що рівень діяльності цих структур не завжди відповідає професійним стандартам соціальної роботи, їхня спрямованість та завдання в цілому збігаються із цінностями соціальної роботи і сприяють формуванню солідарності в суспільстві, яка, в свою чергу, є важливою умовою існування та розвитку соціальної роботи і соціальної сфери суспільства в цілому.

Важливим є також і те, що багато з тих, хто починав свою роботу в громадських організаціях, прагне набути фахових знань, і для багатьох – це перший крок до оволодіння соціальною роботою як професією.

Стосовно благодійних організацій можна також сказати, що вищий зміст меценатства – опікування людиною, історичним та культурним надбанням держави. Благодійність – це міст єдності суспільства, фундамент якого закладено ще Володимиром Великим. І цим традиціям належать не лише сьогоднішнє, а й майбутнє.

Благодійність зазвичай має бути допомогою нужденним, але водночас вона повинна сприяти тому, щоб кількість людей, які потребують сторонньої допомоги, скорочувалася. Її задача, на наш погляд, полягає в поліпшенні стану суспільства в цілому. Зокрема, благодійність покликана забезпечувати людей не предметами споживання, а засобами, за допомогою яких вони можуть самі собі допомогти, таким чином, щоб потребуючі перестали бути залежними і змогли стати відповідальними за своє життя. Але для цього сама благодійність як системна цілеспрямована діяльність повинна стати іншою: поінформованою, науковою, технологічною, контрольованою.

Таким чином, у розробці напрямів соціального та економічного розвитку України необхідно врахувати реалії, тенденції та парадигми національного розвитку державного регулювання благодійності й меценатства. Основою суспільного розвитку в багатьох країнах все більше стають знання та спроможність їх генерувати, навчання та інновації, що приводять до трансформації в суспільство нового типу – відкрите інноваційне суспільство.

Отже, соціальна робота як практичний вид діяльності своєю головною метою вибрала турботу про благополуччя і розкриття можливостей особистості, сім'ї, спільноти, суспільства. Тому цілком правомірною є думка про те, що соціальну роботу варто розглядати як особистісну службу допомоги людям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баюра Д. О. Соціальне інвестування як вищий рівень корпоративної соціальної відповідальності / Д. О. Баюра // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. Випуск 24. – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2011. – С. 212-218.
2. Грішнова О. А. Розробка інвестиційних проєктів у форматі соціальної відповідальності бізнесу / Грішнова О. А., Надточій К. М. // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. Збір. наук. праць. № 2(4), 2012. – К.: КНЕУ ім. В. Гетьмана. – С. 15–23.
3. Зелена книга української благодійності – 2013 / Асоціація благодійників України, ІАЦ «Громадський простір». – К., 2014. – 42 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.scribd.com/doc/230445318/>
4. Левченко Г. М. Соціальна відповідальність у контексті тенденцій етичного інвестування [Текст] / Г. М. Левченко, О. М. Вовк // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 2. – С. 183–190.

5. Римар І. А. Соціальні інвестиції як форма соціальної відповідальності підприємства [Текст] / І. А. Римар // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 9. – С. 165–168.
6. Стрельникова О. О. Мотиваційні аспекти добродійної діяльності у сучасному суспільстві / О. Стрельникова // «Соціологія у (пост)сучасності», міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів 14–16 квітня 2011 р. Збірник тез доповідей. – Харків : Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна, 2011. – С. 184–185.
7. Черних О. В. Сутність та значення політики соціальних інвестицій в діяльності підприємств / О. В. Черних // Економічний вісник НГУ. – 2008. – № 1-2. – С. 80-86.

СОЦІАЛЬНА МІСІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО ЛІДЕРСТВА

***Шихненко Дмитро Вікторович**
аспірант кафедри державної політики та
суспільного розвитку Національної академії
державного управління
при Президентіві України*

Успіх у перетворенні вітчизняної державної служби на дієвий соціальний інститут залежить головним чином від професіоналізму, відповідальності, порядності, інноваційності керівників-лідерів, які повинні демонструвати високий рівень культури, навички стратегічного мислення, бути спроможними продукувати та генерувати раціональні ідеї, здатними до креативного управління та результативного розв'язання проблем населення. Сьогодні, в контексті розбудови демократичної держави, оптимальною моделлю керівника в системі публічного управління можна визначити саме модель, яка передбачає становлення та розвиток інноваційного лідерства.

Вітчизняний фахівець з державного управління В. М. Козаков підкреслює, що «на порядку денному сьогодні гостро стоїть питання про вироблення принципово нової управлінської ідеології, спрямованої на оновлення політико-управлінської культури, формування готовності посадових осіб та державно-управлінського персоналу в цілому до прийняття рішень в умовах зростаючої свободи дій та підвищення особистої відповідальності з орієнтацією на служіння народу» [1, с. 193]. Лідерство є своєрідною відповіддю на сучасний стиль життя, постійні динамічні зміни у всіх без виключення суспільних сферах і запити самого громадянського суспільства.

Державні службовці для того, аби бути лідерами, провідниками системних реформ у суспільстві, повинні володіти необхідними

компетенціями щодо набуття лідерських навичок та підвищення своєї кваліфікації відповідно до вимог часу. На сучасному етапі реформування державної служби потребує нової моделі керівника, який насамперед орієнтується на цінності демократичної правової і соціальної держави, служіння народові України, дотримується морально-етичних норм, здатний ефективно виконувати покладені на нього функції, що й актуалізує проблему пошуку оптимальної моделі управління в системі державної служби. Визначення можливостей і векторів інституціоналізації інноваційного лідерства та функцій лідерів даного типу в системі державної служби України на сучасному етапі державотворення має сприяти, насамперед, соціальній орієнтованості публічного управління в Україні.

Американські дослідники на чолі з Х. Оуеном з приводу концептуальних характеристик лідерів висловлюються наступним чином: «якщо ми приймемо той факт, що лідерство – це «стан», а не посада, то зрозуміємо, що ознаками лідера є не влада та гроші, а характер, щирість, спроможність навчатися, сміливість, самосвідомість, служіння і відповідальність за поведінку та дії» [3, с. 44]. Надзвичайно важливою соціально-ціннісною ознакою діяльності органів публічного управління є дотримання принципу моральності. Коли виникає ситуація, яка призводить до виходу за рамки цієї норми, моральні виміри відкидаються і встановлюється, нехай навіть тимчасова, «всездозволеність» – це призводить до порушення стабільності в суспільстві, розвитку різноманітних антисуспільних явищ – таких як, наприклад, корупція.

Важливою проблемою державно-управлінських відносин, на яку вказує М. Логунова, є проблема політичної і моральної доцільності. Абсолютизація політичної доцільності часто призводить до моральної деградації і порушення моральних засад суспільства (т.з. «подвійної моралі»), у той час як абсолютизація ролі моралі може мати своїм наслідком безпомічність у досягненні політичних цілей, поступливість і слабкість. Моральною можна вважати ту політику, яка ставить перед собою цілі та намагання досягти максимального блага для більшої кількості людей. І аж ніяк не можна назвати моральними таку політику і таке управління, які ґрунтуються на дешевому популізмі і нечесності, що, на жаль, досить поширено в управлінських структурах України [2, с. 217]. Саме інноваційне лідерство, на нашу думку, може стати дієвим механізмом, що дозволить подолати дані негативні тенденції у становленні молодого української демократії.

Розвиток інноваційного лідерства в Україні необхідно розглядати в контексті визнання і підтримки державної служби на рівні конкурентоспроможного інституту, здатного привернути та утримати найкращі кадри, найбільш кваліфікованих і високоморальних фахівців. Така концепція зумовлює і основні підходи до управління людськими ресурсами на державній службі, які мають сприяти забезпеченню успіху в реалізації тактичних і стратегічних цілей, забезпечувати належне врядування та

соціально орієнтованість системи державного управління. Державна служба має стати саме тим місцем, в якому матимуть за честь працювати справжні інноваційні лідери, віддані своїй справі, – служінню громадськості, – спроможні відповідати викликам часу та адекватно діяти у складних динамічних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козаков В. М. Соціально-ціннісні засади державного управління в Україні: Монографія / В. М. Козаков. – К. : Видавництво НАДУ, 2007. – 284 с.
2. Логунова М. Політика і мораль: уроки Майдану / М. Логунова // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення: Матеріали наук-практ. конф. за міжнар. участю (31 травня 2005 р., Київ). – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 1. – С. 217.
3. Оуэн Х. Призвание – лидер: полное руководство по эффективному лидерству / Х. Оуэн, В. Ходжсон, Н. Газзард. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2005. – 384 с.

ВОЛОНТЕРСЬКЕ СЛУЖІННЯ

Шукрута Людмила Володимирівна
голова Кіровоградської обласної громадської
організації матерів дітей-інвалідів та
інвалідів «Серце матері»

Які думки виникають, коли ми чуємо слово “волонтер”? Вони завжди різні, бо залежать від особи або культури. Хто ж вони, ці люди, що добровільно відмовляються від багатьох благ? Люди, які для багатьох виглядають прибульцями з іншої планети, готові добровільно і безкорисливо віддавати свій досвід, знання, уміння разом із частинкою душі тим, хто живе у непростий час. Деякі подумують, що вони диваки не з цього світу. Інші скажуть, що вони молодці, поплещуть по плечу і забудуть. Треті промовчать і задумуються. Але цифри свідчать про таке: 8 осіб із 10 стали волонтерами через глибоке співчуття до людей, які потребують допомоги. Близько 70 % добровольців беруть участь у волонтерських програмах для того, щоб отримати новий погляд на життя та роботу.

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей. Одним із таких напрямів соціальної допомоги є участь добровольців у здійсненні цілого ряду соціальних послуг для тих, хто на них потребує. Іншими словами – волонтерська робота. Волонтерство – це неоплачувана,

свідома, добровільна діяльність на благо інших. Будь-яка людина, що свідомо і безкорисливо трудиться на благо інших, може називатися волонтером.

Важливого значення, особливо в кризові періоди суспільного буття, набуває волонтерська діяльність, спрямована на зняття соціальної наруги шляхом підтримки найбільш знедолених категорій населення; забезпечення гідного існування громадян, які в силу об'єктивних обставин не здатні піклуватися про себе самостійно; «заповнення» недоліків державної соціальної політики, насамперед за рахунок оперативного реагування та надання ефективної адресної соціальної допомоги, що відповідає потребам і запитам конкретної людини; поширення гуманістичних та альтруїстичних ідей та настроїв в суспільстві тощо. Ідея соціального служіння, надання безоплатної допомоги тим, хто її потребує, активне залучення громадян до суспільно-корисної діяльності, зокрема надання допомоги постраждалим в результаті стихійних лих, екологічних, промислових, гуманітарних катастроф, соціальних, національних, релігійних конфліктів і протистоянь, сприймаються в розвинutih країнах як цілком буденне явище. Говорячи про волонтерство, необхідно зазначити, що визначення даного явища все ще потребує науково завершеного трактування, враховуючи усю його багатогранність. В радянській традиції термін «волонтер», «волонтерський» (від лат. voluntarius, voluntas – добра воля) сприймався виключно у воєнному контексті для позначення особи, що добровільно вступила на військову службу. І лише із активізацією світового волонтерського руху у різних його формах в останній третині ХХ ст., розповсюдженням на пострадянському просторі у 1990-х років діяльності численних благодійних організацій, програм обміну, цільових благодійних міжнародних програм, у суспільній свідомості термін «волонтерство» оформлюється та починає сприйматися як різновид суспільно корисної діяльності, найчастіше безоплатної та соціально значимої, що надається фізичними особами – добровольцями з особистої ініціативи або ж від недержавної некомерційної організації-об'єднання.

Гнучкі форми волонтерської діяльності на практиці виявилися найбільш продуктивними, адже обхід бюрократичних процедур за екстраординарних обставин призводить до економії часу та врешті-решт рятує людські життя. За соціально-економічної та політичної нестабільності маємо також відзначити всебічну підтримку добровольчої активності українських громадян, закріплення цієї тенденції як невід'ємної складової суспільного буття.

І хоча безоплатність волонтерської праці є одним з визначальних принципів волонтерського руху, для більшості невеликих некомерційних організацій різного спрямування саме допомога працівників-волонтерів стає визначальною. Таким чином, фактор настільки масштабного залучення громадян на добровільній основі до надання безоплатних послуг робить волонтерську діяльність вагомим економічним ресурсом на державному рівні.

В Громадській організації матерів дітей з інвалідністю «Серце матері» волонтерських рух має відтінок теплого, дружнього відношення до дітей та людей з особливими потребами. Вже понад 10 років наша організація підтримує тісний зв'язок між релігійними та громадськими об'єднаннями. З 2014 року ми тісно співпрацюємо з молодіжним волонтерським рухом «Покров» при Свято-Успенському духовно-просвітницькому центрі, де беззаперечно та по-родинному опікуються нашими підопічними. Ця робота, без перебільшень, повертається до них яскравими дитячими посмішками та щасливими обличчями батьків, які не втомлюються дякувати за кропітку та таку необхідну справу.

Буде важко перелічити усі акції та зустрічі, які проводились за участю волонтерів. Але кожна така зустріч – це неймовірний фонтан яскравих емоцій та вдячності, адже переважна більшість підопічних «Серця матері» – це дітки, що рідко спілкуються з однолітками та взагалі з оточуючим світом.

Хочеться зазначити – саме така співпраця громадської організації «Серце матері» та багатьох волонтерських рухів і стала ключовим поштовхом до соціалізації та соціальної адаптації дітей та молоді з особливими потребами у місті Кропивницькому. Саме це ми вважаємо власною перемогою та надбанням, яке розправляє крила нашим «особливим янголятам».

СЕКЦІЯ № 3. СУЧАСНІ ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

ЛОЖЬ В СОЦІАЛЬНОЙ РАБОТЕ, ЮРИСПРУДЕНЦИИ И ЦЕРКВИ

Акимова Наталья Владимировна
доцент кафедры социальной работы
ЧВУЗ «Кропивницький інститут
державного і муніципального
управління», кандидат філологічних наук

Согласно мнению ведущих мировых специалистов по психологии лжи, большинство людей уверены, что могут заметить ложь, хотя экспериментальные исследования опровергают эту точку зрения.

Американский психолог Пол Экман, один из наиболее авторитетных ученых в этой сфере, а также консультант популярного сериала «Обмани меня, если сможешь», считает, что ложь – это «действие, которым один человек вводит в заблуждение другого, делая это умышленно, без предварительного уведомления о своих целях и без отчетливо выраженной со стороны жертвы просьбы не раскрывать правды. Существуют две основные формы лжи:

- умолчание – сокрытие правды;
- искажение – сообщение ложной информации [1, с. 36–37].

Обманывая, человек может испытывать восторг надувательства, угрызания совести или боязнь разоблачения, эти состояния проявляются в голосе, мимике и жестах, даже когда говорящий пытается их скрыть.

Иногда ложь можно определить с помощью анализа иллюстраций и эмблем, сопровождающих текст. Иллюстрация – это жесты, которые вроде бы объясняют слова. Их очень сложно совместить с речью, если делаешь это намерено. Эмблемы – это жесты, имеющие определенное значение в данной культуре. Они настолько привычны, что человек совершает их автоматически, не задумываясь, их сложно скрыть, когда лжешь.

Уклончивая речь, паузы, речевые ошибки, снижение количества иллюстраций могут означать, что говорящий осторожен, поскольку не продумал линию поведения заранее или испытывает отрицательные эмоции. Повышение тона, громкости и темпа речи сопровождается страхом и гневом. Противоположно меняют голос печаль и чувство вины [1, с. 118].

Ложные эмоции можно отличить, если сосредоточить внимание на микровыражениях. Пол Экман составил таблицу фальшивых эмоций [1, с. 373].

Фальшивая эмоция	Поведенческий признак
страх	отсутствие морщин на лбу
печаль	отсутствие морщин на лбу
радость	не участвуют мышцы глаз
интерес	не увеличивается количество иллюстраций
негативные эмоции	отсутствие пота, изменений в дыхании
любая эмоция	асимметрия, внезапность, несвоевременность

В распознавании лжи есть две основных опасности:

- неверие правде (ошибка Отелло),
- доверие лжи.

Итак, в практике общения распознать ложь достаточно сложно, поскольку говорящий тратит много интеллектуальных усилий на понимание смысла и поддержание беседы. Талантливый обманщик может ввести в заблуждение кого угодно. Однако радуется, что даром лжеца обладают немногие. Во всех остальных случаях приведенные маркеры могут быть полезны тем, кто в силу своих профессиональных обязанностей часто имеет дело с ложью и должен уметь ее отличать, в частности социальным работникам, священникам и юристам.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Экман П. Психология лжи. Обмани меня, если сможешь / Поль Экман. – СПб. : Питер, 2015.

ТЕМАТИЗАЦІЯ ЦІЛІСНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГУМАНІСТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Гейко Євгенія Вікторівна
доцент кафедри практичної психології
Центральноукраїнського
державного педагогічного
університету ім. В. Винниченка,
кандидат психологічних наук, доцент

Розглядаючи проблему формування цілісності особистості у ході психотерапевтичної практики, варто відмітити, що істина народжується у точці поєднання двох різних свідомостей (терапевта і клієнта). Ситуація-«між» виникає під час взаємного розкриття «Я» і «Ти», «Мого» і «Іншого» в

процесі взаємодії (А. Ахієзер, Р. Барт, М. Бубер, Л. Виготський, М. Гайдеггер та ін.). Набуття цілісності потребує узгодженості позицій, стратегій, комунікації суб'єктів взаємодії (Л. Вітгенштейн, Г. Зіммель, І. Гейзінга та ін.). Відтак, постає питання взаємозв'язку процесів прийняття себе, іншого, ситуації взаємодії з ним (О. Брудний, Д. Берн, С. Валінс, Д. Сієрс та ін.). Такий взаємозв'язок необхідно розглядати як принципову єдність взаємодії «вкладених один в одного... просторів» (С. Братченко, О. Бодальов, У. Джеймс, В. Зінченко, Д. Бем та ін.). Який із чинників є найбільш значущим у процесі формування цілісності особистості, можна визначити в такий спосіб: по-перше, ставлення та думка іншого, що слугує основою самосприйняття (Л. Галаш, О. Ухтомський та ін.), по-друге, уявлення про себе, «Я» ідентифікування себе на рівні соціальної ідентичності – підгрунття для самореалізації себе через взаємодію з іншими (Г. Балл, А. Борисюк, Дж. Мід, І. Гофман та ін.), по-третє, ідентичність на рівні самості, фундаментальна різниця між «Я» та іншими (А. Борисюк, Р. Валлагер, Д. Вегнер, Ж. Вірна та ін.).

Багато дослідників відстоюють думку про принципову схожість механізмів: підкреслюється роль «еталонів», «еталонних стратегій» самосприйняття й формування цілісності (Ф. Василюк, Ф. Гайдер, Д. Бем, Г. Келлі та ін.). Можна виокремити ще один напрям щодо їх взаємозв'язку, а саме ситуаційний підхід (М. Аргайл, Л. Нісбет, Р. Росс та ін.). Вчені підкреслюють, що акцент на будь-якому компоненті з «Я-ціле – Інший-ціле – Світ-ціле» призводить до неузгодженості, викривленості і порушення цілісності особистості (Б. Абрагамс, Р. Белл, В. Зінченко, Д. Сієрс та ін.).

У зв'язку із цим варто звернути увагу на взаємозалежність між самоприйняттям і самореалізацією особистості й світорозумінням суб'єкта: феномен самоорганізації індивіда визначається суб'єктивною картою світу, підпорядкованої системі поглядів нас світ, прийнятої у суспільстві (У. Найсер, П. Оукс, Д. Сієрс, Т. Шібутані, К. Ясперс та ін.). Під час аналізу цієї проблеми дослідники стикаються із проблемою контекстності світорозуміння (М. Аргайл, Е. Спрангер, К. Робсон та ін.). Контекстність світорозуміння у психологічних дослідженнях виступає, передусім, як ситуативна обумовленість, уміння враховувати контекст системи-цілого, уміння враховувати контекст взаємодії «Інший-ціле» та «Я-ціле» (Р. Андерсон, Дж. Блек, М. Беллок, Е. Вебер, К. Лайтфут, Р. Солсо та ін.).

У формуванні цілісності особистості важливим є взаєморозуміння (С. Братченко, Є. Головаха, О. Хараш та ін.). Взаєморозуміння слід вважати суттєвим компонентом процесу самоорганізації особистості, у тому числі й цілісності. Так відбувається узгодження самосприйняття і світосприйняття – наближення точок зору, дискурсів, способів осмислення дійсності (О. Брудний, Е. Мелібруда, В. Панфьоров та ін.). Взаєморозуміння передбачає сформованість уміння децентрації й виходу особистості в мета-позицію, що дозволяє бачити ситуацію об'єктивно, із різних боків, і разом із тим

забезпечує взаємодію двох світів – дійсності (об'єктивного світу) і власної реальності (внутрішнього світу особистості) (Н. Амяга, В. Знаков, С. Джулард, В. Каган, В. Сатір та ін.). Тому і саморозуміння ґрунтується водночас на власне розумінні себе (С. Смелянов, О. Хараш, Т. Шибутані та ін.) й міжособистісному розумінні (Г. Гієбш, М. Керез, А. Панфілова, Г. Почепцов, Б. Росман та ін.). Стосовно границь між ними можна говорити за результатами досліджень про стратегії вироблення загальних понять, встановлення взаєморозуміння, що базується на певних поступках партнера, але при збереженні власної позиції, вони і визначають стратегію саморозуміння. Вагоме значення у процесі організації себе і опанування відносинами з іншими має зворотний зв'язок (Е. Ейдемільлер, С. Ротке, В. Юстицкіс, І. Ялом та ін.). Проте аспект взаєморозуміння у процесі самоорганізації і становленні цілісності особистості є майже невисвітленим.

У дослідженнях психотерапії також багато уваги приділяється питанню співвідношень і взаємодії саморозуміння й об'єктивності терапевта та клієнта, своїх проблем, уявлень і проблеми розвитку компетентності клієнта і консультанта в самопомозі та допомозі іншому (А. Блазер, Дж. Енрайт, Р. Лейнг, О. Копьов, К. Мітчел та ін.). Розуміння суб'єктами консультативного діалогу один одного спрямовано на досягнення інших, невідомих їм можливих засобів засвоєння явища в іншій свідомості, що потребує від консультанта і клієнта відкритості до свого та іншого досвіду. Саме так відбувається процес самоінтеграції особистості (А. Блазер, Ж. Годфруа, Ю. Джендлін, Л. Кроль, Н. Пезешкіан та ін.).

Самоорганізацію клієнта розглядають як процес поступового подолання психологічних захистів, вивільнення від наївних уявлень, «міфів», перетворення форми і змісту внутрішніх діалогів, розвиток і усвідомлення цінностей (Б. Васильєв, Е. Ейдемільлер, П. Кейсмент, Г. Келасьєв, Г. Кехеле, В. Франкл, В. Юстицкіс та ін.).

Отже, цілісність визначається сукупністю зв'язків внутрішніх елементів системи й зовнішніх відношень, зв'язків і взаємодій. Внутрішні й зовнішні зв'язки цілісної системи певним чином відповідають один одному, гармонізовані. Упродовж становлення і існування цілісності постійно виникає певне неспівпадіння зовнішніх й внутрішніх зв'язків системи. Тому цілісність системи є результатом її попереднього розвитку, вона є результатом того, що забезпечується здатністю зберегти такий стан у процесі постійного руху, змін і розвитку.

СОЦІАЛЬНА ДОПОМОГА ДІТЯМ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬСЯ У ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ

Діденко Каріна Миколаївна

студентка II курсу групи ДСР-115

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

Звернення до теми дитячих будинків є особливо актуальним через те, що в наш час існує досить велика кількість проблем, пов'язаних з дітьми, які перебувають або перебували в таких закладах. Ключовими з них є соціалізація дітей-сиріт, подальше влаштування життя дітей, які залишають дитячий будинок, їхнє подальше працевлаштування та можливість отримати відповідну освіту.

Сучасні дослідники відзначають, що «вихованцям дитячого будинку властива одноманітність і уніфікація стилів поведінки, що приводить до недостатнього розвитку соціалізації в конкретних соціальних ситуаціях. Своєрідна закритість соціального простору установи, обмеженість соціальних зв'язків дітей-сиріт, сфери реалізації засвоєних ними соціальних норм і соціального досвіду, формування єдиної соціально-рольової позиції – позиції сироти – виявляються в майбутньому у тому, що випускники-сироти не цінують своє життя, ведуть асоціальний і кримінальний спосіб життя або, навпаки, першими стають жертвами різного роду злочинів... виховання в дитячому будинку на сьогоднішній день не сприяє успішній соціалізації дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків» [2].

Одним із пріоритетних завдань державної соціальної політики ми вважаємо пошуки шляхів повноцінної соціалізації та оптимальної адаптації колишніх вихованців дитячих будинків до умов самостійного життя.

Дитячий будинок – державний заклад, призначений для виховання дітей, які втратили батьків або втратили з ними зв'язок, для виховання дітей одиноких матерів, які захотіли помістити їх в дитячий будинок, а також для виховання дітей, в сім'ї яких немає для цього необхідних умов (хвороби батьків, позбавлення їх батьківських прав та інші причини). Кожна людина, щоб відчувати себе повноцінним учасником суспільних відносин, повинна оволодіти здобутками усього людства. Самостійно зробити це сама дитина не може, адже вона адаптується до життя передусім в умовах родини. Саме там формуються соціально-побутові норми, ідеали, звички, які дозволяють дитині набути необхідних навичок. Сім'я створює умови життєбуття, формує перші соціальні та моральні уявлення дитини.

Особливо значущим є вплив «батьківського фактору» в ті кризові періоди розвитку дитини у дошкільному та молодшому шкільному віці, коли

відбувається природний процес зміни видів діяльності, а індивід стає об'єктом суспільного виховання. При цьому дитина зберігає наявні зв'язки і лише розширює межу своїх взаємостосунків із однолітками та дорослими, які, однак, не можуть повноцінно замінити їй родину. Звичайно, слухним ми вважаємо те, що родинно-побутові умови (склад родини, рівень освіченості батьків, внутрішньородинні стосунки, тощо) є одним із найбільш важливих чинників успішності адаптації дитини у соціумі.

В Україні система забезпечення соціального захисту дітей, які позбавлені батьківського піклування, визначається у відповідності до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Відповідно до цього закону, діти, які виховуються в дитячих будинках, знаходяться на повному державному забезпеченні. Існує декілька типів дитячих будинків: дошкільні, шкільні, змішані, спеціальні, а також дитячі будинки для інвалідів. Медичне обслуговування дитячих будинків здійснюється під безпосереднім керівництвом органів охорони здоров'я [1].

Життя в дитячому будинку – достатньо далеке від ідеальних умов, через що молодим вихованцям буває дуже важко змиритися з відсутністю нормальної сім'ї. Ватро поставити питання про те, що може зробити суспільство для тих представників майбутнього покоління, які опинилися в такій непростій життєвій ситуації. Звичайно ж, надати посильну допомогу. При чому йдеться не лише про матеріальну підтримку, але й про моральну. Служити такій благородній справі не наскільки складно, як це може здатися на перший погляд. Допомогати дітям, які перебувають у дитячих будинках, можна навіть у вільний час. Можемо запропонувати декілька простих способів, якими кожен може допомогти дітям із дитячих будинків:

– друг по листуванню: з кожним із вихованців можна листуватися поштою, інформацію можна знайти на сайтах волонтерських організацій, у групах в соціальних мережах, де періодично публікуються повідомлення та анонси про проведення різноманітних благодійних заходів. Якщо у вас виникне бажання стати другом по листуванню для дитини з дитячого будинку, необхідно звернутися до представника волонтерської організації, спільно з яким можна підібрати кандидатуру конкретного малюка відповідно до психологічних схильностей: комусь зручніше листуватися з молодшими школярами до 10 років, для інших же простішим є налагодити комунікацію з підлітками у віці 13-17 років;

– матеріальна допомога: звичайно ж, найпоширенішим способом допомоги дітям з дитячих будинків є матеріальна підтримка. Якщо у вас немає часу або можливості займатися підтримкою особисто, ви можете перевести кошти на рахунок благодійної організації або передати допомогу координатору дитячого будинку. Додатково можна надати речі з так званого «списку потреб» однієї з установ через волонтера-координатора дитячого будинку.

Однак, окремі дослідження доводять, що перебування дитини у школі-інтернаті має і свої плюси. На думку науковців, дитина перебуває в безпеці, її вихованням займаються фахівці, з'являється шанс до оптимізації умов її життя. Проте, не можна залишати поза увагою той факт що діти, які виховувались у дитячих будинках або у школі-інтернаті, менш пристосовані до життя, ніж діти, які виховувалися в родині. Адже інші мають широкі можливості для розширення своїх знань та навичок, більш широкий спектр спілкування, що має значний вплив на процес соціально-побутової адаптації та їх підготовки до самостійного життя.

У підсумку підкреслимо те, що родина є важливим чинником соціально-культурної адаптації й інтеграції дитини, допомагає їй вступити в спілкування із широким колом однолітків, перебороти психологічні труднощі. Родинне спілкування дає дитині навички соціальних контактів у процесі діяльності, що вкрай важливо для її нинішнього та майбутнього життя. Тому для дітей-сиріт, які виховуються поза родиною в установах закритого типу, формування повноцінної особистості набуває особливого значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>
2. Проблема соціалізації дітей-сиріт і дітей, що залишилися без піклування батьків [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://5fan.ru/wievjob.php?id=91200>

ПАСИВНІСТЬ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ ПАСТИРІВ І МИРЯН. ПРИЧИНИ І НАСЛІДКИ

Ієрей Роман Загоруйко

*клірик Спасо-Преображенського
Кафедрального собору, м. Кропивницький,
бакалавр богослов'я*

Розпочати хочу з мудрих слів покійного митрополита Київського і всієї України Володимира (Сабодана): «Соціальне вчення – це відповідь Церкви на самі насущні потреби сучасної людини. І ця ж людина частіше не чує наших відповідей на свої запитання. Чому? Відповідь невтішна, якщо голос Церкви не чутний, значить наші зусилля по популяризації і тлумаченню соціального вчення Церкви повинні бути признані недостатніми».

Насправді чому ж виникає така проблема, коли Церква, роблячи важливі кроки для вдосконалення соціальної роботи, популяризації свого вчення в соціумі за допомогою благодійності, справ милосердя, пастирської опіки, ризикує бути непочутою або не до кінця зрозумілою? Які ж фактори впливають на сприйняття чи несприйняття суспільством тієї роботи Церкви, яка називається соціальною?

Перш за все, хочу зосередити увагу на основному і першочерговому завданні місії Церкви – це проповідь Христа, а засоби для її успішного результату можуть бути різними, хоча їх всіх об'єднує одна ціль. Зазвичай такий вид служіння заради проповіді Ім'я Божого натрапляє на великі складнощі і перепони, адже якщо у самому середовищі віруючих є дуже багато різних думок по тому чи іншому питанню, тим більше в тих місцях, де проводиться соціальна робота. Там ми потрапляємо в середовище людей різних вірувань, світоглядів та різного рівня інтелектуального розвитку.

В основній масі соціальні працівники Церкви – це священники, і на їхні плечі лягає вся відповідальність, вони мають кожного разу знаходити нові ідеї, підходячи до кожної верстви населення чи групи людей індивідуально, робити все можливе, щоб той чи інший соціальний проект не тільки допоміг людині матеріально, а й щоб вона зрозуміла і усвідомила, хто насправді їй допомагає – тобто чийми руками Бог впливає на її життя, на її проблеми, хвороби і т. ін. Все дуже складно, адже зазвичай образ священника в соціумі пострадянського простору сприймається не дуже позитивно, саме цей стереотип зажерливості, чванливості, малограмотності служителя дуже погано впливає і на сприйняття людиною його допомоги. Вона це все сприймає як візит якогось політика перед виборами до дитячого будинку чи лікарні, тобто як саморекламу. Ще інший варіант, коли його сприймають з побоюванням і насторожено, буває, люди просто бояться священника. І добре, якщо це страх Божий і його поява спонукає людей до думок про вище, але

завичай всі бояться, що до них прийшли вимагати якісь пожертви, для чого ресурсів у пацієнтів і так недостатньо. Я зараз говорю про ту категорію людей, які не належать до нашої пастви. Але реальне відчуження значної частини сучасного соціуму від Церкви найбільше в молодіжному середовищі і світських вузах, де проповідь про Христа часто сприймається на рівні добрих світлих казок і таємничої міфології Греції. Найчастіше священик у вищому навчальному закладі не сприймається серйозно не тільки студентами, але й викладачами та адміністрацією учбового закладу. Дехто зі священиків або викладачів може це заперечити, але сам факт того, що для привернення уваги учнів або студентів духовенству доводиться використовувати і гумор, і анекдоти, і незвичний сленг на своїх лекціях – це тільки для того, щоб відірвати молодь від моніторів їхніх гаджетів.

Загалом є проблема несприйняття соціумом служителів Церкви, але слід розглянути основні перепони для будівництва конструктивної соціальної політики Церкви, простіше – чого нам не вистачає і що потрібно змінити.

Основні тези:

- відсутність консолідуючої єдності в церковному житті, невідповідність загальноосвітнього рівня підготовки і професійної підготовки духовенства та мирян реальним потребам суспільного розвитку,

- дефіцит відповідних соціально-економічних ресурсів у церковно-приходському житті, які могли б використовуватися для вирішення проблем сучасного суспільства,

- постійне зниження рівня життя на парафіях, що призводить до апатії і священиків, і вірян

- ослаблення авторитету Церкви, церковних служителів.

Що ж конкретно ми можемо зробити для позитивних зрушень у соціальній політиці? На мою думку, основою всього є певний тип відносин Церкви і суспільства. Принциповими особливостями таких відносин мають бути не суцього дії духовного характеру, не читання моралі по застарілих посібниках морального богослов'я, а політика реальної довіри людині як особистості, допомога християнину пізнавати Бога. Створення реальних умов для того, щоб християнин став активним учасником життя на парафії (богослужіння, акції, лекції, спільні заходи). Обов'язкова орієнтація церковних общин на молодь, врахування її інтересів, потреб при розробці та реалізації соціальних проектів. Сприяти тому, щоб їхня реалізація не була простим піаром або рекламою. І останній і дуже важливий пункт – це професіоналізм і зацікавленість священиків. Адже не так часто можна зустріти серед духовенства дійсно зацікавлених пастирів, які переймаються проповіддю Христа поза стінами храму, в цьому і є одна з головних проблем соціального служіння, але і в активних священиків часто настає апатія, емоційне вигорання, і все це завичай приводить до незацікавленості та небажання вдосконалювати свою діяльність, загальним словом – до непрофесіоналізму. Ця проблема є обширною і багатосторонньою і найменше,

що ми можемо зробити, хоча би просто старатись мотивувати наших пастирів спільними зібраннями, семінарами, тренінгами, де активні служителі мали б можливість обмінюватись знаннями, досвідом, куди були б запрошені тренери, котрі могли б їх забезпечити необхідними матеріалами, практиками, методиками. Таким чином ми вийшли б на достойний рівень професіоналізму у соціальній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чопей Богдан, Мартишин Діонісій, Основи соціального вчення Руської Православної Церкви.
2. Володимир (Сабодан), Митрополит Київський і всієї України. Завдання православного богослів'я в Україні на сучасному етапі.

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Кареліна Аліна Анатоліївна
соціальний працівник Кіровоградського
обласного відділення Всеукраїнської
благодійної організації
«Всеукраїнська мережа ЛЖВ»

Держава через політику бере на себе найважливіші функції із забезпечення прав людини в соціальній галузі. Майбутнє професійної соціальної роботи у практичній площині зумовлюється виокремленням соціальної діяльності у самостійний вид економічної діяльності і збільшення кількості штатних працівників соціальної сфери серед працівників інших видів економічної діяльності. На даному етапі розвитку нашого суспільства ці питання потребують вирішення на державному рівні. Віддаленою перспективою розвитку соціальної роботи в Україні є прагнення домогтись, орієнтуючись на розвинуті країни, створення такої кількості робочих місць для соціальних працівників різних рівнів, яка відповідала б кількості педагогів і перевищувала – лікарів. В Україні гостро стоїть і ще тривалий час навряд чи буде вирішена проблема забезпечення соціальної роботи високопрофесійними кадрами, у зв'язку з чим особливої актуальності набуває розвиток соціальної роботи як науки, як навчальної дисципліни, формування у країні системи підготовки не тільки соціальних працівників, але й фахівців інших спеціальностей, які б представляли різноманітний набір варіантів і моделей служб соціального захисту, підтримки і супроводу різних категорій людей, у тому числі й фахівців, які б сприяли науковому обґрунтуванню стратегічних напрямів розвитку соціальної політики України. Склалося так, що соціальною роботою серед населення та соціальним захистом займаються

декілька суб'єктів державної політики. Їхні дії залишаються некоординованими.

З цієї причини на практиці має місце неефективне використання ресурсів. І незважаючи на те, що в бюджеті виділяють значний відсоток коштів на соціальну сферу, проблема підтримки вразливих верств, до яких відноситься майже 80 відсотків населення країни, залишається дуже гострою. Так для прикладу, якщо взяти проблеми носіїв ВІЛ/СНІДу, найперша з них полягає в закупівлі лікарських засобів, а саме антиретровірусної терапії для ВІЛ-позитивних людей. На жаль, ця проблема не нова. Кожен новий уряд обіцяє її вирішити, але здебільшого всі реформи закінчуються тим, що хворі та їхні родини залишаються під загрозою робити закупівлю необхідних препаратів самостійно. Але не всі ліки можна придбати в аптеці – так, є окремі категорії хворих, для яких ліки можна придбати лише за державною програмою закупівлі ліків і препаратів. Інсулін для хворих на цукровий діабет і препарати з комплексу антиретровірусної терапії (АРТ-терапії) для ВІЛ-позитивних людей – це персональні лікарські засоби, які держава зобов'язалась придбати для потреб кожного хворого.

Також гострою проблемою є те що вагома частина фінансування в соціально-медичній сфері, а особливо на закупівлю лікарських засобів та діагностику, надходить від закордонних донорів. Тому в разі припинення фінансування з-за кордону наша країна залишиться один на один з проблемою відсутності життєво необхідних лікарських засобів, діагностування, а також фахівців з громадських організацій, які надають соціальні послуги. Отже, для покращення ситуації в соціальній роботі, суб'єкти державної політики повинні до кінця зрозуміти важливість, розібратись та скоординувати свої дії та ресурси і працювати в одному напрямку задля отримання єдиного позитивного результату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витренко Н. М. Соціальна інфраструктура України: Оцінка рівня і перспектив розвитку. – К. : Наук. думка, 1993.
2. Діяльність центрів соціальних служб для молоді України: сучасний стан і перспективи розвитку / Кер. авт. кол.: С. В. Толстоухова. – К. : Академпрес, 1999. – С. 112
3. Лібанова Е. Демографічні аспекти бідності // Матеріали семінару "Вимір бідності та шляхи її подолання". – К., жовтень 1998 р.
4. Волинець Л. С. Щодо соціального феномена "діти вулиці" в Україні // Соціальна політика в Україні та сучасні стратегії адаптації населення: Збірник наукових статей. – К., 1998. – С. 174.

ТЕЛЕФОН ДОВІРИ ЯК ЕФЕКТИВНА МЕТОДИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

*Комісарчик Леніє Ернестівна
студентка II курсу групи ДСР-115
ПВНЗ «Кропивницький інститут
державного та муніципального управління»*

Згадаємо відомий анекдот про телефон довіри: «Змучений консультант вже четверту годину спілкується з клієнтом: – А про самогубство ви не думали? – Ні... – А ви подумайте, подумайте!». Жарти жартами, але телефони довіри давно стали частиною сучасної соціальної роботи. Вони фігурують і в фільмах, і в книгах, і в життєвих байках. Щоправда, найчастіше наші уявлення про них не відповідають тому, що існує в дійсності. Спробуємо розібратися, що собою являють телефони довіри.

«Телефон довіри» – це служба спеціалізованої телефонної психологічної допомоги людям. «Телефон довіри» – анонімна, конфіденційна, компетентна та безкоштовна служба, а отже все, про що говорили, залишається між людиною, яка звернулася, і консультантом [1]. Наприклад, клієнт зіштовхнувся з певними питаннями, проблемами чи докорами сумління стосовно самого себе як особистості та не знаходить відповіді на них: потрібно телефонувати не вагаючись, адже від цього може залежати майбутнє його самого, рідних, близьких та оточуючих. На лінії «телефонів довіри» працюють кваліфіковані фахівці, які керуються Етичним кодексом психолога та офіційно діючими розробками та рекомендаціями в галузі телефонного консультування [2].

У 1953 р. в Лондоні почала працювати «Лінія довіри», створення якої було пов'язане зі зростанням кількості самогубств. Виникнення служб телефонної допомоги у більшості європейських столиць і великих міст, мережа яких постійно зростала і розвивалася, склало основу для руху «Самаритяни», який перетворився у 1974 р. в інтернаціональну організацію «Міжнародна дружня допомога».

Основними якостями активності особистості консультантів телефону довіри є: високий рівень розвитку інтелекту; відкритість до спілкування; доброзичливість; самостійність; спрямованість на екстраверсію. Чим вище рівень вираженості даних якостей, тим ефективніше консультант телефону довіри [3]. Одне з головних правил будь-якого телефону довіри: «Не можна давати поради». Консультант може слухати, може поділитися знаннями, але він не може і не має права вказувати, що роботи клієнтові: людина сама відповідає за власні дії, у консультанта немає права «грати в Бога» та вирішувати, що для кого краще.

Що ж стосується психотерапії та постановки діагнозу, варто враховувати, що консультації психотерапевта – це складний і тривалий процес. Одна розмова по телефону в принципі не може мати такого ж ефекту і не замінить звернення до психолога. Втім, можна обговорити по телефону, чи варто взагалі звертатися по допомогу до психотерапевта, проте в телефонному режимі неможливо зрозуміти суть проблеми людини, поставити діагноз тощо.

Один із головних недоліків телефонів довіри полягає в тому, що самі консультанти далеко не завжди дотримуються вищезгаданих принципів. Робота з телефоном довіри важка, і далеко не всі справляються з нею, у багатьох виникає синдром «професійного вигорання». За таких умов консультанти починають вести себе жорстко і байдуже з клієнтами, навіть якщо самі цього не розуміють.

З іншого боку, психологи давно помітили наступне явище: якщо людина приходиться або хоча б просто записується на консультацію, їй стає набагато краще. Іноді самого факту, що людина набралася сміливості, зняла слухавку і звернулася за допомогою, досить, щоб почати діяти й розбиратися з певною проблемою. А вже перший крок – найважчий, і телефони довіри багато в чому його полегшують [4].

На завершення хотілося б ще раз підкреслити важливу роль, яку відіграють телефони довіри. Часто буває так, що ми своїми внутрішніми хвилюваннями не можемо поділитися з батьками, друзями – для цього і існують телефони довіри, за якими можна вивіритися і вас ніхто не буде вісміювати. Тим більше в умовах дефіциту повноцінного спілкування, в постійно мінливій реальності, дефіциту ресурсів людської психіки, що дозволяють адекватно реагувати на подразники навколишнього середовища, кожен має потребу в довірі, а іноді і психологічної допомоги, тож телефонна служба завжди готова підтримати. Клієнт телефону довіри завжди може розраховувати на психологічну допомогу, довіру та підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Телефон довіри 50-50 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mistotv.com>
2. Запрацювала мобільна лінія служби психологічної допомоги «телефон довіри» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.khmelnytsky.com/index.php?option=com_content&view=article&id=35778:-1-r&catid=189:2010-02-15-10-41-41
3. Андреева О. В. Профессиональные и личностные качества телефонных консультантов [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.khmelnytsky.com>
4. Що таке телефон довіри і навіщо туди дзвонити? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vidpo.net/shho-take-telefon-doviri-i-navishho-tudi-dzvoniti.html>

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ФОРМА СУЧАСНИХ ПРАКТИК СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ

Котова Анастасія Сергіївна
студентка II курсу групи ДСР-115
ПВНЗ «Кіровоградський інститут
державного та муніципального управління»

Система вітчизняного соціального захисту в сучасних умовах постійно потребує до себе уваги як з боку держави, так і зі сторони громадянського суспільства. Зміни в Україні, які відбуваються останніми роками, призвели до суттєвого погіршення соціального стану населення, тому потреба у ефективній системі соціальної підтримки постає нині з особливою гостротою.

Одним із ефективних засобів в соціальній допомозі є участь добровольців у здійсненні цілого ряду соціальних послуг для тих, хто їх потребує. Волонтерська діяльність є основою формування та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей. Актуальність проблематики волонтерства набирає в останні роки великих обертів. Волонтерство – це неоплачувана, свідомо, добровільна діяльність на благо інших. Будь-яка людина, що свідомо і безкорисливо трудиться на благо інших, може називатися волонтером.

Волонтери важливі для будь-якого суспільства, адже вони діють без користі для самих себе, демонструючи суспільству свою небайдужість до долі незахищених співгромадян. Волонтерська діяльність в Україні в останні роки набирає обертів, про неї можливо говорити як про соціальне явище. Зараз волонтери це – першопрохідці, які вказують шлях до просування [1].

Але у зв'язку із масовим збільшенням кількості волонтерів, збільшується і кількість тих, які намагаються на цьому нажитися. Це – так звані волонтери-шахраї. Проблема в тому що людей вводять в оману, а більша частина населення не знає, як вберегти себе від шахраїв. У кожного з нас при зустрічі з волонтером виникає цілком логічне питання: чи справжній це волонтер, чи справді він збирає кошти на допомогу, а не задля своєї наживи. На сьогоднішній день відрізнити шахрая від справжнього волонтера доволі важко, але якщо дотримуватися декількох простих правил, можна вберегти себе від шахраїв.

Перше правило: перед тим, як зробити благодійний внесок слід перевірити документи волонтера, які підтверджують мету збору коштів. Серед таких документів, зокрема, обов'язково має бути посвідчення волонтера з фотокарткою, оригінали нотаріально завіреної довіреності або договору з громадянином, для якого збираються кошти чи договір з організацією, що надає волонтерську допомогу. У такому договорі

обов'язково має бути вказана мета, строки збору коштів, і найголовніше – інформація про діагноз захворювання дитини або дорослого, лікувальний заклад, в якому перебуває адресат допомоги, інформаційний ресурс, де можна ознайомитись зі звітом використання зібраних коштів. Також у волонтера повинно бути посвідчення, на ньому обов'язково має стояти печатка та підпис директора, а також контактна інформація про організацію, де зареєстрований волонтер [2].

Наступне правило – перевірити дзвінком дійсність проведення збору коштів. Далі можна, шляхом спостереження за поведінкою волонтера, визначити чи справжній він волонтер чи шахрай. Додатково, для того щоб убезпечити себе, слід задавати волонтеру питання з приводу його діяльності.

Однією з найбільш актуальних форм волонтерства є соціальне проектування. У цьому напрямі нами був запропонований авторський проект «Стань янголом життя!», основними завданнями якого є: психологічна (шляхом проведення методики казкотерапії, анімаційних заходів) та матеріальна (залучення спонсорів та небайдужих людей до збору коштів на лікарські препарати) допомога у лікуванні онкологічних та гематологічних захворювань пацієнтів гематологічного відділення Кіровоградської обласної дитячої лікарні.

Станом на сьогодні, на етапі розробки знаходяться креативні студентські ескізи соціальної реклами, яка створюється з метою привернення уваги до проблем онкохворих дітей та допомоги пацієнтам гематологічного відділення Кіровоградської обласної дитячої лікарні.

На етапі реалізації перебуває складання казок дітьми-пацієнтами гематологічного відділення Кіровоградської обласної дитячої лікарні для збірки, яка створюється у процесі гри та застосування методики казкотерапії. Примірники видання таких дитячих казок стануть одним із лотів II Міжнародного благодійного фестивалю «Допоможи дитині жити» на підтримку онкохворих дітей у Кіровоградському академічному театрі імені М. Л. Кропивницького.

У підсумку зазначимо: в умовах вітчизняних реалій, волонтерство – це покликання, яке усвідомлюється не одразу, а з часом. Коли бачиш блиск очей дітей, коли відчуваєш вдячність їх матерів за надану можливість поради та усміхнутися, коли зустрічаєш небайдужих до чужих проблем і горя людей, які охоче підтримують, розумієш, що покликання стати волонтером та соціальним працівником – це і є соціальне служіння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волонтерство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://refy.ru/71/244730-volonterstvo.html>
2. Як не потрапити у пастку волонтерів-шахраїв: коментар юриста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ckp.in.ua/articles/6985>

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК БАЗОВИЙ ПРОЦЕС СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Місюня Лілія Валеріївна

директор комунального закладу

«Центр соціальної реабілітації

(денного догляду) дітей з інвалідністю»

Кожна країна має власну історію розвитку та становлення соціальних відносин, а, отже, і способів їхнього регулювання. Будь-які соціальні відносини характеризують взаємозв'язки людей з приводу їхнього життєвого простору, засобів відтворення та вдосконалення життя [8, с. 17]. Саме в аспекті соціальних відносин, а точніше, для їх покращання та вирішення проблем, які виникають в процесі соціального існування, і була започаткована соціальна робота.

Головним соціальним процесом, внаслідок якого індивід стає особистістю і через який здійснюється взаємодія між особистістю та суспільством, є соціалізація.

Соціалізація – це розвиток людини як соціальної істоти, становлення її як особистості, процес входження індивідів у суспільство через різні спільноти та групи завдяки засвоєнню норм, ідеалів, цінностей, завдяки вихованню та вченню. Соціалізація належить до універсальних процесів, пов'язаних зі становленням людини та суспільства і, отже, притаманних будь-яким культурам [1, с. 17].

Актуальність теми зумовлена тим, що знання закономірностей та механізмів процесу соціалізації особистості потрібні для створення методологічних засад організації системи соціальної роботи, яка здатна була б у ситуації стрімких соціальних змін управляти умовами формування особистості як тими формами діяльності, до яких залучається людина на основі потреб соціально-економічного розвитку суспільства та потреб самореалізації особистості в процесі освоєння будь-яких сфер людської життєдіяльності [2, с. 184].

Науковий термін «соціалізація» з'явився наприкінці XIX століття. Його вперше застосував американський соціолог Ф. Гіддінгс у значенні, яке було близьким до сучасного тлумачення цього поняття: «...розвиток соціальної природи або характеру індивіда...», «...підготовка людського матеріалу до соціального життя...» [7, с. 78, 194].

Розгорнуті характеристики феномену соціалізації вперше з'явилися у працях американських соціальних психологів А. Бандури, Дж. Кульмана та ін. у 40-50-х роках XX століття. Розгорнута соціологічна теорія, розроблена Т. Парсонсом, трактує поняття «соціалізація» як процес цілковитої інтеграції особистості в соціальну систему, під час якої відбувається її соціальна адаптація. У традиціях цієї школи соціалізація розкривається через поняття

«адаптація». Тобто, індивід «вбирає» в себе суспільні цінності в процесі спілкування зі «значущими іншими», у результаті чого наслідування загальнозначущих нормативних стандартів стає частиною його мотиваційної структури [3, 367].

Головною тенденцією в розвитку наукових уявлень про сутність соціалізації є перехід від однорівневого уявлення про неї як такої, що торкається лише "соціальних поверхів" людини, тобто особистості, до багаторівневого підходу, коли соціалізація охоплює також біологічний та психічний рівні людини.

Соціалізація має на увазі, з одного боку, розвиток особистості і її становлення як члена суспільства, а з іншого, саме процес соціалізації сприяє подальшому збереженню і розвитку суспільства. Хід соціалізації може бути розділений на успішну і неуспішну (формування девіацій як негативних, так і позитивних) соціалізацію в залежності від ступеня засвоєння і активного застосування норм і вимог суспільства. У ході соціалізації (і успішної, і неуспішної) відбувається розвиток особистості людини, а вплив на суспільство дозволяє найбільш чітко визначити межу між успішним і неуспішним ходом соціалізації. Успішний хід соціалізації сприяє збереженню і розвитку суспільства, у той час як неуспішна соціалізація пов'язана з руйнівним впливом на суспільство і поступовою зміною його «соціальних норм».

Явище соціалізації – це процес засвоєння і активного відтворення людиною соціального досвіду в ході його діяльності і спілкування [6, с. 57].

За умови ефективної соціалізації можливо забезпечити такий розвиток і взаємодію людини і суспільства, які найбільшою мірою вказують на самореалізацію індивіда, забезпечення взаємодії людей шляхом соціальних ролей, збереження суспільства, передаючи новим членам цінності та взірці поведінки [6, с. 49].

Роль соціальної роботи у процесі соціалізації індивіда можна визначити основними функціями: 1. соціальна робота разом з іншими інституціями соціалізації сприяє створенню в суспільстві умов для ефективної соціалізації індивіда; 2. соціальна робота допомагає у виробленні та тренуванні індивідуально механізму особистості; 3. соціальна робота – один із головних стержнів реалізації та оптимізації процесу соціалізації як цілеспрямоване управління процесом підтримки розвитку особистості.

Соціальна робота – певна частина механізму соціалізації, що відбувається під соціальними контролем. Допомога у створенні умов для систематичного розвитку людини як суб'єкта діяльності, особистості та індивідуальності й становить те головне, що надає соціальній роботі гуманістичного характеру.

Як визначає засновник школи соціальної роботи Києво-Могилянської академії В. Полтавець, соціальна робота – це система теоретичних знань і заснована на них практика, яка має на меті забезпечення соціальної

справедливості шляхом натхнення і підтримки найменш захищених верст суспільства та протидії факторам соціального відчуження [4, с. 178].

Соціалізація включає три взаємозалежних процеси: 1. соціальна адаптація – це активне пристосування до умов середовища за допомогою засвоєння/асиміляції зовнішніх вимог і зміни/акомодації власних реакцій; 2. індивідуалізація – активне пристосування особистості до власних особливостей у формі самопізнання, самоприйняття і самореалізації; 3. соціально-психологічна інтеграція – поступове ускладнення, упорядкованість і узгодження інтрапсихічних компонентів і функцій у відповідності з вимогами соціальної реальності. Соціалізація стосується процесів, завдяки яким люди навчаються жити сумісно і ефективно взаємодіяти один з одним, а також якостей, яких індивід набуває в цьому процесі

Соціалізація – це складний безперервний процес, який протікає на біологічному, психологічному й соціальному рівнях. Функції соціалізації не тільки розкривають, але й визначають процес розвитку індивіда й суспільства. У комплексі дають можливість індивідові виявити себе в певній сфері діяльності.

Сьогодні соціальна робота розглядається державою, різними групами громадськості, вченими як об'єктивно необхідне суспільне явище, практика соціального життя, навчальна, освітня дисципліна, суспільно корисна діяльність. Ми ж під соціальною роботою розуміємо вид суспільно значимої діяльності соціальних інституцій, державних і недержавних організацій, груп і окремих індивідів, спрямований на задоволення соціально гарантованих і особистісних інтересів і потреб різних груп населення (особливо соціально незахищених) через створення умов, що сприяють успішній соціалізації людини та відновленню чи поліпшенню її здатності до соціального функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кон И. С. В поисках себя. Личность и её самосознание / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1984. – 234 с.
2. Лавриненко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н. М. Лавриненко. – К., 2000. – 444 с.
3. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія : навч. посібн. / Л. Е. Орбан- Лембрик. – К. : Академвидав, 2005. – 446 с.
4. Полтавець В. Соціальна робота в Україні – перші кроки. – К. : КМ Academia, 2000. – 233 с.
5. Смелзер Н.Дж. Социология: Пер. с англ. – М., 1998. – 98 с.
6. Соціалізація. Виховні механізми і технології [Текст] : навч.-метод. посібник/ Лукашевич М. П. – К. ІЗМН, 1998. –112 с.
7. Соціальна педагогіка : Навч. посіб. / А. Й. Капська, Л. І. Міщик, З. І. Зайцева, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола, І. М. Ковчина, О. А. Кузьменко, І. М. Пінчук, Н. П. Пихтіна; Нац. пед. ун-т ім.

- М. П. Драгоманова, Укр. держ. центр соц. служб для молоді. – К., 2000. – 264 с.
8. Теория социальной работы: учебник / под ред. проф. Е. И. Холостовой. – Юристь, 1998. – 334 с.

АСПЕКТИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

*Оксенюк Оксана Володимирівна,
доцент кафедри педагогіки, освітнього
менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного
університету, кандидат педагогічних наук*

Професія соціального працівника спрямована на соціальну сферу, тому необхідною умовою для становлення спеціаліста з означеного фаху є соціальна спрямованість особистості, наявність соціальних якостей гуманізму, готовності прийти на допомогу. Однак сьогоднішня нашої держави має низку проблем, пов'язаних зі сферою охорони здоров'я, в якій безпосередньо свою діяльність здійснює соціальний працівник задля сприяння здоровому способу життя, саморозвитку особистості клієнта, і це необхідна умова запобігання його соціальної дезадаптації.

Питання цивілізаційного вибору українським суспільством, економічна нестабільність, технологічний прогрес створюють складні життєві умови, подолати які людина самотужки не в змозі. Особливо в останні роки загострилася екологічна ситуація внаслідок часто не обґрунтованого індустріального розвитку. Через це у населення значно погіршився фізичний стан, поширилися смертельні хвороби. Варто зазначити, що послаблення стану здоров'я інтенсивно діагностується у дітей шкільного віку та молоді.

Упродовж другого року підготовки студентів за спеціальністю «Соціальна педагогіка» у Рівненському державному гуманітарному університеті обов'язковим елементом навчального навантаження майбутніх фахівців є волонтерство як невід'ємна складова професійної діяльності, що, у свою чергу, стає поштовхом до здобуття студентами першого досвіду волонтерської діяльності. Зважаючи на те, що проблема здоров'язбереження населення країни має позачасову актуальність, а сучасна молодь у своїй більшості ігнорує цінність здоров'я і важливість охоронних заходів для його збереження, волонтерство, пов'язане зі сферою охорони здоров'я, є досить перспективним напрямом роботи.

Нині онкохвороби швидкими темпами поширюються у світі, і Україна не є у цьому винятком. Численні пости на просторах соціальних мереж та оголошення ЗМІ про пошуки допомоги у подоланні дитячої онкології привели

наших студентів до онкогематологічного відділення Рівненської дитячої обласної лікарні. Перші кроки волонтерства небайдужі молоді люди здійснили за підтримки благодійного фонду «Скарбниця надії» (існує у м. Рівне з 2011 р.), який забезпечує базову фінансову допомогу для дітей цього відділення. Поспілкувавшись із волонтерами зі стажем, ініціативна студентська група дізналася про особливості роботи з онкохворими дітьми. Тому реально оцінюючи власні стартові можливості на рівні бажання, ентузіазму та перших навичок майбутньої професії, студенти обрали два запропоновані фондом напрямки роботи – творчі заняття й логічні ігри.

Під час проведення занять із дітьми майбутні соціальні працівники помітили, що позитивно-емоційне спілкування є одним із головних чинників стабілізації психічного і фізичного стану хворої дитини. Спільна творча діяльність сприяє позбавленню емоційного негативу, зосередженню на оптимістичній гіпотезі розвитку, продукує почуття задоволення і від процесу творення, і від його результату. Тобто і спілкування, і творча ігрова діяльність виконують терапевтичну, реабілітаційну функцію [2]. На цей час студенти лише педагогічно можуть допомогти дитині, яка виборює право на життя у нищівної хвороби. Але внаслідок особистих роздумів, усвідомлення непередбачуваності і наслідків розвитку онкохвороби перед студентською молоддю постають питання, як можна було б уникнути такого ряду захворювання чи попередити його появу.

У вирішенні проблеми збереження й розвитку здоров'я провідна роль належить освіті, яка сьогодні є одним із головних чинників забезпечення сталого розвитку суспільства. Тому відповідальність за здоров'я нації покладається на тих, хто здійснює навчання сьогодні чи здійснюватиме його в майбутньому. Проблему збереження здоров'я у своєму науковому доробку порушує чимало авторів (О. Антонова, Н. Бібік, О. Вакуленко, Л. Клос, Н. Міцкевич, В. Шахненко та ін.).

Слід зазначити, що в системі підготовки спеціалістів у ВНЗ процес формування професійних позицій, орієнтованих на вирішення проблем здоров'я, не належить до провідних завдань [1]. І хоча соціальний працівник умотивований потребою в допомозі соціально вразливим категоріям населення, діє ініціативно, однак його діяльність не набуває ознак здоров'язбережувальної [2]. Задля набуття цих ознак соціальний педагог повинен бути максимально зосереджений на створенні сприятливих умов для підтримки, розвитку і зміцнення всіх учасників соціальної взаємодії, в тому числі, й під час надання соціальних послуг, що вимагає реалізації комплексу професійних знань, умінь, навичок, цінностей та особистісних якостей фахівця. Тобто здоров'язбережувальна діяльність майбутнього фахівця соціальної сфери повинна базуватися на сформованій здоров'язбережувальній компетентності [4].

Під здоров'язбережувальною компетентністю розуміють інтегральну якість особистості, яка проявляється у загальній здатності й готовності до

здоров'язбережувальної діяльності, що ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я (свого й оточення). Тобто, у процесі здобуття професійної освіти соціальний працівник повинен оволодіти певною системою знань і вмінь для реалізації здоров'язбережувальної діяльності [3]. Крім того, не менш важливим аспектом цієї діяльності є не лише збереження наявного у людини стану оптимального здоров'я, а його примноження, корекція і, за потреби, компенсація окремих функцій організму.

Таким чином, питання підготовки соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я вимагає практичної розробки. Апробуючи власні сили у волонтерській діяльності, співпрацюючи з онкогематологічним відділенням лікарні, студенти констатували, що для волонтерства у галузі медицини недостатньо системи професійних знань та умінь. Потрібно здобути необхідні знання зі здоров'язбережувальної діяльності у стінах вузу, щоб у подальшому мати перспективу працевлаштування у закладах системи охорони здоров'я, реабілітаційних центрах, де можна було би здійснювати соціальну роботу з людьми, які її потребують у стінах лікарняних палат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О., Поліщук Н. Підготовка вчителя до розвитку здоров'язбережувальної компетентності учнів. – 2016. – С. 4.
2. Козак О., Оксенюк О. Афіліація як складова волонтерства (перший досвід студентства) / Соціальна робота: виклики сьогодення: Збірник наукових праць за матеріалами V Всеукраїнської науково-практичної конференції /За заг. ред. В. Поліщук, С. Калаур, Г. Слозанської. – Тернопіль: Вектор, 2016. – С. 65–68.
3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики /Під заг. ред. О. Овчарук. – К. : “К.І.С.”, 2004. – 112 с.
4. Клос Л. Технології збереження здоров'я у соціальній сфері: навч.посібник /Л. Клос. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. – С. 248.

АРТ-ТЕРАПИЯ КАК МЕТОД ПОМОЩИ ЛИЧНОСТИ В КРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД

Петренко Татьяна Анатольевна
социальный работник Кировоградского
отделения Международной
благотворительной организации
«Армия Спасения»

Причины вынужденного переселения и сам факт потери родины или малой родины – места, где близки каждое дерево, камешек, отрыва от корней, лишение возможности посетить могилы предков, определяют формирование специфического опыта вынужденных переселенцев, который выходит за рамки обычного и повседневного. Для них, и особенно для тех, кто пострадал от военных событий, необходима психологическая поддержка, связанная с тяжелым жизненным опытом, с переживаниями страданий, потерь, разочарований. Попадание в другую культуру заставляет переселенцев отказаться от привычного образа жизни, принять иные социальные нормы, правила и способы поведения. Этот процесс называют социокультурной адаптацией [1, с. 25].

Особенности арт-терапии вынужденных переселенцев

Арт-терапия – это именно тот метод, что является наиболее адекватным в помощи клиентам, которые пережили травматические события и испытывают кризис идентичности, требующих построения новых стратегий и моделей жизни, а именно с вынужденными переселенцами. В цивилизованном обществе в соответствии с социально-культурными канонами каждому человеку приходится постоянно сдерживать свои влечения и желания, а накапливать эмоции внутри себя. Творчество является прекрасной возможностью отключиться от повседневных забот, высвободить вытесненные эмоции, получить огромное удовольствие от самого процесса, еще и способствует процессам осознания и адекватной оценки своих чувств, воспоминаний, переживаний, построению новых жизненных стратегий. Потребность быть творцом, активным строителем своей жизни и общества обуславливает спонтанное использование творческой деятельности для улучшения собственного психического состояния. Нельзя не согласиться с Шоном Мак-Ниффом, который считал, что ключ к пониманию исцеляющих возможностей искусства заключается в реализации творческого потенциала человека. Через творчество возможно восстановление собственных ресурсов, уверенности, налаживание контактов с другими, преодоление психических травм [2].

Практическая часть использования методов арт-терапии

Плюсы арт-терапии для человека:

1. В процессе арт-терапии можно осознать собственные глубинные страхи и переживания. И, узнав их, исцелиться от недуга.
2. По рисунку, который получился в ходе арт-терапии, можно провести диагностику и коррекцию своих состояний.
3. Можно социально приемлемым способом выразить, исследовать и проработать негативные (обиду, злость, ненависть) чувства и эмоции.
4. Изучая с помощью арт-терапии свой внутренний мир, возможно раскрыть творческий потенциал.

5. Этот метод полезен для любой возрастной группы – детей, подростков и взрослых.

Наши занятия, включали такие виды арт-терапии, как библиотерапия (воздействие чтением, вызывающим положительные эмоции (в т.ч. сказкотерапия)); игровая терапия (метод коррекции посредством игры); психодрама (человек повторяет свои действия, путем театрализации, представляя свои внутренние процессы при помощи сценического действия); изотерапия (коррекция посредством изобразительной деятельности).

Занятия по хендмейду также выступили в роли арттерапевтических занятий. Также занятия по английскому языку не входят в число арттерапевтических, однако послужили для социальной адаптации. Некоторые проводились и проводятся волонтерами, зачастую самими переселенцами.

Результаты работы:

- Девочка с синдромом Туретта
 - Мальчик с ЗПР
 - Из танцора в художницы
 - Из психолога (биолога) в рукодельницы
- Молитва как психотерапевтическая практика.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Вознесенська О. Л. – Арт-терапія в роботі з вимушеними переселенцями.
2. McNiff S. Art heals: How Creativity Cures the Soul / McNiff S. – Boston, MA: Shambhala Publications, 2004 – 316 p.

ДУХОВНА ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА ВОЇНАМ АТО ТА ЇХНІМ СІМ'ЯМ УКРАЇНСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ НА ПРИКЛАДІ КІРОВОГРАДСЬКОЇ ЄПАРХІЇ

Протоієрей Микола Чепура

благочинний Кафедрального собору Різдва

Пресвятої Богородиці,

м. Кропивницький

На сучасному етапі у зв'язку з затяжною політично-економічною кризою все більшої ваги набуває проблема формування почуття справжньої любові до Батьківщини. У цьому аспекті церква відіграє важливу роль, адже саме церква з усіх соціальних і політичних інститутів користується найбільшою довірою серед українців [1].

Церква покликана об'єднувати, а не розділяти людей. Українська Православна Церква є історичною Церквою народу України. У будь-яких

умовах вона готова проповідувати Євангеліє, допомагати людям досягти духовного миру і спасіння. У найскладніші часи, що випали на долю нашої держави, наша Церква повною мірою розділяла й нині розділяє долю своїх співвітчизників. Вона підносить молитви, закликає до миру і служить суспільству справами милосердя.

Наша церква прагне здійснювати миротворче служіння як у національному, так і в міжнародному масштабі, намагаючись розв'язати різні суперечності й привести до згоди народи, етнічні групи, уряди, політичні сили. Для цього вона звертає своє слово до можновладців та інших впливових кіл суспільства, а також докладає зусиль для організації переговорів ворогуючих сторін про звільнення військовополонених, захисту мирного населення і надання допомоги стражденним. Церква також протистоїть пропаганді війни та насильства, як і іншим проявам ненависті, здатної спровокувати братовбивчі конфлікти. Усе це можна спостерігати на офіційному сайті УПЦ.

У зв'язку з цим Церква має особливе піклування про постраждале від війни мирне населення та воїнство. Православні пастирі – як ті, що несуть послух у військах, так і ті, які служать у монастирях або в парафіях, – покликані неухильно дбати про військовослужбовців, про їхній моральний стан.

Розглянемо соціально-гуманітарне та духовне піклування нашої церкви над воїнами АТО та їхніми сім'ями на прикладі Кіровоградської Єпархії УПЦ.

Кіровоградська єпархія Української Православної Церкви молитовно та духовно підтримує воїнів АТО. Так, по благословенню архієпископа Кіровоградського і Новомиргородського Іоасафа, з 2014 року у храмі Благовіщення Пресвятої Богородиці для учасників АТО та їхніх дітей безкоштовно звершуються Таїнства Хрещення та Вінчання, а також, як і в інших міських храмах УПЦ, без пожертв приймаються сорокоусти та інші поминання за військовослужбовців.

6 вересня 2014 року у Благовіщенському храмі Кіровограда безкоштовно звершилось Таїнство Вінчання учасника АТО Ігоря та його нареченої. Таїнство звершив клірик Благовіщенського храму священник Іоанн Верескун. Настоятель храму прот. Євгеній Назаренко також привітав молодих і подарував їм ікону Божої Матері «Призри на смирення».

Напередодні та в день святкування Успіння Пресвятої Богородиці, 27 та 28 серпня 2016 року, в Благовіщенському храмі звершувались таїнства Хрещення та Вінчання для родин військових, які виконували свій службовий обов'язок в зоні бойових дій на сході країни [2].

14 лютого 2015 року під час вечірнього Богослужіння до храму Благовіщення Пресвятої Богородиці завітали воїни-міліціонери. Вони помолитись та попросили Божого Благословення перед відправкою на схід України для проходження служби в АТО.

Настоятель храму та керівник епархіального відділу по взаємодії зі Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України протоіерей Євгеній Назаренко разом з духовенством побажав всім воїнам Божої допомоги у несенні своїх військових обов'язків, щоб Господь зберіг їх та повернув додому живими і здоровими. Священики окропили всіх святою водою та помазали освяченим елеєм. Крім цього кожен воїн отримав іконку Архангела Михаїла з молитвою: «Хай Бог оберігає захисників нашої Батьківщини!»

Рівно через місяць, 14 березня 2015 року, до Благовіщенського храму знову завітали воїни-міліціонери. На цей раз після молебну для воїнів було винесене для поклоніння зображення Хреста Господнього, написане на святій горі Афон [3].

Також керівництво епархії та священнослужителі міста неодноразово надавали матеріальну допомогу для поранених воїнів АТО, що знаходяться в Обласному госпіталі, та молитовно підтримували їх.

18 лютого 2015 року Високопреосвященніший Іоасаф, архієпископ Кіровоградський і Новомиргородський, з кліриками Кафедрального собору Різдва Пресвятої Богородиці та храмів міста Кіровограда відвідав Кіровоградський обласний госпіталь для інвалідів Великої Вітчизняної війни.

На той час у госпіталі знаходилися на лікуванні окрім ветеранів та афганців 56 поранених солдатів та офіцерів Збройних Сил України, які брали участь в АТО.

В актовій залі, де зібралися головний лікар закладу Геннадій Петрович Сябренко, персонал та пацієнти лікарні, духовенством був відслужений заздравний молебен з особливими проханнями за встановлення миру в Україні.

В благословення госпіталю для майбутньої молитовної кімнати Владика Іоасаф подарував ікону Божої Матері «Троєручиця» – як символ опіки Бога та Пресвятої Богородиці над знедоленими людьми.

Для лікування та відновлення фізичного стану бійців, які отримали поранення під час участі в АТО, Владика передав необхідні медикаменти на суму близько 30 тисяч гривень. Частина коштів, необхідних на придбання ліків, було зібрано прихожанами храмів Кіровоградської епархії Української Православної Церкви.

Після богослужіння Керуючий Кіровоградською епархією архієпископ Іоасаф провів робочу зустріч з Геннадієм Петровичем, в ході якої було обумовлені основні вектори подальшої співпраці [4].

4 червня 2015 року священнослужителі міста Кіровограда знову передали ліки для поранених воїнів АТО. Ця справа доброчинності відбулася в рамках акції, яку проводила Кіровоградська громадська організація «Пробудження». Вся зібрана допомога, ліки (майже 20 найменувань на суму понад п'ять тисяч гривень) була передана в Кіровоградський військовий шпиталь, де перебувало близько 60 поранених військових [5].

24 липня 2015 року керівник епархіального відділу Благодійності і Соціального служіння протоієрей Андрій Бобрик передав медикаменти для військових, які служать у зоні АТО, через співробітників благодійної організації Товариства Червоного Хреста України. Саме ця організація проводить збір різної допомоги для військових.

30 серпня 2015 року в рамках благодійного проекту «Допоможи ближньому» отець Андрій передав шкільні канцтовари дітям родин-переселенців і дітям батьків учасників АТО напередодні 1 вересня, а саме: кольорові олівці, щоденники, прості олівці, лінійки, ручки, зошити, спортивний костюм та кросівки. Весь шкільний інвентар був куплений на пожертвування вірян.

3 січня 2016 року священнослужителі Військового відділу Кіровоградської єпархії УПЦ священники Іоанн Верескун та Роман Загоруйко долучились до збору допомоги бійцям, котрі знаходяться в зоні АТО. Вони передали волонтерам громадської організації "Пробудження" медикаменти, які найбільш потрібні на передовій у зимовий час [6].

18 грудня 2016 року священники Спасо-Преображенського Кафедрального собору передали українським бійцям в зону АТО подарунки до дня святого Миколая Чудотворця. Крім продуктів (консерви, шоколад, цукерки, кава, чай) в подарунки було вкладено спеціальні молитвослови, іконки, ладанки і наперсні хрестики [12].

24 лютого 2015 року священник того ж собору протоієрей Діонісій Буренко передав для військових в зону АТО 100 свічок, хрестики, 100 іконок, просфорки і свячену воду. Отець Діонісій неодноразово відправляв на передову хрестики та іконки з молитвою «Отче наш».

Вже декілька років поспіль Благовіщенський храм організує щорічну благодійну акцію добра і милосердя «Різдвяний ангел», мета якої допомогти знедоленим та хворим людям, дітям-сиротам, інвалідам та родинам загиблих в зоні АТО. А також особливо молитися за них та за мир на нашій українській землі.

Так, 7 лютого 2016 року активісти православного молодіжного клубу «Живи на повну», який діє при Свято-Благовіщенському храмі м. Кіровограда, закупили та передали ліки на передову в зону АТО на суму 6 тисяч гривень. Кошти були зібрані раніше під час святкування Різдвяних свят [7].

19 січня 2015 року, в свято Богоявлення Господнього, в м. Гайворон пройшов III регіональний фестиваль духовної пісні «Нова радість». Кошти, зібрані на фестивалі, були передані в фонд допомоги воїнам, що несуть службу в АТО.

В час Великого посту та особливо в дні Святої Пасхи велике місце у житті вірних УПЦ займають справи милосердя.

22 лютого 2015 року, під час святкового дійства, котре відбувалося на вул. Попова, учасники молодіжного волонтерського руху «Покров» провели

майстер-класи для дітей. Кіровограда. Дітвора активно творила дива з солоного тіста, виготовляла патріотичні браслети, подарункові листівки, отримувала від клоуна різноманітних звірят, зроблених з балонів, та ін. Всі вироби, зроблені дітьми, у вигляді подарунка були відправлені на передову.

Це святкове дійство ще раз підтверджує, що під час Масляної можна не лише гуляти і заговлятися перед постом, але й разом творити добрі справи.

8 березня 2016 року прихожанами Свято-Миколаївського собору м. Новомиргорода й храмів Різдва Пресвятої Богородиці сіл Турія та Листопадово було зібрано гуманітарну допомогу українським військовим, що перебувають у зоні АТО. Питаннями збору та співпраці з волонтерами займалися священники Богдан Каплун і Ярослав Кушнірчук. Всього за декілька днів релігійним громадам вдалося зібрати продуктові набори, які стали у пригоді нашим воїнам. Громада с. Турія також надала і посильну фінансову допомогу. Священники спільно з прихожанами пообіцяли не зупинятися на розпочатому і в подальшому продовжити підтримувати українську армію.

Ввечері 10 березня 2016 року до храму Благовіщення Пресвятої Богородиці завітали воїни АТО, які перебувають на лікуванні у Кіровоградському обласному шпиталі. Спільно з духовенством храму молились за здоров'я поранених товаришів, рідних та близьких. Також заупокійною молитвою згадали бойових побратимів та всіх полеглих за Батьківщину.

Далі зустріч продовжилась в стінах недільної школи – спілкувались, смакуючи млинцями, що приготували кухарі храму. Були тут пісні, жарти, гарні побажання. З хорошим настроєм гості залишали територію храму.

7 травня 2016 року заступник керівника епархіального відділу Благодійності і соціального служіння прот. Іоанн Шемедюк передав Пасхальні крашанки і паски, котрі були пожертвовані прихожанами Спасо-Преображенського кафедрального собору для воїнів АТО. Зібрані подарунки були відвезені членами ГО «Милосердя» для солдат на схід України.

12 квітня 2017 року в міській раді Кропивницького з нагоди прийдешнього Світлого Свята Воскресіння Христового міський голова Андрій Райкович зустрівся зі вдовами загиблих учасників АТО. У Великодній зустрічі також взяли участь заступник міського голови Наталія Дзюба та священник Сергій Новак.

Міський голова вручив до свята родинам загиблих Героїв АТО, воїнів, що перебувають у полоні, та таких, що пропали безвісти, Великодні кошики. Отець Сергій привітав усіх присутніх з наступаючим святом Пасхи та передав побажання та ікони від Високопреосвященнішого архієпископа Іоасафа жінкам, які несуть особливий життєвий хрест [8].

За роки збройного протистояння на Україні священники Кіровоградської єпархії УПЦ молилися не лише за здоров'я воїнів АТО, але і відспівували солдатів, які загинули на сході країни, та молилися за тих, хто там загинув.

11 вересня 2014 року, в день Усікновення глави Пророка, Предтечи і Хрестителя Господнього Іоанна, настоятель Свято-Воскресенського храму протоієрей Анатолій Герасимчук с прихожанами храму відвідали Рівненське кладовище та помолилися за похованих на ньому воїнів АТО. Священик в слові закликав молитися не лише за спочилих, але і за живих захисників вітчизни та за встановлення миру в Україні.

24 серпня 2015 року, в День незалежності України, керівник епархіального відділу Благодійності і соціального служіння протоієрей Андрій Бобрик звершив перед Меморіалом Слави на валах заупокійну літню по загиблих бійцях в зоні АТО.

26 лютого 2016 року на території Свято-Благовіщенського храму міста пройшов захід, присвячений всім спочилим героям, які положили своє життя захищаючи нашу Батьківщину.

Вечір пам'яті було розпочато в храмі заупокійною молитвою за всіх загиблих, які жертовно полягли на сході нашої держави. Після цього у приміщенні недільної школи звучали пісні та вірші у виконанні активістів молодіжного клубу "Живи на повну" та авторські пісні у виконанні Володимира Бурка, батька загиблого героя АТО.

Завершився вечір ходою до пам'ятника Ангела Хранителя нашого міста.

Неодноразово керівник епархіального відділу по взаємодії зі Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України протоієрей Євгеній Назаренко та священики міста Кропивницького відспівували загиблих воїнів АТО. І на периферії, в інших містах та селах епархії місцеві настоятелі проводили чин поховання воїнів та освячували меморіальні дошки на честь захисників вітчизни, зокрема Андрію Матвієнку та Олександрю Іщенко.

6 вересня 2014 року духовенство відділу по взаємодії зі Збройними Силами та іншими військовими формуваннями України вручило (посмертно) орден УПЦ імені св. Георгія Побідоносця полковнику Павлу Леонідовичу Сніцару, який загинув у зоні АТО [9].

Духовенство епархії неодноразово брало участь в державних заходах, присвячених пам'яті воїнів АТО та в мистецьких акціях під назвою «Молитва за Україну».

При Спасо-Преображенському Кафедральному соборі вже декілька років посіпль діє «Християнський центр психологічної допомоги». Центр заснований керівником епархіального відділу Благодійності і соціального служіння протоієреєм Андрієм Бобриком та психологом Тетяною Вікторівною Аксеновою для безкоштовної психологічної підтримки та допоміг прихожанам, зокрема і воїнам АТО, які цього потребують [10].

УПЦ усіляко допомагає солдатам і сім'ям бійців АТО. Ось були приведені лише деякі факти з життя Кіровоградської епархії УПЦ за матеріалами її офіційного сайту. Повну інформацію можна побачити на сайті

єпархії за посиланням <http://orthodox-kr.org.ua> , ввівши в графі «пошук» слово АТО .

Отже, ми маємо чимало прикладів реальної допомоги українським бійцям з боку УПЦ. На жаль, засоби масової інформації не завжди їх помічають.

УПЦ виступає за незалежність і територіальну цілісність України. Про це, зокрема, було чітко сказано у Посланні Собору єпископів УПЦ 13 серпня 2014 року [11]. За кожним богослужінням духовенство підносить молитви про нашу країну, про її владу та воїнство. Ми любимо свою Батьківщину і бажаємо їй миру і процвітання. Але головне, чого ми бажаємо українському народові – бути зі Христом. У тому й полягає місія Церкви, щоб вести народ до Христа. Немає жодної публічної заяви архієреїв УПЦ про підтримку збройних формувань на території Донецької та Луганської областей. Єпископи і священники УПЦ, які служать в зоні військових дій, не беруть участі у конфлікті. Їхнє і наше головне завдання зараз – надання допомоги постраждалим від військових дій воїнам і мирним жителям зони АТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/religion_and_society/65959/
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/2994>
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/1642>
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/1563>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/2868>
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/2461>
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/2556>
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/3409>
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/1165>
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox-kr.org.ua/ru/news/2961>
11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.church.ua/2014/08/14/poslannya-soboru-jepiskopiv-ukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi-do-duhovenstva-chernectva-ta-usix-virmix-ukrajinskoji-pravoslavnoji-cerkvi/>

РЕАЛІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ «КІРОВОГРАДСЬКЕ ОБЛАСНЕ ОБ'ЄДНАННЯ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ І ІНВАЛІДІВ»

Скрипниченко Любов Йосипівна
заступник голови ГО «Об'єднання батьків
дітей з інвалідністю та осіб з інвалідністю
«Життя без обмежень»

Аналізуючи історію розвитку людської цивілізації, починаєш розуміти, що будь-яке суспільство так чи інакше зіштовхувалося з проблемою відношення до тих його членів, що не можуть самостійно забезпечити своє повноцінне існування. Відношення до таких людей у різних суспільствах і державах на різних етапах їхнього розвитку було різним – від фізичного знищення слабких і неповноцінних людей до повної інтеграції їх у суспільство.

Що стосується поняття слова “благодійність” і “милосердя”, на перший погляд, дуже близькі за своїм значенням, вони не є синонімами. Милосердя – це готовність допомогти кому-небудь з людинолюбства чи жалю. Причому милосердя як діяльна любов до ближнього, через яку затверджувалася любов до Бога, повинно було виражатися не просто в жалі, співчутті до страждених, а в реальній допомозі їм. У давньоруському суспільстві практичне виконання цієї заповіді зводилося, як правило, до вимоги подавати милостиню нужденним. Надалі одержали розвиток і інші форми прояву милосердя, найбільш значима з яких – благодійність. Благодійність має на увазі надання приватними особами чи організаціями безоплатної і, як правило, регулярної допомоги нужденним людям. Виникнувши як прояв милосердного відношення до ближнього, благодійність стала сьогодні однією з найважливіших складових громадського життя

Що означає “благодійність” і “милосердя” особисто для мене і чому саме я вирішила стати громадським діячем? Маючи дитину з особливими потребами, не з чуток знаю, чого саме потребують такі дітки і які проблеми мають більшість особливих сімей. Звісно, це чудово, що ми живемо не в ті часи, коли хворих та немічних людей знищували фізично, але й до повної інтеграції у суспільство нашим янголятам, принаймні в нашому місті, на жаль, ще далеко. З власного досвіду скажу, що ми завжди з вдячністю приймаємо будь-яку допомогу, та, на жаль, це лише періодично скрашує життя наших діток, натомість вони потребують суттєвих змін у повсякденному житті. А саме:

– тяжкохворі дітки, не охоплені жодним навчальним закладом, не мають сидіти разом з мамами в 4-х стінах своєї квартири, адже вже давно не існує терміну «ненавчання (російською необучаемые) діти». Їхнє право на

освіту та реабілітацію повинно бути реалізоване шляхом створення навчально-реабілітаційних центрів (НРЦ);

– дітки з вадами фізичного та/або розумового розвитку, які перебувають на індивідуальній формі навчання, також не можуть вважатись соціалізованими лише тому, що 3-4 рази на тиждень до них додому приходять вчителі. Їхнє навчання має бути поєднане з реабілітацією та спілкуванням з однолітками в одній установі, тому що всього цього вони потребують щодня, і повірте, юридичне підґрунтя для цього є;

– якщо особливими дітками ще намагаються опікуватись, то молодь з інвалідністю у нас взагалі залишається сам на сам зі своїми проблемами. Зважаючи на те, на якому рівні зараз у нас соціалізація наших янголят, я думаю, всім стає зрозуміло, що, коли вони дорослішають, їхнє життя не стає кращим, воно тільки ускладнюється. Тому в кожному регіоні мають бути центри, які поєднали б у собі професійну орієнтацію, фізичну реабілітацію, творчі заняття та відділення денного перебування для людей з інвалідністю, які й після 18 років у розумовому розвитку залишаються дітьми.

Тому, приймаючи рішення стати співзасновником г.о. «Кіровоградське обласне об'єднання батьків дітей з особливими потребами і інвалідів», я в першу чергу ставила на меті, домогтись саме таких кардинальних змін у повсякденному житті наших особливих діток. Дечого нам вже вдалося досягти, за активної участі нашої г.о. та г.о. «Серце матері» було відкрито КЗ «Центр соціальної реабілітації (денного перебування) дітей-інвалідів Кіровської районної у м. Кіровограді ради».

Сенс моєї доповіді полягає в тому, щоби донести до людей, які стали на шлях милосердя та благодійності, але не мають власного досвіду виховання дитини, або утримання дорослої людини з важкими вадами здоров'я, що благодійність, може заключатись не лише в подарунках та розважальних заходах, хоча й це, звісно ж, важливо, але набагато важливіші щоденні потреби особливих родин. Наведу конкретний приклад. Подарунок від депутатського корпусу, для того ж таки Центру соціальної реабілітації, диван – річ, безумовно, дорога та дуже потрібна для більш комфортного перебування наших янголят у групах, але куди важливіший вклад вони могли б зробити, призначивши на вакантну посаду директора цього закладу – людину, для якої, ця посада була б не черговою сходиною у кар'єрі, а сенсом життя, адже це було у їхніх повноваженнях. Такий специфічний заклад запрацює на повну потужність лише під керівництвом людини, для якої проблеми наших дітей – це її власні проблеми.

У підсумку хочу сказати: як ви розумієте, цілі в нас великі і роботи попереду багато, тому, якщо хтось бажає нам допомогти, ми завжди готові до співпраці.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ АТО В КІРОВОГРАДСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ ГОСПІТАЛІ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ РОБОТИ ЦЕНТРУ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ КОМПАС

Сябренко Геннадій Петрович

головний лікар Кіровоградського обласного госпіталю для ветеранів війни, кандидат медичних наук, доцент

Колева Ганна Михайлівна

керівник Центру медико-психологічної реабілітації КОМПАС на базі Кіровоградського обласного госпіталю для ветеранів війни, керівник Кіровоградського відділення ГО «Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій», практичний психолог

Військові дії на сході України поряд із соціально-економічними потрясіннями актуалізували увагу суспільства до посттравматичних порушень учасників бойових дій, адже разом з набуттям військового досвіду вони зазнають фізичних та психологічних травм.

Досвід провідних країн світу, які стикалися з проблемою так званих «фронтових поколінь», зокрема США, Ізраїлю, демонструє: питання реабілітації постраждалих є комплексною проблемою, що лежить у площині компетенції держави та несе велику соціальну небезпеку.

Під час ескалації конфлікту на Донбасі в другій половині 2014 р. почалася масова госпіталізація осіб не лише з численними пораненнями, але й з гострою потребою у психологічній реабілітації. Існуюча на той час система медико-психологічної реабілітації не відповідала потребам військового часу. Тому Кабінет Міністрів України ініціював створення центрів психологічної допомоги на базі госпіталів для ветеранів війни. Так, створений на базі Кіровоградського обласного госпіталю Центр медико-психологічної реабілітації гармонійно вписався вже в існуючу структуру і взяв на себе функцію психологічної та соціальної реабілітації.

Разом з набуттям військового досвіду, учасники бойових дій на сході України зазнають фізичних та психологічних травм. Адаптація військовослужбовців, які повернулися з «гарячих точок» до мирного життя, ускладнюється чисельними соціально-психологічними проблемами. З метою оптимізації підготовки особистості до проходження процесу медико-

психологічного прийняття власних змін можуть використовуватися різні моделі медико-психологічної реабілітації та соціальної адаптації:

- заклад (установа), не підпорядкований системі охорони здоров'я;
- окремий лікувально-профілактичний заклад;
- окреме багатoproфільне відділення в структурі лікувально-профілактичних закладів;
- окреме спеціалізоване відділення в структурі лікувально-профілактичних закладів.

Нами запропонована та успішно впроваджується модель, інтегрована в діючу систему надання медичної допомоги учасникам бойових дій. Завданням запропонованої моделі є організація та створення системи надання медичної та психологічної допомоги учасникам АТО та членам їхніх родин з мінімальною затратою фінансових, людських та інших ресурсів.

Переваги впровадження запропонованої моделі:

- економія фінансових, часових та людських ресурсів (створення центрів реабілітації з нуля фінансово досить затратне);
- ефективно інтегрується у вже діючі медичні та соціальні системи України;
- забезпечує комплексний підхід в реабілітації демобілізованих;
- дозволяє забезпечити доступність послуги з психологічної допомоги та реабілітації (не більше 60 – 100 км від дому, де живе демобілізований учасник АТО);
- дозволяє забезпечити тривалість реабілітації та психологічного супроводу;
- особливість менталітету суспільства (довіра до побратимів та лікарів сьогодні є більшою, ніж до психологічних послуг).

Використовуючи зазначену модель для забезпечення потреби медико-психологічної реабілітації, створення умов ресоціалізації та ефективної адаптації учасників АТО, на базі Кіровоградського обласного госпіталю ветеранів війни організована діяльність Центру медико-психологічної реабілітації КОМПАС та розроблена програма створення системи центрів медико-психологічної реабілітації в кожному районі області.

Основною метою діяльності організації є створення умов медико-психологічної реабілітації ветеранів війни, сприяння взаємодії, самоорганізації ветеранів війни всіх категорій для створення якісних і доступних умов медичної та психологічної реабілітації.

Основні завдання діяльності Центру медико-психологічної реабілітації на базі госпіталю:

- Надання комплексної медико-психологічної допомоги;
- Створення умов комплексної реабілітації учасникам бойових дій;
- Підготовка та впровадження фахових уніфікованих методик і підходів до реабілітації, для передання досвіду створення центру реабілітації на базі інших госпіталів України;

Підготовка фахівців з надання психологічної допомоги та організації заходів з психологічного супроводу учасників бойових дій;

Організація доступності медико-психологічної допомоги для кожного демобілізованого учасника бойових дій.

Напрямки роботи Центру медико-психологічної реабілітації КОМПАС на базі Кіровоградського обласного госпіталю для ветеранів війни:

- психологічна допомога пораненим учасникам бойових дій;
- психологічний супровід, реабілітація, абілітація та ресоціалізація демобілізованих;

- робота з мобілізованими, психологічна підготовка, реабілітація в військових частинах, на полігонах та в зоні проведення АТО;

- робота з родинами загиблих учасників бойових дій;

- робота з родинами учасників бойових дій.

Організаційна структура Центру медико-психологічної реабілітації представлена на рис. 1.2. На чолі центру знаходиться координатор, практичний психолог, який підпорядковується головному лікарю КОГВВ.

Координатору центру підпорядковуються два штатні практичні психологи, які здійснюють скринінг, безпосередню тренінгову та консультативну роботу. Крім того до роботи Центру залучені лікар-психіатр, практичні психологи-волонтери (за згодою) та психотерапевти. Фахівці, які забезпечують господарську та фінансову частину роботи центру, фактично знаходяться в штатній структурі госпіталю.

Необхідність у наданні психологічної допомоги в Україні, зокрема в Кіровоградській області, постійно зростає. Станом на початок 2017 року кількість демобілізованих учасників АТО, за даними міських та районних військкоматів, становила 9474 (100%) осіб, з них кількість демобілізованих учасників АТО, що перебували під диспансерним наглядом, становила 7545 осіб (79,6%). Частина демобілізованих учасників АТО, за даними медичного огляду, потребувала реабілітації (медичної, фізичної, психологічної), причому більша частина цих осіб потребувала комплексної реабілітації. Із загальної кількості демобілізованих учасників АТО (з тих, що перебувають на диспансерному нагляді) потребували медичної реабілітації 5744 особи (76,1%), фізичної – 6778 осіб (89,8%) та психологічної – 5329 осіб (70,6%). Таким чином, зведені дані по області переконливо доводять, що психологічна (психосоціальна) реабілітація – одна з найбільш нагальних потреб серед демобілізованих учасників АТО та військовослужбовців Кіровоградської області.

Таким чином, за період 2014-2016 рр. на лікуванні в госпіталі знаходилося 2337 осіб. З них до Центру психологічної реабілітації КОМПАС звернулося 1605 осіб, тобто 69%. При цьому варто зазначити, що потреба у психологічному консультуванні постійно зростає (з 119 осіб (57,8%) у 2014 р. до 830 (74%) у 2016 р.). Завдяки організованій системній роботі центру кожен

пацієнт госпіталю має змогу пройти діагностику психологічного, емоційного стану та поспілкуватися з психологом.

Рис. 1.2. Організаційна структура управління Центром медико-психологічної реабілітації Кіровоградського обласного госпіталю для ветеранів війни

Пацієнти мають змогу працювати з психологом як в індивідуальному, так і в груповому режимі, отримувати рекомендації та довготривалу консультативну допомогу.

На сьогоднішній день навантаження на одного фахівця-практичного психолога у Центрі медико-психологічної реабілітації дуже велике, що підтверджується наступним даними. Так, за 2016 р. потребували психологічного консультування 830 осіб, які проходили лікування в госпіталі. У центрі працюють три практичних психологи. Отже, за рік один психолог повинен проконсультувати 276 осіб (830/3). У середньому кількість консультацій на одну особу складає не менше п'яти, кількість робочих днів –

210. Таким чином, один практичний психолог центру за один робочий день повинен провести 6,6 консультації ((276x5)/210). У той час як зарубіжні рекомендації передбачають проведення не більше трьох консультацій на день. Тож навантаження практичних психологів центру не виправдано велике.

Разом з тим, вікова структура учасників АТО, які зверталися за психологічною допомогою до фахівців Центру медико-психологічної реабілітації КОМПАС, демонструє, що переважна більшість пацієнтів – це особи від 26 до 45 років, в сумі їх частка складає 68,1%.

Це пояснюється тим, що саме в такому віці особи крім психологічних наслідків участі у бойових діях переживають ще ряд вікових криз особистості. Цей фактор спричиняє збільшення потреби у психологічній допомозі та реабілітації, і його потрібно враховувати при організації психологічної допомоги.

Організація роботи центрів медико-психологічної реабілітації на базі госпіталів в Україні досить нова і ще недостатньо вивчена, тривають пошуки оптимальних моделей організації психологічної реабілітації. Саме так у Центрі медико-психологічної реабілітації КОМПАС їй вдалося поєднати з медичною реабілітацією та організувати можливість консультацій з психологом навіть після виписки пацієнта, в разі необхідності продовження роботи з психологом.

Проте попит на психологічну реабілітацію та психологічну допомогу серед категорій учасників АТО та членів їхніх родин продовжує зростати. Крім того, як відомо, психологічні наслідки участі у військових діях та екстремальних ситуаціях проявляються тільки з часом, інколи навіть через 3-5 років після таких подій. Вже сьогодні виникає необхідність у плануванні, розширенні та удосконаленні роботи центрів медико-психологічної реабілітації. Це дозволить створити більш комфортні, оптимальні та ефективні умови реабілітації, також дасть можливість визначити та збільшити строк реабілітаційних заходів за необхідності та потреб пацієнтів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративний менеджмент [Текст]: монографія / Гриньова В. М., Шульга Г. Ю., Дубровіна Н. А. – Х. : ХНЕУ, 2011. – 186 с.
2. Анализ хозяйственной деятельности бюджетных организаций: учеб. пособие для вузов / [Д. А. Панков, Е. А. Головкова, Л. В. Пашковская и др.] ; под общ. ред. Д. А. Панкова, Е. А. Головковой. – 2-е изд., испр. – М. : Новое знание, 2003. – 409 с.
3. Ахламов А. Г., Кусик Н. Л. Економіка та фінансування охорони здоров'я: навч.-метод. посіб. / А. Г. Ахламов, Н. Л. Кусик. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2011. – 134 с.
4. Бабиніна Л. С. Форми стимулювання персоналу / Л. С. Бабиніна // Довідник з управління персоналом. – 2004. – № 8. – с. 98–109.

5. Басва О. В. Менеджмент у галузі охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1781040937372/meditsina/menedzhment_u_galuzi_ohoroni_zdorovyua
6. Досвід країн Європи у фінансуванні галузі охорони здоров'я. Уроки для України / Під загальною редакцією В. Г. Черненка та В. М. Рудого. – Київ, 2002. – 295 с.
7. Здоровье и здравоохранение в Нидерландах / Под ред. А.Шрийверса. – К. : Сфера, 1998. – с. 215–216 с.
8. Економічний аналіз и діагностика стану сучасного підприємства/ видання 2-е перероблене та доповнене. Навч. посібник [Костенко Т. Д., Підгора Є. О., Рижигов В. С., Панков В. А. та ін.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.
9. Литвинова О. Н. Функції менеджера в охороні здоров'я // Вісник соц. гігієни та організ. охорони здоров'я України. – 2002. – №2. – с.94–95.
10. Магуайр Е., Гендерсон Д. Ж., Муні Г. Економіка охорони здоров'я: Пер. з англ. – К. : Основи, 1998. – 313 с.
11. Міжнародний досвід реабілітації військовослужбовців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lb.ua/blog/iryna_sysoenko/296841_mizhnarodniy_dosvid_reabilitatsii.html
12. Організація медико-психологічної реабілітації учасників бойових дій: метод. рекомендації / [В. В. Шафранський, В. В. Кравченко, І. Я. Пінчук та ін.]. – К. : УНДІССПН МОЗ України, 2016. – 28 с.
13. Психосоціальна реабілітація учасників АТО в госпіталах для ветеранів війни України: метод. рекомендації / [В.В.Шафранський, В. В. Кравченко, І. Я. Пінчук та ін.]. – К. : УНДІССПН МОЗ України, 2016. – 48 с.
14. Фельдман А. «...очень важно создать такую систему, при которой военнослужащий смог бы получить психологическую помощь на всех этапах несения службы и после демобилизации». // А. Фельдман // *Нейронews*. –№ 9 (73) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://neuronews.com.ua/files/159913385.pdf>
15. Щербак М. Г. Особливості організації лікування посттравматичних стресових розладів в США [Електронний ресурс] / М. Г. Щербак // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. – 2013. – Вип. 45(1). – с. 270–277. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_45\(1\)__31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnpu_psykhol_2013_45(1)__31).

ПРОБЛЕМИ «РЕАЛЬНОЇ» ІНКЛЮЗІЇ

Тернавська Тетяна Анатоліївна

доцент кафедри соціальної роботи

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»,

кандидат педагогічних наук

Перше включення дитини у соціум відбувається в сім'ї. З часом кількість членів соціального кола дитини розширюється до рідних, знайомих, друзів з дитячого майданчика, а потім залучається в розвиток дитини колектив дошкільного навчально-виховного закладу. У процесі включення дитини в колектив дитячого майданчика відбувається початковий етап адаптації та пристосування один до одного. Під час цього етапу дитина оцінює себе, визначається зі своїм місцем у колективі, вчиться миритися, ділитися, допомагати, виділятися або поступатися, давати виділитися іншим. Відбувається формування толерантного ставлення до інших дітей, довіри, співчуття, морально-ціннісних установок, ідентифікації себе серед дитячого колективу. Тільки за рахунок гармонійної інклюзії дитина з обмеженими можливостями може об'єктивно індифікувати себе та адаптуватися у колективі зі звичайними дітьми.

Інклюзія. Як голосно звучить цей термін. На жаль, всього лише звучить. Не готове ще українське суспільство до об'єднання, інтегрування та підтримки будь-якої інклюзії як такої.

Маленький майданчик, який було створено у місті Одеса, у парку «Перемога», для дітей з обмеженими можливостями перетворився на площину конфліктів та протистоянь думок. Людина, яка займає державну посаду, ретельно роздивляється результат облаштування каруселей та гойдалок для дітей з обмеженими можливостями (у даному випадку для дітей у інвалідному візку). Державний посадовець, який у своїй професійній діяльності покликаний дотримуватися основних положень Концепції розвитку інклюзивної освіти в Україні [3], вважає еприпустимим, що звичайні здорові діти розважаються на гойдалках, що були обладнані для дітей у візках. З одного боку, так, спеціальний дитячий майданчик було створено індивідуально, для дітей з обмеженими можливостями. З другого – яка ж тут інклюзія: здорові діти граються окремо, а інваліди (хоч закон обмежив використання цього терміну) окремо.

Аргументація державного спостерігача була залізна: гойдалка, розрахована на інваліда, і один візочок, не витримає купу здорових дітей.

Пропозиція людей, які брали участь у дискусії, була як інклюзивний промінь серед хмар традиційного сприйняття проблем людей з обмеженими можливостями: чому б не зробити гойдалку такої міцності, щоб одночасно із дитиною у візку поруч на цій же гойдалці розважалися і діти, які можуть

стрибати і бігати? Дитина у візку буде відчувати себе такою ж невід'ємною частиною суспільства, як і здорові діти. Діти ж, які не мають фізичних вад, не будуть так гостро відділяти себе від дитини з особливими потребами, будуть щиро товаришувати з нею.

Важливим аспектом цього конфлікту виступає об'єктивна сторона можливого вандалізму, руйнування того, що приносить користь суспільству. З іншого боку, тільки батьки, які доглядають за дітьми на майданчику, безперечно, несуть величезну відповідальність за морально-етичне виховання своїх нащадків, за прищеплення основних суспільних якостей майбутній благополучній особистості.

У «реальної» інклюзії є багато переваг: прищеплення впевненості дитини в собі; реальне невимушене спілкування з однолітками; виховання чуйності і розуміння у дітей без інвалідності; адаптація та інтеграція дітей в суспільство; розуміння суспільством проблем людей з обмеженими можливостями [2].

Слід зазначити, що дані особливості властиві інклюзивному, а не інтегративному утворенню. Принципова відмінність цих термінів полягає в тому, що при інтеграції у суспільство дитина з особливими потребами змушена адаптуватися до вимог звичайного майданчика. При інклюзії система (в даному випадку спеціально обладнаний майданчик) сама адаптується до потреб дитини таким чином, щоб відповідати потребам всіх дітей без винятку. Спостерігається принципова відмова від термінів «інвалід», «інвалідність».

Одночасне, «реальне» інклюзивне дозвілля оптимізує розвиток звичайних дітей і дітей з особливими потребами, мінімізує грубе розрізнення здорової дитини від дитини з індивідуальними психо-фізичними відхиленнями; відбувається формування і відпрацювання навичок допомоги один одному, навичок взаємодопомоги та емоційної стабілізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відінчук М. Інклюзивна освіта: наукові засади, проблеми, здобутки перспективи впровадження в загальноосвітній заклад / М. Відінчук // Методист: інформаційно-методичний бюлетень. – 2011. – № 2. – С. 56.
2. Інклюзивная практика в дошкольном образовании [под ред. Волосовец Т. В., Кутеповой Е. Н.] – М. : Мозайка-Синтез, 2011. – 143 с.
3. «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання»: наказ МОН № 912 від 01.10.10 року/ Міністерство освіти і науки України м. Київ за ред. О. В. Єресько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/document/d/1uL7wxNKDHwCZ3v4duuZilozyyXfEYIE-PMps3YNrWKc/edit?hl=en>

СЕКЦІЯ № 4. СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПСИХОЛОГО- СОЦІАЛЬНА РОБОТА, ДУХОВНО-МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ Й ПРОСВІТНИЦТВО

ИЗУЧЕНИЕ ХРИСТИАНСКОЙ КОНЦЕПЦИИ ИМЕНИ ПРИ НАПИСАНИИ СТУДЕНТАМИ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ФАКУЛЬТЕТА ДИПЛОМНЫХ РАБОТ ПО ОНОМАСТИКЕ

Бут-Гусаим Светлана Феодосьевна
доцент кафедры белорусского языкознания
УО «Брестский государственный
университет имени А. С. Пушкина»,
кандидат филологических наук, доцент
(г. Брест, Республика Беларусь)

Одной из важнейших задач изучения ономастики в вузе является формирование у студентов представления о языке как о культурном феномене. Осуществлению этой задачи способствует лингвокультурологический подход, связанный с изучением единиц языка через призму национальной и мировой культур. Этот подход может быть реализован при написании студентами дипломных работ по ономастике.

В контексте взаимосвязанного изучения языка и традиционной культуры белорусов объектом внимания при написании дипломных работ становятся онимы как культурно окрашенные языковые единицы, являющиеся продуктом кумулятивной функции языка. Функция эта заключается в сохранении мировоззрения, традиций, исторического достояния и национального самосознания народа.

Одной из важных сфер функционирования собственных имен являются произведения художественной литературы. Талантливые белорусские писатели вдумчиво относятся к формированию ономастического мира художественного полотна, реализуя в контексте произведений образно-изобразительные возможности и раскрывая национально-культурную информацию собственных имен.

Далёкое XII столетие – время жизни и духовного подвига Покровительницы земли белорусской Ефросинии Полоцкой – стало предметом художественного осмысления в романе-житии Валентины Ковтун “Призванные”. В этот период формировался фундамент нового мировосприятия, создавались предпосылки утверждения духовности и нравственности человека. Писательница анализирует процесс освоения

нашими предками новых морально-этических христианских ориентиров, утверждения на нашей земле Веры в Человека светлого, «избранного». Дух далекого прошлого Валентина Ковтун сумела передать благодаря умелому использованию информационной нагрузки древнего именослова.

В духовной культуре многих народов с древних времен главную роль играла религия как мировоззрение и мироощущение, совокупность верований и моральных норм. Имена людей теснейшим образом связаны с религией прежде всего потому, что каждому вероисповеданию соответствует определенный моральный кодекс, который даёт оценку внешнему миру» [4, с. 176]. С конца X столетия на восточнославянских территориях под влиянием церкви стали распространяться предусмотренные церковным календарём христианские имена. «Основанием при обращении к христианскому имени стали подвиги христианских святых с соответствующим именем, их моральная характеристика» [4, с. 177].

Руководствуясь принципом соответствия структуры и смыслового наполнения именований персонажей именным формам описанного времени, Валентина Ковтун ориентируется на особенности христианского именослова, который постепенно укоренялся на славянских землях.

Цель дипломной работы «Культурно-исторические особенности антропонимика романа-жития Валентины Ковтун “Призванные”» заключается в определении лингвокультурологической специфики антропонимов произведения путём исследования их национально-культурной информации.

Работа включает в себя “Введение”, два раздела, “Заключение” и список использованных источников. Во “Введении” обосновывается выбор темы дипломной работы, определяются цель и задачи исследования. Студенту необходимо рассмотреть основные общетеоретические вопросы литературно-художественной ономастики. Антропоним в художественном тексте является неотъемлемым элементом стиля писателя и одним со средств, которые создают образ персонажа. Характеризуются особенности творчества Валентины Ковтун, которая плодотворно работала в жанре исторической прозы.

Первый раздел «Лингвокультурологическая характеристика антропонимов, употребленных в романе-житии Валентины Ковтун “Призванные”» имеет аналитический характер. В разделе в соответствии с принятой классификацией проводится этимологический, структурно-семантический и лингвокультурологический анализ языческих и христианских имен.

В XII столетии в Полоцком княжестве укрепляла свои позиции христианская религия, сложным образом взаимодействуя с языческими культурами. Многие реальные исторические лица – князья и члены их семей – наряду с древними языческими имели и христианские имена, что отражено в романе-житии. Отец Ефросинии именуется Святославом (языческими

именами-пожеланиями с компонентом -слав издавна назывались полоцкие князья) и Георгием (греч. ‘земледелец’) [1, с. 23]. Княжны Предслава, Звенислава, Гордислава, став монахинями, принимают христианские имена Ефросиния (греч. ‘радость’) [1, с. 59], Евпраксия (греч. ‘благодарительность’) [1, с. 59], Евдокия (греч. ‘знаменитая’) [1, с. 59]. Мастер-ювелир, создатель знаменитого креста, вошел в историю под двумя именами – христианским Лазарь (евр. ‘Богу помощник’) [1, с. 31] и языческим Богша (сокращение от языческого имени Богуслав или Богумил).

Студентам необходимо проанализировать представленную в романе-житии христианскую концепцию имени, которая начинает укореняться на славянских землях. В соответствии с христианской формулой “по имени и житие”, “мы носим имена святых, которые прожили свою жизнь и осуществили на земле свое предназначение, мы им посвящены, как храмы посвящаются тому или иному святому. Эти святые не только являются нашими молитвенниками, покровителями и защитниками, но и в определённой мере и образом того, кем мы могли бы быть. Повторить ничью жизнь нельзя, но научиться от жизни того или иного святого жить более достойно человека и более достойно Бога – можно” [3, с. 177]. Так, княжна Предслава во время пострижения в монахини принимает имя святой Ефросинии Александрийской. В V столетии святая Ефросиния (имя происходит от греческого слова ‘радость’) [1, с. 52], девушка из богатой семьи, отказывается от брака и принимает постриг, посвящая себя Богу и служению людям. Жизненный путь, предначерченный Ефросинией Александрийской, проходит и полоцкая святая. Дочь могущественного князя “отсекла от себя грехи земные мечом, но не из железа, а – из духа”, жизненным подвигом утверждая евангельские идеалы “не убий”, “не противься злу” и истинную истину: “только любовь может противостоять злу, так как милостию Божией наполнена земля, любовью Его. Как и каждый из нас” [2, с. 18].

Помощник Ефросинии воин Савва носит имя христианского святого. Воин-мученик Савва (имя происходит от арамейского слова ‘человек’) [1, с. 54] в III столетии пожертвовал жизнь за веру во Христа. Воин XII столетия Савва, которого игуменья не раз сравнивает с христианским святым, защищает православную обитель от язычников и отдает жизнь, спасая Ефросинию.

Святой, чьё имя носит верующий, является ангелом-хранителем человека. Когда же человек попадает под власть дьявола, ангел отступает от него и человек теряет имя. Показательным является следующий эпизод романа. Когда Ефросиния, путешествуя по Галилее, встречается с женщиной, одержимой злым духом, читает над больной молитвы, душа женщины освобождается и она вспоминает свое имя: “Но чем больше Ефросиния молилась, тем тяжелее становилось дышать. Ефросиния уже почти задыхалась от зноя, одержимая неожиданно прохрипела в забвении: “Ал...ма!” Это было

хорошо – то, что больная стремилась произнести своё имя. Значит, душа освобождалась” [2, с. 214].

Во втором разделе «Функции антропонимов в романе-житии В.Ковтун “Призванные”» выделяются и характеризуются культурно-исторический, характеристический, идейный (идеологический), стилистический и социальный компоненты художественной функции поэтонимов. Особая роль придается рассмотрению культурно-исторической функции: отражённой в антропонимиконе романа-жития христианской традиции видеть в имени формулу личности, предопределённую праведной жизнью святого.

В «Заключении» формулируются основные выводы исследования.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Барыс, С. Як у нас клічуць? : Беларускія імёны / С. Барыс. – Мінск : Медысонт, 2010. – 124 с.
2. Коўтун, В. Пакліканья / В. Коўтун. – Мінск : Мастацкая літаратура, 2007. – 247 с.
3. Митрополит Сурожский Антоний. Школа молитвы / Митрополит Сурожский Антоний. – Клин : Христианская жизнь, 2006. – 493 с.
4. Суперанская, А. В. Ваше имя? Рассказы об именах разных народов / А. В. Суперанская. – М. : Армада-пресс, 2001. – 256 с.

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ З ВАДАМИ СЛУХУ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

*Дорошенко Олена Миколаївна
завідувач Кіровоградської міської психолого-
медико-педагогічної консультації,
вчитель-дефектолог вищої категорії,
вчитель-методист*

Сучасний етап розвитку освіти орієнтується на створення необхідних умов, що забезпечують повноцінний розвиток особистості кожної дитини. Інтеграція у навчально-виховному процесі виступає закономірним етапом розвитку спеціальної системи освіти та розуміється як процес навчання дітей з вадами в розвитку в загальноосвітніх навчальних закладах, тому і знаходиться в центрі загальної уваги. Це пов'язано і з особливою актуальністю проблеми, і з тим, що в Україні на законодавчому рівні прийнято ряд документів, які регламентують навчання дитини з особливими освітніми потребами спільно із здоровими однолітками.

Організація інклюзивного навчання для дітей з вадами слуху є досить дискусійним в наукових колах. Очевидно, що спільне навчання школярів зі зниженим слухом та їх здорових однолітків корисне, оскільки стимулює до

мовленнєвої активності, та можливе воно лише за умови відповідного рівня психофізичного та мовленнєвого розвитку дитини зі зниженим слухом та вміло організованого психолого-медико-педагогічного супроводу.

Важливим фактором успішної інтеграції дітей з вадами слуху в загальноосвітні навчальні заклади є здобутки сучасної медицини. Сьогодні переважна більшість дітей забезпечена якісними слуховими апаратами, кохлеарна імплантація стає доступнішою для українців. Це значно розширює можливості дитини краще використовувати свій слуховий потенціал для спілкування в середовищі дітей з нормальним слухом, але досвід свідчить, що ефективне використання звукопідсилюючої апаратури неможливе без реабілітаційної роботи і залежить від якості і своєчасності корекційного впливу.

Та все ж, незважаючи на дискусії, інтеграція розглядається як один з найважливіших напрямків підготовки дітей до самостійного життя. Сьогодні йдуть пошуки нових шляхів адаптації, напрямків роботи по зближенню дітей з проблемами слуху та їх ровесників, якічують. Вивчення даної проблеми знайшло своє відображення у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених (Засенко В. В., Зиков С. О., Колупаєва А. А., Малофеев М., Леонгард Е. І.).

Важливими, на наш погляд, є дані досліджень особистісних рис дітей з порушенням слуху (Морозова Н. О., Соколянський І. П., Гуслистий П. Г., Раєвський Р. Г.). Завдяки даним численних публікацій названих авторів та вчених-дослідників методики навчання мови глухих і слабочуючих учнів (Дьяков О. І., Міхаленкова І. А., Слезіна Н. Ф., Сухова В. Б. та інші), було визначено фактори розвитку мовленнєвих процесів в умовах активізації пізнавальної діяльності. Виходячи з врахування складності структури мовленнєвих явищ, їхньої специфіки як системи певних ознак об'єктивної дійсності, була прослідкована сутність психологічної мобілізації учнів на основі активізації інтелектуальних, вольових та моральних якостей, а також мотивації діяльності дітей та ціннісної орієнтації в процесі пізнання нового.

Торкаючись проблеми адаптації та навчання дітей з порушеннями слуху, ми проаналізували матеріали дослідників попередніх років, співвіднесли їх із власними даними з досвіду і спеціальних досліджень. Завдяки здобутій інформації ми скористалися наявними даними про систему навчання, яку розробляли та удосконалювали Дьяков О. І., Власова Т. О., Засенко Н. Ф., Гозова О. П., Зиков С. О., Коровін Г. В., Ярмаченко М. Д. та інші вчені-сурдопедагоги.

Аналізуючи стан вивченості проблеми розвитку мовлення школярів з вадами слуху, слід зазначити, що, незважаючи на великі надбання сурдопедагогіки по формуванню комунікативної компетентності у дітей зазначеної категорії, організація корекційної роботи по розвитку мовлення в умовах інклюзивного навчання залишається недостатньо вивченою і методично обгрунтованою.

Переглянувши спеціальну літературу з питань навчання дітей з вадами слуху, маємо констатувати, що сучасна сурдопедагогіка в своєму арсеналі має розроблені та науково доведені принципи навчання дітей з порушеною слуховою функцією в системі спеціальної освіти. Це, безперечно, є важливим надбанням, та, враховуючи зміни, що відбуваються в освітньому просторі України, необхідно переглянути умови та методи формування розвитку мовлення дітей, що мають порушення слуху та навчаються в загальноосвітніх навчальних закладах на умовах інклюзивної освіти.

Ще в минулому столітті необхідність розширення контактів дітей з вадами слуху з однолітками, які чують, підкреслював С. О. Зиков, звертаючи увагу педагогів на те, що розвиток комунікативних умінь учнів має відбуватися в природних і спеціально створених умовах, при яких користуватися мовленням стає необхідністю. Актуальність розширення кола спілкування дітей з слуховою вадою зростає в умовах інклюзивної освіти.

Аналіз теоретичних джерел з проблеми взаємин окремої особистості і колективу дозволяє стверджувати, що соціальне середовище має величезний психолого-педагогічний потенціал щодо особи, при цьому духовний вплив колективу і особистості взаємно: особистість, опановуючи фондом духовного багатства групи, сама збагачує її. Для педагогічної науки характерно уявлення про школу як про середовище формування та розвитку дитини. Дитячий колектив, спілкування з однолітками допомагають дитині придбати особистий досвід відносин в соціумі, слугуючи фундаментом для подальшого розвитку дитини та формування таких соціально-психологічних якостей, як здатність до інтерпретації поведінки інших людей, до взаємодії з ними, до співпереживання та інші. Показниками гармонії відносин особистості і колективу служать: емоційна задоволеність особистості відносинами в колективі, усвідомлення особистістю своєї соціальної значимості, реальна можливість самовираження, самореалізації, самоствердження учня в колективі.

Відомо, що освітнім середовищем на початковому етапі навчання дитини є організація навчально-виховного процесу, що побудований на взаємодії вчителя і учня та учня і учня. В загальноосвітній школі така взаємодія ґрунтується на мовленнєвому спілкуванні учасників навчального процесу. Предметом взаємодії на першому році навчання є формуюча навчальна діяльність та інші види діяльності побудовані на життєвому досвіді дитини. При цьому з перших днів шкільного навчання дитина може відчувати специфічні труднощі в установленні та підтриманні взаємодії. В основі цих труднощів може лежати недостатній попередній досвід дитини (відсутність корекційної дошкільної підготовки) та якість мовленнєвого спілкування. Як наслідок – учень не включається в навчальний процес та не може засвоїти програмовий матеріал в умовах групової форми навчання. Додаткові заняття частково вирішують проблему. Отримавши позитивний досвід індивідуальних занять, іноді батьки вирішують навчати дитину з порушенням слуху за

індивідуальною формою навчання, чим ще більше поглиблюють проблему, бо позбавляють дитину можливості набувати навички взаємодії в різних навчальних та поза навчальних ситуаціях. Саме на початковому періоді навчання формується процес навчальної взаємодії. Що в подальшому дозволить учню успішно оволодівати навчальним матеріалом в умовах групової форми навчання загальноосвітнього навчального закладу.

Переведення дитини з вадою слуху на індивідуальну форму, що на початковому етапі навчання зарекомендувала себе як невстигаючий учень, може сприяти погіршенню ситуації, адже за такої форми навчання унеможлиблюється набуття досвіду взаємодії з дорослими та однолітками, що, в свою чергу, знижує мовленнєву активність учня. Тому дуже важливо допомогти дитині на початковому етапі включитися в нове, складне для дитини освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Повноцінне включення не можливе без створення спеціальних умов для реалізації особливих потреб дитини. На початковому етапі шкільного навчання життєво необхідно формування наступних навичок: сприймати звуки в різних акустичних умовах, розуміти звернене мовлення і точно оцінювати дії співрозмовника, вміти встановлювати дружні стосунки з однолітками, набувати власний досвід спілкування і активно застосовувати в процесі навчання.

Важливим фактором успішної інтеграції учня з вадами в розвитку є попередній досвід. Ставлення дитини до навчання значною мірою визначається тим, чи отримала вона відповідну психолого-педагогічну та медичну допомогу до навчання в школі. Відсутність такої допомоги в дошкільному віці та в період початкового навчання підривають віру дитини у власні сили та перешкоджають формуванню розвитку особистості в цілому.

Та все ж, яким би не був попередній досвід дитини, для реалізації її особливих освітніх потреб необхідна систематична корекційна допомога. З одного боку, необхідна спеціальна допомога на розкриття особистості дитини та її потенційних навчальних можливостей, а з іншого, сурдопедагог в ході проведення занять формує та розвиває у дитини вміння використовувати власні можливості у пізнавальній та мовленнєвій сферах.

Педагог, приймаючи в клас учня з порушенням слуху, повинен бути готовий розділити відповідальність за долю навчання й виховання дитини з його батьками, фахівцями, що рекомендували інтегроване навчання, із вчителями-дефектологами, які здійснюють корекційну допомогу. Словосполучення корекційна допомога часто асоціюється у вчителів загальноосвітніх навчальних закладів з особливими корекційно-розвивальними методиками та специфічними видами роботи. Та це не зовсім так. Корекційна допомога з боку вчителя – це використання щоденних ситуацій спілкування на уроці і в позаурочний час для активізації мовленнєвого розвитку нечууючої дитини.

Слабочуюча дитина краще сприймає на слух знайомі слова. Відповідно, чим більше учень буде знати слів, тим краще він буде користуватися своїм залишковим слухом. В процесі навчання дитина набуває нові можливості слухо-зоро-вібраційного сприймання. Неповноцінне слухове сприймання слабочуючої дитини може з великим успіхом бути доповнено „читанням з губ”. Помилково було б думати, що, навчившись зорово за артикуляцією сприймати мовлення, слабочуючій дитині не потрібно розвивати слухосприймання. Зорове сприймання мови не може повністю замінити слух. До того ж не всі елементи мовлення можуть бути сприйняті.

Нечуюча дитина у класі вимагає особливої уваги з боку вчителя в ході усього навчально-виховного процесу:

1. Індивідуальне планування тем, які викликають утруднення в засвоєнні.
2. Ведення уроку обличчям до нечуючого учня.
3. Контроль за розумінням дитиною завдань, інструкцій, питань та відповідей учнів.
4. Залучення батьків до закріплення нового матеріалу в домашніх умовах.
5. Максимальне використання випереджаючого навчання
6. Заохочення за позитивні відповіді
7. Вимагання постійного носіння слухового апарату

Як свідчить практика, для успішної інтеграції дитини з вадою слуху в мовному середовищі вчителю необхідно допомагати учням організувати спільні ігри під час перерв і після уроків, спільної діяльності на уроках та після уроків.

При плануванні навчальної та виховної діяльності для запобігання і виправлення специфічних мовленнєвих помилок у дітей із порушенням слуху важливо дотримуватися спеціальних принципів і напрямків роботи та використання окремих завдань для удосконалення сприймання і розуміння мовлення:

- розрізнення звуків;
- визначення висоти звуку (високий чи низький);
- упізнавання немовних звуків – звуків дозвілля,
- звучання музичних інструментів, іграшок тощо;
- визначення якості звучання (одинарний чи переривчастий звук сприймається);
- визначення напрямку звучання;
- визначення сили звучання (гучний звук чи тихий);
- визначення джерела звуку;
- виявлення звуку (є звук чи його немає);
- визначення тривалості звучання (довгий чи короткий звук);
- впізнавання на слух фонем, складів, слів, фраз.
- розрізнення значення слів, схожих за звуко-літерним складом;

- прогнозування кінцевої частини слів, кінцівки речення, частини та цілого тексту;
- підбір малюнків до частини тексту;
- відтворення логічної послідовності викладання тексту за допомогою малюнків;
- усне відтворення подій, описаних у тексті, розповіді вчителя.

Отже, успіх інклюзивного навчання дітей з вадами слуху залежить від грамотно організованого психолого-педагогічного супроводу та злагодженої командної роботи педагогічних, медичних працівників та батьків. Взаємодія школярів з порушеним і нормальним слухом сприяє гуманізації шкільного виховання, духовному розвитку учасників навчально-виховного процесу, збагаченню їхнього світогляду та становленню особистості. Дані спостереження за взаємовідносинами учнів з вадами слуху та їхніх здорових однолітків свідчать про можливість і необхідність психолого-педагогічного супроводу дітей з обмеженими можливостями здоров'я, цілеспрямованої підготовки в різних формах їхнього спільного перебування в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Важливим фактором у вирішенні питання включення дитини з особливими потребами в загальноосвітній простір є готовність вчителя навчати у своєму класі особливу дитину. Тому дуже важливо вирішити питання початкової дефектологічної підготовки педагогічних кадрів, що допоможе вчителю, з одного боку, побачити особливості розвитку дітей зі слуховими порушеннями, а з іншого боку – визначити потенційні можливості та рівень навчуваності цих дітей. Знання специфічних методів роботи та вміння організувати корекційно-педагогічне середовище для розвитку мовлення дітей дозволить покращити результати навчальної діяльності та сприятиме успішному включенню дітей з вадами слуху в загальноосвітнє середовище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейкин А. А. Роль совместного коллектива для слышащих подростков и подростков с нарушениями слуха // Новые пути решения проблем детской инвалидности средствами культуры и искусства. – М., 2001. – С. 196–21
2. Боскис Р. М. Учителю о детях с нарушениями слуха. М. : Просвещение, 1975. – 142 с.
3. Гилевич И. М. Тигранова Л. И. К проблеме интеграции (программа подготовки учителей массовых школ к работе с детьми с нарушенным слухом) // Дефектология. – 1996. – № 6. с. 44–51.
4. Зыков С. А. Активизация речевого общения глухих школьников младших классов в совместной деятельности//Автореф. дис. канд. пед. Наук. М., 2000. – 15 с .
5. Назарина В. В. Дитина з розладом слуху: особливості спілкування //Дошкільне виховання. – № 10. – 2002. – Київ. – С. 8-10.

6. Колупаєва А. А. Інклюзія як напрям освітнього реформування. Дидактичні та соціально – психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: Наук.-метод. зб.: Вип. 10 / За ред., В. І. Бондаря, В. В. Масенка . – К., 2008. – С. 121–127.

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА І ПРОБЛЕМА ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ДУХОВНО- МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

*Ієрей Ярослав Кушнірчук
клірик Свято-Миколаївського собору
м. Новомиргорода, вчитель історії
Новомиргородської загальноосвітньої школи
I–III ступенів № 1 Кіровоградської області*

Долю нашої держави сьогодні визначають глобальні процеси, які несуть за собою зміну самосвідомості сучасної постмодерної нації. Ми все більше утверджуємося як окрема нація, доводячи всьому світу, що дух єдності жив у нас завжди. Зміцнюючою основою для нашого народу були християнські цінності, які допомагали нам долати труднощі самоутвердження. Підростаюче покоління – стержень майбутнього кожної держави, і тому його виховання є домінуючим.

На необхідності духовного виховання наголошував ще святий Іоанн Златоуст: “Ваші діти завжди будуть доволі багаті, якщо ви дасте їм гарне виховання, котре зможе впорядкувати їхню натуру і добре влаштувати їхню поведінку. Отже, дбайте не про те, щоб зробити їх багатими, а про те, щоб зробити їх благочестивими, владиками своїх пристрастей, багатими в чеснотах”.

Початок ХХІ ст. став домінантним у поступовому запровадженні елементів духовного виховання у шкільній освіті. Викладання предметів духовно-морального спрямування стало необхідною передумовою соціальних реформ в українському суспільстві та успішного проведення їх з орієнтацією на майбутнє країни. Реформування різних сфер життя суспільства завжди потребувало особистостей з високою духовністю, моральністю та визнанням етичних цінностей. Цього можна досягти тільки завдяки результатам кропіткої й тривалої роботи по вихованню підростаючого покоління.

Вивчення предметів духовно-морального спрямування, запропоноване у концептуальних засадах, сприяє загальному зростанню ролі моралі в житті суспільства та подоланню міжконфесійних протиріч, утвердженню єдності й поширенню любові.

Кожен з нас, говорячи про освіту, бачить у ній невід'ємну складову інтелектуального розвитку індивіда. Проте, склалася тенденція, що сьогодні школа втратила необхідний потенціал у вихованні не лише духовності сучасної молоді, але вже частково і культури. Освітній процес за останні 20 років перетворився на автоматичний, а можливо, вже й бездумний етап у житті молоді людини. По закінченню школи вона виходить, здавалося б, із необхідним інтелектуальним багажем, проте з пустим внутрішнім світом. І дякувати Богу, якщо цей світ не наповнений аморальними, безпринципними чинниками, які знищують молодь як повноцінних членів соціуму. У цій складній ситуації в 90-х рр. Українська Православна Церква і висунула свою концепцію духовного розвитку – викладання основ православної культури у школах.

Мета статті полягає у розкритті ролі православного духовенства у вихованні підрастаючого покоління, поступової інтеграції його у сферу шкільного виховання та розкритті основних проблем у викладанні предметів духовно-морального спрямування.

Актуальності темі додає активне включення духовенства в освітньо-виховний процес шляхом проведення постійних зустрічей, лекцій, виховних заходів і їхнього тісного зв'язку з освітньою сферою.

Релігійне навчання є одним із фундаментальних принципів релігійної свободи. Право на навчання релігії у західноєвропейських країнах включає в себе навіть право на створення приватних шкіл, підконтрольних тій чи іншій церкві, та право на навчання релігії у публічних школах (це закріплено конституціями Італії, Іспанії, Німеччини, Польщі [1, 37]). Здобуття незалежності України і відродження релігійного життя дало поштовх Православній Церкві до розробки своєї соціальної концепції, яка домінантним завданням вважала саме роботу з молоддю.

Священики та православні активісти прийшли у звичайні школи ще на початку 1990-х рр. Там, де їм вдалося домовитися з директорами шкіл, вони стали викладати Закон Божий, як правило, ще по дореволюційних підручниках. Уже в 1994 р. Міністерство освіти почало вимагати припинити практику залучення до навчального процесу священиків, оскільки це суперечило аспектам свободи віросповідання. Проте в 1997 р. було прийнято нову редакцію закону “Про свободу совісті та релігійні об'єднання”, яка визначала певні питання так званих традиційних релігій. [2, 14]. Звісно ж, це дало невеликий поштовх до визначення певних преференцій щодо Православ'я – вірі наших предків.

Із початком 2000-х років піднялося питання щодо проблем професійної й непрофесійної богословської освіти і впровадження викладання предметів духовно-морального спрямування у школах. Ці питання неодноразово піднімалися на зустрічах із Президентом Леонідом Кучмою. Тоді вдалося створити групу по вирішенню проблем зближення церковної і світської

освіти, а також по розробленню уніфікованих підручників з “Основ Християнської етики” [3, 16].

Після того Церква зробила вже чимало наполегливих кроків до того, щоб у школах почали викладати “Християнську етику”. “Церква наполягає на тому, що освіта є процесом духовним, відтак Церква як носій традиційної духовності має брати участь не лише у визначенні стратегій розвитку освіти, але й у здійсненні освітнього процесу”, – стверджував архієпископ Полтавський УПЦ Філіп [8, 5]. У 2002 р. Священний Синод УПЦ створив синодальний відділ релігійної освіти, катехізації і місіонерства, який мав сприяти налагодженню відносин між Церквою та державними освітніми структурами. Із моменту початку своєї роботи відділом було організовано Всеукраїнський з’їзд православних педагогів. Були проведені регіональні педагогічні конференції та семінари. Однією із знакових конференцій стала зустріч на тему “Освіта та сім’я в постатеїстичних суспільствах”. Відділом було розроблено декілька варіантів навчальних програм з Основ християнської етики.

Важливим питанням для початку викладання предметів духовно-морального спрямування у школах була і є наявність відповідних педагогічних кадрів. Адже саме цей аспект є важливою запорукою успіху у катехізації молоді. На круглому столі, присвяченому питанням викладання “Християнської етики”, у липні 2005 р. було наголошено на необхідності підготовки кадрів на базі інститутів післядипломної освіти. Свою допомогу запропонувала і Українська Православна Церква, яка мала великий досвід у цьому. Так Православне педагогічне товариство – громадська організація, яка активно готувала викладачів, навчальні програми та підручники для викладання такого предмету [4, 18].

Всеукраїнське православне педагогічне товариство мало на меті координацію роботи вчителів, що займаються викладанням “Християнської етики”. Важливо зазначити, що за останні десять років було проведено низку круглих столів і спільних зустрічей між освітянами та духовенством з метою вироблення необхідної формули, проте поки що до вирішення питання дуже далеко. Православне духовенство наголошувало на тому, щоб викладання предмету носило пізнавальний характер, але поряд з цим позаконфесійний, не визначаючи переваг жодній із представлених у державі релігійних об’єднань [5].

Важливим кроком для вирішення цієї проблеми у загальнодержавному вимірі стала підтримка Президента України Віктора Ющенка. Тоді було видано наказ № 437 “Про вивчення у навчальних закладах факультативних курсів з етики віри та релігієзнавства”, згідно з яким було затверджено склад спеціальної комісії для розроблення змісту факультативних курсів з етики віри та релігієзнавства; батькам надано право вибору вивчення дітьми, починаючи з 2005–2006 навчального року, предмету етика у 5-6 класах або факультативних курсів морально-етичної проблематики, що апробуються в

регіонах за умови кадрового та навчально-методичного забезпечення з відповідним грифом міністерства [6].

Але, не дивлячись на підтримку Президента, українське законодавство ускладнювало цей процес, оскільки існувало невизнання жодної релігії як обов'язкової, що в свою чергу передбачає світський (нейтральний стосовно як релігії, так і атеїзму) характер освіти, що надається школою, але що не збігається з думкою суспільства. Так соціологічне опитування, проведене Центром Разумкова в 2004 р. стверджувало, що більшість респондентів підтримувало присутність релігійного аспекту у шкільному вихованні [7, 35–37].

У свою чергу, духовенство намагалося привернути увагу суспільства до проблематики зближення церкви і школи за допомогою круглих столів, конференцій, зустрічей. Так у 2007 р. у Володимир-Волинському відбулася регіональна конференція “Духовна безпека України”. На ній особливого резонансу набула тема взаємин Церкви зі школою, адже за думкою учасників конференції викладання “Основ Християнської етики” є важливим чинником виховання духовно здорових членів суспільства [9].

Свій вклад у розвиток викладання предметів духовно-морального спрямування зробила Кіровоградщина. Зокрема, з 1996 р. по 2004 р. у школі № 33 міста Кіровограда в експериментальному режимі викладався предмет “Основи етики” (на основі програм “Християнська етика”, “Етика та естетика”). З того часу у цю роботу активно включився Олександрійський район, де програма курсу передбачала системний зв'язок : загальні релігійні канони – православна культура України – релігійні пам'ятки та святині рідного краю [11]. Треба зазначити окрему роль смт Петрово, де предмет викладає священник Української Православної Церкви Михаїл Царук, який є активним учасником усіх круглих столів і зустрічей, присвячених цій проблемі.

Із 2011 р. у цю роботу активно включилася Новомиргородщина. Саме тоді завдяки підтримці районної адміністрації предмет “Християнська етика” було введено у більшості шкіл району. На факультативних засадах предмет викладається у Новомиргороді до сьогодні. За цей час було проведено районний семінар учителів християнської етики на базі Новомиргородської ЗШ № 1, участь у якому взяли і представники духовенства. З того часу навчальний заклад спрямував свою роботу у відповідному напрямку й почав називатися Школою духовності та національної гідності. У 2014 р. у даному навчальному закладі за сприянням дирекції було створено кабінет “Основ Християнської етики”. На сьогодні такий предмет викладається у 2-7 класах.

Важливу участь у катехизації підростаючого покоління відіграє Черкащина, де основи християнської етики викладаються з початку 2000-х рр., у тому числі й за участю православного духовенства. Попри це основною проблемою є нестача кваліфікованих кадрів, які могли б поповнюватись саме за рахунок священства [10].

Предмет “Основи Християнської етики” й активна робота духовенства у цьому плані дозволяє і вміщує в собі важливі аспекти патріотичного виховання, які в умовах війни на сході країни є необхідними й обов’язковими. У ході виховної роботи дитина може залучатися не лише до теорії того, що треба любити свою Батьківщину, а й до практики: молитва за свою країну, її воїнів, збір гуманітарної допомоги, листи воїнам АТО, підтримка біженців. Таким чином на практиці реалізується заповідь любові до ближнього й відповідальності за майбутнє своєї держави.

Я. А. Коменський писав: „Діти – дорогоцінний дар Божий і ні з чим незрівнянний скарб, і до них потрібно ставитися з величезним піклуванням”.

Отже, ми можемо зробити висновок, що діяльність православного духовенства в освітній сфері на сьогодні є досить активною й несе в собі особливий соціальний посил. Священникам поступово вдається інтегруватися в освітньому середовищі, що формує значний прошарок фахово підготовлених спеціалістів у галузі викладання предметів духовно-морального спрямування, що в свою чергу підвищує роль моралі у розвитку сучасного, постмодерного суспільства. Слід наголосити й на тому, що взаємовідносини Церкви і держави продовжують являти собою вагомую проблему в проведенні соціального служіння та катехізації. Проте держава, не зважаючи на підтримку українським суспільством, не може вирішити питання по спрощенню і допуску духовенства до освітньої сфери, що мало б посприяти підвищенню духовно-морального рівня підростаючого покоління, формуванню стійкої системи мотивації, світоглядних позицій та культури життя у дітей, молоді та їхніх батьків, становлення української нації як суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єленський В. Релігія і школа /В. Єленський/ Людина і світ. – грудень 2001. – С. 32
2. Церковно-державні заклади // Людина і світ. – грудень 2002. – С. 14–16
3. Дудар Н. Релігійність молоді / Н. Дудар // Людина і світ. – 1999. – № 2. – С. 47
4. Українське суспільство 1992–2009 рр. Динаміка соціальних змін. – К. : Інститут соціології НАН України. – 2009. – 560 с.
5. Церква і молодь // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 10. – С. 49–52
6. Річний звіт про діяльність Синодального відділу УПЦ у справах молоді / Діяльність синодальних відділів, комісій та комітетів 2008 р. – К. : Київська митрополія. – 2008. – 223 с.
7. Річний звіт про діяльність Синодального відділу по благодійності і соціальному служінню / Діяльність синодальних відділів, комісій та комітетів 2010 р. – К. : Київська митрополія. – 2010. – 220 с.

8. Єпископ Полтавський і Кременчуцький Филип. Освіта і виховання в Україні: від примусового атеїзму до розумної світкості // Вісник прес-служби УПЦ. – 2006. – № 58. – с. 5–11.
9. Вісник Державного комітету у справах релігії // Людина і світ. – 2004. – № 8. – с. 42–43.
10. Релігія, Церква, Освіта // Національна безпека і оборона. – 2003. – № 3. – С. 35–37.
11. Митрофаненко Ю. Традиції вивчення предметів “духовно-морального” спрямування на Кіровоградщині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ppko-koippo.edukit.kr.ua>

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ ДЕТЕЙ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ ВОСКРЕСНОЙ ШКОЛЫ

*Коваленко Надежда Николаевна
заведующая учебной частью воскресной
школы имени святителя Луки Крымского
Свято-Елисаветинского
мужского монастыря*

Для того, чтобы чётко определить особенности, цели и задачи деятельности современной воскресной школы, необходимо проанализировать духовное состояние воспитанников, наполняющих учебные классы этих заведений.

Знакомясь со страницами дневниковых тетрадей св. праведного Иоанна Кронштадского, который в течение 32 лет преподавал в православной гимназии для мальчиков и Девичьем пансионе, отмечаем, что «...отец Иоанн акцентирует внимание преподавателей на том, что необходимо «прежде всего воспитывать учеников в духе православной веры и Церкви, а не в духе света» [2, с. 5].

Особенностью же современной воскресной школы является то, что дети большую часть своего времени проводят в нецерковной среде. Воздействие же окружающего мира оказывает влияние на мировоззрение учащихся воскресной школы.

Небезынтересными в данном контексте являются исследования большой группы педагогов и социологов г. Киева, которые изучали духовные потребности школьников Украины. Исследовались социально-экономические условия жизни семьи, возможности и способности семьи в плане духовного воспитания детей, организация досуга детей, информационное пространство, создаваемое средствами массовой информации, подростковые субкультуры,

социальная активность детей и их участие в жизни общества, место религии в общественной жизни.

Результаты исследований показали, насколько точно ориентации современных детей отражают противоречия сегодняшней жизни. Возьмём только некоторые из них. Так большинство детей главным в жизни считают материальное благополучие: 15 % опрошенных школьников назвали значимым для себя наличие «богатой семьи», 16 % – финансовые возможности для развлечений, 13 % – проживание в престижном районе или большом городе. Каждый третий для поддержки своего авторитета в детском коллективе считает необходимым модно одеваться. Наряду с этими цифрами значительно снижается важность и значение учёбы, приобретение хороших знаний, умений и навыков.

Вакуум духовности определённой части современных детей заполняется нигилизмом, путанностью идей, взглядов, убеждений, отсутствием моральности.

Инфраструктура досуга детей, которая предлагается в нашей стране, не соответствует их духовным потребностям. Многие дети предпочитают такие формы досуга, в которых нет необходимости интеллектуально напрягаться, не требующих специальной подготовки, проявления творчества. Средства массовой информации, интернет также предлагают далеко не лучшие образцы для подражания.

В последние годы ощутимое воздействие на формирование духовности детей оказывает церковь. 19 % опрошенных детей в возрасте 9-15 лет посещают церковь. Столько же – вообще в ней не бывают.

Отмечается рост позитивно настроенных родителей на религиозное воспитание детей. В свою очередь дети с большим интересом и желанием воспринимают религиозные ценности. Идеалы «светской» духовности в определённой части населения теряют своё значение, происходит переоценка ценностей.

Наряду с этим, опрошенные подростки недостаточно глубоко понимают, что такое духовность, какие поступки являются высокоморальными. Им не хватает определённой суммы знаний, необходимой информации. 40% опрошенных не смогли назвать пример высокодуховной личности. Каждый третий ребёнок школьного возраста не имеет духовного идеала. 80% опрошенных детей в возрасте 9-11 лет всегда готовы помочь близким, в возрасте 14-15 лет – 68 %. Многие дети считают, что добрым быть нужно не всегда, каждый седьмой ребёнок готов проявлять доброту при любых обстоятельствах. Мальчики больше верят в добро, чем девочки. 40% современных детей не считают нужным помогать пожилым людям. 31% детей уверены, что быть альтруистом сейчас не модно, 34% респондентов не хотели бы быть бескорыстными. Каждый пятый школьник считает, что при определённых обстоятельствах можно и солгать. Тем не менее, большинство учащихся воспринимают правду и честность как

необходимые качества личности и пытаются сформировать эти ценности у себя [1, с. 102].

Нередкими среди подростков являются и случаи жестокости: издевательства над более слабыми, над животными. Ярким проявлением низкого уровня духовности школьников является употребление ненормативной лексики.

Педагоги и социологи, получившие данные результаты исследований, глубоко убеждены, что формирование и развитие духовности детей является жизненно важной необходимостью.

«Жалко смотреть на современное образование: воспитанники и воспитанницы выходят совершенно с тёмными очами сердца, без веры в сердце, без страха Божия, с склонностью к весёлостям света: что будет? – Мало проку в молодом поколении... Нынешнее образование... проникнуто совершенно духом мира, а не духом Господним, не духом веры и благочестия. Правда, есть Закон Божий...» [2, с. 33] – отмечает святой праведный Иоанн Кронштадский.

Именно с целью изучения Закона Божия и христианского воспитания и отдают своих детей родители в приходские воскресные школы. Приходят в эти школы и дети из воцерковлённых православных семей, и из семей, родители которых в церкви бывают только по большим праздникам, соответственно и в жизнь церкви они включаются по-разному.

Воскресная школа имени святителя Луки Крымского Свято-Елисаветинского мужского монастыря г. Кировограда главной целью своей деятельности видит преподавание Закона Божия и раскрытие перед учащимися основ нашей Православной веры таким образом, чтобы воспитанники воспринимали их как систему духовных ценностей, наполняющих жизнь духовным смыслом и содержанием. Школа была организована и стала носить имя святителя Луки Крымского по благословению наместника монастыря архимандрита Мануила (Заднепряного). Жизнеописание православного святого служит учителям воскресной школы тем практическим материалом, в котором и учитель, и учащиеся находят ответы на многие вопросы нравственного содержания.

Не может не восхищать учеников личность архиепископа, образ духовной мощи, способный противостоять злу. Весь жизненный путь его – это подвиг служения Господу.

Основной задачей школы так же, как и всех воскресных школ, является воцерковление и церковное воспитание детей. Педагоги школы стремятся преподавать богословие не умом, а сердцем, учат познавать Бога сердечно. И это познание Бога пронизывает жизнь детей на занятиях воскресной школы, в семье, в приходской общине, в богослужении, в личной молитве, в общении с духовником. Именно такое сердечное познание Истины должно стать сильнее не всегда положительного влияния мира, отбросить всякие сомнения,

приходящие из нецерковной среды, стать духовным стержнем каждого ребёнка, неоспоримым и незыблемым жизненным убеждением.

Одной из важных особенностей деятельности школы является активное участие педагогов и воспитанников в жизни общины. Если воскресная школа не будет живой частью церковной общины, воцерковление детей станет невозможным. Важным является участие воспитанников в богослужениях. Так пятеро мальчиков старшей группы прислуживают в алтаре. Это требует от них благоговейного поведения во время службы, строгого послушания старшим.

Следующей особенностью обучения и воспитания учащихся в воскресной школе есть систематическое ознакомление и изучение житий святых. Обращение к образам православных святых является мощным воспитательным потенциалом. Святые угодники и их подвижнический путь – яркий пример высокого нравственного идеала, образец, которому необходимо подражать. На примерах жизни святых педагоги показывают учащимся красоту подвига служения Господу, Отечеству и людям, учат детей строить свою жизнь в соответствии с этими идеалами, показывают воспитанникам, как нужно заботиться о своей душе, жить по совести, любить своих ближних, совершать достойные христианина поступки.

Учащиеся школы учатся трепетно относиться к церковным святыням, мощам, иконам. На занятиях изучается Священное писание, дети учатся читать и петь на церковнославянском, украинском и русском языках. Знают несколько духовных песнопений на сербском. Это приобщает их к духовно-культурной традиции Церкви и её истории.

Преподаватели школы свои занятия проводят, используя интерактивные формы работы, интересные и доступные, сопровождают объяснение учебного материала показом учебных фильмов, видеоматериалов, фотографий и иллюстраций.

Деятельность воскресной школы осуществляется в тесной взаимосвязи с семьями учащихся. Все праздники, паломнические поездки, конкурсы, спортивные мероприятия и походы в лес проходят при активном участии родителей. Святитель Лука Крымский призывал родителей уделять больше внимания семейному воспитанию детей. Призывал воспитывать их не только словом, но и собственным примером. «Прежде всего, говорил святитель, – назидайте вашим примером, ибо дети воспитываются именно примером родителей своих. Как же должно их воспитывать? Так, как воспитывали своих детей... христиане первых веков. Они с самого раннего детства приучали детей к молитве, Храму, постам, к таинствам церковным. Научая детей своих, они руководствовались глубоким, святым правилом: «Того почитали несчастным, кто знает всё и не знает Бога. Того блаженным, кто знает Бога, хотя бы и не знал ничего другого». Во веки благословение Божие на тех, кто воспитывает детей своих в благочестии» [3]. Тесное общение с родителями

учащихся, их активное участие в жизни воскресной школы и церковной общины остаётся необходимым условием её деятельности.

Обучая и воспитывая учащихся, педагоги должны помнить слова святого праведного Иоанна Кронштадского: «Мы должны чаще приводить себе на память, что будем трудиться в винограднике Божиим и Царевом, что мы должны представить зрелые, приятные и здоровые плоды Богу и Царю, что мы должны дать некогда отчёт на Суде Христовом в своём деле» [2, с. 22].

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Калита Ю. М. Духовні потреби дітей України. – Київ, 2005 – С. 102.
2. Святитель Лука (Войно-Ясенецкий). О семье и воспитании детей. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: predanie.ru/luca-voyno-yaseneckiy-svyatitel/book/83173-o-seme-i-vozpitanii-detey/.
3. Учащим и учащимся. Выдержки из дневниковых тетрадей. Из трудов святого праведного Иоанна Кронштадского. – Москва. Отчий дом, 2013 – С. 5, С. 22, С. 33.

ВОЛОНТЁРСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТУДЕНТОВ – ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

*Кривуть Марина Леонидовна
методист сектора научно-методических
ресурсов инклюзивного
образования Барановичского
государственного университета
(г. Барановичи, Республика Беларусь)*

Принятие Республикой Беларусь 22 июля 2015 г. Концепции развития инклюзивного образования лиц с особенностями психофизического развития (ОПФР) приводит к внесению Министерством образования изменений в Кодекс об образовании и пересмотру Образовательных стандартов высшего образования для всех педагогических специальностей [1]. Однако этот процесс длителен, а профессиональные педагогические кадры, способные качественно работать в условиях инклюзивного образования, необходимы уже сегодня. Современный педагог независимо от специализации должен быть компетентен в вопросах, связанных с темой инклюзивного образования.

Анализируя результаты исследования, проведённого нами в начале 2016-2017 учебного года, респондентами которого стали 200 студентов выпускных курсов педагогических специальностей очной и заочной форм обучения, мы пришли к выводу, что наиболее сильные затруднения практикующие и будущие педагоги испытывают в:

- психологическом принятии детей с ОПФР в образовательный процесс;
- создании условий для принятия детей с ОПФР одноклассниками и родителями норма типичных детей;
- работе с родителями норма типичных детей и детей с ОПФР по формированию детского коллектива;
- методической подготовке к образовательному процессу в условиях инклюзивного образования.

При этом участники исследования, работающие с детьми с ОПФР в условиях полной и неполной интеграции, чаще говорят о методических затруднениях, а будущие педагоги – о психологической неподготовленности.

В Барановичском государственном университете (БарГУ) для ознакомления студентов со спецификой и ценностями инклюзивного образования доктором педагогических наук, профессором В.В.Хитрюк и кандидатом педагогических наук, доцентом Е.И.Пономарёвой был разработан и методически обеспечен спецкурс «Основы инклюзивного образования» [2]. Разработан курс из 10 тренингов по психологической подготовке педагога к работе в условиях инклюзивного образования. Апробированы и активно реализуются образовательные программы, затрагивающие вопросы методической подготовки к работе в инклюзивной образовательной среде. Однако для формирования инклюзивной готовности к работе в новых образовательных условиях этого недостаточно – необходим практический опыт взаимодействия с детьми с ОПФР. Основой опыта взаимодействия с норма типичными воспитанниками и учащимися студенты приобретают в процессе большого количества педагогических и производственных практик, лабораторных, практических и семинарских занятий в учреждениях образования и на базах филиалов кафедр. Для изучения специфики взаимодействия с детьми с ОПФР будущие педагоги вынуждены идти в учреждения образования, работающие по специальным либо интегрированным программам. Учреждений образования, работающих по программам инклюзивного образования, нет не только в нашем городе, но во всей стране. Наиболее приближена к инклюзии модель неполной интеграции, когда в дошкольной группе либо в ученическом классе совместно воспитываются, обучаются норма типичные дети и дети с ОПФР одной нозологии, но их образовательный процесс обусловлен разными программами.

Ещё одним важным направлением формирования опыта взаимодействия с детьми с ОПФР является волонтерское движение, организованное в университете. Основными направлениями деятельности волонтеров являются:

- индивидуальное сопровождение детей в образовательном процессе;

– организация и сопровождение детей в процессе деятельности «Творческих мастерских» в ГУО «Средняя школа № 13 г. Барановичи» для детей с нарушением функций опорно-двигательного аппарата;

– организация и сопровождение детей в процессе спортивных праздников в ГУО «Средняя школа № 15 г. Барановичи» для детей с сенсорными нарушениями и трудностями в обучении;

– организация и сопровождение мероприятий для детей с тяжёлыми и множественными нарушениями в Государственном учреждении специального образования «Центр коррекционно-развивающего обучения и реабилитации г. Барановичи»;

– организация и сопровождение мероприятий для детей Государственного социально-педагогического учреждения образования «Социально-педагогический центр г. Барановичи»;

– организация и сопровождение мероприятий для семей, воспитывающих детей с синдромом Дауна и т.д.

Волонтерская деятельность – это, прежде всего, практика, в процессе которой студенты педагогических специальностей оттачивают своё профессиональное мастерство. Однако, в отличие от деятельности в процессе учебных практик, предполагающих, как правило, работу с большой группой детей, волонтерская деятельность направлена на индивидуальную работу с ребёнком либо с небольшим количеством детей.

Работая индивидуально с каждым ребёнком, студенты приобретают не только практический опыт, они преодолевают психологический барьер принятия ребёнка с ОПФР. Будущие педагоги учатся взаимодействию с детьми тяжёлыми и множественными нарушениями. Некоторые из этих детей имеют тяжёлые нарушения речи, аутизм, однако это не становится преградой для плодотворного сотрудничества. Когда студенты близко знакомятся с ребёнком, они не только принимают его таким, какой он есть, они познают мир его семьи, начинают осознавать трудности и специфику воспитания ребёнка с ОПФР. Волонтеры стараются разнообразить досуг не только каждого конкретного ребёнка, они становятся проводниками его и его семьи из закрытого мира семейных проблем в мир нормально развивающихся детей и взрослых, которые порой не замечают людей с особыми образовательными потребностями. Поняв и приняв чужую боль, многие из студентов по-другому начинают относиться к себе, своим близким, учебному процессу.

Волонтерская деятельность позволяет семьям, воспитывающим ребёнка с ОПФР, отдохнуть, доверив своего ребёнка волонтеру, поделиться своим нелёгким опытом, почувствовать себя равноправными членами общества, к которым обращаются за советом.

Таким образом, волонтерская деятельность – это взаимовыгодное сотрудничество семьи ребёнка с ОПФР и будущих педагогов, в процессе которого происходит взаимообогащение личного опыта, формирование профессиональных навыков и личностных качеств.

Вся діяльність БарГУ, направлена на формування професійних педагогічних кадрів в умовах інклюзивного освіти, актуальна і значима. Однак той особистий і професійний досвід, який набувають волонтери в процесі своєї добровільної діяльності, є основою компетентного педагога інклюзивного освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку інклюзивного освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в Республіці Беларусь від 22.07.2015 №608 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://autismschool.by...obrazovanie...obrazovaniya-lic-s...v...> – Дата доступу: 27.07.2016.
2. Хитрюк, В. В. Основи інклюзивного освіти [Електронний ресурс] : навч.-метод. комплекс / В. В. Хитрюк, Е. І. Пономарєва. – Барановичі : РІО БарГУ, 2014.

ВНЕСОК МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО В РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОГО СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНИЦТВА В ГАЛИЧИНІ

*Лучишин Христина Вячеславівна
вчитель початкових класів школи І-ІІІ
ступенів № 36 ім. С. П. Корольова м. Києва*

Михайло Грушевський – відомий вчений, творець української національної історії та освіти, видатний громадський діяч і талановитий педагог. Однією з провідних ідей національного державотворення Михайла Сергійовича виступає ідея соборності українських земель. Він наголошував: «Народність і територія стрілися саме на порозі історичного життя нашого народу і утворили першу підставу його розвитку». Важливе значення для сучасності має всебічно обґрунтована ним ідея суверенності українського народу, або, як казав Михайло Сергійович, «право самому порядкувати на власній землі». Він був переконаний, що попри всі складнощі влада у державі має належати особам, обраним народом на демократичних засадах, працювати для народу, спиратися на волю його більшості.

Актуальною сьогодні є проблема науково-педагогічної діяльності вченого, зокрема його участь у боротьбі за розбудову українського середнього шкільництва в Галичині. М. Грушевський наголошував на важливості розвитку шкільної справи, підкресливши все такими словами : «вона – одна з найбільш важких і пекучих проблем сучасного життя» [4, с. 69]

Панування поляків у всіх сферах життя негативно впливало на галицьке шкільництво. Несправедливість, що панувала тоді в краї, він

ілюструє промовистими цифрами державної статистики – з початком 1903–1904 начального року в Галичині було 49 середніх начальних закладів: 43 з польським викладанням, з українським – 4, з німецьким – 2. На Східну Галичину, заселену на 70 % українцями, припадає в тому числі 25 польських шкіл, 4 українських, 2 німецьких. Таким чином, корінна українська більшість Східної Галичини, яка переважає кількість поляків у чотири рази, має україномовних середніх шкіл у шість разів менше, ніж

поляки краю. Одна польська середня школа припадає приблизно на 30 тисяч польського населення, тоді як одна українська – на 820 тисяч українського населення [2, с. 513].

Внаслідок кількісного домінування польських гімназій у Східній Галичині, вказував М. Грушевський, українські діти змушені дуже часто відвідувати польські навчальні заклади, з чужою мовою і чужим режимом. Ця обставина також негативно впливає на успішність українських дітей і зменшує кількість охочих здобувати освіту. «Отже, – робить висновки педагог, – українська середня школа є нагальною потребою сучасної Галичини, й запровадження нових шкіл з українською мовою – невідкладною, кричущою необхідністю» [2, с. 518].

Він першим у Галичині подав думку заснувати українські приватні школи. Вказував, що не треба вичікувати, поки галицький сейм зі своєї ласки дозволить відкривати українські гімназії, та ще й до того ж з принесенням великих жертв з боку українського народу. Цей процес “щоб не просити, ні жадати, не мріяти і торгуватися, а творити своїми силами національну школу” [1, с. 4] переріс у широкомасштабну акцію із відкриття українських середніх шкіл. “Відкриваючи свої приватні заклади, – писав один із натхненників цього почину М. Грушевський, – ми ставимо справді нерукотворний пам’ятник, скріплюємо себе як народ, виховуємо для себе власну інтелігенцію, з надією дивимось в майбутнє” [5, с. 197].

У січні 1910 р. М. Грушевського було обрано головою українського Крайового шкільного союзу, завданням якого була організація систематичної, планомірної і координованої праці над створенням національної школи. До початку Першої світової війни заходами союзу було відкрито приватні гімназії в Збаражі (1910), Долині (1911), Чорткові (1912). Загалом наприкінці 1913 р. у цих гімназіях навчалось понад 1500 учнів. Заслуга Союзу полягала не тільки в матеріальному забезпеченні українських приватних шкіл, а й наданні їм одноцільного напрямку і плану навчання. Дослідник українського шкільництва в Галичині Б.Ступарик вважав КШС прообразом українського міністерства освіти [6, с. 31].

М. Грушевський був також одним із ініціаторів заснування окремого педагогічного часопису. Так, він став одним із ідеологів видання журналу «Наша школа». У програмній статті, котра відкривала перше число цього видання, М. Грушевський так визначав його мету та завдання: «Має він служити не тільки трибуною бажань і жалів, а органом студіювання нашої

середньої школи і його організації відповідно до потреб нашого народу. Спільними силами нашого учительства повинен він організувати передусім планове і докладне вивчення нашої середньої школи – шкільної статистики, шкільної організації і політики, її педагогічно-дидактичних і національних прикмет». Мова йшла про українську національну школу, про її потреби і проблеми розвитку, оскільки «створення національної школи є однією з найсильніших запорук національного відродження» і «тільки націоналізація школи в українських землях може дати українській людині підстави успішного культурного, суспільного і економічного розвою», «озброїти його рівносильною зброєю в конкуренції національностей, забезпечити від перспективи відставання, у послідження в загальнім культурнім і економічнім поході» [4, с. 72].

Поряд із публіцистичними виступами та організаційними справами, вчений також активно долучився до складання пожертв на українські приватні середні школи. Вчений пожертвував на цю справу 200 корон, а його дружина – 50 [3, с. 93].

Отже, основними принципами, які повинні лежати в основі української школи, на переконання М. Грушевського, є: демократизм, навчання рідною мовою, обов'язковість освіти для всіх дітей шкільного віку, українізація школи, широка участь громадянства у керівництві справою освіти тощо. Головний акцент своєї діяльності педагог зробив на розбудову українського шкільництва. Вчений розгорнув боротьбу за утворення приватних середніх навчальних закладів, а також за українізацію вищої освіти. Завдяки М. Грушевському було зміцнено матеріальну базу українського шкільництва в Галичині. Все це мало значний вплив на розвиток освіти галицьких українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біленький Я. Українські приватні школи в Галичині. Львів, 1922.
2. Грушевський М. Из польсько-українських стосунків Галичини // Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / ред. кол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. ; голов. ред. П. Сохань. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1: Серія «Суспільно-політичні твори (1894–1907)». – С. 513–518.
3. Грушевський М. Листи з-над Полтви. Лист третій // Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / ред. кол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. ; гол. ред. П. Сохань. – Львів : Світ, 2002. – Т. 1 : Серія «Суспільно-політичні твори (1894–1907)». – 165 с.
4. Грушевський М. Наша школа // Грушевський М. С. Твори : у 50 т. / ред. кол. : П. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін. ; гол. ред. П. Сохань. – Львів : Світ, 2005. – Т. 3 : Серія «Суспільно-політичні твори». – С. 69–72.
5. На часі // Учитель. 1911. № 13–14. С. 193–198.

6. Ступарик Б. М. Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772–1939) / Б. М. Ступарик, В. Д. Мацюк. – Коломия : Вік, 1995. – 31 с.

ДОСВІД ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ТА ПРОСВІТНИЦТВА

Протоієрей Дмитро Літвінов
клірик храму на честь вчч. Димитрія
Солунського смт. Завалля Гайворонського
району Кіровоградської області,
бакалавр богослов'я

Сучасне суспільство переживає духовно-моральну кризу. Переважна частина цінностей, властивих масовій свідомості, багато в чому деструктивна і руйнівна з точки зору розвитку держави, сім'ї, особистості.

Формування у молодих людей високої моральної культури, створення високодуховного середовища в суспільстві – обов'язкова умова для соціально-економічного та духовно-морального прогресу, перетворення українського суспільства у розвинену цивілізовану націю.

В нинішній час соціально-економічної, гуманітарної, суспільно-політичної кризи, коли держава переживає надзвичайно складний і відповідальний період своєї історії, коли на сході України гине цвіт нашої нації, найвразливішим прошарком суспільства є наші діти, оточені безліччю різноманітних джерел сильного впливу як позитивного, так і негативного характеру, які щодня обрушуються на сферу моральності, незміцнілий інтелект та почуття дитини.

Інтелектуальне виховання, яке відповідає особистим властивостям кожної дитини з урахуванням її психофізіологічних особливостей розвитку, придбання первинного досвіду моральної поведінки, наповненого змістом духовних і моральних цінностей, не може здійснюватися повноцінно без вивчення духовної історії своєї країни, свого народу.

Один з провідних принципів педагогічної системи – принцип народності виховання, висловлений видатним педагогом-методистом проф. Костянтином Дмитровичем Ушинським. Народність він вважав основою виховання підрастаючого покоління в дусі патріотизму, любові до батьківщини та свого народу. Народ, на його думку, джерело всіх надбань матеріальної та духовної культури, тому треба вивчати історію, географію, економіку, мову, літературу, мистецтво та інші науки. Народна творчість, пісні, музика, поезія, образотворче мистецтво – джерело культури народу [1]. У статті "Про народність у громадському вихованні" К.Д.Ушинський пише: «Є лише один ідеал довершеності, перед яким схиляються всі народності, це

ідеал, що його дає християнство. Усе, чим людина як людина може і повинна бути, виражено цілком у Божественному вченні, і вихованню залишається тільки раніше всього і в основу всього вкорінити вічні істини християнства. Воно дає життя і вказує вищу цінність будь-якому вихованню, воно ж і повинно служити для виховання кожного християнського народу джерелом всякого світла і всякої істини. Це негасимий світоч, що йде вічно, як вогняний стовп у пустелі, попереду чоловіків і народу; за ним має прагнути розвиток будь-якої народності і всяке справжнє виховання, що йде разом з народністю» [2].

Розмірковуючи над поняттям «духовно-моральне виховання», необхідно зауважити, що воно виникло в руслі християнської традиції і має своєю підставою Заповіді Христа Спасителя про любов до Бога і ближнього (Мф. 22, 37-40) [3]. Саме любов до Бога і ближнього лежить в основі виховання любові до своєї Вітчизни, поваги до культури і духовних традицій свого народу, здатності усвідомлювати цінність людського життя і порівнювати свої вчинки з моральними цінностями – формуванню яких сучасна школа надає велике значення. Відокремлення церкви від школи зовсім не означає їхнього розриву. Той факт, що переважна більшість населення України вважає себе православною, говорить про доцільність духовно-морального виховання в школах.

Я маю позитивний досвід взаємодії зі світськими освітніми дошкільними та загальноосвітніми закладами. Головним принципом взаємодії є добровільність і відповідальність. Церква нікому себе не нав'язує - ні школі, ні батькам, ні дітям. Традиційні духовні цінності нав'язати неможливо, але не говорити про них не можна. Іноді в ході бесіди впливає, що багато дітей не обізнані з такими святами, як Різдво чи Пасха. Не в кожній християнській сім'ї дітям пояснюють історію та значення таких свят, тому на зазначених заходах дитина має можливість познайомитись з обрядами і традиціями українського народу, втілених у таїнствах та обрядах Православної Церкви.

Якщо на заході присутні представники різних релігійних деномінацій, викладаючи духовно-моральні істини, користуюсь принципом позаконфесійності. Такий підхід не ставить за мету залучення учня до конфесії, а на перший план виходить завдання всебічного розвитку особистості. Як показує практика, конфліктів щодо різного віросповідання, першості однієї чи іншої релігії не виникає, оскільки ці питання є недоцільними, вони просто не порушуються. Те, що діти діляться один з одним враженнями про виконання добрих справ і завдань, веде до згуртування колективу, робить його міцним, і призводить до гармонійного духовного розвитку особистості [4].

Процес духовно-морального виховання в освітньому середовищі характеризується багатоплановістю і різноманітністю засобів педагогічного впливу. Це можуть бути:

- проведення уроків на біблійні та різні релігійні теми в рамках навчальної програми;
- виховні години на тему поваги до батьків, здорового способу життя тощо;
- використання мультимедійних технологій (показ відео, фотографій, слайдів, створення презентацій, заочні екскурсії, віртуальний музей);
- творча художня діяльність: рукоділля, малювання, створення предметів декоративно-прикладної творчості, розвиток здібностей сольного і хорового співу;
- тематичні і творчі вечори, залучення до організації батьків;
- виставки дитячих робіт, вікторини, конкурси, змагання;
- ігри морального і духовного змісту;
- проведення концертних програм і заходів, присвячених релігійним святкам;
- вечори зустрічей молоді;
- створення інформаційних стендів та духовно-просвітницьких стінгазет, листків;
- виступ на батьківських зборах на духовно-моральні теми;
- паломницькі поїздки, велопаломництво;
- заохочення молоді до участі у церковно-богослужбовому житті;
- організація відпочинку на природі;
- волонтерська діяльність молоді для надання допомоги людям похилого віку та сім'ям, які виховують дітей з особливими потребами.

Отже, форми роботи з молоддю включають співпрацю з навчальними закладами і можуть набути вигляду факультативів, позаурочних індивідуально-групових занять, гуртків, недільних шкіл, молодіжок. Реалізація вищенаведених методів духовно-морального виховання та просвітництва може бути добре організована і в сільській місцевості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міхеєва Л. В. Історія педагогіки і загальної педагогіки. Внесок К. Д. Ушинського у розвиток педагогіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lubbook.org/book_228_glava_29_4._Vnesok_K.D.Ushinskogo_u_roz.html
2. Ушинский К. О народности в общественном воспитании. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://az.lib.ru/u/ushinskij_k_d/text_0050.shtml
3. Образовательная концепция Русской Православной Церкви. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://p2.patriarchia.ru/2016/03/11/1238700324/obr_konz.pdf
4. Наталія Пархоменко. Проблемні питання введення християнської етики в школах України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

ДИТЯЧИЙ ПРАВОСЛАВНИЙ ТАБІР ЯК МІСЦЕ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО ОНОВЛЕННЯ ЛЮДИНИ

Протоієрей Іван Шемедюк

*керівник спеціального відділу релігійної
освіти, катехизації і місіонерства
Кіровоградської єпархії УПЦ,
бакалавр богослов'я*

Дитячий оздоровчий табір (ДОТ) є позашкільним виховним закладом, що створюється з метою зміцнення здоров'я, організації літнього відпочинку, задоволення інтересів і духовних потреб підлітків; при цьому стратегічними завданнями його діяльності є:

1. пропаганда здорового способу життя, формування культури здоров'я;

2. забезпечення належних умов для повноцінного оздоровлення та відпочинку дітей, розвитку їхніх творчих здібностей шляхом проведення занять фізичною культурою, туризмом, правоохоронною та краєзнавчою роботою, суспільно корисною працею, а також на основі добровільного вибору видів діяльності за інтересами, дозволя тощо [1].

В навчально-методичному посібнику «Методика виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах» зазначається: «В цілому ж, виховна робота в дитячих оздоровчих таборах (ДОТ) включає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми та методи роботи в ДОТ визначаються його статутом, педагогічним колективом і групуються на принципах ініціативи й самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії і гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей»[2].

У багатьох сучасних таборах великий акцент ставиться на відпочинку, пізнавальній та оздоровчій діяльності і часто не вистачає саме духовно-морального виховання як одного з головних напрямів у роботі з дітьми. «Хто рухається вперед у науках але відстає у моральності, той більше йде назад чим вперед», – так говорив древньогрецький вчений філософ Арістотель. Недостатність духовно-морального виховання дітей та молоді сьогодні повертається до нас великими бідами – такими, як масове вживання підлітками алкоголю, поширення наркотичних препаратів, комп'ютерна залежність, агресивність, ненависть, самогубства, вільні статеві стосунки, аборти, легковажне вживання скверних слів та байдужість. Тому сьогодні ми

повинні переосмислити роль і місце православної віри в історії України та визнати її великий вплив на духовне та моральне становлення людини.

В Біблійній історії можемо знайти чимало свідчень, коли Бог брав людей зі звичайної обстановки і поміщав в незвичайні умови з метою виховання або навчання. Тобто, Господь «посилав їх в табір». Далеко від домівки, подалі від щоденної суєти і постійних турбот. Ми бачимо, що людина, перебуваючи у незвичних для себе умовах, більш уважна до Бога. В такій особливій духовній атмосфері Бог зустрічався з людьми, вів з ними діалог, відповідав на їхні потреби і закликав на служіння:

1. Едемський сад. Бог створив величезний світ, але Адам і Єва були поміщені в особливі умови, обмежені територією Едемського саду. На жаль, наші прабатьки спокусились на обман диявола, не витримали іспиту на послух і були вислані з саду. Авва Дорофій пише: «І був Адам в насолоді раю, в молитві, спогляданні, у всякій славі і честі, маючи здорові почуття і перебуваючи в природному (стані), в якому був створений. Бо Бог створив людину по Своєму образу; тобто безсмертною, вільною, прикрашеною всякої чеснотою. Але коли він переступив заповідь, скуштувавши плід дерева, від якого Бог наказав йому не споживати, тоді був вигнаний з раю, відпав від природного (стану) і впав у протиприродній, тобто в гріх, славолубство, спрагу життєвих задовольень і інші пристрасті, які оволоділи ним, бо він сам став їхнім рабом через непослух. Тоді поступово почало зростати зло, і запанувала смерть» [3].

2. Авраам. Бог покликав Авраама вийти зі свого міста, землі Халдейської, і прийти в Ханаан. Навряд чи, залишившись вдома, Авраам і його сім'я змогли б пережити все те, що вони пережили в пустелі. Навряд чи Авраам став би таким близьким зі Своім Творцем, якби не вийшов зі свого будинку. За віру, любов і послух Авраама Бог обіцяв, що у нього буде потомства так багато, як зірок на небі і як пісок на березі моря, і що в його потомстві отримають благословення всі народи землі, тобто з його роду вийде Спаситель світу.

3. Мойсей. Був вихований в Єгипті при дворі фараона. Після того, як заступився за єврея і вбив єгиптянина, втікає до Аравії в землю Мадіамську. Там поселився в священика Іофора і пас його стада. Одного разу Мойсей пішов зі стадами далеко і був під горою Хорив. Там він побачив терновий куш, який горів і не згорав, тобто був охоплений полум'ям, а сам не горів. З цього дивовижного куща до нього говорив Господь, закликаючи до пророчого служіння. Після цього життя Мойсея кардинально змінюється.

4. Сорокалітнє мандрування євреїв. Покинувши Єгипет, ізраїльтяни роками подорожували в пустелі, живучи в наметовому таборі. Цей час був важливим для їхнього подальшого життя. Саме в цей період Ізраїль став народом організованим і незалежним. На згадку про ці дні євреї встановили свято «Кущів». Один раз в рік весь народ залишає свої будинки і один тиждень живе в наметових палатках.

5. Іоанн Хреститель. Практика особливого місця перебування переходить і в новозавітній час. Іоанн Хреститель не вийшов на вулиці і площі Єрусалиму, він закликав народ до річки Йордан (Мк.1: 5). Людям потрібно було виконати денний шлях, щоб прийти з Єрусалиму до дивного пророка. Народ з усіх сторін збирався послухати його. Хто вірив словам його і кааявся в своїх гріхах, тих Іоанн хрестив у річці Йордані, тобто занурював у воду, з покладанням руки своєї на голову. Таким чином, Предтеча готував народ до пришествя Месії, Ісуса Христа.

Тому табір можна вважати замислом Божим. Православний табір – це місце, де Бог зустрічається з серцями і розумом людей, і ця зустріч часто більш ефективніша, ніж у звичайній домашній обстановці.

Можна відмітити, що сьогодні з'явилася низка таборів, в яких одним з пріоритетних напрямів діяльності є духовно-моральне збагачення дітей. Це так звані православні або християнські дитячі табори. І.Ю.Кожевнікова пише: «Православний літній табір – це не тільки прекрасне місце відпочинку, а й школа воцерковлення для дітей та дорослих. Більш ефективною досягненню виховних цілей допомагає літній табір, коли діти на певний час відриваються від звичного середовища з його устроєм і відносинами та стикаються з іншим життям» [4]. Тобто, саме зміна середовища; перебування в колективі, який живе християнськими цінностями; постійне спілкування з Богом через молитву, богослужіння, духовні бесіди; постановки сценок на морально-етичну тематику допоможуть дитині зробити правильний вибір у своєму житті, розуміючи, де є добро, а де зло. С. С. Куломзіна пише: «Літній табір – це не школа, ціль табору не навчати дітей теорії а дати їм пожити в порівнянно невеликій групі однолітків, поза міських умов в спілкуванні з природою. В радісній атмосфері дружби, довіри, відповідальності підпорядковуючись відомій дисципліні» [5]. Саме атмосфера свободи, радості, щирості, відкритості та дисципліни повинна панувати у кожному таборі.

«Першочерговим завданням табору має стати розвиток і виховання духовного життя молоді людини. Всі аспекти життя в таборі можуть мати православний вимір. Це центральний об'єднуючий елемент учасників табору» [6]. Підхід до християнського виховання в таборі може бути різноманітним і творчим; воно повинне ґрунтуватися на потребах учасників. Програма табору може включати молитву і богослужіння, повчальні бесіди, навчання у формі квест-ігор, кінофоруми та ін. Все це може сприяти залученню до християнського життя учасників табору.

Молитовне життя має бути організовано так, щоб це підходило всім учасникам. Тут повинен бути свій ритм молитви, який доступний всім жителям табору.

«Молитовне життя в таборі має бути невід'ємною частиною програми. Проста ранкова і вечірня молитва здатна утворити «каркас», навколо якого буде працювати весь табір. Додаткові колективні молитви можуть включати

молитву до і після їжі. Під час роботи табору також можуть проходити особливі свята з відповідними богослужіннями, а благословляюча і подячна служба може бути проведена, щоб відкрити та закрити табірну зміну. Молитовне життя не повинне бути відділеним від решти регулярних справ в таборі. Молитва повинна розглядатися як частина життя і як сама суть щоденного встановленого порядку» [7].

Що табір дає для вихованців? По-перше, перебування в суспільстві християн. На противагу світським таборам, православний за своїми цінностями і принципами надзвичайно духовний. Для більшості невіруючих підлітків і молоді – це іноземний світ, де очікування і дії сильно відрізняються від тих стандартів, до яких вони звикли в звичайних умовах. По-друге, новий досвід і навички. У таборі вихованці роблять речі, про які раніше ніколи не здогадувалися. Для багатьох дітей табір – це школа життя, де вони вчаться долати страх, невпевненість, сором'язливість і вирішувати особисті конфлікти. Все це можливо при мудрому і уважному керівництві. По-третє, нові, корисні взаємовідносини. Табір може передавати важливі християнські і моральні цінності і переконання від наставника до вихованців. У таборі вихованці та вихователі співають, сміються, плачуть, грають, навчаються, їдять, відпочивають, перебуваючи один біля одного пліч-о-пліч під час всієї табірної зміни. В таких умовах у людей зав'язується міцна і справжня дружба. І тому сльози в останній день щирі й природні. По-четверте, особливі переживання. У таборі кожен день вихованці роблять речі, які в звичайних умовах не виконують взагалі або роблять набагато повільніше. І результат – зростання в духовному розвитку, зміна поведінки та ставлення до життя. Спогади про табір зберігаються в серці і свідомості протягом багатьох місяців і років, зберігаючи можливість для подальших змін. По-п'яте, табір може стати введенням в християнство, тому що вихованці не тільки чують про Христа, вони бачать Його реальний прояв в житті вихователів.

Що табір дає для вихователів? По-перше, звершення волонтерського служіння поруч з досвідченими людьми. Один з найважливіших елементів більшості програм з наставництва – це можливість працювати поруч з досвідченим наставником. В цьому плані дуже важливо, щоб у наставників були помічники. Вчитися наставництва – це як вчитися плавати: ти не можеш навчитися плавати, тільки читаючи книги, необхідна практика. Людина може прочитати всі можливі книги з наставництва і вникнути в усі деталі, але протягом першої зміни зрозуміє, що вчиться кожен день, але вже на практиці. По-друге, можливість стати лідером в молодому віці. У таборі молоді віруючі люди можуть здійснювати важливе місіонерське служіння. Так як в таборі є хороша структура, підзвітність і ефективна допомога, то це дає можливість брати участь у роботі навіть самим недосвідченим молодим людям у віці 18-20 років. І досвід служіння в таборі просуває їх далеко вперед у розвитку впевненості та лідерських здібностей. По-третє, можливість підтримки дружби на довгі роки. Табір сприяє зміцненню дружніх взаємовідносин, що є

дуже цінним. Звичайно табір в першу чергу створюється для дітей та підлітків, і головне для вихователів – налагодити ширі взаємовідносини з вихованцями, а дружба з іншими співробітниками є другорядним, хоча і дуже важливим фактором. Співпраця вихователів перетворюється на дружбу та підтримку у церковному служінні в майбутньому.

Таким чином, православний табір є важливим місцем духовного преображення та морального вдосконалення, територією, де Бог зустрічається з людиною, школою наставництва, де молодь вчиться самостійності, відповідальності, креативності та працелюбності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарова Т. В., Олійник Н. Я., Тараканова А. П. Оздоровчий заклад – центр виховної роботи з дітьми влітку // Позакласний час. 2004. Травень. № 9-10. С.29.
2. Дубінка М. М. Методика виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах: навчально-методичний посібник. Кіровоград, 2006. С. 10.
3. митрополит Иларион (Алфеев). Таинство веры. Введение в православное догматическое богословие. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://azbyka.ru/otechnik/Illarion_Alfeev/tainstvo-very-vvedenie-v-pravoslavnoe-dogmaticheskoe-bogoslovie/.
4. Кожевникова И. Ю. Практика деятельности православных лагерей и композиция паломнических экспедиций как метод духовного воспитания в социально-культурной деятельности. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/praktika-deyatelnosti-pravoslavnyh-lagerey-i-kompozitsiya-palomnicheskikh-ekspeditsiy-kak-metod-duhovnogo-vozpitanija-v-sotsialno>.
5. Куломзина С. С. Воспоминание о летних лагерях // Православная культура: Учеб.-метод. пособие. М.: Редакция еженедельника «Воскресная школа», 2004. С. 368.
6. Syndesmos. Практическое руководство по организации православных лагерей. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://predanie.ru/bez-avtora/book/76333-posobie-po-podgotovke-lagerey-sindesmos/#toc1>.
7. Syndesmos. Практическое руководство по организации православных лагерей. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://predanie.ru/bez-avtora/book/76333-posobie-po-podgotovke-lagerey-sindesmos/#toc1>.

ДИТЯЧА ХУДОЖНЯ СТУДІЯ ПРИ ЦЕРКВІ В СВІТЛІ ВІДРОДЖЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ КУЛЬТУРИ НА ПРИКЛАДІ СВЯТО-УСПЕНСЬКОГО ХРАМУ УПЦ М. КРОПИВНИЦЬКИЙ

Протоієрей Сергій Новак

*керівник Свято-Успенського духовно-просвітницького центру
Кіровоградської єпархії УПЦ*

У всьому шукайте великого змісту.

Преп. Нектарій Оптинский.

В жовтні 2015 р. при Свято-Успенському духовно-просвітницькому центрі був започаткований новий мистецький проект для дітей – «Малюємо Біблію». Ціль проекту полягала у ознайомленні та поглибленні юними учасниками своїх знань з історії Священного Писання. Осмислене зображення на палітрі біблійних сюжетів допомагає кожній дитині краще пізнати та зрозуміти Бога, Його волю, заповіді та відношення до людей. Безпосередньо організовувати духовно-художнє виховання при храмі почала Ірина Михайлівна Зантарія, старший викладач факультету дизайну Кіровоградського коледжу та Кіровоградського інституту ВНЗ «Університет сучасних знань», відмінник освіти України. За короткий час свого служіння при храмі Ірина Михайлівна серед батьків завоювала авторитет професійного, уважного, люблячого дітей педагога-психолога. З часом проект «Малюємо Біблію» виріс в художню студію, яка почала постійно функціонувати при Свято-Успенському храмі.

Дуже важливим у діяльності будь-якої художньої студії є виставки творчих робіт. За півтора року діяльності студії наш храм побачив вже п'ять експозицій дитячих робіт. З виставками дитячих малюнків в спеціально облаштованих приміщеннях все зрозуміло, а от коли ми говоримо про виставку таких робіт в храмі, тоді може виникнути дискусія в середовищі самих прихожан про доцільність таких заходів саме у «будинках молитви» (Мк. 11: 17). Чи можна виставляти сучасне мистецтво, навіть релігійного характеру, під дахом православного храму, чи це блюзнірство?

У всьому, як відомо, важлива міра. І якщо міра ця порушується, то у житті всякого організму і всякої системи починається внутрішня дисгармонія і розлад нормального функціонування. Якщо в церковному житті елементи світського домінують над духовним, тоді можна говорити про секуляризацію. Ось як вона проявляється. Замість строгих храмів зводяться пишні палаци, замість канонічних ікон на їхніх стінах з'являються картини в позолочених рамах, а замість традиційних, вікових гімнів на клиросах звучать новомодні задушевні хоріві концерти та оперні арії. І тоді зникає церковна краса, поступаючись місцем світській красі та привабливості. Художнє втілення

реалій літургічної культури визначається вже не древніми і вічними канонами, а мінливими і минуцими категоріями моди, художнього смаку і стилю. Тож не дивно, що замість молитвенників у храмах можуть стояти глядачі і слухачі, які не стимулюють свою волю до молитовної діяльності, а лише насолоджують свою душу в спогляданні художніх образів релігійної живопису і слуханні хорової музики». [1, стор.8].

Тому виставки у храмі художньої студії мають лише додатковий характер і не мають самостійного значення. Дитячі роботи так експонуються, що не відволікають прихожан від духовного спілкування з Богом, і розміщуються у місці, де немає ікон. Тематичні виставки до великих свят парафіянам дають можливість глибше осмислити зміст свята.

Щодо загальної виставкової діяльності, то нам вдалося продемонструвати картини наших молодих художників у двох світських закладах: у грудні 2015 р. в приміщенні Кіровоградської обласної дитячої бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка та у жовтні 2016 р. у залах Кіровоградського обласного художнього музею.

Подібні виставки-діалоги дуже важливі як для Церкви, так і для суспільства. Володимир Легойда, голова Синодального інформаційного відділу Руської Православної Церкви, вбачає в них реалізацію принципу відкритості Церкви і готовності слухати і чути те, що хвилює людей [2].

Для нашого міста – це перший крок, перша творча зустріч художників сучасного мистецтва і Церкви на тлі того, що протягом попередньої історії відносин Православної Церкви і суспільства нашого краю такого не було. Саме у такому форматі Церква з любов'ю і по-місіонерськи відкриває себе назустріч корифеям і любителям художнього мистецтва і запрошує до діалогу, щоб чути людей і свідчити їм про Христа.

Для дитвори участь у студії має не лише естетично формуючий, але і духовно-виховний характер. Адже під духовністю ми також розуміємо звернення людини до вищих цінностей, самовдосконалення, наближення до ідеалу. Відмінними рисами духовно-моральної людини є врівноваженість, цілісність, щирість, гармонія з самим собою і світом. Вона повинна бути здатна визначати життєві пріоритети і цінності, підпорядковуючи їм свої вчинки і поведінку. У людини з'являється бажання любити і віддавати людям добро, знання, творчість. Особистість проявляє себе через творчість не як споживач, а як творець цінностей культури. Це вимагає від людини високої самодисципліни та вимогливості до самого себе. Для написання всього однієї картини для дитини необхідно деколи навіть більше одного календарного місяця. Таким чином кожна дитина, робота якої знаходиться на виставці в храмі, вже є не просто споживачем «Божої благодаті», але й співтворцем церковного життя. Зазначені виставки, які включені в церковну традицію приходу, наповнюють юних митців почуттям колективної діяльної приналежності до Церкви, що на мові останньої називається Соборність.

Окремо варто зауважити про так званий «феномен» І. М. Зантарії, яка має неординарний підхід до естетичного розвитку дитини. Для Ірини Михайлівни художнє мистецтво – це і ціль, але це і засіб, своєрідний інструмент, через який вона навчає дітей мислити. На жаль, однією з негативних особливостей системної сучасної шкільної освіти є формування у учнів шаблонного мислення. Але зі святоотцівського богослов'я ми знаємо, що Господь кожного з нас бачить неповторною особистістю. Відповідно, кожен повинен «мати свою голову», тобто, живучи у соціумі, залишатися неповторною особистістю. Якщо людина повністю зіллється з соціумом, то стане залежною на 100% від думки суспільства. В контексті сказаного дуже корисно переглянути документальний фільм «Я и другие», в якому чітко прослідковується залежність думки людини від колективу, в якому вона живе.

Богослужіння на Різдво Христове 2017 р. для прихожан мало неординарний фінал. Після завершення Божественної Літургії юні художники перед своїми роботами розповіли віруючим про бажання та ідеї, які вони втілили на папері. Неймовірно цікаво було поринути у світ «дитячого різдвяного богослов'я» та почути, як дитяча уява бачить новонародженого Богомладенця Христа. Адже кожна робота – це самостійність, глибина, наповненість особистими переживаннями і унікальною думкою, щирістю та безпосередністю. Ось приклад справжнього церковного діалогу між юними і старшими прихожанами. Дуже важливо вміти правильно говорити і не менш важливо вміти мовчки слухати.

У січні 2017 р. наша художня студія ініціювала, а потім стала співорганізатором заходу «Фарби вічності», який проходив у стінах Волинської духовної семінарії. Метою організації «Фарби вічності» було бажання формування тісної співпраці, передачі досвіду між керівниками студій та дружби між юними церковними художниками різних єпархій. Мандрівка на Волинь учасників художньої студії Свято-Успенського духовно-просвітницького центру тривала п'ять днів, кожен з яких запам'ятався своєю насиченістю та неординарністю. Нам вперше вдалося організувати свою виставку за межами Кіровоградської області.

Діти, адже це діти, будь-де хочуть грати, співати, малювати, вони не говорять про життя, а «дихають» ним. Тому сухі лекції у недільній школі, навіть забезпечені навчально-методичними комплексами, оснащеними за допомогою музично-комп'ютерних технологій, проблему повноцінного церковного спілкування не вирішать. Тому священику і батькам дітей, які відвідують недільну школу, необхідно просто дати пензлик в руки дітям, а останні під керівництвом знайдених компетентних спеціалістів нехай ТВОРЯТЬ і ДІЛЯТЬСЯ зі святом. Таким чином правильно організована і налагоджена юнацька художня діяльність при храмі стає площиною духовно-інтелектуального-естетичного розвитку дитини та навіть місії Православної Церкви в суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Церковь и искусство: материалы IX Всероссийских научно-образовательных Знаменских чтений «Традиционные ценности в условиях глобализации» / Гл. ред. М. Л. Космовская. Технический ред. Л. А. Ходыревская. – Курск : Изд. Курск. гос. ун-та, 2013. – 267 с.
2. Андрей Золотов. Церковь и современное искусство – диалог или сдача позиций? – URL: <http://www.pravmir.ru/cerkov-i-sovremennoe-iskusstvo-dialog-ili-sdacha-pozicij/> Дата звернення – 10 травня 2017

НАУКОВО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОТОІЄРЕЯ ПЕТРА ВЛОДЕКА

Савельєв Андрій Андрійович

*студент IV курсу Волинської духовної
семінарії*

Історія Православ'я на Волині періоду другої половини ХХ – початку ХХІ століття багата на імена священнослужителів, які несли своє пастирське служіння у важкий для Церкви час панування атеїстичного режиму, а із настанням незалежності нашої держави активно працювали на ниві відродження повноцінного церковного життя нашого краю. В умовах церковного розколу, залишаючись вірними пастирями канонічної Української Православної Церкви, вони утверджували на цьому шляху маси віруючих, у тому числі й тих, хто робив перші кроки на шляху воцерковлення.

Волинська єпархія пишалася і пишається своїми священнослужителями, які внесли неоціненний вклад в духовне життя краю, вели і ведуть людей до спасіння.

Одним із таких пастирів є довголітній служитель Православної Церкви на Волині, нині почесний ректор Волинської духовної семінарії професор богослов'я протоієрей Петро Влодек. Його внесок у історію Церкви полягає у тому, що отець Петро особливо потрудився на ниві духовної освіти.

Життєвий та пастирський шлях протоієрея Петра Влодека є свого роду віддзеркаленням історії Православ'я на Україні нелегкого ХХ століття. Адже він закінчив Велику Вітчизняну війну під стінами Рейхстагу 9 травня 1945 року, ніс важкий хрест пастирського служіння в Берлінській єпархії та в Патріарших приходах в Канаді, на посаді ректора КДС відновлював Київську духовну школу в 1989-1990 роках, перебував на посаді ректора Волинської духовної семінарії в 1962–1964 та 1991–2006 років.

Протоієрей Петро Влодек упродовж своєї науково-просвітницької, богословської та місіонерської діяльності особливо відзначився як церковний історик та видатний богослов. Саме він являється автором багатьох навчальних конспектів з різноманітних предметів для студентів КДС та ВДС.

Усі ці навчальні посібники, впорядковані протоієреєм Петром Влодеком, свідчать про його великий душепастирський і богословський досвід, глибоку ерудицію та своєрідну «універсальність» знань цього священнослужителя, адже він тут проявив себе як фахівець з багатьох богословських та церковно-прикладних дисциплін, а також як освічений церковний історик.

Одним із основних пунктів науково-просвітницької діяльності отця Петра Влодека є його участь у різноманітних конференціях, які носили науковий, історичний та морально-просвітницьких характер, та його доповіді, які були виголошені на їхніх пленарних та робочих засіданнях.

Підсумовуючи усю духовно-просвітницьку публіцистику протоієрея Петра Влодека, яка була створена ним упродовж 90-х років минулого та перших років нинішнього століття, можна зробити висновок, що вона і донині залишається неоціненною. І цінність авторських видань цього видатного священнослужителя полягає саме у тому, що вони стають у пригоді людям різного віку, які стали на шлях воцерковлення, і також допомагають батькам виховувати своїх дітей на засадах християнської моралі згідно вчення Православної Церкви.

Перше місце, звісно посідає «Закон Божий» (1994 р.), який є фундаментальною та об'ємною працею протоієрея Петра Влодека, що охоплює різні теми віроповчального та науково-просвітницького характеру. Цей підручник, який розрахований, в більшій мірі, для православної молоді, до прикладу, дозволяє у ознайомитися із істинами Православної віри, церковними святами, богослужінням Православної Церкви, а також вивчити основні молитви. Що ж до виховання дитини, то цей підручник є чудовим відповідним посібником для будь-якої православної родини.

Справжньою цінністю «Закону Божого» є розміщений у ньому матеріал стосовно Загальної церковної історії та історії Православної Церкви в Україні. Ця інформація корисна для будь-якого вірянина, до слова, це також дає можливість читачеві розширити свій кругозір та підвищити власний освітній рівень.

Підсумовуючи, можна сказати, що «Закон Божий», укладений протоієреєм Петром Влодеком, є унікальним виданням. Адже це – перший такий україномовний посібник, який автор склав самотужки, використовуючи відповідну літературу. Усі пізніші україномовні видання «Закону Божого», які нині можна побачити у храмах, оздоблені кращими ілюстраціями, містять подекуди більший обсяг матеріалу, але по суті часто це – українські переклади російськомовних видань. А праця отця Петра є оригінальною. Саме вона у перші роки незалежності нашої держави залишалася одним із перших посібників, виданий на українській мові, який навчав молоде покоління духовним цінностям у той важкий для української духовності післякомуністичний час.

Ще однією важливою працею протоієрея Петра Влодека, розрахованою на широкі кола читачів, є посібник для шкільної молоді «Православ'я і світові релігії». Весь зміст цієї книжечки пронизаний безмежною любов'ю до українського народу, його традицій та культури, які тісно пов'язані з православною вірою. І саме зобразити цей зв'язок ставить собі за мету автор цього посібника отець Петро. Також це видання носить і апологетичний характер, адже в ньому Православ'я є тією істинною вірою, яка і сформувала не тільки народні традиції, але й національну свідомість українського народу, тому її потрібно боронити та відстоювати.

Літературна духовно-просвітницька діяльність протоієрея Петра Влодека не обмежилася створенням посібників «Закон Божий» та «Православ'я і світові релігії». Творчий доробок видатного священнослужителя і богослова в царині популярної духовної літератури, спрямованої для масового читача, є дійсно великим. Зокрема, варто відмітити такі видання у форматі брошур, упорядником яких був протоієрей Петро Влодек, як «Православ'я на Волині» (Луцьк, «Надстир'я», 1996 р.), «Небесні покровителі Волинської землі» (Луцьк, видавництво Волинської обласної друкарні, 2003 р.), «Короткий історичний нарис Почаївської Успенської Лаври» (Луцьк, «Надстир'я», 1999 р.) та видання Волинської духовної семінарії: «Богослужіння Православної Церкви» і читанка для дітей недільних шкіл «Струмочок», які побачили світ у 2005 і 2006 роках відповідно.

Також до духовно-просвітницької діяльності протоієрея Петра Влодека відносяться його публіцистичні статті, які публікувалися в єпархіальній газеті «Дзвони Волині», а саме: «Блаженні Юстиніан і Феодора», «Освячення дому», «Необхідність проповіді», «Що знаменує страсний тиждень в Православній Церкві?», «Поучення після шлюбу», «Свято Воскресіння – свято надії», «Богоявлення», «Святвечір», «Покров Пресвятої Богородиці», «Воздвиження Хреста Господнього», «Як поводитись у Божому храмі», «Великий піст», «Благодаті посту», «Урок милосердя». В них міститься основна інформація про святкові дні, традиції українського народу, розповіді про великих православних святих, про церковні Таїнства та обряди та фрагменти з історії УПЦ.

Потрібно зауважити, що у своїй пастирській діяльності отець Петро проявив себе як досвідчений журналіст та кореспондент. Його статті, в яких він описував події, пов'язані з його екуменічною діяльністю в Берліні та Канаді, були опубліковані в «Журналі Московської Патріархії». Також він є автором опублікованих в «Дзвонах Волині» статей, які зображують події з життя Волинської єпархії та Волинської духовної семінарії в 90-ті роки ХХ століття.

Загалом усі перелічені праці отця Петра Влодека є неоцінним доробком в плані катехизації, особливо корисні вони для підростаючого покоління та молоді. Особливо показовим є те, за відповідну роботу протоієрей Петро Влодек взявся у 90-ті роки, в часі відродження

повноцінного церковного життя, а також коли виникла потреба словом і пером відстоювати позиції канонічної Української Православної Церкви. Він продовжив цю свою роботу і на початку цього століття, і його посібники нині широко використовуються у недільних школах, є вони і в бібліотеках духовних навчальних закладів, а також поширюються серед прихожан храмів, при чому не тільки Волинської єпархії.

Отож, внесок протоієрея Петра Влодека у місіонерську та катехизаторську діяльність Української Православної Церкви справді неоціненний.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У роки хрущовських гонінь претензій до студентів і викладачів Духовної семінарії не мало тільки похоронне бюро / прот. П. Влодек // Офіційний вісник УПЦ. – К., 2006. – № 58. – С. 43–46;
2. Прот. Петро Влодек. Нужно было из ничего создавать семинарию. – К. 2001. Електронне джерело. Режим доступу: <http://pravoslavnye.org.ua>.
3. Прот. Петро Влодек. Закон Божий – посібник для недільних шкіл і сім'ї // Мукачево 1994 р.
4. Прот. Петро Влодек. Православ'я і світові релігії // Л. 2004 р.
5. Прот. Петро Влодек. Блаженні Юстиніан і Феодора // Дзвони Волині. – Л. 2000. – № 11. – С. 3.
6. Прот. Петро Влодек. Що знаменує страсний тиждень в Православній Церкві? // Дзвони Волині. – Л. 2000. – № 4. – С. 1–4.
7. Прот. Петр Влодек. Наши екуменические встречи // ЖМП. – М. 1974. – № 1 – С. 65–67.
8. Прот. Петр Влодек. Свічка чи цигарка?! // Дзвони Волині. – Л. 1997. – № 7. – С. 1.

ЗАСОТСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ В РОБОТІ З ЛЮДМИ, ЩО МАЮТЬ ОБМЕЖЕНІ МОЖЛИВОСТІ ЗДОРОВ'Я

*Тараненко Рустам Костянтинович,
директор Міжрегіонального науково-
практичного центру здоров'я людини,
доктор філософії*

За офіційними даними ВООЗ, кількість людей в усьому світі, які мають інвалідність, перевищує 1 млрд. Звісно, реальні показники стосовно осіб із обмеженими можливостями здоров'я значно вища. Інвалідність як феномен порушення взаємодії людини та суспільства є одним із найважливіших показників соціального благополуччя населення будь-якої країни. Як соціально-біологічна проблема, інвалідність представляє інтерес у контексті

співвідношення біологічних і соціальних механізмів, а також адаптації та компенсації.

Основним завданням реабілітаційної роботи з метою успішної інтеграції людей із особливими потребами у суспільство, є встановлення чи відновлення соціальних зв'язків, що раніше були втрачені, а саме – адаптація та реадaptaція.

Реадaptaція, власне, є етапом соціальної реабілітації, під час якого переважають психосоціальні методи впливу, стимуляції життєвої активності інвалідів, спеціальна педагогічна і психотерапевтична робота з хворими та їхніми рідними [3, с. 21, 22].

Останнім часом арт-терапія стала досить популярним й ефективним напрямом у практиці соціальної терапії та психотерапії. Саме арт-терапія як соціально-психологічна технологія відіграє важливу роль у вирішенні завдань культурно-духовної реабілітації й адаптації.

Культурно-духовна реабілітація – це відновлення здатності людей із обмеженими можливостями сприймати, а також відтворювати культурні та духовні цінності суспільства. Знаходити через культуру, мистецтво можливості не лише відновлення і зміцнення свого здоров'я, але й свою нішу в активній соціальній, трудовій, професійній діяльності [2, с. 9].

Згідно із загальноприйнятим міжнародним визначенням, арт-терапія є одним із напрямків креативної терапії мистецтвом. Вона використовує творчу активність реабілітантів (клієнтів, пацієнтів) як фактор лікувально-профілактичного впливу, переважно спираючись на одну з модальностей, за допомогою якої клієнти можуть творчо виражати себе – образотворчого мистецтва, музики, руху й танцю чи театрального мистецтва. Існує також інтермодальна терапія експресивними мистецтвами – терапія творчим самовиразом, яка поєднує різні види творчої діяльності [1, с. 7; 4, с. 4].

Вирізняють наступні основні форми арт-терапії:

1. Індивідуальне арт-терапевтичне консультування/індивідуальна інсайт-орієнтована арт-психотерапія, тобто такий варіант роботи, за яким протягом курсу занять на його певних етапах активно застосовуються засоби образотворчої діяльності як основа проєктивно-символічної комунікації реабілітанта і фахівця.

2. Групова арт-терапія у формі відкритої студійної, закритої або напіввідкритої інтерактивної груп, для яких характерна не лише індивідуальна чи й сумісна творча діяльність учасників, але й сумісне обговорення створеної продукції, групові дискусії на матеріалі створених робіт із урахуванням відносин і запитів учасників занять.

3. Сімейна арт-терапія, що, на відміну від звичайного сімейного консультування і сімейної психотерапії, характеризується активним застосуванням засобів мистецтв, що виступають основою для діагностики і корекції сімейних стосунків.

Серед показань для застосування арт-терапії під час роботи з людьми з обмеженими можливостями здоров'я – негативна «Я-концепція», дисгармонійна спотворена самооцінка, низький ступінь самосприйняття; труднощі емоційного розвитку (підвищена тривожність, складність у переживанні таких почуттів і станів, як образа, горе, страхи); переживання емоційного відторгнення, відчуття самотності, стресові стани, депресія; порушення міжособистісних стосунків; ворожість до оточення, обмеженість соціальних контактів; психосоматичні відхилення у розвитку (дихальної, серцево-судинної, рухової центральної та вегетативної нервових систем).

Під час арт-терапевтичної роботи з особами з обмеженими можливостями потрібно враховувати:

- стійкий характер порушень при хронічних захворюваннях, що обумовлює тривалість роботи з реабілітантами та низьку ймовірність досягнення виражених «психотерапевтичних» результатів;

- зниження когнітивних можливостей пацієнтів із хронічним перебігом патології та певні емоційно-вольові порушення, що може впливати на регулярність арт-терапевтичних сесій, низький ступінь включення у роботу, необхідність жорстокої директивності;

- відносно значний ступінь порушення комунікативних можливостей реабілітантів, що ускладнює встановлення з ними стійкого психотерапевтичного контакту та нерідко робить проблематичною їхню участь у деяких формах групової арт-терапії.

Отже, арт-терапевтичні технології допомагають оптимізувати соціальні відносини, формують втрачені соціальні навички. Засоби мистецтва позитивно впливають на психічне і соціальне здоров'я осіб із психофізичними особливостями, а також створюють умови для їхньої оптимальної реадаптації та інтеграції у соціум.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арт-терапия – новые горизонты: Научное издание / Под ред. А. И. Копытина. – М. : Когито-Центр, 2006. – 336 с.
2. Галкин Н. Н. Введение в арт-реабилитологию: Учебное пособие / Н. Н. Галкин. – Краснодар-Москва: АПБОП, 2005. – 221 с.
3. Киселева М. В. Арт-терапия в практической психологии и социальной работе: Учебное пособие / М.В. Киселева. – СПб. : Речь, 2007. – 336 с.
4. Словник-довідник із арт-терапії: Навчально-довідникове видання / Р. К. Тараненко, Н. М. Тараненко. – Кіровоград : ВЦ ККТК, 2016. – 20 с.

ХРИСТИЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Шевченко Олена Анатоліївна

*завідувач Смолінського дошкільного
навчального закладу № 3, Маловишківський
район Кіровоградської області*

Однією з характерних ознак сучасного суспільства є відродження духовності. Однак, розпочате ще на початку 90-х років ХХ ст., воно здійснюється дуже повільно й на досить складному соціальному ґрунті. Нині мораль – стержень духовності – перебуває у глибокій кризі, що пронизує всі сфери нашого життя. Сучасна молодь зростає в антикультурному середовищі, де відбувається руйнація духовно-моральних орієнтирів і цінностей. Замість справжніх цінностей на кожному кроці молодим людям нав'язується духовний сурогат. Сьогодні відхилення від норми стало звичним життєвим явищем, що спричинює легалізацію гріховних пристрастей людини, сприяючи занепаду людської душі. На цих стереотипах антикультури покоління, що підростає, будує свою поведінку та взаємовідносини, що згубно діє на особистісне становлення. Дослідження свідчать, що в країні останнім часом почастишали явища дитячого алкоголізму, українські діти та підлітки входять у п'ятірку найагресивніших спільнот Європи. Протистояти таким ганебним явищам можна лише за допомогою системного духовно-морального виховання на християнських цінностях. Це визнають представники різних верств суспільства: духовенство, політики, учені, педагоги, психологи.

Формування духовної культури особистості відбувається під впливом церкви, сім'ї, дитячого садка, школи і є пріоритетним у вихованні особистості.

Сучасні вчені А. Богуш, В. Жуковський, В. Оржеховська, Т. Саннікова, О. Сухомлинська, Т. Тхоржевська та ін., спираючись на досвід класиків педагогічної думки Г. Вашенка, В. Зеньківського, І. Огієнка, К. Ушинського, С. Русової та ін., доводять, що відродженню духовності та підвищенню якості духовно-морального виховання дітей значно сприятиме застосування християнських морально-етичних цінностей у навчально-виховному процесі. Без відродження християнських моральних цінностей у виховному процесі освітніх закладів молодь приречена на духовну деградацію та знищення. Християнські цінності сьогодні, за справедливим переконанням О. Сухомлинської, припинили ототожнюватися лише з релігією та є невід'ємною складовою сучасної культури, впливаючи таким чином на життя кожної людини й суспільства в цілому.

Історично склалося так, що на території України основоположником, культурно-національним пластом є християнство. Засноване на любові, воно спрямоване на збереження звичаїв, позитивних норм поведінки та правил життя, етичних виховних цінностей, допомагає суспільству утримуватися під

час різноманітних потрясінь. Тому християнські аргументи залишаються найвагомішими. К.Ушинський зауважив: «С лише один ідеал досконалості... це ідеал, представлений нам християнством. ...І вихованню залишається лише в основу всього вкорінити вічні істини християнства. Воно дає життя і вказує найвищу мету будь-якому вихованню, воно ж і повинно служити для виховання... джерелом світла й істини. Це незгасимий світоч, що йде вічно, як вогняний стовп у пустелі, попереду людини й народів; за ним повинен прямувати розвиток народності й істинне виховання, що йде разом із народністю».

Найсприятливішим для духовно-морального виховання особистості є дошкільний вік, який із усіх вікових етапів є найбільш благодатним, оскільки вирізняється, за справедливим переконанням С. Русової, так званою «духовно-релігійною сенситивністю». Саме в цей період ми, закладаючи ґрунт на майбутнє, маємо унікальну можливість сіяти в душі кожної дитини зерна високої духовності, що в старшому віці дасть багатий урожай. Адже дитяча душа, за твердженням К. Ушинського, є моральною, гуманною, вона відкрита на добро. В. Сухомлинський наголошував, що повноцінне виховання можливе лише тоді, коли дитина сприймає добро та виховується ним. Необхідно вчити дітей добру так, щоб «...вищою радістю була радість творення добра. Щоб людина втілювала свої духовні сили в добрі для людей!». А суть справжнього виховання він вбачав у створенні духовної спільності між дорослими й дітьми.

В Смолінському дошкільному навчальному закладі № 3 «Ромашка» Маловисківського району Кіровоградської області з жовтня 2015 року з благословіння Високопреосвященішого Іоасафа, архієпископа Кіровоградського і Новомиргородського, розпочав роботу гурток «Християнська етика». Метою його є ознайомлення дошкільнят з християнськими моральними цінностями, формування в дітях християнських моральних чеснот. В дитячому садку обладнана кімната для занять гуртка «Християнська етика», вихователі підготували наочність, дидактичні ігри «Створення світу», «Християнські свята», «Заповіді Господні», існує постійно діюча виставка дитячих робіт, підібрали твори відомого педагога В.О.Сухомлинського, створили освітньо-розвивальний простір для формування духовної культури дошкільнят. Розпочали роботу у тісній співпраці з настоятелем Свято-Успенського храму протоієреєм Романом Формазюком, а продовжили з протоієреєм Олександром Хомичем. Педагоги дошкільного закладу переконані, що моральність і духовність потрібно виховувати з раннього дитинства.

Для підвищення професійного рівня вихователі опрацювали необхідні програми дошкільної освіти «Дитина», «Соняшник», «Українське дошкільля», «Програму з основ християнської культури для дітей старшого дошкільного віку», розробили конспекти занять.

Педагогічний колектив вдячний директору Всеукраїнського благодійного фонду «Східноєвропейська гуманітарна місія» Дарії Петрівні Новіковій за надання наборів літератури: дитячої біблії, навчальної програми, розмальовок, методичних посібників, а ще Вірі Євгенівні Сучок, завідувачу ДНЗ № 4 м. Южне Одеської області за практичний матеріал для проведення занять.

Просвітницька робота була проведена з батьками. Анкетне опитування показало, що 93 % респондентів вважають за доцільне виховувати дітей, починаючи з дошкільного віку, на християнських культурних цінностях. Батьки дали письмову згоду на участь дітей в роботі гуртка, виражаючи довіру до освітньо-виховного закладу.

Ніна Євгенівна Хімич, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології і педагогіки Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету, спираючись на результати досліджень, свідчить, і ми переконалися в тому, що дошкільний вік у духовному аспекті досить унікальний і своєрідний. Зокрема, у сфері релігійного розвитку він закладає основи сприйняття світу як повного несподіванок і таємниць. Розуміння Бога має чуттєво-уявний характер. Діти відчують реальність Бога, фізичне вираження його присутності в іконах, картинах, малюнках тощо. Дехто з дітей плутає Бога зі Святим Миколаєм. Деякі дошкільнята ототожнюють Бога з іконою. Але більшість розуміє, що він десь живе, проте не таким життям, як на іконі.

Під кінець дошкільного віку діти вже здатні сприймати Бога як істоту нематеріальну, як всемогутнього, всесильного Творця. Ця істина більш зрозуміла для них, ніж поняття про перебування Бога в серцях людей. І цю цікавість наші вихователі підтримують, залучаючи дошкільнят до християнських цінностей через національні свята, звичаї, обряди, традиції українського народу. Щедрувати, колядувати, «водити козу» люблять діти в Різдвяні свята. Співати веснянки та гаївки, грати в ігри – у Великодні святкові ранки. Свято – веселе, радісне і галасливе, як струмені водограю. Діти та вихователі одягають святковий одяг – українські вишиванки. Співають, танцюють, вмиваються водою, в якій лежали освячені крашанки. А хлопчикам доводиться ще й позмагатися, щоб подарувати дівчаткам писанки. Всіх дітей на святі вітає настоятель Свято-Успенського храму Отець Олександр.

Яскравою подією в дитячому садку була виставка родинної творчості. Батьки та діти проявили свою майстерність, творчість і креативність у виготовленні Великодніх писанок за допомогою різних зображувальних технік, використали різноманітний матеріал для своїх робіт.

Питання проблеми духовно-морального виховання дітей дошкільного віку розглядалося на обласному семінарі, який проходив на базі Смолінського дошкільного закладу. Заняття гуртка переглянули методисти методичних кабінетів відділів, управлінь освіти райдержадміністрацій, міських рад Кіровоградської області, які відповідають за дошкільну освіту – на чолі із

завідувачем кафедри дошкільної та початкової освіти Кіровоградського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, доцентом, кандидатом педагогічних наук Н. В. Тарапакою Були присутні заступник голови Маловисківської райдержадміністрації Л. С. Синчук, начальник відділу освіти райдержадміністрації С. В. Кравченко. Діти старшої групи № 8 показали високий рівень знань. У грі «Передзвін» розповіли про створення світу, виявили знання та розуміння змісту заповідей Божих, відповіли на запитання, чому потрібно носити хрестик, що таке свічка, кого посилає людині Господь при хрещенні.

Вихователь Валентина Петрівна Мостовщик познайомила дітей з дзвонами, їх видами, будовою. Метою заняття було прилучити дітей до традицій духовної культури, виховання поважного ставлення до дзвону, уміння відчувати характер духовної музики. Отець Олександр розповів дітям легенду виникнення першого дзвоника, познайомив з різними видами церковних дзвонів, запропонував стати дзвонарями й відтворити Набат та Благовіст.

Завідувач дошкільного закладу Олена Анатоліївна Шевченко розповіла присутнім про основні напрямки роботи гуртка. Н. В. Тарапака звернула увагу на актуальність проблеми виховання християнської моралі. Вона рекомендувала проведення гурткової роботи «Основи християнської етики» в дошкільних закладах, звернула увагу на «Програму духовно-морального виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях» Алли Миколаївни Богуш.

3 вересня 2017 року заняття гуртка (керівники вихователі Т. О. Микитюк та В. Л. Лисенко) проводяться за Програмою «Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку на християнських цінностях» (авт. – А. М. Богуш, І. Л. Сіданіч, В. Є. Сучок), яка рекомендована Листом МОН України від 16.06.2016р. № 1/9-315 «Про організацію освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році». Програма складається з наступних тематичних розділів:

- Світ – чудовий задум Творця.
- Дитина – Боже творіння.
- Любов – найвища заповідь Христа.
- Моральні закони Святого Письма.
- Моральні чесноти у старозавітних образах.
- Любов і милосердя в земному житті Ієсуса Христа.
- Християнські свята в культурі українського народу.
- Відданість Батьківщині на прикладах національної духовної культури.

Очікувані результати реалізації програми:

1. Сформованість гуманного ставлення до довкілля, працелюбності, морально-вольових якостей (чесності, скромності, відповідальності тощо).

2. Здатність розуміти іншу людину, її настрій, потреби, особливості поведінки; вміння поважати людей, допомагати, дбати про них; обирати

відповідні ситуації спілкування та спільної діяльності, бути толерантними, справедливо ставитися до людей.

3. Оволодіння етичними нормами поведінки, вміння пропонувати, надавати й приймати допомогу, внутрішня потреба здійснювати моральні вчинки. Розуміння емоцій та почуттів інших, вміння керувати своїми почуттями у процесі спілкування.

Духовно-морального виховання дітей на християнських цінностях є надзвичайно важливим питанням для духовенства, батьків і педагогів, оскільки в процесі засвоєння християнських моральних цінностей діти навчаються добра, милосердя, добротності, відповідальності, співчуття, турботливості.

Впровадження основ християнської культури в дошкільному віці допоможе закласти духовний фундамент зростаючої особистості та забезпечить її повноцінний розвиток і внутрішнє становлення на наступних вікових етапах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Духовно-моральне виховання дітей дошкільного віку: програма з духовно-морального виховання дошкільників: навч.-метод. посіб., уклад.: В. В. Скрипник, В. Є. Сучок; за ред. проф. В. М. Жуковського. – вид., доп. І перероб. – Острог: Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2012.– 48 с.
2. Сухомлинська О. Формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей. Директор школи. – 2003. № 1.
3. Хімич Н. Християнські цінності у вихованні дошкільників. Київ «Шкільний світ», 2012 р.

СЕКЦІЯ № 5.

СІМ'Я: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

СІМ'Я: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Алексєєва Анна Володимирівна
вчитель початкових класів спеціалізованої
загальноосвітньої школи I–III ступенів № 14
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області

Суспільство все більше усвідомлює необхідність значної уваги дослідників до проблем молодого покоління. Особливої уваги набувають проблеми молоді сім'ї. Щасливе сімейне життя формується під впливом багатьох чинників: матеріальних та духовних. У сучасних умовах українського суспільства проблема матеріального забезпечення молоді сім'ї набула особливої актуальності. Типовими для більшості молодих сімейних пар є відсутність власного житла, низький рівень прибутків, масове безробіття. Звичайно, низький рівень прибутків більшості молодих сімей змушують їх ставити себе в матеріальну залежність, а відповідно й моральну, від батьків, ніби узаконюючи багаторічну опіку над молодими, що негативно впливає на відносини молоді, її самостійність і відповідальність. Однією з проблем молодих сімей є дітонародження як основний елемент самоутвердження, існування та розвитку сім'ї. Головними чинниками, які можуть вплинути на народження дітей, є збільшення матеріального доходу та покращення житлових умов. Незважаючи на те, що загалом переважна більшість молодих сімей оцінюють свій шлюб як вдалий, все ж таки конфлікти їх не минають. Якщо зразу після одруження більшість сімейних пар вважали своє сімейне життя безконфліктним, то після одного-двох років спільного життя вони чітко відзначили наявність конфліктів. Серед тих молодих сімей, які відзначили наявність конфліктів в родині, більшість говорить, що сварки бувають, передусім, через незадовільні життєві умови, нестачу грошей, втручання батьків у їхні взаємини, сексуальну дисгармонію.

Інші причини розпаду сімей: це, найперше, незрілість людей, які вступають у шлюб. Тобто, молоді люди бояться або не бажають брати відповідальність за іншу людину, за створення сім'ї, яка передбачає народження і виховання дітей. Зрозуміло, що сім'я передбачає якісь обов'язки один щодо другого, вміння прийняти людину такою, якою вона є. Вміти жити з іншою людиною – це є мистецтво, цьому треба вчитися.

Ще один надзвичайно негативний вплив на родину сьогодні мають засоби масової інформації, які поширюють, не знаю, навмисне чи ненавмисне, але поширюють, культ «вільної любові», яка зовсім виключає відповідальність за створення сім'ї, за народження дітей, за нормальне подружнє життя. Телебачення, Інтернет, фільми, показ сцен інтимних стосунків подають партнерів, які не є в шлюбі. Отже, молоді люди, які дуже вразливі на приклад зовнішніх дій інших людей, приймають це за норму, за нормальне життя. Тому ці стосунки до шлюбу зараз дуже поширені, і часто це вважається нормою.

Також навколо наших дітей є багато людей, які вже не один раз розлучалися і сходилися знову. І це також несе свій негативний вплив.

Ще одною причиною розлучень є брак віри, живої віри в Бога, вирішення проблем тільки власними силами, людськими силами. Все ж таки, якщо є шлюб, то часткою сім'ї є Господь, Він є гарантом цієї сім'ї. Якщо люди про Нього забувають, не вводять Його в своє особисте і сімейне життя, то є речі, які неможливо вирішити тільки власними силами людськими, треба помічч Божої. Про це забувається.

Ще одна проблема розпаду сім'ї – це брак часу працюючої жінки, яка прагне успішно впоратися з професійними обов'язками і з домашніми справами. Такий цейтнот часто призводить до стресу, оскільки таке поєднання є доволі важким. Майже третина дітей в Україні виховується самотніми матерями, не відчуваючи у своєму житті присутності й турботи батька. Зокрема, самотні матері вважають, що розлучення з чоловіком різко скорочує час на домашню працю. Жінки практично ніколи не називають відверто цю причину, оскільки, по-перше, не кожна жінка здатна її усвідомити, а по-друге, через поширений у суспільстві тип «гарної дружини», яка відповідає за всіх у родині і повинна «встигати все», – мало кого цікавить, чого це коштує самій жінці. Цей жорстокий рольовий розподіл несе багато негативу для чоловіків. За низької середньої заробітної плати в країні в цілому, високої ймовірності стати безробітним багато чоловіків опиняються в ситуації депресії і замість того, щоб активізувати свої інші сімейні ролі, вдаються до саморуйнування. Кожна криза ставить перед нами вибір, і я думаю, що не дарма саме в цей складний час ми піднімаємо проблеми сім'ї, оскільки від вибору кожної людини, кожної сім'ї залежить доля нашої держави. В перспективі противники сім'ї не бачать буття сім'ї в майбутньому. «Сім'ї не треба, – так вони кажуть, – є держава, яка може дітей виховувати, а чоловік і жінка – це партнери, які зійшлися та розійшлися, коли їм це сподобається» [3].

Якою б міцною на перший погляд не була довіра між чоловіком і дружиною, по суті вона може виявитися дуже крихкою. Її можна розбити всього-навсього однією подружньою зрадою, образою або насильством.

Коли подружжя завдають один одному біль, незалежно від того, навмисно або ненавмисно, вони руйнують довіру. Чим сильніше біль, тим сильніше руйнуються стосунки.

Такі ситуації мають бути вирішені. Сам процес з'ясування причин образи сприяє встановленню взаєморозуміння та близькості. Але, якщо не намагатися налагодити контакт, стіни навколо сердець будуть ставати все вищими, поки відчуття близькості не зникне зовсім.

Насильство, наркоманія та алкоголізм сьогодні оголошуються нормою суспільного життя на тій підставі, що вони лежать виключно у сфері відповідальності людини перед самим собою і на зачіпають безпосередньо інтересів фізичного благополуччя інших людей. Ще один з викликів сучасної сім'ї – це цивільний шлюб. Що це? Цивільний шлюб – це по суті не шлюб. Це не сім'я. Тому що сім'я – це система, що включає кілька функцій. Одна з них – репродуктивна. Це відтворення себе. Це творчий процес. Кожна творчий людина щось народжує. Люди ж у цивільному шлюбі нічого не народжують. А якщо люди нічого не народжують, як привило, вони розходяться.

Буває, фактично перебуваючи у шлюбних відносинах, люди категорично не бажають їх реєструвати ні в якій формі. За всіма цими новаціями ховається якийсь дивовижна невіра свого серця, невпевненість у своєму виборі, недовіра до почуттів коханого.

Взагалі у сучасному суспільстві шлюб представляє собою сумне видовище. Шлюбні контракти, в яких обумовлюється, кому і скільки дістанеться при розлученні, так звані «пробні шлюби», коли чоловік і жінка домовляються: поживемо поки так, а раптом не підходимо одне одному...

Враховуючи усі ці проблеми, констатуємо: молода сім'я – один з найменш захищених у соціально-економічному плані осередків суспільства, що негативно позначається на демографічній ситуації в Україні, організації вільного часу, дозвілля тощо. Найболючішими проблемами молоді сім'ї є житлово-побутова невлаштованість та низький прибуток більшості сімей. Звичайно, що обов'язковими умовами у їхньому вирішенні є не тільки активна участь молодих сімей у виконанні своєї соціальної ролі, а й допомога держави, молодіжних організацій у реалізації концепції соціальної роботи з молоддю сім'єю, надання соціально-психологічної, психолого-педагогічної, медичинської, юридичної та інших видів соціальної допомоги молодій сім'ї, здійснення соціальної профілактики, охорони шлюбу, материнства, батьківства, дитинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жодних вибачень: правда про життя, кохання і секс. Посібник для викладача. – М. : Духовне відродження, 2001 р., – 208 с.
2. Ірина Рахімова. Цивільний шлюб завжди приречений. [Електронний ресурс] / Ірина Рахімова // «Справжня любов», в розділі «Міфи про кохання». Режим доступу: http://om.net.ua/13/13_2/13_24644_rahimova

ia-grazhdanskiy-brak--epidemiya-dvadtsatogo-veka.html

3. Криза шлюбу: хто винен і що робити? [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2010/11/5/64554/>

ПРИЧИНИ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ СІМЕЙ УКРАЇНИ

Герасименко Ігор Андрійович

студент II курсу групи ДП-115

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

Сім'я в усі часи постійно перебувала в центрі уваги передової суспільної думки, прогресивних діячів і вчених, починаючи від стародавніх філософів і закінчуючи сучасними реформаторами. І це не дивно. Сім'я являє собою систему соціального функціонування людини, один з основних інститутів суспільства. Вона знаходиться в русі, змінюється не тільки під впливом соціально-політичних умов, а й у силу внутрішніх процесів свого розвитку.

З точки зору суспільства благополучна сім'я – це та, в якій створені умови для її нормальної життєдіяльності та оптимального виконання її функцій, перш за все, звичайно, репродуктивної та виховної. Але який відсоток сімей України знаходиться на благополучному рівні? На сьогодні сім'я як соціальний інститут перебуває у стані гострої кризи, що, звичайно, негативно впливає на виконання нею основних функцій, тобто на життєдіяльність сім'ї: матеріально-економічне забезпечення, житлово-побутові умови. Це, в свою чергу, створює певний морально-психологічний клімат, який впливає на духовність сім'ї, виховання дітей, організацію вільного часу членів сім'ї. І як наслідок цього – криза поширюється на все суспільство, а саме тому дуже важливо вирішувати цю проблему зараз, щоб через певний час рівень благополуччя зріс. Завданням цієї роботи є визначення причин економічної нестабільності сімей України.

Першою причиною, на нашу думку, є великий відсоток безробіття. Основна частина безробітного населення формується із найбільш активного, освіченого, динамічного, перспективного прошарку населення – з молоді (20-40% від загальної кількості зареєстрованих безробітних, як і в капіталістичних країнах Європи, і в нашій країні, становить молодь віком до 29 років).

Така ситуація чревата для сучасного суспільства найбільш гострими соціально-економічними наслідками.

З одного боку, звуження джерел доходів сімей у разі зростання безробіття, викликаючи деградацію споживання, може стати чинником зубожіння населення, отже і гальмування економічного зростання. З іншого

боку, слабка соціальна захищеність призводить до розчарувань у житті й – як крайній вихід – до збільшення кількості самогубств.

Масове безробіття серед молоді внаслідок специфіки, не усталеної ще психіки, надмірних амбіцій новоспечених фахівців, юнацького максималізму і реактивності є ще більше глибокою проблемою. Молоді фахівці – це гордість і надія будь-якої розвиненої держави, і, якщо ця «надія» не має відповідної соціального захисту, вона перетворюється на одну з суттєвих загроз економічної та соціальної стабільності країни. Безробіття серед молодого населення веде:

- до поглиблення бідності та зубожіння бюджетів молодих сімей (як наслідок – збільшення розлучень, абортів, зниження народжуваності, збільшення кількості безпритульних і кинутих дітей, дітей-сиріт, дітей-інвалідів);

- зниження соціальної захищеності та неадекватна оцінка молодіжної праці сприяє падінню національного патріотизму, призводить до відпливу молодих фахівців у розвинені капіталістичні країни, прищеплює інтерес до пошуку альтернативних форм заробітку в неформальній економіці та тіньовому бізнесі, підриває інтерес до кар'єрного росту;

- погіршується криміногенна обстановка країни: зростає кількість сумнівних економічних пріоритетів і кримінальних злочинів, розцвітає алкоголізм і наркоманія, зростає кількість венеричних та інші захворювань, скорочується тривалість життя, збільшується смертність – усе це сприяє природному виродженню нації.

Другою причиною є важкість отримання гарної вищої освіти. Якісна освіта – гарантія успіху в майбутньому. Середня вартість вищої освіти в Україні 10 тис. грн. на рік, мінімальна заробітна плата за рік 38 тис. грн., отже на отримання освіти потрібно витратити приблизно 30% відсотків доходу особи. Середній вік створення сім'ї – 23 роки, в цей період життя людини пов'язане саме з отриманням освіти та підвищенням кваліфікації.

Ну і третьою причиною є цепна реакція бідності. Якщо діти з бідних родин створюють свою сім'ю, то благополуччя їм важко досягти. А сама держава не допомагає бідним сім'ям. Створюються певні установи допомоги сім'ям, але їхня ефективність дуже мала. В суспільстві сім'я займає великий сегмент, і від її настрою, від виконання нею своїх основних функцій залежить розвиток всієї держави. Поки наші чиновники це не зрозуміють і не впровадять певні заходи, країну буде важко змінити.

Отже, на нашу думку існує три вищеназвані причини економічної нестабільності сімей. Так як сім'я – це фундамент всього суспільства, то і темп її розвитку залежить від благополуччя сімей. На жаль, в Україні криза сімей поширена, і держава не долучається до вирішення цієї проблеми. При вирішенні економічних проблем українських сімей загальнонаціональний настрій підніметься.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краший вік для створення сім'ї [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrlovelady.ru/budinok-i-rodina/vzaemovidnosini/17425-krashnij-vik-dlja-stvorennja-sim-i.html>.
2. Проблеми молоді сім'ї: демографічні, економічні та психологічні аспекти [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://studcon.org/problemu-molodoyi-simiyi-demografichni-ekonomichni-ta-psyhologichni-aspekty?page=1>.
3. Проблеми молоді сім'ї [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrbukva.net/page,7,10880-Problemu-molodoiy-sem-i.html>.
4. Розподіл домогосподарств залежно від кількості дітей у їхньому складі у 2007 р. (%) троє і більше дітей [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/juni08/18.htm>.
5. Соціальні та психологічні причини конфліктів у сім'ї. Соціальна динаміка розлучень [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://bukvar.su/sociologija/71837-Social-nye-i-psihiologicheskie-prichiny-konfliktov-v-sem-e-Social-naya-dinamika-razvodov.html>

ДОШЛЮБНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ТА СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ КРИЗОВИХ ПРОБЛЕМ ІНСТИТУТУ СІМ'І

Ієрей Максим Бойчура

*клірик Кафедрального собору Різдва Божої
Матері, м. Кропивницький,
магістр богослов'я*

Ще в 2015 році український парламент виразив своє занепокоєння щодо загострення проблем інституту сім'ї, що зумовило наступне доручення Міністерству освіти і науки України: забезпечити впровадження в системі освіти програм формування сімейних цінностей, сформованих на основі національно-культурної спадщини українського суспільства; у системі післядипломної освіти продовжити практику впровадження заходів з підвищення кваліфікації педагогів, які викладатимуть програми підготовки до життя в подружжі та відповідального батьківства; спрямовувати інформаційно-просвітницьку роботу на підготовку молоді до подружнього життя; сприяти проведенню заходів, присвячених питанням усвідомленого материнства та батьківства [1].

В зв'язку з цим в університеті ім. М. П. Драгоманова була створена ціла магістерська програма під назвою «Сімейне та психологічне консультування» [2].

Крім того, один із найвідоміших експертів з даної тематики, доктор філософських наук Адріан Буковинський, вбачає причину величезної кількості розлучень та взагалі нестійкості сімейних відносин саме в невідповідності молодих людей до одного з найважливіших моментів життя людини, а саме до шлюбу. Так, він відзначає: «Доведено, що за роки незалежності головною причиною розлучень в Україні (57 %) та невеликої кількості щасливих сімей є невідповідність людини, особливо молоді до шлюбу та сімейного життя». І єдиним виходом із даної ситуації, на його думку, є підготовка молодих людей до шлюбу та сімейного життя [3].

Ця проблема актуальна також і для нашого міста. На мою думку, варто доручити фахівцям із різних галузей знань (богословам, медикам, філософам, психологам, педагогам) розробити навчальну програму для шкіл та вищих навчальних закладів, спрямовану на донесення до молодих людей інформації про основні цінності. Впровадження такої навчальної програми у навчальний процес може частково посприяти зміцненню інституту сім'ї, а через неї і всього суспільства.

В першу чергу за допомогою цієї програми передбачається дати молоді найгрунтовнішу та різносторонню інформацію про основні людські цінності. Адже, на думку дійсного члена Національної академії педагогічних наук України, доктора психологічних наук Івана Дмитровича Беха, лише засвоївши сімейні цінності, особистість може свідомо прийняти рішення щодо моральної регуляції власної поведінки у сім'ї [4].

Дослідниця Алла Барбінова відзначає, що саме цінності відіграють вирішальну роль у детермінації поведінки особистості, визначають спосіб задоволення потреб ..., виступають спонуканнями для досягнення поставлених цілей, набуваючи функцій регуляторів поведінки [5, с. 69]. Виходячи з цього, в даному контексті використаю визначення цінностей як уявлень в свідомості людини, які зумовлюють її поведінку. І саме від нас з вами залежить, які цінності матиме молоде покоління, що в подальшому зумовить його поведінку як у сім'ї, так і в суспільстві в цілому.

Наведу приблизний перелік тем запропонованої програми, в процесі розкриття котрих молоді буде повно донесена інформація про базові цінності, необхідні для їх психологічної та моральної підготовки до сімейних відносин. В першу чергу це теми, що відображатимуть питання статевого та сексуального виховання: цінності, пов'язані зі статтю людини (мужність, жіночність, кохання, подружжя, сім'я, батьківство); значення відповідальності в усвідомленні власної статі і побудові тривалих зв'язків); аспекти сексуальності (біологічний, емоційний, духовний); цивільний шлюб (курсив авторський), сексуальне співжиття; передчасне батьківство; сексуальні злочини; інформація про засоби психологічної і медичної допомоги; природа кохання та його етапи (закоханість, підліткова любов, зріле кохання); проблеми розвитку кохання: незрілість, егоїзм, відсутність розуміння природи любові, відсутність відповідальності, ревності, невміння виявляти почуття;

види любові, любов як процес динамічний; планування сім'ї; причини конфліктів у сім'ї та засоби їх конструктивного розв'язання; небезпека, якій підлягає сучасна сім'я, в тому числі і агресія, знуцання, алкоголізм, розлучення, самотнє батьківство; аборт – загроза для фізичного і психічного здоров'я; медичний, психічний і моральний аспект статевих стосунків; дошлюбні статеві стосунки, хвороби, які переносяться статевим шляхом, в тому числі й СНІД, їх профілактика; сутність любові, любов і закоханість, ієрархія цінностей, прощення [6, с. 10–11].

Також слід звернути увагу на те, що саме церква може в даному випадку посприяти більш якісному розкриттю даних тем, що може привести до якісної зміни ціннісних орієнтирів. Зокрема, Онищук С. В. звертає увагу на те, що з часу хрещення Русі і до ХХ ст. християнські цінності виконували роль джерела духовності й моралі в українському суспільстві. Точніше, роль центру, що формує мораль, духовність, характер та ідеї українського народу [7, с. 85]. Крім того, відомий німецький філософ і соціолог Макс Шелер зазначає, що у теологічній і філософській літературі визнається пріоритет саме християнських цінностей над іншими [8, с. 214].

Далі спробую пояснити, чому саме в світлі християнства цінності набувають найбільш конкретного і якісного визначення, що призводить до найбільш позитивної зміни в поведінці людини після їх свідомого осмислення. Християнські цінності мають своїм джерелом Божественне одкровення, тоді як світські ґрунтуються суто на уявленнях і відчуттях певної категорії суспільства, тобто людина сама визначає для себе ті цінності, стосовно котрих рухається по життю. При цьому, при обранні цінностей людина знаходиться в певному історичному і культурному контексті, що не може не впливати на цей процес. У випадку ж з християнськими цінностями автором їх являється Бог, що зумовлює їх універсальність і можливість застосування в будь-який момент (історичну епоху) у будь-якому суспільстві. Також на визначення цінностей світських впливають внутрішні якості людини, котрі, м'яко кажучи, не завжди являються добрими, що зумовлює значні похибки в поведінці людини, що не можна сказати про християнські цінності, котрі являються божественним даром і не містять в собі найменшої долі злого начала, що вказує на їх ідеальність, так що керуючись ними людина має можливість сама наблизитись до ідеалу, будуючи життя стосовно саме християнських цінностей.

Крім цього слід зауважити, що при висвітленні, а потім осмисленні сімейних цінностей молоді люди матимуть можливість збагатитися масою позитивних якостей, які допоможуть їм у вирішенні не тільки питань сімейного характеру, але й інших життєво-важливих питань, в зв'язку зі збагаченням духовного світу в процесі розкриття цих цінностей.

З вищесказаного можна заключити, що більш ніж очевидно на сьогоднішній момент є необхідність створення в нашому місті повноцінної навчальної програми, спрямованої на підготовку молодих людей до сімейного

життя, та її включення в навчальний процес. Для чого необхідна комплексна робота спеціалістів різних галузей знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Верховної Ради України про рекомендації парламентських слухань на тему: «Сімейна політика України - цілі та завдання». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/854-19>
2. Магістерська програма: «Сімейне та психологічне консультування». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csr.npu.edu.ua/ua/op/80-mahisterska-prohrama-simeine-ta-psykholohichne-konsultuvannia>
3. Буковинський А. Й. Підготовка до життя в подружжі – основний елемент формування сімейної політики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp181/51Bukovinskij.pdf
4. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навчальний посібник / І. Д. Бех. – К., 2012. – С. 256.
5. Барбінова А. Сімейні цінності учнів професійно-технічного навчального закладу: зміст, структура, умови виховання // Витоки педагогічної майстерності. 2015. Вип.15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5314/1/Barbinova.pdf>
6. Даценко І. М. Підготовка учнівської молоді до життя в сім'ї у республіці Польща.: автореф. дис.. на здобуття наук. ступеня канд.. пед. наук. 13.00.17 / Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2008. – С. 21.
7. Онищук С. В. Християнські цінності в контексті трансформації світоглядних пріоритетів української нації // ДонДУУ. Менеджер. №2(68). 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzhm_2014_2_16.pdf
8. Шелер М. Ресентимент в структурі моралей / М. Шелер; пер. с нем. А. Н. Малинкін. – СПб, 1999. – С. 232.

ОТОБРАНИЕ РЕБЕНКА У РОДИТЕЛЕЙ КАК СЕМЕЙНО-ПРАВОВАЯ САНКЦИЯ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

*Мисаревич Наталия Валентиновна
заведующий кафедрой специальных
юридических дисциплин частного
учреждения образования «БИП – Институт
правоведения», кандидат юридических наук,
доцент (г. Гродно, Республика Беларусь)*

Современные семейные правоотношения знают такое явление, как злоупотребление родительскими правами либо неисполнение родительских обязанностей. Отсюда появляются проблемы в применении к родителям, ненадлежаще исполняющим родительские обязанности, не только санкции в виде лишения родительских прав, но и в виде немедленного отобрания ребенка у родителей (без судебного решения).

Говоря об отобрании детей у родителей в современном его понимании, имеет смысл обратить внимание на суть данного понятия. Отобрать – значит взять у кого-либо вопреки его желанию, воле [3, с. 456]. Применительно к семейным правоотношениям речь идет об отобрании личного права родителей на семейное воспитание своих детей, причем при отобрании ребенка происходит утрата этого права в полном его объеме.

Согласно пп. 1 и 4 Декрета Президента Республики Беларусь от 24 ноября 2006 г. № 18 «О дополнительных мерах по государственной защите детей в неблагополучных семьях» (далее – Декрет № 18), отобрание детей без лишения родительских прав как мера их государственной защиты осуществляется по решению комиссии по делам несовершеннолетних местного исполнительного и распорядительного органа, местной администрации, которая при вынесении решения выполняет функции органа опеки и попечительства [2].

Декрет № 18 предусмотрел отобрание ребенка без лишения родительских прав в случае ненадлежащего выполнения родителями своих обязанностей по воспитанию и содержанию детей и при нахождении в связи с этим детей в социально опасном положении. При этом не имеет значения, чем вызвано ненадлежащее выполнение родителями своих обязанностей и есть ли в этом их вина. Определяющим фактом является нахождение детей в социально опасном положении.

Согласно ч. 3 ст. 67 Кодекса о браке и семье Республики Беларусь, под социально опасным положением понимается обстановка, при которой:

- не удовлетворяются основные жизненные потребности ребенка (не обеспечиваются безопасность, надзор или уход за ребенком, потребности ребенка в пище, жилье, одежде, получение ребенком необходимой

медицинской помощи, не создаются санитарно-гигиенические условия для жизни ребенка и т.д.);

- ребенок вследствие отсутствия надзора за его поведением и образом жизни совершает деяния, содержащие признаки административного правонарушения либо преступления;

- лица, принимающие участие в воспитании и содержании ребенка, ведут аморальный образ жизни, что оказывает вредное воздействие на ребенка, злоупотребляют своими правами и (или) жестоко обращаются с ним либо иным образом ненадлежаще выполняют обязанности по воспитанию и содержанию ребенка, в связи с чем имеет место опасность для его жизни или здоровья [1].

Но отобрание ребенка без лишения родительских прав, призванное быть мерой индивидуальной семейно-правовой ответственности, с поставленной задачей справляется не всегда. Согласно п. 1 Декрета № 18, административное отобрание ребенка осуществляется в случае, если поведение обоих или единственного родителя соответствует критериям, достаточным для вынесения уполномоченным органом такого решения. В таком случае ребенок помещается на государственное обеспечение, а к родителям применяются установленные меры воздействия: постановка на учет в органах внутренних дел, обязательное трудоустройство, взыскание расходов, затраченных государством на содержание их детей, наложение запрета на отчуждение недвижимого имущества и транспортных средств, выселение из занимаемых жилых помещений, направление в лечебно-трудовые профилактории.

Если же критериям для вынесения решения об отобрании ребенка без лишения родительских прав соответствует лишь один родитель, а второй добросовестно исполняет свои обязанности, основания для административного отобрания ребенка по Декрету № 18 отсутствуют. Поэтому проживающий совместно либо раздельно с ребенком родитель, ведущий аморальный образ жизни, страдающий хроническим алкоголизмом или наркоманией, не выполняющий свои обязанности по воспитанию и содержанию детей, жестоко обращающийся с ребенком, может быть наказан единственно возможным в семейном праве способом – лишением родительских прав.

В итоге отобрание детей без лишения родительских прав у одного из родителей при совместном проживании родителей и детей по белорусскому законодательству не представляется возможным, поскольку отобрание детей преследует цель ограничения вредного воздействия родителя на ребенка. Однако такая мера семейно-правовой ответственности мало осуществима и в случае раздельного проживания родителей, поскольку в нормах ст. 85 КоБС РБ, определяющих условия судебного и административного отобрания ребенка без лишения родительских прав, последовательно проводится мысль об отобрании ребенка у родителей и возвращении его родителям с

исключительным использованием множественного числа. Согласно ч. 1 ст. 85 КоБС РБ отобранный ребенок передается на попечение органа опеки и попечительства. При таких обстоятельствах отобрание ребенка без лишения родительских прав становится фактически своеобразным видом коллективной семейно-правовой ответственности.

Учитывая изложенное, в целях разрешения указанных выше противоречий представляется необходимым дальнейшее совершенствование правового регулирования института семейно-правовой ответственности. В частности, отобрание детей без лишения родительских прав следует применять и по отношению к одному из родителей, если его поведение представляет опасность для ребенка. Последствием такого отобрания должна быть передача ребенка другому родителю с применением к виновному родителю установленных Декретом № 18 мер административного воздействия, способствующих более полному выполнению им своих обязанностей.

Можно констатировать, что отобрание детей у родителей отличается разнообразием, но всегда оно имеет правовое основание. Отсутствие правовых оснований к отобранию детей у родителей исключает отобрание как семейно-правовой способ воздействия государства на родителей, чье общение со своим ребенком представляет для него очевидную опасность. Когда неблагополучие на этот счет не достигло столь серьезных пределов, остается лишь профилактическая, предупредительная работа с семьей, родителями, которая в наше время приобретает особый смысл. Действующее законодательство Республики Беларусь, регламентирующее отобрание детей у родителей без лишения родительских прав, требует совершенствования. В данном контексте будет полезным изучение опыта функционирования данного института в зарубежных странах и на постсоветском пространстве.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Кодекс Республики Беларусь о браке и семье: Кодекс Республики Беларусь от 9 июля 1999 г. № 278-З (ред. от 24.12.2015 г.) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 4000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
2. О дополнительных мерах по государственной защите детей в неблагополучных семьях: Декрет Президента Республики Беларусь от 24 ноябр. 2006 г. № 18 (в ред. от 23.02.2012 г.) // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 4000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
3. Толковый словарь современного русского языка / Сост. В. В. Лопатин, Л. Е. Лопатина. – М., 2009. – 876 с.

ВПЛИВ РЕЛІГІЇ НА ЄВРОПЕЙСКУ ФУТБОЛЬНУ ІНДУСТРІЮ КРИЗЬ ПРИЗМУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПЕРШОСТЕЙ З ФУТБОЛУ 1960-1964 РОКІВ

Мосась Юрій Володимирович
доцент кафедри соціології
та соціальної роботи Інституту
журналістики і масової комунікації
Класичного приватного університету,
кандидат соціологічних наук, доцент

Перші міжнародні футбольні турніри на рівні збірних почали проводитися в кінці XIX століття. В них приймали участь представники Великобританії (Англія, Шотландія, Північна Ірландія та Вельс). Після відновлення олімпійського руху з 1896 року футбол був незмінним учасником всіх літніх Олімпійських ігор. З 1930 року світова футбольна індустрія поповнилася світовими першостями, які до сих пір проводяться в кінці чотирьохрічного циклу. Після Другої світової війни в світі відбувся так званий парад суверенітетів і кількість країн на світовій мапі збільшилась до півтори сотні, тож в світовій футбольній індустрії визрів план подальшого розвитку індустрії за рахунок проведення континентальних футбольних першостей в ті роки, коли не будуть проводитися футбольні «мундіалі». У випадку з європейським континентом перша континентальна першість пройшла в 1960 році. В рамках багатьох дискусій було прийнято рішення проводити європейську першість з футболу раз на чотири роки, як і світові.

Для повоєнної Європи футбол та релігія відігравали дуже велику роль у розвитку суспільства. Кожен з цих соціальних інститутів мав сакральне значення для основних соціальних категорій того часу. Так як по Європі ще блукали привиди двох світових воєн, зазначені соціальні інститути, з одного боку, давали надію на майбутнє і розважали місцеве населення. З іншого боку, одним з наслідків Другої світової війни став розвиток атеїзму, що продукувався лівацькими режимами авторитарного та тоталітарного змісту. І тому протистояння в рамках перших європейських футбольних першостей носило додаткове соціальне та соціокультурне навантаження.

Перший турнір проходив по олімпійській системі. Всього в чемпіонаті брало участь 17 команд. Виходячи з цього числа, командам Чехословаччини і Ірландії випало провести єдину на турнірі попередню кваліфікаційну зустріч з двох матчів, що вивела чехословацьку збірну в 1/8 фіналу. У матчах 1/8 - 1/4 фіналу команди також грали два матчі: удома і на виїзді. Матчі півфіналів і фінал проходили у Франції, оскільки засновник і ідейний натхненник турніру Анрі Делоне був головою Федерації футболу Франції. Правило автоматичної кваліфікації для господарів турніру тоді ще не діяло [2]. Хоча після цього в рамках групових турнірів всіх континентальних першостей передбачалась

обов'язкова участь команди тієї країни, де відбувалася фінальна частина змагань. Цей факт сприяв суттєвому розвитку футбольної індустрії, так як команда-господар отримувала велику кількість глядачів на трибунах, які приходили на всі матчі власної національної збірної. Для того часу цей фактор вже можна було розглядати як суттєву бізнесову перевагу над іншими спортивними змаганнями. Тим більше, що в ті часи остаточної переваги футбольної індустрії над індустріями інших ігрових та індивідуальних видів спорту не було. Дана модель не була європейською, так як вже була випробувана країнами Південної Америки (Уругвай (1930) та Бразилія (1950)) в рамках перших світових форумів з футболу, коли робилась ставка на місцевих вболівальників.

Фінальна частина європейської футбольної першості 1960 року відбулася на території Франції, і участь у фінальних змаганнях взяло всього чотири національні збірні. Конкуренцію команді-господарю турніру склали національні збірні команди СРСР, Югославії та Чехословаччини [2]. Як бачимо, крім господарів, де, незважаючи на принципи світської держави, переважали католицькі настрої, серед лідерів європейського континентального футболу переважали атеїстичні настрої. Хоча кожна з країн соціалістичного табору мала християнські (православні і католицькі) традиції. Цей процес можна пояснити тим, що в ті часи була наявна екзистенційна криза на фоні модернізації світських держав та суспільств. І тому країнам, що проповідували атеїзм, було легше мотивувати спортсменів.

Перемогу на першому європейському футбольному форумі здобули футболісти збірної СРСР, що перемогли в фіналі команду Югославії. Крім соціокультурного та релігійного контекстів даного фінального матчу був і політичний контекст. Перемога СРСР підтвердила високий рівень фізкультурного руху в країні і довела, що відбувся радянський реванш після знаменитого програшу радянської команди від Югославії на олімпійському турніру за сталінської доби. Третє місце національної збірної Чехословаччини засвідчило застійні тенденції в розвитку національних збірних країн Південної Європи, де домінував католицький християнський обряд.

Європейська футбольна першість 1964 року пройшла за ідентичною схемою з регламентом минулої першості 1960 року. Після відбіркової стадії змагання до фіналу потрапили господарі турніру іспанці, представники СРСР, Данії та Угорщини [1]. Список учасників турніру свідчить про розширення національних збірних – учасників фінальної стадії змагань. Серед нових учасників католицька Іспанія, протестантська Данія (лютеранство), атеїстичні СРСР та Угорщина з християнськими коренями православного та католицького обрядів.

У фіналі в Мадриді, на стадіоні «Сантьяго Бернабеу», у присутності 120 тисяч глядачів 21 червня 1964 року зустрілися Іспанія і СРСР. Тобто ті самі команди, які так і не зустрілися чотири роки тому з волі диктатора Франка. Іспанський генералісимум цього разу сидів в почесній ложі [1].

Переможцями турніру виявилися представники Іспанії, які були господарями даного турніру. Мінімальна перемога цієї національної збірної свідчить про те, що за чотири роки найсильнішими футболістами в європейському регіоні (континенті) стали носії католицького обряду. З іншої сторони, крім представників Іспанії з католицизмом на фоні режиму Франко, який більшість експертів вважає фашистським, можна відмітити і Угорщину з католицизмом на фоні комуністичного атеїзму.

На рівні повсякденності європейського футболу можна відмітити проникнення релігійних ритуалів, що має своє відображення у молитвах футболістів та вболівальників перед матчами і походи гравців до церкви перед відповідальними футбольними матчами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. История чемпионата Европы по футболу 1964 г. Электронный источник. Режим доступа. <http://ohuennoprofutbol.ru/euro/pages/euro/1964evro>
2. Чемпионат Европы по футболу 1960. Электронный источник. Режим доступа. http://dvd sport.com.ua/product_info.php?products_id=1228

СІМ'Я: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ

*Проскуренко Дар'я Павлівна
студентка I курсу гр. УП-101 факультету
факультету управління персоналом,
соціології та психології Київського
національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана*

У сучасному суспільстві значна частина людей фактично не має наміру створювати сім'ю. На сьогодні стає дедалі більш розповсюдженим таке соціальне явище, як громадянський шлюб. Він успадковує європейську форму відносин і трактується як спільне проживання різностатевих людей на одній житлоплощі, побудоване на любові та усному договорі [1, с. 21].

Таке ставлення до побудови сім'ї значною мірою впливає на моральні засади сучасної молоді, яка все частіше нехтує як неймовірним обрядом, так і суспільно відповідальним заходом – весіллям, звідси й збільшуються з кожним роком ряди матерів-одиначок. В цих умовах багато молодих людей починають звинувачувати державу в тому, що не можуть забезпечити достойний рівень життя своєї сім'ї загалом.

При цьому хтось вважає, що шлюб – це не модно, але в першу чергу люди живуть у громадянському шлюбі, бо їм це видається зручним, оскільки, так би мовити, ніхто нікому нічого й не обіцяв...

Все дедалі частіше ми, молодь, не бажаємо слухати батьків про те, що на сьогодні створення сім'ї – це вагомий та відповідальний крок у житті кожного громадянина. Ми вигадуємо багато відмовок та жартуємо про те, що відчуваємо комфорт та задоволення у самотності. Та чи так насправді? Адже кожна людина мріє про теплий вечір у колі своєї родини за смачною вечерею у розумінні того, що не дарма проживає життя і що існують поряд люди, котрі цінують і люблять тебе за те, що ти поруч з ними.

Загальновідомо, що з давніх-давен люди намагалися створити свої соціальні об'єднання. І вже у перших теоріях походження сім'ї вчені аналізували еволюцію родинних стосунків крізь призму теорії еволюції Ч.Дарвіна [2, с. 35-40]. При цьому вчені, які досліджували становлення сім'ї як соціального феномену, довели, що прогрес у розвитку суспільства був зумовлений еволюцією сімейних відносин у суспільній практиці.

Зокрема, у книзі «Стародавнє суспільство» 1877 року американський антрополог Льюїс Морган виділив три стадії в розвитку людства: дикунство, варварство та цивілізацію. При цьому наукові здобутки Л.Моргана слугували натхненням для праці Фрідріха Енгельса «Походження сім'ї, приватної власності та держави», що побачила світ у 1884 році. У своїй праці Ф.Енгельс розвинув гіпотезу Л.Моргана про те, що перетворення первісного суспільства у класове було зумовлене економічними причинами. В подальшому Фрідріх Енгельс та Карл Маркс, а також їхні послідовники провели детальний аналіз змін структури та функцій сім'ї у розвинутому суспільстві [3].

Необхідно підкреслити, що за останні 10 років спостерігається тенденція до зменшення кількості зареєстрованих шлюбів. Певною мірою це може видаватися дуже дивним, оскільки в сучасних умовах громадяни проживають у незалежній країні, в якій можуть самостійно приймати рішення і не відчувати тиску з боку держави. Також показовими у цьому випадку виступають життєві приклади наших батьків, які з таким натхненням розповідають про те, що колись вони все-таки змогли одружитися і як уся вулиця святкувала їхнє весілля, як потім на світ народилися діти, такі бажані та люблячі.

В якості ефективних заходів, які б сприяли популяризації створення сім'ї в сучасному суспільстві, можна запропонувати такі: запровадження певної фінансової підтримки з боку держави для молодих сімей; проведення культурно-спортивних, просвітницьких та інших соціально значущих заходів для сімейних пар, їхнє матеріальне та моральне стимулювання; впровадження соціально-психологічних тренінгів, зокрема на радіо й телебаченні, з проблематики подолання різних труднощів, які виникають під час подружнього життя.

Підводячи підсумки, зазначимо, що сучасне суспільство все частіше стикається з такою етичною дилемою: одружуватися чи жити без обов'язків? Як можна помітити, сучасна молодь боїться такої відповідальності, та й вже зрілі пари не вважають за потрібне офіційно оформлювати свої стосунки. Однак справжня у суспільному значенні сім'я характеризується наявністю у індивідів певних, головним чином моральних зобов'язань перед державою, перед собою, одне перед одним та спільними дітьми, відчуттям приналежності до значущої у суспільстві соціальної групи. При цьому створення власної сім'ї виступає засадничою умовою того, що індивід таким чином віднаходить у цьому житті своє справжнє місце та суспільне призначення загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григор'єва А. О. Співвідношення понять «цивільний шлюб», «співжиття», «громадянський шлюб», «фактичний шлюб» та «конкубінат» // Підприємництво, господарство і право. – №12, 2013 р. – С. 19-23.
2. Макфаркуер К. Соціологія // Британська енциклопедія. – № 2, 2009 р. – С. 35–40.
3. The Origin of the Family, Private Property and the State [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.marxists.org/archive/marx/works/1884/origin-family/index.htm>.

СЛУЖЕНИЕ ДЕТЯМ-ОТКАЗНИКАМ. ОРГАНИЗАЦИЯ ВОЛОНТЕРСКОЙ РАБОТЫ

Протоиерей Андрей Толубец
ключарь Свято-Покровского храма, г.
Кропивницький, бакалавр богословия

«Кто примет одно такое дитя во имя Мое, тот Меня принимает» (Мф. 18: 5). С древних времен образ сироты как незащищенного и нуждающегося в помощи лица упоминался в Ветхом и Новом Заветах Библии. Помощь сиротам всегда считалась богоугодным делом и одним из наиболее важных проявлений благотворительности. В Ветхом Завете Бог называется «Отцом сирот и Судией вдов во святом Своем жилище» (Пс. 67: 6). Обращаясь к Богу, псалмопевец говорит: «Ты видишь, ибо зриаешь на обиды и притеснения, чтобы воздать Твоею рукою. Тебе предает себя бедный; сироте помощник» (Пс. 9: 35). Заповеди Ветхого Завета требовали не притеснять ни вдов, ни сирот (Втор. 22: 22). В Новом Завете и во всей последующей истории христианства помощь также считается необходимым и богоугодным делом.

«Чистое и непорочное благочестие пред Богом и Отцем есть то, чтобы призирать сирот и вдов в их скорбях и хранить себя неоскверненным от мира» (Иак. 1: 27) [3].

Сегодня тысячи детей-сирот от рождения до совершеннолетия находятся в детских домах и интернатах и святая Церковь призывает нас не быть к ним равнодушными и в меру наших сил заботиться о них. В особенности хотелось бы сказать о детях, которые становятся фактически сиротами с первых дней после рождения при живых родителях. Это детки-отказники.

Отказные дети – это малыши, от воспитания и содержания которых официально отказались при рождении родители. Обычно называют отказниками тех сирот, которые не попали в детские воспитательные учреждения и остались жить в больницах. Чаще всего случается так, что на произвол судьбы дитя оставляет одинокая мать. В родильном доме или в больнице женщина пишет заявление об отказе от родительских прав, перелагая заботу о чаде на государство. В отличие от подкидышей или сирот, родители отказников официально известны. Получив статус «отказного», ребёнок должен быть направлен в сиротское учреждение или передан в семью, однако из-за задержек в оформлении документов, нехватки специализированных учреждений и отсутствия мест в них дети остаются жить в больницах. Типичным обоснованием такого шага является болезнь ребёнка. Но нередко отказываются и от вполне здоровых детей из-за скудости материального положения, бытовой неустроенности или несовершеннолетняя матери – из страха перед гонениями за нежелательную беременность [4].

Оставленные родителями дети от рождения и до трёх лет живут в детских больницах до момента определения в приёмные семьи, детские дома семейного типа, интернаты, семьи опекунов или усыновителей. Но сначала их домом становится больница. Больница, пусть даже очень хорошая, предназначена не для жизни, а для лечения. Будущей судьбой таких детей занимаются социальные службы города и района: оформляются юридические документы, определяющие статус ребёнка. Этот процесс может затягиваться надолго... Малыши испытывают серьёзный дефицит внимания и общения, что приводит к так называемому эмоциональному голоду. Большую часть времени они лежат в кроватках, практически не бывают на улице, недостаточно обеспечены личными вещами, гигиеническими принадлежностями, средствами по уходу. Долгое время, проводимое в замкнутом пространстве больниц, разрушительно сказывается на умственном и душевном развитии этих детей.

Развитие личности человека происходит поэтапно. До двух лет ребёнок целиком и полностью зависит от заботы взрослых и отношения, качество которых формирует будущее маленькой личности, его восприятие окружающего мира и отношение к людям. Если малыша ласкают, держат на руках, рассказывают сказки, поют, у него формируется доверие к людям,

постепенное осознание себя принятым, защищённым, любимым. Формируется чувство принадлежности к людям, семье, закладываются основы целостной гармоничной личности: "Я чей-то, я нужен, меня любят". Удовлетворяются эмоциональные потребности, а не только физические. Если же до двух лет ребёнок ощущает нехватку заботы, пренебрежение или жестокость – такие малыши переживают страх, недоверие, опасность, незащищённость, ревность, страдают от неудовлетворённости и одиночества. Так формируется отверженная личность. В будущем это подростки с деструктивным поведением. Всё это начинается на уровне подсознания и переходит во внешние проявления: агрессия, гнев, насилие или наоборот: апатия, устойчивая депрессия. Во взрослом возрасте у них будут проблемы во взаимоотношениях, низкая самооценка, неумение любить. Горькая жатва того, что было когда-то посеяно.

Первые годы жизни являются определяющими в развитии ребенка. Компенсация отставания в развитии детей, оставшихся без попечения родителей, усугубляется пороком развития или заболеванием, а также недостатком индивидуального личностного общения. Общеизвестно, что воспитанники сиротских учреждений заметно отстают от сверстников, воспитывающихся в семье. А дети с отклонениями в развитии имеют ничтожные шансы на семейное устройство. Подтверждено специалистами, что наилучших результатов у «проблемных, особых» детей можно достичь, начав заниматься с ними в самом раннем возрасте, особенно это касается детей с ДЦП, отклонениями в психическом развитии и пороками развития. Медицинский факт: чем больше общаешься с детьми, тем лучше идет их развитие. И даже при врожденных патологиях могут происходить изменения в лучшую сторону, ведь младенчество – возраст достаточно мобильный. Поэтому так важно оказать малышам поддержку и заботу со стороны добровольцев.

Организация волонтерской работы по уходу за детьми

Человек, с первых дней и месяцев жизни лишенный родительской любви, растущий и воспитывающийся в Доме ребенка, теряет очень многое. Даже если в Доме ребенка окажется замечательный персонал – воспитатели и медсестры – эти люди не заменят ему отца и мать. А если у человека от рождения серьезные проблемы со здоровьем, то он имеет все шансы недополучить даже то воспитание, которое ему могут предложить в доме ребенка – ведь немалую часть своего младенческого времени он будет проводить в обычных детских больницах, где вообще не предусмотрено наличие специалистов-воспитателей и каких-то развивающих методик. Именно тогда детям на помощь могут прийти волонтеры и представители общественных организаций.

Если медицина основывается на естественных науках, рациональном научном подходе к организму, его функциям и органам, то уход основывается на восприятии человека в целом, то есть, скорее, на педагогике и психологии.

Волонтеры предлагают не медицинское внимание, а уход. В уходе важно вжиться в ситуацию ребенка, находящегося в затруднительном положении, помочь ему пережить трудности, достичь чувства благополучия, предоставить возможность развиваться посредством установления личных отношений и, по мере сил, посредством специальных занятий. Важно ориентироваться на возраст детей, учитывать их возрастные особенности и потребности. Важно понять, что отношения с подопечным при уходе более близкие, личностные и равноправные, чем при медицинском обслуживании.

Итак, что же нужно для того, чтобы организовать волонтерское движение?

1. Найти заинтересованных людей, которые могли бы, а главное – хотели бы уделять свое свободное время уходу за детьми.

2. Найти способ решения финансового вопроса об обеспечении детей всем необходимым.

3. Организовать рабочую группу, распределить обязанности – кто и за что будет отвечать.

4. Вычислить свой первоначальный ресурс.

5. Объяснить все свои намерения главному врачу или заведующему отделением.

6. Узнать обо всех нуждах малышей и подумать, чем им можно помочь.

7. Стараться работать систематически. Это покажет, что у добровольцев серьезные намерения.

Волонтерская группа может принимать следующую благотворительную помощь: средства детской гигиены, в особенности подгузники, пелёнки, как тканевые, так и одноразовые, детское питание, бытовую химию, развивающие игрушки и игры, детское постельное белье, одежду и обувь (всегда принимаются только новыми, для возраста от 0 до 3 лет: ползунки, распашонки, чепчики, носочки, комбинезончики). Ходунки, качели, коляски, принимаются только по согласованию с администрацией детских учреждений.

Кроме того, от волонтеров может потребоваться готовность помочь детям физически (погулять в теплое время года, одеться, помыться, в некоторых случаях – покормить). Также добровольцы могут помочь провести уборку в отделениях больницы, организовать игровые комнаты. Главное – моральная поддержка и регулярное заинтересованное общение, которого так не хватает детям.

Крещение новорожденных отказных детей, дальнейшее духовное попечение

О Таинстве святого Крещения необходимо переговорить с руководством учреждения. Желательно найти хотя бы одного крестного родителя. Крестный впоследствии будет навещать малыша, играть и гулять с

ним, а также помогать своей неустанной молитвой и принимать посильное участие в судьбе крестника [2, с. 28].

Подводя итог всему изложенному, хочется сделать акцент на том, что посильная помощь в служении брошенным детям возможна для каждого желающего: кто-то может провести с ними свое время, подарив этим маленьким человечкам свою душевную теплоту, кто-то может организовать волонтерскую работу, а кто-то может помочь материально. Дети – это наша жизнь, это наш маленький мир, в котором мы должны жить рядом с ними. И все дети – это наши общие дети, имеющие равные права на семью, заботу и любовь. И именно от взрослых зависит, вырастут они добрыми и любящими или от людской бесчеловечности их сердце превратится в камень. Главное – не остаться равнодушным и сделать тот самый важный шаг навстречу.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Заветов. М., 1992 [Синодальный перевод].
2. Волонтерская работа: социально-ориентированные акции. – Тверь: Синодальный отдел по делам молодежи Московского Патриархата; Тверское региональное отделение общественной организации «Православная молодежь», 2014 год –98 с.
3. [Электронный ресурс]. URL: <http://cpg-ru.in.ua/sluzhenie-detyam> (дата обращения: 24.04.2012).
4. [Электронный ресурс]. URL: <http://kids-home.ucoz.com/publ/1-1-0-6> (дата обращения: 14.08.2009).

ХРИСТИАНСКИЙ СЕМЕЙНЫЙ СОЮЗ В СВЕТЕ СВЯЩЕННОГО ПИСАНИЯ И СВЯТООТЕЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ

Протоиерей Владимир Уваров

*клирик Свято-Духова кафедрального собора
г. Минска (г. Минск, Республика Беларусь)*

Среди ценностей, которые веками сохраняет и оберегает наш православный народ, особое место занимает семья. Это и малая Церковь, в которой человек учится любить, разделять радость и печаль своих близких, учится прощать и сострадать.

«Господь Бог, создавая целостный многообразный Мир, не создавал государств, наций, партий, конституций, не делил землю по национально-территориальному и тем более военно-политическому признакам. Семья была главной частью замысла Божия, когда Он создал человека-творца, –это самая устойчивая, самая надёжная, самая долговечная взаимосвязь между людьми на земле. Семья... является высшей ценностью Земной Цивилизации, все

остальные формирования, от племен, княжеств, государств до современных военно-политических блоков – являются вторичными по отношению к первооснове бытия – семье» [1].

В Ветхом Завете, в книге Батия, мы читаем слова: «И сказал Господь Бог: не хорошо быть человеку одному; сотворим ему помощника, соответственного ему. И создал Господь Бог из ребра, взятого у человека, жену, и привел ее к человеку. И сказал человек: вот, это кость от костей моих и плоть от плоти моей; она будет называться женою, ибо взята от мужа [своего]. Потому оставит человек отца своего и мать свою и прилепится к жене своей; и будут [два] одна плоть» (Бут. 2, 18, 22-24).

Брак – это древнее установление, данное Богом человечеству для полноценной жизни. Первый союз соединил сам Бог в Эдемском саду, и назначение брака имеет печать божественного авторитета. Православная семья представляя собой малую Церковь, помогает каждому своему члену достигать Царства Небесного. Об этом говорил святитель Иоанн Златоуст: «Где муж, жена и дети соединены узами добродетели, согласия и любви, там среди них Христос» [2. 1].

Однако здесь нужно помнить о правильной иерархии ценностей в жизни человека: Бог → семья → общество → личные интересы. Иногда существует соблазн того, что человек на первое место ставит семью, а не Господа. Об этом свт. Николай Сербский предупреждает: «Если человек посвящает все свои мысли и все свое усердие своей семье и ничего не хочет знать, кроме своей семьи, тогда его семья для него божество. И тогда это болезнь души» и нарушение заповеди «не сотвори себе кумира» [3.5].

Семья возникает из любви и дает человеку счастье. Если брак не основан на любви, то семья имеет только внешнюю видимость; если брак не дает человеку счастья, он не выполняет своего первоначального назначения. Родители могут научить своих детей любви только в том случае, если они сами в браке умели любить. Дать детям счастье родители могут лишь столько, сколько они сами нашли счастье в браке. Семья, внутренне спаянная любовью и счастьем, – это школа душевного здоровья, уравновешенного характера, творческой предприимчивости. В жизни общества она подобна прекрасному распутившемуся цветку.

Настоящая семья рождается в браке. По христианскому пониманию, «брак есть таинство, в котором при свободном, пред священником и Церковью, обещании женихом и невестой взаимной их супружеской верности благословляется их супружеский союз во образ духовного союза Христа с Церковью и испрашивается им благодать чистого единодушия, к благословенному рождению и христианскому воспитанию детей» [4.6].

Таинство брака существует в Церкви с апостольских времен, о чем, в частности, свидетельствуют слова ученика апостолов священномученика Игнатия Богоносца, который писал христианам в начале II в.: «Те, которые

женятся и выходят замуж, должны вступать в союз с согласия епископа, чтобы брак был о Господе, а не по похоти» [5.7].

Святитель Григорий Богослов писал: «Составляя единую плоть, (супруги) имеют и одну душу и взаимной любовью пробуждают друг в друге усердие к благочестию. Ибо супружество не удаляет от Бога, а, напротив, более привязывает, потому что имеет больше побуждений обращаться к Нему. Малый корабль и при слабом ветре движется вперед... большого же корабля не сдвинет легкое дыхание ветра... Так не обремененные житейскими заботами имеют меньше нужды в помощи великого Бога, а тот, кто обязан заботиться о милой супруге, имуществе и детях, рассекает более обширное море жизни, ему нужна большая помощь Божия, и он сам взаимно более любит Бога... Связанные узами супружества, заменяем мы друг для друга и руки, и ноги, и слух. Супружество и слабого делает вдвое сильнее... Общие заботы супругов облегчают для них скорби, и общие радости восхищают обоих. Для единокровных супругов и богатство делается приятнее, а в бедности само единокровие приятнее богатства. Для них супружеские узы служат ключом целомудрия и пожеланий, печатью необходимой привязанности» [6.11].

Из этого мы видим, что святые отцы подчеркивали высокое достоинство христианского брака, указывая, что он несколько не закрывает возможности совершенствоваться в благочестии и, соединенный верой и любовью, он может принести много блага для человека.

В Священном Писании мы встречаем определенный порядок отношений между мужем и женой. В частности, ап. Павел пишет: «Жены, повинуйтесь своим мужьям, как Господу, потому что муж есть глава жены, как и Христос глава Церкви, и Он же Спаситель тела. Но как Церковь повинуется Христу, так и жены своим мужьям во всем. Мужья, любите своих жен, как и Христос возлюбил Церковь и предал Себя за нее, чтобы освятить ее, очистив банею водною посредством слова; чтобы представить ее Себе славною Церковью, не имеющею пятна, или порока, или чего-либо подобного, но дабы она была свята и непорочна. Так должны мужья любить своих жен, как свои тела: любящий свою жену любит самого себя. Ибо никто никогда не имел ненависти к своей плоти, но питает и греет ее, как и Господь Церковь, потому что мы члены тела Его, от плоти Его и от костей Его. Посему оставит человек отца своего и мать и прилепится к жене своей, и будут двое одна плоть. Тайна сия велика; я говорю по отношению ко Христу и к Церкви. Так каждый из вас да любит свою жену, как самого себя; а жена да боится своего мужа» (Еф. 5:22-33).

Святитель Иоанн Златоуст пишет и о распределении обязанностей между мужем и женой: «Муж должен думать о том, чтобы делами и словами насаждать в доме благочестие; и жена пусть наблюдает за домом, но кроме этого занятия она должна иметь другую, более настоятельную заботу о том, чтобы вся семья трудилась для Царства Небесного» [7. 21].

Мужчина и женщина несут ответственность за воспитание своих детей. Преп. Симеон Новый Богослов пишет: «Если родители не оказывают должного попечения о детях, не учат их разуму, не внушают им добрых правил, то души детей будут взысканы от рук их» [8. 33].

Свт. Иоанн Златоуст говорит: «Не одно рождение делает отцом, но хорошее образование; не ношение во чреве делает матерью, но доброе воспитание... Если рождаемые тобою дети получают надлежащее воспитание и твоими заботами наставлены будут в добродетели, это будет началом и основанием твоему спасению, и, кроме награды за собственные добрые дела, ты получишь великую награду за их воспитание» [9. 32].

Таким образом, православная семья – это брак двух людей, мужчины и женщины, целью создания которого является жизнь с Богом и спасение души. Если и муж и жена (или хотя бы один из них) живут друг для друга, то человек в этом случае стремится делать, мыслить и чувствовать так, чтобы тому, кто находится рядом, было спокойно, хорошо и комфортно. Если же это семья православная, то стремление это становится еще более высоким: супруги пытаются помочь друг другу стать лучшим и приблизиться к спасению души.

Хорошая, крепкая, полноценная семья – и семья, где супруги уважают друг друга, не противопоставляют себя другому, а стремятся к взаимному пониманию, где родители учат детей примером своей жизни. Если семья крепкая, то ни одна буря ей не страшна. Трудности только сплачивают супругов. Они одно целое и не мыслят себя иначе. Супруг – это дар, который вручен тебе Богом (или судьбой), чтобы сохранять и приумножать его. И во многом от тебя самого зависит. погибнет этот дар от неумелого обращения или, как прекрасный цветок, расцветет и даст плоды.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Шевченко, И. Семья – основа цивилизации // Москва. 1997. № 12. С. 130-132
2. Творения иже во святых отца нашего Иоанна Златоуста. Т. 4. СПб., 1898. С. 770.
3. См.: Николай Сербский, святитель. Десять Божиих заповедей. 2.
4. Филарет Московский, святитель. Катехизис. СПб., 1886. С. 74.
5. См.: Игнатий Богоносец, святой. К Поликарпу. 5.
6. Творения иже во святых отца нашего Григория Богослова. Т. 5. М., 1847. С. 59, 60.
7. Творения иже во святых отца нашего Иоанна Златоуста. Т. 7. СПб., 1901. С. 782.
8. Преподобного Симеона Нового Богослова слова. М., 1892. Вып. 1. С. 93.
9. Творения иже во святых отца нашего Иоанна Златоуста. Т. 4. С. 781, 783.

ЛЮБОВЬ И ПОКАЯНИЕ КАК ГЛАВНЫЕ ДВИЖУЩИЕ ФАКТОРЫ ТВОРЯЩИХ МИЛОСТЫНЮ

Протоиерей Сергей Ткаченко

*руководитель епархиального отдела по
делам семьи Кировоградской епархии УПЦ,
ключарь храма преподобного Афанасия
Афонського, г. Кропивницький*

В последнее время христиане мало обращаются к книгам святых отцов. Это чтение им не интересно. Чудеса и страшилки о конце света стали популярным чтивом нынешних последователей Христа. Поэтому мы считаем полезным обратиться к советам (применительно к служению Церкви делами милосердия) современного миссионера, популяризирующего учение святых отцов, который подписывает свои книги как монах Симеон Афонский, а книга, к которой мы обратимся, называется «Девять слов» [1, с. 215-236].

Любой поступок, который совершает христианин, определяется мотивом. Если в этом мотиве нет Любви к Богу, значит этот поступок в вечности не засчитывается. «Как можно делать все правильно? Делать все в Любви» (монах Симеон Афонский). Значит любое доброе дело нужно делать во славу Божию. В социальном служении очень важно состояние сердца того, кто оказывает дела милосердия: «Если ваша Любовь истинна, вас поймут мгновенно» (монах Симеон Афонский). Ведь задача социального работника храма состоит не в том, чтобы накормить или одеть, а чтобы нести Свет учения Христа. Ведь Христос не всех кормил и одевал. Он не построил рыбоперерабатывающий завод для апостолов-рыбаков и не открыл сеть кафе, чтобы все время кормить израильтян пятью хлебами. Он даже не всех исцелял. Его миссия заключалась в другом. И это «другое» должны повторять все последователи Христа, пока существует земля, чтобы стяжать Любовь: «Единственное, что стоит делать – это стяжать Любовь и хранить ее» (монах Симеон Афонский). Поэтому работники социальных отделов Церкви должны уделять больше усилий духовному росту, чем профессиональному. «Сердце, которое исполнено Божественной Любви – самое лучшее служение Христу» (монах Симеон Афонский), а профессионализм рассеивает дух человека «Имея мысли, желания, привязанности – Любви не достигнешь, а достигнув – не сохранишь» (монах Симеон Афонский). Итак, без Любви любое дело, которое мы считаем добрым, обречено не провал.

Если кто-то хоть раз пытался сделать доброе дело сам, то, положив руку на сердце, он может признаться, что делал он это потому, что:

– это тешило его самолюбие;

- этот пиар необходим для создания нужного мнения о себе;
- это происходило по требованию начальствующих/родителей;
- нужно было списать необходимые средства;
- не отстать от других;
- чтобы подчиниться общественному мнению и не выделяться своей скупостью;
- потому что нужно милостыней «откупить» свои грехи или родственников;
- потому что жалко людей и т.д.

Особенно сильно влияет на нас то, что мы видим доброту у других: «Доброту чуждую видево, и тою уязвлен бых сердцем» (молитва 3-я на сон грядущий) – зачем нам мучить собственное сердце и грешить?

Как видим, из наших мотивов дел Любви у нас очень мало, хотя наличие добрых дел продолжает расти: «Тот, кто любит любить, и тот, кто любит, – разные люди и между ними пропасть» (монах Симеон Афонский). Вот и выходит, что отделы по делам Любви есть, специалисты тоже имеются, а толку мало, потому что делаем добро не по Любви, а «для галочки». И не приводим людей к Богу, так как сами не имеем Его в сердце, а приучаем к подачкам – «Нет большей беды, чем не познать Любви» (монах Симеон Афонский). И самое страшное здесь то, что Церковь утрачивает то, что должно выделять ее как отдельную, уникальную структуру в социуме, а превращает в один из социальных институтов государства.

Вспоминается случай, когда один приходской священник «выгорел» на поприще социальной работы. Он настолько увяз в социальном служении, что совершение таинств и треб стало его тяготить – куда приятней что-то найти, кому-то передать, выслушать слова благодарности, потщеславиться, чем упражняться в молитве и совершенствоваться в собственно священническом служении.

Напомним для тех, кто забыл о высоте священнического сана, загадкой: если вы встретите простого священника и царя/президента – с кем из них первым нужно поздороваться? И если вы встретите священника и ангела – с кем из них первым нужно поздороваться?

Правильный ответ со священником и в первом и во втором случае. Потому что ни цар, ни ангел не могут совершать то, что совершает священник – приносить Безкровную Жертву.

И мы хотим священника низвести с его высоты? Даже апостолы не опускались до этого уровня, они избрали для социальной работы диаконов.

Священник должен нести Слово Божие, а помогать ему в делах милосердия должны диакон и миряне. Именно они должны покаяться, чтобы у них что-то получилось. Ведь «покаяние – это начало Любви к Богу» (монах Симеон Афонский). Это будет движущим фактором в социальном служении, пока человек будет идти на пути к Любви. Ведь «Любовь ко Христу – это и есть истинное покаяние» (монах Симеон Афонский) и «Только Любовь

должна направлять все наши действия и поступки» (монах Симеон Афонский). А так как «Великая чистота Любви достигается великим трудом и в долгое время» (монах Симеон Афонский), то «Божественная Любовь требует предельной чистоты сердца» (монах Симеон Афонский).

И пример Любви должен закладываться в семье. За последние 100 лет мы разучились воспитывать детей в Любви. Советская власть напрочь отбила это умение у нас. Ведь раньше милосердием занимались люди, а с приходом советской власти эту функцию взяло на себя государство. Людей административно наказывали за то, что они раздавали милостыню, кормили, одевали, давали приют странствующим и т.д. К чему это привело – мы все видим и чувствуем на себе. У нас все хорошо, и никто ни в чем не нуждается: все довольны жизнью и хвала государственному аппарату за заботу!

«Необходимо всегда быть готовым умереть ради Любви к Богу, чтобы научиться жить ради людей» (монах Симеон Афонский). Навряд ли люди, которые должны являть пример Любви, знают об этом и тем более руководствуются этим правилом. Скольким бездушным убийцам вверены наши дети... Если в пределах семьи их не любят, а всячески от их появления защищаются – предохраняются, если воспитатель в садике и учитель в школе убил собственных детей, совершив аборт, как он может любить моего? Как врач может любить своих пациентов, если он, зная, что происходит с ребенком во время аборта, делает это со своими детьми и с нашими? А если не знает, то чему он учился в ВУЗе? Как может любить убийца? Как можно любить маму-убийцу, которая убила моих братиков и сестричек? Может ли она любить?

Покаяние – это единственный выход из таких ситуаций. «Счастье и несчастье зависят от того, сколько ты имеешь Любви» (монах Симеон Афонский), поэтому если кто-то несчастлив – это потому, что он не имеет Любви и скорби, и беды в стране являются следствием того, что в нас стала иссякать Любовь.

Вспоминается случай из рассказа «Милосердия двери...» священника Александра Дьяченко в его книге «Время не ждет» [2, с. 505-508].

Одна женщина с пятью детьми через три месяца после начала войны, в 1941 году, оказалась среди беженцев в одном из сел на границе со столичной областью. Ее определили в дом к двум старикам, у которых никогда не было детей – ни своих ни приемных, а жили они по тем временам хорошо: и коровка, и поросенок, и куры... Маму с детьми определили на печке.

Рано утром мама пошла по селу искать еду для своих детей, которые остались на печи. Смотрят дети, старики помолились, сели за стол, потрапезничали: и белый хлеб, и чай с молоком, и варенье... Встали, помолились и пошли делами заниматься. Через время хозяйка пришла обед готовить: сало растопила на сковородке, почистила картошку и давай жарить. Запах стоит, что дети одуреть могут, только слюнки глотают. Дети думают, что это, наверно, уже для них. А баба позвала деда. Стали, помолились и...

съели всю картошку сами. А потом снова помолились. В это время прибежала мать, почувствовала запах сытной еды, посмотрела на стариков, на детей и все поняла. Побежала к начальнику просить, чтобы ее перевели в другой дом. Вот такая у стариков вера без дел Любви.

А кому интересно, расскажу развязку истории. Многодетную маму определили в дом такой же многодетной солдатки, и та первым делом накормила детей. А ночью в селе прогремел взрыв. Просто немцы через это село летали бомбить столицу, и одна бомба как-то осталась висеть под крылом. Садиться с таким грузом нельзя – нужно сбросить. Это удалось именно над этим селом. А место, куда угодила бомба, был как раз дом верующих немилосердных стариков...

Вы спросите, зачем здесь это повествование? Может, нужно как-то принуждать людей делать добро и искоренять такую веру? Смею возразить. Ведь и государство в какой-то мере пытается внедрять дела любви в обществе и ведет борьбу со злом законодательно, причем большинство христиан в этом участвуют. Но послушайте, что говорит божественная мудрость: «Начиная борьбу со злом, мы укрепляем его. А начиная укреплять Любовь ко Христу, зло погибает само собой» и «Пытаясь победить зло, невозможно достичь святости. Святость приходит благодаря Любви ко Христу» (монах Симеон Афонский). Так что очень важно научиться любить прежде всего тем, кто считает себя христианином и кто имеет послушание на поприще дел милосердия.

Поэтому каждый помощник священника по социальному служению должен знать, что «Только Любовь невозможно раздать до конца: чем больше отдаешь, тем больше остается» (монах Симеон Афонский) и, совершая дела Любви, опытным путем постигать простую истину «Милосердие приводит душу ко спасению, а Любовь приводит ее к освящению» (монах Симеон Афонский).

Давайте учиться любить и любить по-христиански. «Любовь к Богу побеждает Любое страдание, потому что она побеждает даже смерть» (монах Симеон Афонский).

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Монах Симеон Афонский. Девять слов. – Святая Гора Афон: Пустынь Новая Фиваида Афонского Русского Пантелеимонова монастыря, 2010. – 320 с.
2. Дьяченко Александр, священник. Время не ждет: Сборник рассказов. – М. : Никея, 2016. – 576 с. – (Священническая проза).

ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ УТВОРЕННІ СІМ'Ї, ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ ЗАДЛЯ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Скорупо Володимир Олегович

студент II курсу гр. ДП-115

ПВНЗ «Кропивницький інститут

державного та муніципального управління»

Розглядаючи питання нестабільності у державі, ми не помічаємо проблем, які стають усе більш болючими, – це проблеми розвитку сім'ї. Яка б там не була криза чи військова загроза, держава у першу чергу повинна піклуватись про успішне створення родини. Адже з родини, яка дає шанс новому поколінню, розпочинається державотворення.

З самого малечку нам прививають поняття добра та зла, честі та гідності, справедливості та ненависті. Саме батьки покладають у цю, можливо, у майбутньому велику людину моральну базу, яка слугуватиме потім опорою на протязі усього життя. Саме з забезпечення комфортних умов розвитку молоді родини повинне розпочинатись створення успішної демократичної держави.

Але чи достатньо робить держава для молодих сімей на сьогоднішній день? За даними численних досліджень, серед негативних чинників, що ускладнюють життя сімей, перше місце в останні роки посідає матеріальне неблагополуччя. Тотальне зубожіння населення унеможливує реалізацію господарсько-побутової функції сім'ї. За даними обстежень, частка витрат на харчування становить більш, ніж 2/3 сукупного доходу для переважної більшості українських сімей. Такі сім'ї не можуть задовольнити свої побутові потреби, зокрема забезпечити дітям культурний розвиток, відпочинок, оздоровлення, лікування тощо [1].

В Україні зростає кількість дітей, батьки яких позбавлені батьківських прав: за 2007–2015 рр. чисельність дітей, відібраних у батьків, які були позбавлені батьківських прав протягом року, збільшилась з 4901 до 10751, а у 2008 р. ця кількість становила 9420 осіб, а чисельність дітей, відібраних у батьків без позбавлення останніх батьківських прав, становила у 2008 р. 1130 осіб, у 2015 р. – 1129. Це свідчить про нехтування батьками своїми родинними обов'язками [2].

Аналізуючи ситуацію сучасної України, можна помітити найпоширеніші тенденції розвитку сучасної сім'ї:

1. Порушення механізму адаптації сім'ї до динамічних процесів у суспільстві;
2. Послаблення захисної функції сім'ї (як матеріальної, так і психологічної);
3. Структурно-функціональна трансформація сім'ї за невизначеності або суперечливості сімейних ролей;

4. Зниження значення сім'ї в системі життєвих цінностей особистості з подальшою переорієнтацією значної частини молоді на позашлюбні стосунки або повторний шлюб;

5. Погіршення дитячо-батьківських взаємин, зумовлене невідповідністю та закостенілістю батьківських норм;

6. Стійка орієнтація подружжя на малодітну сім'ю;

7. Загострення суперечностей між партнерами в орієнтації сім'ї на демократичний (з боку жінок) або патріархальний (з боку чоловіків) розвиток;

8. Дисфункціональний розвиток сім'ї, ознаками якого є: тенденція до домінування, боротьба за владу обох партнерів, неузгодженість рольової поведінки, негнучкість сімейних норм, маніпуляція партнером, дітьми, ігнорування потреб, почуттів членів сім'ї, конфліктна взаємодія;

9. Ускладнення сімейної адаптації молодого подружжя внаслідок неадекватних дошлюбних очікувань, завищених вимог до партнера;

10. Нестабільність життєвих планів в умовах економічної нестабільності.

Отже, на нашу думку, для посилення виховного потенціалу сучасної української сім'ї необхідно:

1. Здійснювати ранню підготовку молоді до суспільного життя, до виконання рольових функцій чоловіка і дружини, батька і матері;

2. Підвищити економічний рівень життєдіяльності родин, культурний рівень та пріоритет здорового способу життя;

3. Плекати одухотворений образ жінки-берегині нової України, але водночас збалансовувати участь у вихованні жіночого і чоловічого, материнського і батьківського елементів;

4. Підвищити рівень педагогічної культури та етнічної компетентності інституту батьківства;

5. Утверджувати національну ідею в суспільстві через національне виховання, залучення дітей та молоді до глибинних пластів національної культури і духовності;

6. Об'єднати зусилля держави, школи, громадських організацій, центрів соціальних служб для молоді та церкви в наданні сім'ї дієвої допомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах // Тематична державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2004 року. – К., 2005. – 144 с.
2. Лісогор Л. С. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку / Л. С. Лісогор, В. Г. Саріогло. – Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України Український центр соціальних реформ фонд народонаселення ООН, 2009. – 248 с.

АУТИЗМ. СЕМЬЯ. ПОМОЩЬ

Федоренко Виктория Викторовна
руководитель ОО «Центр развития семьи
«Калинонька», практический психолог

Аутизм – состояние психики больного, при котором он погружен в мир личных переживаний с ослаблением или потерей контакта с действительностью, утратой интереса к реальности, отсутствием стремления к общению с окружающими людьми, скудностью эмоциональных проявлений. Такое состояние возникает при различного рода психических расстройствах [2].

Интересным есть то, что, подняв Большой энциклопедический словарь издательства, например, 1987 года, вы там не увидите определения такого расстройства, как аутизм. Таким образом, то, что эта проблема стала именно теперь актуальной, лежит на поверхности. Родителей, которые получили подтверждение своих опасений о состоянии своего ребенка, в самую первую очередь интересует вопрос о причинах аутизма. Информации по этому вопросу очень много, но точная причина не установлена, так как ни одна гипотеза полностью не обоснована. Современные исследования выделяют несколько причин.

Наследственная предрасположенность. Несмотря на многочисленные споры, специалисты сходятся в одном: болезнь начинает формироваться уже в процессе внутриутробного развития плода. Поэтому нет сомнений в генетической природе этого недуга. Национальный медицинский университет имени А.А.Богомольца совместно с институтом экспериментальной и клинической медицины имени П.Л.Шулика анализировали проводимые исследования в области нарушений фолатного цикла. Фолатный цикл – каскадный процесс, контролируемый ферментами, которые в качестве коферментов имеют производные фолиевой кислоты. Ключевым этапом в данном процессе является синтез метионина из гомоцистеина. Именно нарушение фолатного цикла приводит в большему накоплению гомоцистеина, что есть токсичным и смертельным для клетки. После этих исследований не было подтверждено, что именно дефицит фолатного цикла есть прямой причиной возникновения такого расстройства, как аутизм.

Эта патология является актуальной проблемой психиатрии, которая до сих пор не нашла решения. В последние десятилетия утвердились представления о генетической гетерогенности синдрома расстройств психики аутистического спектра у людей. Таким образом генетическую причину аутизма изучают по всему миру.

Химические и биологические факторы, по мнению многих, также являются следующей причиной развития аутизма. Это расстройства гормональной и иммунной природы, а также различные нарушения, затрагивающие нервную систему. Некоторые ученые уверены, что стать провокатором заболевания могут обыкновенные вакцины для детей. К химическим и биологическим факторам относят и непереносимость глютена и козеина.

Подводя итоги многочисленных причин появления такого состояния, как аутизм, хочется сказать, что есть и такие, о которых говорят мудрецы, психологи и священники. Они утверждают, что это люди, которые застряли между двух миров. Также в перечне возможных причин есть и особенности воспитательного процесса. «Когда мы с доктором Эдвардом Орницом начали исследования аутизма в Калифорнийском университете Лос-Анджелеса в 1960-х годах, мы не имели ни малейшего понятия о том, как помочь нашим маленьким пациентам. Однако мы признавали свое невежество, и, будучи молодыми бунтарями, мы отвергли все предыдущие теории о том, что аутизм вызывают плохие родители и психологические травмы» [6]. Таким образом современные специалисты уже не рассматривают теорию эмоциональной скудности родителей как прямую причину возникновения аутизма.

Действительно, если брать практическую сторону рассмотрения этой теории возникновения аутизма, можно с уверенностью сказать о том, что этого просто не может быть. Видя родителей каждый день и то, как они эмоционально радуются, каково их желание и умение контактировать с ребенком, на все сто процентов отвергаешь этот миф.

Мы видим очень много причин, которые, к большому сожалению, не являются абсолютной причиной возникновения такого расстройства, как аутизм. И новые версии появляются и ищут своего подтверждения. Семья, которая столкнулась с таким состоянием своего ребенка, очень быстро увидит другую сторону медали – как практически помочь своему ребенку. Практические специалисты видят аутизм, как уже говорилось выше, как своеобразный способ восприятия окружающей информации. Соответственно, это накладывает своеобразный отпечаток на всю жизнедеятельность ребенка.

С недавних пор очень много стали писать и говорить об аутизме. И, конечно, всю эту информацию пытаются «поглотить» родители. Семьи, которые не понаслышке знают, как нелегко жить с ребенком, который находится в спектре, рано или поздно начинают рассматривать новые методики, разные механизмы воздействия под очень большим увеличительным стеклом. Это происходит потому, что родители – самые главные практики, наблюдатели и помощники для своих особых детей. То самое пресловутое увеличительное стекло появляется после многочисленных проб и столь же многочисленных ошибок. Поиск методик и инструментов, с помощью которых ребенок будет успешно адаптироваться к социуму, должен быть подобран вместе со специалистом.

Прежде всего следует сказать, что специалист, работающий с аутичным ребенком, должен знать и об особой ранимости его близких. Напряженностью своих переживаний семьи аутичных детей выделяются даже на фоне семей, имеющих детей с другими тяжелыми нарушениями развития. И для этого есть вполне объективные причины. Одна из них заключается в том, что осознание всей тяжести положения ребенка зачастую наступает внезапно. Даже если тревоги существуют, специалисты обычно долгое время их не учитывают, уверяя, что ничего необычного не происходит. Трудности установления контакта, развития взаимодействия уравниваются в глазах родителей успокаивающими впечатлениями, которые вызывают серьезный, умный взгляд ребенка, его особые способности. Поэтому в момент постановки диагноза семья порой переживает тяжелейший стресс: в три, в четыре, иногда даже в пять лет родителям сообщают, что их ребенок, который до сих пор считался здоровым и одаренным, на самом деле "необучаем". Практика работы с детьми, которые находятся в спектре, четко говорит о том, что их возможно обучить, адаптировать и социализировать. Рассмотрим самые эффективные методы, которые помогают реализовать эффективную коррекционную работу.

Прикладной анализ поведения (Applied Behavior Analysis), или сокращенно АВА. Это прикладная отрасль науки, в которой принципы бихевиоризма применяются для улучшения социально значимого поведения [5]. Впервые эту методику использовал доктор Лаваас и его коллеги в Калифорнийском университете в 1963-м. Эта методика основана на таком принципе: получая вознаграждение за определенное поведение, ученик обязательно повторит его. При этом нежелательное поведение не принесет вознаграждения, поэтому ученик не захочет повтора. АВА есть четко структурированная программа. Учебный материал разбит на простейшие элементы. АВА – самое эффективное вмешательство в познавательную сферу ребенка. Начиная от простейших навыков обучения и самообслуживания, применяя эту методику, дети все больше и больше обогащаются необходимыми для жизни навыками. Прикладной анализ как научная дисциплина изучает влияние факторов в окружающей среде на поведение и манипулирует этими факторами, чтобы изменить поведение человека. Для того, чтобы объяснить эту методику родителям, специалисты применяют фразу: «нежелательное поведение мы меняем на желаемое». Чем раньше с ребенком начали работать, тем больше вероятности его успешной адаптации. АВА имеет сотни программ, среди них невербальная и вербальная имитация, общая и мелкая моторика, понимание языка, называние предметов, называние действий, классификация предметов, "покажи, как ты... ", местоимения, ответы на вопросы "Что?", "Кто?", "Где?", "Когда?", "Как?", употребление "да" и "нет", другие. Среди программ более высокого уровня: "Скажи, что будет, если..." (предугадывает исход действия), "Расскажи историю", "Делай, как (имя сверстника)", "Позови (имя сверстника) играть".

К сожалению, методика не может быть использована на начальном этапе, если у ребенка с аутизмом есть страх перед чужими людьми. Методика достаточно жесткая, поэтому стоит использовать ее ограниченно. Педагоги, практические психологи, логопеды, тьюторы должны быть готовы морально и физически к полной отдаче, постоянной работе и нерушимой системе поощрений и наказаний. Важно помнить, что это не дрессировка ребенка, а тренировки – обучение навыкам путем их повторения [3].

Если рассматривать коррекцию аутизма через призму практических действий, нельзя в стороне оставить сенсорные проблемы аутичного ребенка. Большинство детей имеют нарушения обработки сенсорной информации. Слишком остро воспринимают одно и не замечают другое. Возможно абсолютное отсутствие ощущения своего тела, а это означает, что ребенок не может оценить угрожающую для него опасность.

Цель сенсорной интеграции заключается в снижении или, наоборот, стимулировании чувствительности ребенка. Например, если ребенок испытывает трудности с осязанием, терапия будет заключаться в ощущении разных на ощупь предметов. Обратим внимание на причину возникновения сенсорных проблем у детей с аутизмом. Сенсорный сигнал «не регистрируется» мозгом должным образом, поэтому ребенок на одни вещи не обращает внимания, а на другие реагирует слишком резко и остро. Плохая обработка сенсорных сигналов, особенно вестибулярных и тактильных: из-за этого развивается гравитационная неуверенность или тактильная гиперчувствительность. В наше время проблема сенсорной интеграции у детей стоит особенно остро. У современных детей сенсорные перегрузки зрения, слуха (телевизор, планшет) и сенсорный голод всего остального [7].

Разрабатывая индивидуальную программу, специалист обязан обогатить родителей знанием о сенсорных упражнениях. Для многих детей в процессе занятий поощрением является именно сенсорное воздействие. Это может быть поглаживание, ощупывание, взмах веера, который имитирует дуновение ветра. Программа ребенка должна, во-первых, работать с его первичными симптомами. Выявление этих симптомов возможно только при применении метода наблюдения.

Развитие речи и коммуникативных способностей у аутичных детей есть самой основной проблемой. Таким образом, под прицелом специалистов – речь, ее коммуникативная социальная сторона. В таком случае рассматривают систему альтернативной коммуникации. Альтернативная коммуникация – это замена речи. Выражается в разных формах – язык жестов, символические картинки, а также программы и приложения в современной технике, которые озвучивают слово или фразу при нажатии на то или иное изображение. Формы альтернативной коммуникации подбираются индивидуально. Именно альтернатива позволяет неговорящему или плохо говорящему человеку сообщать о своих потребностях, желаниях, эмоциях, боли, отвечать на вопросы и так далее. У многих родителей существует стереотип и страх

использования такой альтернативной коммуникации, как система коммуникации обменом изображениями (PECS). Убеждение родителей состоит в том, что ребенок больше никогда не заговорит. Однако все существующие исследования указывают на то, PECS не мешает развитию речи, напротив, чем чаще ребенок общается с другими людьми любым способом, тем выше вероятность, что он освоит и устную речь.

PECS – это целая система обучения коммуникации, когда ребенка с социальными нарушениями учат выбирать и давать изображение желаемого объекта или занятия. Система состоит из нескольких фаз, во время которых ребенка учат, как вступить в коммуникацию, как быть настойчивым в общении, как выбрать нужное изображение, как составить предложение, как ответить на вопрос и как комментировать – и все это с помощью изображений. Более того, сами родители могут освоить и использовать этот подход дома. Он очень подробно описан в книге Лори Фрост и Энди Бонди «Система альтернативной коммуникации с помощью карточек (PECS)» [8].

Говоря о практической помощи детям с аутизмом, специалист не может отбрасывать важности физических упражнений, пальчиковой гимнастики.

Психомоторные занятия. Тут «важно обратить внимание на установление самостоятельных целостных движений» [1].

Аутизм трактуется как психическое заболевание и зачастую воспринимается семьей как приговор. Это ставит под сомнение всю адаптацию, обучение и усвоение навыков на сто процентов. Опыт показывает, что любую «неудачу» нельзя ставить в прямую зависимость от медицинского диагноза. Работа специалистов и семьи очень длительна и кропотлива. Существуют периоды в работе с ребенком, когда создается впечатление того, что навык утерян и не обобщен. В эти моменты следует помнить о том, что ребенок не теряет навык полностью. Это невозможно. Он только на время перестает использовать то, чему его научили. Эмоциональный контакт, поддержка окружения позволяют ему быстро восстановить достигнутый ранее уровень и выйти на новые вершины своего развития.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Берштейн Н. А. Физиология движений и активность. М.: Наука, 1990. С. 495
2. Большой медицинский энциклопедический словарь (современное популярное иллюстрированное издание. Москва – 2006 г. с. 61.
3. Дефектолог № 12 . 2006. С. 6.
4. Мальцев Д. В. «Расстройства спектра аутизма у детей с дефицитом фолатного цикла» Центр учебной литературы. Киев – 2016.
5. Шрам Р. «Детский аутизм и АВА (Applied Behavior Analysis) терапия, основанная на методах прикладного анализа поведения» ООО «Рама Пабблишинг», 2013. С.15.

6. Эдвард Ритво «Клинические симптомы: от тяжелого аутизма до синдрома Аспергера» часть 1. Режим доступа // <http://asperger-ru.livejournal.com/221701.html>
7. Сенсорная интеграция. Режим доступа// <http://stopautism.ru/сенсорная-интеграция-мини/>
8. Морозова Елизавета. Режим доступа// https://health.mail.ru/news/10_metodov_korreksii_autizma/

СЕКЦІЯ № 6. МОЛОДІЖНЕ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВ У ХОДІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ «СЕРЦЕМ ПОКЛИКАНІ ДО МИЛОСЕРДЯ»

*Дуняшенко Наталія Василівна
вчитель української мови та літератури
вищої категорії, старший вчитель
гімназії № 9 Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області*

А ми живі, нам треба поспішати
Зробити щось, лишити по собі...
Л. Костенко.

Народна педагогіка стверджує: «Дивись. Не забудь: Людиною будь!». Хоч і сказані ці слова давно, проте не втратили свого значення і понині. Швидше, навпаки – сьогодні вони набули особливої актуальності.

Усі мають зрозуміти, що життя прожити лиш для себе, осібно – то порох, що розвіється безслідно. Лише стремління до сяйва, високих ідеалів добра, справедливості, прагнення допомогти людям, бути їм потрібним, бути справедливим – ось що робить людину значною.

На цих загальнолюдських цінностях добре знається педагогічний та учнівський колективи гімназії № 9. Пророчими для нас стали слова О.А.Захаренка:

«Якщо хочеш змінити світ на краще, зберегти його чисту красу, незайману святість, почни це робити з себе. І не завтра, а сьогодні, з цієї хвилини!» І цей заповіт став гаслом діяльності нашого навчального закладу. Бо наші колеги добре усвідомлюють, що кожен з нас повинен бути творцем тільки доброго, носієм вічного, і тоді в світі побільшає добра.

Соціальний проект «Серцем покликані до милосердя». «Любити і допомагати» – девіз всіх тих, хто не може залишатися осторонь людей, які потребують підтримки та участі. А також – турботи, самовідданості та доброти. Саме ці почуття, які неможливо виховати ніякими інструкціями та законами, притаманні волонтерам.

Волонтерська діяльність є основою побудови та розвитку громадянського суспільства. Вона втілює в себе найшляхетніші прагнення людства – прагнення миру, свободи, безпеки та справедливості для всіх людей.

Що спонукає людей допомагати ближньому? Який він, сучасний український волонтер?

Відповідальний
Оптимістичний
Люб'язний
Обнадійливий
Наполегливий
Трудолюбивий
Енергійний
Радісний

Серед мотивацій також можна назвати: бажання допомагати нужденним, бути корисними суспільству, можливість отримання нових знань та досвіду, знайомство та спілкування з різними людьми, використання вільного часу з користю.

Благодійна діяльність стала частинкою життя учнів гімназії, повсякденною справою. Якимось зрозуміли, що можемо принести набагато більше користі, якщо будемо займатися цим систематично, а не час від часу. Наш навчальний заклад активно співпрацює з регіональним товариством «Православна просвіта».

Так, акція «З долоньки в долоньку» є щорічною. Учні обирали фото дітей, яким були адресовані м'які іграшки.

Серед людських вчинків немає благороднішого, ніж захист і виховання дітей, які залишилися без сім'ї, батьківського тепла та опіки.

Гімназисти відвідали дитячий будинок «Барвінок» з благодійною програмою до Дня Святого Миколая.

Учні взяли участь у благодійній акції "Валіза добра" – збирали подарунки для дітей-сиріт. Школярі принесли багато цікавого і корисного для дітей: книги, іграшки, фарби, олівці, альбоми, ручки... У переддень Великоднього свята учні гімназії № 9 та працівники бібліотеки завітали у гості до вихованців обласного будинку дитини. Малюки з радістю приймали подарунки. Сміх, радість, задоволення від спілкування надовго залишаться у дитячих серцях і спогадах.

Що зараз хвилює наших людей, чому вони радіють, від чого на їхніх обличчях з'являється смуток? Який духовний світ у сучасної людини, як вона ставиться до своєї культури, історії свого народу? Важко відповісти на питання, чи залишився в душі людській той єдиний «храм», який єднає покоління, який є показником гуманності та чистоти, той «храм», що надає сили жити і не втратити почуття відповідальності за все, що зараз відбувається на нашій планеті. Адже, на жаль, йде знищення найсвятішого, найдорожчого...

В гімназії відбувся благодійний концерт «Храм моєї душі», метою якого було зібрання коштів на будівництво храму.

Метою акції фонду «Серце до серця» був збір коштів для закупівлі обладнання для дітей з вадами зору для міської дитячої лікарні. Так, юні волонтери не залишилися осторонь цього і зібрали кошти в сумі 2056 грн. 08 коп.

Учнівський колектив активно співпрацює з ГО «Серця матерів Кіровоградщини». Солодощі, цукерки, паски та писанки... Великодні кошики готували школярі для 3-го полку спецпризначення. В кожен поклали послання військовим з найкращими побажаннями.

Учні гімназії щороку беруть участь у Всеукраїнському конкурсі благодійних проектів «Добро починається з тебе».

Те, що ми робимо, дає нам сили – і захист. Адже, роблячи добрі справи, допомагаючи іншим, прагнучи щось змінити на краще, ми відчуваємо міцний захист добра. Всі ми разом – мультиплікатори добра. Це надихає і робить нас щасливими.

За результатами Міжнародного молодіжного конкурсу волонтерських проектів «Служіння заради миру» проект служіння учнів гімназії № 9 Кіровоградської міської ради Кіровоградської області на тему «Віддай людині крихітку себе. За це душа поповнюється світлом...» став переможцем серед надісланих та був відзначений дипломом переможця міжнародного зразка.

Учні гімназії № 9 долучилися до Всеукраїнської благодійної акції «Назустріч мрії». Представники фонду «Сильні духом» відвідали учнів та розповіли про свою діяльність. Діти розмальовували символічних ангелів, яких з побажанням здоров'я та добра подарували своїм друзям.

Отже, треба не тільки чекати добрих вчинків від інших, а й віддавати тепло своєї душі людям, що нас оточують. Адже людина живе для того, щоб творити добро. Творячи добро, вона стає чистішою, духовно багатшою. Її можна порівняти з чистим джерельцем, яке всіх радує своєю прохолодою, всі п'ють його чисту воду, а джерельце від цього не міліє...

Тож творімо добро, і воно повернеться до вас сторицею, живімо за законами Добра, Краси та Милосердя!..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко, З. П. До питання про менеджмент та супервізію волонтерської роботи [Текст] / З. П. Бондаренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 2. – С. 43–53.
2. Великий і дієвий ресурс [Текст] : [молодіжний волонтерський рух в Україні] // Соціальний захист. – 2009. – № 7. – С. 48–49.
3. Волонтерство – це море позитиву, нових вражень і цікавих спогадів [Текст] // Євробулетень. – 2011. – № 7. – С. 24–25.
4. Демчук, С. Волонтери – покоління NEXT: новий вимір [Текст] / С. Демчук // Шкільний світ. – 2012. – № 29-30 (серп.). – С. 7–17.
5. Кришневська, Стася. Волонтерство як добра воля нації [Текст] / Стася Кришневська // Голос України. – 2013. – 24 лип. – С. 8–9.

6. Якушкін І. Не оберни серце у камінь // Вільне життя. 2001, 1 грудня. – С. 5. –(Міжнародний день інвалідів).

СПІВПРАЦЯ З МІСЦЕВОЮ ГРОМАДОЮ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ДІТЕЙ У ВИХОВАННІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

*Завражна Ірина Станіславівна
методист комунального закладу «Центр
дитячої та юнацької творчості
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області», координатор
міського парламенту дітей*

Ключові терміни статті: національно-патріотична свідомість, національні традиції та свята, патріотизм, ключові компетентності, духовно-моральні цінності, соціальне служіння.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства відроджується рівень української свідомості. Українці почали розмовляти українською, шанувати національні традиції та свята, пізнавати невідомі до цього часу історичні події, а також особистостей, які вплинули на становлення української державності.

Нова парадигма української освіти, що закладена в Концепції нової української школи, зазначає, що випускник школи має бути цілісною особистістю, патріотом та інноватором [1].

Серед десяти ключових компетентностей, які необхідно сформувати у сучасних школярів, присутні також соціальна та громадянська компетентності. А це означає, що сучасна молода особистість повинна бути наділена духовно-моральними цінностями, які окреслюють необхідну форму поведінки в суспільстві; навичками, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті; здатністю до соціального служіння; патріотичним ставленням до своєї держави; повагою до закону, дотриманням прав людини.

Сучасна національна освіта ставить вимоги до виховання громадянина-патріота, ініціативної особистості, яка готова відстоювати інтереси держави та громади. Запорукою розвитку особистості повинно стати національно-патріотичне виховання, що сприятиме формуванню активного громадянина, який в своїй діяльності керується засадами демократії, гуманізму, свободи, толерантності, ініціативи, відповідального ставлення до себе і свого здоров'я.

Зазначені вище вимоги щодо виховання підростаючого покоління окреслює Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді,

затверджена Указом Президента України від 13.10.2015 року № 580/2015. В ній зазначається: «В Україні національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України» [2].

Вивчення сучасної проблеми національно-патріотичного виховання дітей та молоді вказує на те, що в українському суспільстві бракує духовності і моральності. Національні цінності: українська мова, культурні традиції та звичаї, інтелектуальні та духовні надбання – в деяких регіонах України нівелюються. Сфера національно-патріотичного виховання потребує ефективної співпраці та взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування із громадськістю. Існує необхідність в застосуванні сучасних виховних систем, технологій та методик для оновлення національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Саме позашкільним навчальним закладам (ПНЗ) належить важлива роль у розвитку, вихованні та соціальній адаптації молодого покоління, яке буде відбудовувати європейську Україну. Завдання педагогів ПНЗ сформувати у вихованців вміння, навички та базові компетентності й допомогти батькам – виховати своїх дітей на прикладах життя українських патріотів, яким притаманні духовно-моральні цінності.

Виховання дітей необхідно здійснювати на патріотичних прикладах становлення і зміцнення української державності. У всі часи Україна мала своїх героїв. Боротьба українського народу за самовизначення починається від доби українського козацтва до сучасної Революції Гідності. Подвиг Героїв Небесної Сотні продовжують учасники антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях. Важливою складовою національно-патріотичного виховання є досягнення наших співвітчизників та їх внесок у скарбницю світової цивілізації, зокрема у сферах освіти, науки, культури, мистецтва, спорту.

Підняти рівень свідомості молоді, навчити її гордитися українською історією, національними традиціями, знати їх, пропагувати та поширювати в світі – саме такі пріоритети щодо виховання представників учнівського самоврядування нашого міста. Започатковуючи різноманітні проекти для учнівської молоді, ми застосовуємо інтерактивні форми пізнання і діяльності: технології командної взаємодії, рольові ігри, вікторини, інтелектуальні ігри тощо.

Одним із методів взаємодії, що застосовуються для навчання учнівської молоді міста, є позакласна інтерактивна форма роботи – квест.

З нагоди Дня захисника України та Дня Українського козацтва представники активної учнівської молоді стали учасниками військово-

розважального квесту «Ігри патріотів». До підготовки заходу долучилися представники влади, громадськості, педагоги та вихованці гуртків ПНЗ. Дійство відбувся на стадіоні Кіровоградської льотної академії 6 жовтня 2016 року. Участь у квесті взяли представники дитячого самоврядування 22-х навчальних закладів міста Кропивницького.

Захід проводився за сприяння управління освіти Кіровоградської міської ради, адміністрацій Комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості» Кіровоградської міської ради та Державної льотної академії.

Організатори обрали основною метою квесту: спільними зусиллями місцевої влади та громадськості активізувати громадянське, національно-патріотичне і військово-патріотичне виховання учнівської молоді міста, заохотити учнів до роботи в органах дитячого самоврядування і волонтерській діяльності.

Всі учасники проходили вісім локацій. Гра супроводжувалася українськими козацькими маршами та патріотичними піснями. Представники команд виконували інтелектуальні та творчі завдання, пов'язані з української історією, культурою, традиціями, цінностями; знайомилися з експонатами виставки українських побутових речей: посудом, рушниками та національним вбранням жителів Центральної України.

На локаціях «Україна починається з мене», «Історія України в обличчях», «Україна у світі» учасники мали змогу визначитися з поняттями: «демократія», «патріотизм», «національна ідентичність», «державний устрій», «гілки влади», «громадянин», «громадянська позиція»; проявити свою ерудованість щодо історичних подій та постатей, які творили українську державу, сприяли визнанню України європейською і світовою спільнотами.

На станції «Україна мистецька» команди продемонстрували свої творчі вміння, виконуючи українські пісні, танці, літературно-художні твори.

Цікавими та пізнавальними для дітей були станції «Знати – запобігати – допомогти» та «Я – майбутній захисник Вітчизни», до проведення яких залучилися військовослужбовці 3-го полку спецпризначення. Учасники ознайомилися з сучасною стрілецькою зброєю, юнаки – продемонстрували свої вміння у зборці та розборці автомату, а військовий лікар ознайомив всіх присутніх із засобами першої медичної допомоги за стандартами НАТО. Військовий психолог провела для учасників квесту вправи на командну взаємодію і злагодженість. Учасники та глядачі мали змогу ближче познайомитися із спецзасобами працівників патрульної поліції, приміряти на себе поліцейську амуніцію, посідити в службовому авто, поспілкуватися з інспекторами та отримати від них книжки «Твоя безпека», а також відвідати пізнавальні станції, де спілкувалися з військовими, представниками козацтва і учасниками АТО, подивитися показові виступи з хортингу.

На кожній локації учасники крім гарного настрою, веселощів та усмішок отримували в свої залікові книжки відповідні бали.

Молодші вихованці гуртків Центру дитячої та юнацької творчості вболівали за старших друзів – учасників квесту, а також продемонстрували свої творчі здібності в концертній програмі, яка відбулася по завершенню конкурсних змагань.

Це військово-патріотичне свято відбулося завдяки спільним зусиллям громадян міста Кропивницького, які представляли різні структури та організації: Г.Талмазана, міського наказного отамана Бугогардівської паланки Українського козацтва; представників 3-го полку спецпризначення і патрульної поліції; громадської організації «Редут» і Кіровоградської федерації хортингу. На заході була присутня Лещенко Е. В., заступник начальника управління координації з громадськістю облдержадміністрації. Найкмітливіші та найспритніші учасники отримали почесні дипломи.

Таким чином спільна взаємодія місцевої влади, представників громадських організацій, військовослужбовців і активної учнівської молоді посприяла втіленню патріотичного проекту, спрямованого на виховання свідомих українців, які не байдужі до історії та традицій нашої держави та готові підтримувати українських військових, працюючи у волонтерських загонах, збираючи харчові продукти, створюючи вітальні листівки та обереги, відвідуючи захисників Вітчизни в госпіталі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/>
2. Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2020 роки. Затверджена Указом Президента України від 13.10.2015 року № 580/2015. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580/2015>

ОСОБЛИВОСТІ МОЛОДІЖНОГО СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мирошник Давід Петрович
студент I курсу гр. УП-101 факультету
управління персоналом, соціології та
психології Київського національного
економічного університету
імені Вадима Гетьмана

В сучасних умовах у стабільному суспільстві цінності та ідеали природнім чином передаються від покоління до покоління, молоді люди здатні самостійно адаптуватися до вимог соціального середовища, досягати певних цілей та висот, задовольняючи при цьому свої базові соціальні

потреби. Однак в межах радикальних перетворень суспільств перехідного типу сучасна молодь гостро потребує певної соціальної та духовної підтримки: правового забезпечення, надання соціально-економічних гарантій або можливостей у духовно-моральному розвитку.

На сьогодні прийнято вважати, що наше минуле є зруйнованим, звернення до історичних знань залишається не актуальним, відповідно зруйнованою стає і система уявлень про наші соціальні цінності. При цьому, не маючи уявлення про систему соціальних цінностей, молодь втрачає здатність ставити перед собою життєві цілі загалом. Інколи просте запитання: «Чого ти прагнеш здійснити у соціумі?» у більшості випадків залишається без відповіді. Однак, коли вже відсутні власні відповіді на питання, індивіди починають використовувати чужі, таким чином, перетворюються в експериментальний об'єкт по застосуванню маніпулятивних технологій з боку різних соціальних груп. Тому на сьогодні особливої актуальності набуває звернення до суспільно значущих культурно-утворюючих функцій православ'я у вітчизняному соціумі.

Згідно з християнською традицією, «мета культури полягає в освяченні людини через самореалізацію у відповідності з її природним і надприродним покликанням від Бога» [1]. Звідси в сучасних умовах необхідно докласти максимум зусиль у вихованні молоді почуття обов'язку, особистої відповідальності та творчої активності загалом. Зокрема, в межах «Основ соціальної концепції Православної Церкви» простежується заклик до утвердження активної соціальної позиції та духовної свідомості сучасної молоді: «Церква закликає своїх вірних чад до участі в суспільному житті, яке повинно ґрунтуватися на принципах християнської моралі» [2, с. 103–121].

В наш час молодь потребує значної духовної підтримки з боку суспільства, оскільки переживає значну кількість духовних та психологічних проблем. Відзначимо, як засвідчують останні соціологічні дослідження, молодь потребує послуг бірж праці та працевлаштування, центрів інформації для молоді та юридичних консультацій, роботи телефону довіри, а також служб по роботі з інвалідами та наркологічної допомоги тощо. Можна стверджувати, що всі створені на сьогоднішній день державні служби є необхідними для молоді та вимагають подальшого кількісного та якісного розвитку й вдосконалення.

Особливої актуальності в сучасних умовах набуває розвиток соціокультурної інфраструктури. Вже понад 20 років минуло з тих пір, як наше суспільство розпрошалося з радянським минулим, а реабілітувати сферу молодіжного дозвілля так і не вдалося. Можна спостерігати, що безкоштовна додаткова освіта фактично не розвивається, обладнані спортивні майданчики відсутні, відчувається гостра нестача підліткових клубів. Внаслідок цього сучасна молодь «заглиблюється» у віртуальне або злочинне середовище.

Звідси з метою подолання подальшого духовного самознищення молоді православні церковні організації повинні розвивати роботу з сучасною молоддю, здійснюючи різні актуальні для неї суспільні заходи.

В цьому контексті ефективною видається інтегративна модель соціальної роботи з сучасною молоддю, що спрямована на виявлення і усунення причин соціальних недуг. Основою цієї моделі виступає підтримка духовного, виховного процесу соціалізації молоді, що перетинається з традиціями православної педагогіки, закладеними ще в кінці XIX – на початку XX століття. Завдання православної педагогіки – це виховання совісті як об'єктивної норми послуху, закладеною Богом; чесноти по відношенню до ближнього (незалежно від національності та віросповідання), тобто природного прагнення людини до служіння на благо інших [2, с. 103–115].

Звідси основною метою і змістом інтегративної моделі організації соціальної роботи з молоддю має виступати патріотичне, духовно-моральне виховання, створення в суспільстві оптимальних умов для життєдіяльності молоді, її самореалізації та духовного розвитку молодих поколінь.

Зокрема, цілі молодіжного соціального служіння повинні ґрунтуватися на таких моральних засадах: наслідування етичної моделі служіння Ісуса Христа у власному житті; навчитись повністю залежати від Бога; виховання молодіжних лідерів на основі цінностей та норм Біблії; утвердження суспільного авторитету духовних служителів. При цьому функціональні завдання соціального служіння у суспільній практиці повинні бути такими: розвиток всіх напрямків та форм молодіжного соціального служіння; формування команди молодіжного служіння в регіонах; розширення соціального досвіду і наполеглива праця серед тієї частини молоді, яка ще не прийняла віру у служіння Христа.

Для реалізації означених вище завдань необхідно чітко розрізняти соціальні потреби сучасної молоді, враховувати в першу чергу особливості різних соціальних груп загалом.

Підкреслимо, що сучасна молодь приходять в Церкву різними шляхами: когось ще в дитинстві привели батьки, хтось здійснив усвідомлений вибір самостійно. При цьому спостерігається така тенденція, що ті особи, які служили у Церкві з дитинства, у підлітковому віці часто відчують бажання «піти» з неї. В цьому випадку завдання парафіяльного священика і педагога допомогти такому підлітку залишитися в Церкві, усвідомити необхідність віри в Бога, молитви, участі у сповіді та причасті. Крім того, ті індивіди, які усвідомлено прийшли у Церкву в підлітковому віці, все ж потребують певного супроводження та підтримки, допомоги адаптації в її межах. В цих умовах священик повинен стати харизматичним лідером, справжнім духовним батьком для підлітка, який у такому віці потребує особливого духовного спілкування та підтримки з боку впливової та авторитетної дорослої людини, якій він повною мірою довіряє. Відтак у відносинах взаємоповаги, довіри, співпереживання та моральної підтримки і

народжується прагнення духовного саморозвитку особистості, реалізації молодіжного соціального служіння як справжнього етичного покликання у складних умовах становлення перехідного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюхов А. А. Формы организации воспитания подростков в Православной Церкви // Социальное служение Православной Церкви: проблемы, практики, перспективы: материалы всероссийской научно-практической конференции, 7– 8 июня 2013 г. – СПб. : СПбГИПСР, 2013. – [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://spbda.ru/news/a-3103.html>.
2. Кондратьева Я. В. Технологии социальной работы с различными категориями молодежи // Проблемы социальной работы с молодежью: Учебное пособие / Под ред. С. С. Бразевича, Е. Г. Слуцкого. СПб. : Изд-во Санкт-Петербургской академии управления и экономики, 2006. – С. 103–121.

МОЛОДІЖНЕ СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ

Мир'ян Оксана Володимирівна

викладач основ психології та соціології

Кіровоградського медичного

коледжу ім. Є. Й. Мухіна

Актуальність проблеми духовно-морального виховання молоді очевидна. За молоддю майбутнє всього людства, а отже проблеми молоді необхідно розглядати як загальнолюдські проблеми, особливо в період реформ не тільки в окремій країні а й в цілому світі. Сучасні уявлення молоді про деякі речі не просто дивують, а часом навіть шокують. Розлучення, аборти, хабарі сприймаються як норма життя, від якої нікуди не дітися.

Рівень культури і поняття про елементарні правила етикету й пристойності викликають подив. Звідси справедливо впливає питання, особливо у старшого покоління: «Як можна цього не знати?».

Душі сучасних підлітків розорені, спустошені й перекручені. Як же можна пояснити такі стрімку деградацію духовної культури людини, особливо в останні десятиліття, коли одна система цінностей або сама вичерпала себе, або насильно знищувалася, а інша ще не сформувалася? І чим швидше й жорсткіше ці зміни вводилися, тим більше відчувалися втрати в галузі суспільної моралі. [5, с. 3]. Такий перехідний період стався в 90-х роках, коли була зруйнована державно-суспільна система виховання дітей та молоді. І зараз, коли ми знаходимося в періоді реформування, нам неодмінно потрібно виховувати в молоді основи та поняття духовності та моралі.

За твердженням професора В.В.Зеньковського, особливу сферу духовного життя складає релігійне життя. Психолог та педагог, богослов та філософ, він вважав, що «релігійне життя займає основне місце в системі душі». У зв'язку з міфологічним характером відношень дитини до дійсності дитяче серце відкрите для сприйняття Божества. Однак вплив середовища перекручує те, чим живе душа дитини; так, Божество в дитячих серцях перевтілюється в покарання, страх. Невміння дорослих «грати на дивному інструменті – дитячому серці» призводить до поступового розбракуння та послаблення релігійної обдарованості дитячої душі. Внаслідок цього основне релігійне почуття згасає і на його місці виникають різні дрібні, поверхові, суесловні та марновірні хвилювання [4].

Основою духовності являються такі цінності, як людина, сім'я, праця, знання, культура, Вітчизна, земля (як спільний дім людства), світ (як спокій і злагода між народами) [3].

Система духовно-морального виховання студентів пов'язана не лише з діяльністю внутрішніх структурних підрозділів університету і напрямів навчально-виховного процесу, а й постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем, що впливає на становлення та розвиток наявної системи виховної роботи. Організацію взаємодії такої системи із навколишнім середовищем можна здійснити шляхом налагодження співпраці з громадськими організаціями й установами духовної культури міста, країни, з різними навчальними закладами тощо. Методика та технологія духовно-морального виховання студентів – це спеціально організований, цілеспрямований, інноваційний процес організації та стимулювання духовно-пізнавальної діяльності студентів. Така методика, спрямована на формування системних знань про духовно-моральні цінності, що розвивають діалектичне та гнучке світорозуміння ціннісних орієнтацій; емоційної культури, вольової саморегуляції поведінки, здатності до самопізнання, самоосвіти; умінь і навичок високодуховної діяльності та духовно-моральної практики [6, с. 238].

Важливе завдання морального виховання – навчити жити людину серед людей, дотримуючись певних норм і правил, що прийняті в цьому суспільстві, тобто адаптувати її до соціуму.

Духовність – це здатність людини бути вільною, незалежною, самостійною. Розуміючи відносність моральних критеріїв, що діють у суспільстві, високодуховна людина приймає рішення, виходячи з вищого розуміння добра, блага, істини, орієнтуючись на своє Вище Духовне «Я», усвідомлення призначення і сенсу свого життя» [8, с. 133].

Духовність – це творча спрямованість, наснага людини; певний тип ставлення до світу: триєдність ставлення до абсолюту, до світу – природи, суспільства, інших людей і самого себе [10, с. 149].

Почуття власної гідності є основою моральності особистості. Якщо на особистість учня чи студента дивитися як на функцію певних соціальних (чи інших) сил, навіть найпрогресивніших, то не може виникнути і дозріти, бути

усвідомленою ідея гідності особистості як «самозбереження таємної свободи

Я». «Я не можу дозволити – нікому, ні в ім'я чогось, ніколи. Ні одного разу – мене образити, на мене накричати, мене принизити, заборонити моє переконання, перешкодити можливості його поширення; порушити абсолютну суверенність мого Я – таємне ядро моральної самототожності і передусім не можу дозволити це самому собі» [2, с. 57]. У цих словах – моральнісна позиція педагога по відношенню до себе і до молоді, глибинний смисл рівноправних діалогічних відносин.

Таким чином, система духовно-морального виховання має націлювати студентську молодь, орієнтуючись на вищі ідеали. Студенти прагнуть стати максимально корисними для суспільства, нації, а також працювати над збагаченням свого духовно-морального світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: [науково-методичний посібник] Іван Дмитрович Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Зеньковский В. В. Психология детства. – М. : Академия, 1996. – С. 241–250.
3. Нікандров Н. Д. Духовні цінності та виховання в сучасній Росії. – Педагогіка. – 2008. – № 9. – С. 3 (стаття).
4. Сіданіч І. Л. Актуальні проблеми духовно-морального виховання студентської молоді // Наукові записки. Серія «Психологія і педагогіка», 2013. – Вип. 23. – С. 233-241.